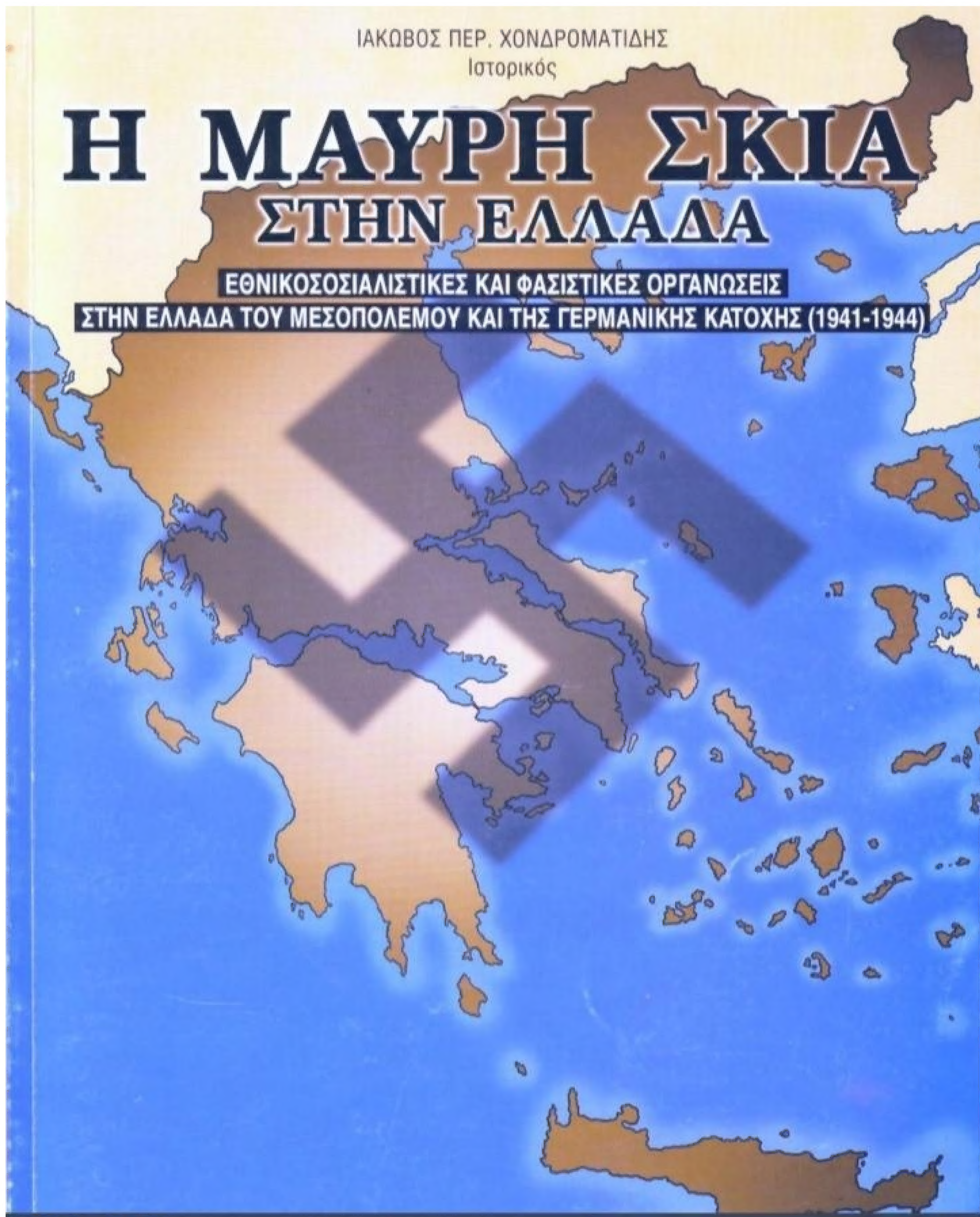

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΕΡ. ΧΟΝΔΡΟΜΑΤΙΔΗΣ
Ιστορικός
Η ΜΑΥΡΗ ΣΚΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΑΣΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ (1941-1944)

ISBN 960-86822-6-6

9 789608 682269 >

Η ΜΑΥΡΗ ΣΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΑΣΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ (1941-1944)

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΕΡ. ΧΟΝΔΡΟΜΑΤΙΔΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ AACHEN

ΟΙ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ *"ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ"*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αμερικανοί εθνικοσοσιαλιστές της "Deutsch-Amerikanischen Bundes" στην αίθουσα Madison Square Garden λίγο πριν ξεσπάσει ο πόλεμος, ενώ διαμαρτύρονται κατά του προέδρου Ρούζβελτ για την απόφασή του να μποϊκοτάρει τα γερμανικά προϊόντα.

Η δεκαετία του 1930 θεωρείται και είναι ουσιαστικά η ακμή της μεγάλης σύγκρουσης των ιδεολογικών ρευμάτων στην Ευρώπη, όταν δημιουργήθηκαν πολιτικά κινήματα με αυτοτελείς ιδεολογικές τοποθετήσεις, για να αντιπαραταχθούν στον κομμουνισμό και τον κοινοβουλευτισμό. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες εμφανίστηκαν πολιτικά κινήματα με βάση εξόρμησης τον αντικομμουνισμό, τον βίαιο επαναστατικό χαρακτήρα, την απόλυτη προάσπιση των ιδεωδών της πατρίδας και τον αντισημιτισμό.

Ολες αυτές οι κινήσεις δεν έφθασαν πάντα στην εξουσία, ακόμα και όταν είχαν τη δυνατότητα να το πράξουν. Στο Βέλγιο λόγου χάρη, το κίνημα των Ρεξιστών του Λεόν Ντεγκρέλ, με πλατιά επιρροή στην περιοχή της Βαλωνίας κυρίως, ενώ είχε την ευκαιρία να ασκήσει την εξουσία μετά το 1940, δεν το έκανε. Το ίδιο συνέβη και νωρίτερα, όταν τον Μάιο του 1936 σημείωσε μια θριαμβευτική νίκη έναντι των καθιερωμένων κομμάτων, στέλνοντας στη βελγική Βουλή και τη Γερουσία τριαντατέσσερις αντιπροσώπους.

Στη Ρουμανία, η Σιδηρά Φρουρά του Κοντρεάνου με ένα εκπληκτικό ποσοστό 16% στις βουλευτικές εκλογές, κράτησε την εξουσία για περιορισμένο μόνο χρονικό διάστημα και δεν πρόλαβε να εφαρμόσει τις ιδεολογικές της αρχές. Η δολοφονία του αρχηγού της από τον βασιλιά Κάρολο σηματοδότησε και τη σταδιακή αποδυνάμωση της Φρουράς.

Εθνικιστικά και φασιστικά κινήματα υπήρχαν βέβαια και σε άλλες χώρες. Χώρες με βαθιά δημοκρατική παράδοση όπως η Αγγλία με τη "Βρετανική Ενωση Φασιστών" του Οσβαλντ Μόζλεϋ, η Ολλανδία με την "Εθνική Κίνηση" του Μούσερτ και το "NSNAP" του Δρα Ράπαρντ, η Νορβηγία με τον Κουίσλινγκ, η Γαλλία με τον Μαράς, η Ουγγαρία, η Ισπανία και άλλες.

Κανένα όμως από αυτά τα κινήματα -εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις- δεν απέκτησε σημαντική επιρροή και εκπροσώπηση στα εθνικά κοινοβούλια. Τα περισσότερα κυμαίνονταν από άκρατο συντηρητισμό και εθνικισμό μέχρι έναν πολύ λαϊκό σοσιαλισμό, ενώ είχαν να αντιμετωπίσουν τη λυσσαλέα αντίδραση των κομμουνιστών και των αστικών κομμάτων. Διακήρυτταν τη ρήξη με το παλαιό καθεστώς, τήν αδικία και την πλουτοκρατία, ενώ επιζητούσαν την ανάπτυξη της εθνικής ψυχής μέσα σε ένα φυλετικό κράτος πρόνοιας και αλληλεγγύης, αποκλείοντας τη συνεργασία με τα δημοκρατικά κόμματα.

Τα πιο πολλά είχαν ως πρότυπο τον ιταλικό φασισμό και τον γερμανικό εθνικοσοσιαλισμό, αλλά κατά γενική ομολογία ποτέ δεν κατάφεραν να μετουσιώσουν τη δύναμη και τη δομή, τη φιλοσοφία και τη λειτουργικότητά τους.

Στην Ελλάδα την ίδια περίοδο εμφανίστηκαν και έδρασαν εθνικιστικές οργανώσεις με πατριωτικά και φιλολαϊκά κίνητρα, αλλά αρκετά συχνά με συγκεχυμένο ιδεολογικό και πολιτικό υπόβαθρο.

Αυτά που μπορούν να διαπιστωθούν για το ελληνικό εθνικιστικό κίνημα του Μεσοπολέμου είναι τα εξής:

α) Οι περισσότερες κινήσεις παρουσιάστηκαν με σημείο εκκίνησης τον αντικομμουνισμό και τον αντισημιτισμό στις αρχές του 1930.

β) Δεν εμφανίστηκε καμία αυθύπαρκτη πολιτική κίνηση με δικά της ιδιαίτερα γνωρίσματα και δική της φιλοσοφία. Δεν υπήρξε καν ένα ιδεολογικό εγχειρίδιο με καταστατικές πολιτικές αρχές, εκτός από τις συνηθισμένες προκηρύξεις και διακηρύξεις.

γ) Ολα σχεδόν τα ελληνικά πολιτικά κινήματα έκλιναν και προς τον φασισμό και προς τον εθνικοσοσιαλισμό, προσπάθησαν δε χωρίς εξαιρέσεις να τους μιμηθούν.

Ακόμα πρέπει να υπογραμμισθούν και τα εξής:

Καμία από τις εθνικιστικές οργανώσεις δεν απέκτησε σημαντικό λαϊκό έρεισμα. Είτε έλειψαν οι προϋποθέσεις, είτε τα κατάλληλα πρόσωπα. Στην Ελλάδα κάθε τέτοια κίνηση ξεκινούσε αρχικά ως ελπιδοφόρα προσπάθεια, για να καταλήξει στα ίδια πρόσωπα και τους ίδιους μηχανισμούς που τη σχημάτιζαν αρχικά. Ισως βέβαια να φταίει το γεγονός ότι ο χώρος αυτός από την πρώτη στιγμή πρακτορεύτηκε, καθοδηγήθηκε και τέλος κυριεύθηκε από τις εγχώριες υπηρεσίες ασφαλείας, ενώ για πολλά χρόνια υπήρχε στα μέλη η εσφαλμένη αντίληψη ότι ο στρατός και η αστυνομία ήταν "δικοί μας", μια εντύπωση που υπήρξε τόσο αφελής όσο και καταστροφική για το εθνικιστικό κίνημα.

Το μεγάλο όμως λάθος για τον ελληνικό εθνικισμό ήταν ότι στηρίχθηκε σε ξένα ιδεολογικά πρότυπα λαών με διαφορετική νοοτροπία και ψυχοσύνθεση. Οπως έγραψε ένας από τους μέντορες του ελληνικού εθνικιστικού κινήματος, ο Σπ. Σταυρόπουλος: *"...το ελληνικόν πρότυπον του ελληνικού εθνικισμού δεν υπηρετήθηκε ουσιαστικώς διότι δεν υπήρξε. Διότι κανείς δεν εσκέφθη ως Ελλην αλλά ως συρόμενος οπαδός των πάσης μορφής δυτικοευρωπαϊκών προτύπων ή σημερινών κινημάτων, κινήσεων, κομμάτων..."*.

Σε τελική ανάλυση τα ελληνικά εθνικιστικά κινήματα του Μεσοπολέμου δεν κατόρθωσαν να εμφανισθούν ποτέ ενωμένα και δεν κατάφεραν να οργανωθούν σε ένα μαζικό κίνημα αμφισβήτησης της καθεστηκυίας τάξης. Ενας από τους λόγους υπήρξε η ίδια η φύση του κομματικού συστήματος στην Ελλάδα, η λειτουργία των πελατειακών σχέσεων και το διχαστικό κλίμα που διαμόρφωσαν τα δύο μεγάλα αστικά κόμματα. Ταυτόχρονα τα λάθη τακτικής, ο μη συγκροτημένος πολιτικός λόγος, η έλλειψη οικονομικών μέσων, η εσφαλμένη γραμμή προσέγγισης των ψηφοφόρων και η ανυπαρξία ικανής και οργανωτικής ηγεσίας, προδιέγραψαν και το μέλλον των εθνικιστικών κινήσεων στην Ελλάδα.

Ο Γερμανός πρεσβευτής Αϊζενλόρ σε μια αναφορά του προς το Υπουργείο Εξωτερικών (9 Μαΐου 1934) επεσήμανε με μοναδική σαφήνεια ότι *"οι αντικομμουνιστικές, φασιστικές και εθνικοσοσιαλιστικές ελληνικές οργανώσεις είναι κατακερματισμέ-*

Μέλη της "British Union of Fascists" (Βρετανική Ενωση Φασιστών). Ανάμεσά τους διακρίνονται ο ιδρυτής της οργάνωσης, Sir Oswald Mosley (κέντρο) και ο William Joyce (αριστερά), ο οποίος μετά τον Β' ΠΠ απαγχονίστηκε από τους Βρετανούς.

Ο Ρουμάνος εθνικιστής Κορνέλιου Ζελέα Κοντρεάνου.

νες και η ανάπτυξή τους εμποδίζεται από τη φυσική απειθαρχία του λαϊκού χαρακτήρα, την τάση να λένε πολλά λόγια και την αντίθεση προς δυναμικής μορφής δράση. Ο ελληνικός λαός είναι πατριώτης, αλλά το κράτος και η ανάγκη να προσφέρει οποιαδήποτε θυσία για το κράτος του είναι, ως ιδέες, ξένα. Η πολιτική θεωρείται τελείως είτε ως αυτοσκοπός είτε ως μέσον για την ικανοποίηση υλικών συμφερόντων".

Δύο χρόνια αργότερα ο Βρετανός πρεσβευτής Γουώτερλυ έγραψε κάτι ανάλογο: *"Η φύση του ελληνικού χαρακτήρα είναι τέτοια, ώστε κανένας δεν είναι πιθανό να ευχαριστηθεί με τη δικτατορία, ακόμη και αν φέρει κοινωνικές μεταρρυθμίσεις και οικονομική ευημερία"* (από βρετανική πρεσβεία προς Ηντεν, 7 Αυγούστου 1936).

Οι απόψεις των δύο Ευρωπαίων διπλωματών, αντίθετων μάλιστα πολιτειακών συστημάτων, που δείχνουν ότι έχουν συλλάβει την ελληνική ιδιοσυγκρασία, δεν διαφέρουν καθόλου από το αξίωμα του στρατηγού Κονδύλη που έλεγε πως *"Ο Ελληνας περισσότερο αναρχίζει παρά υπακούει".*

Οταν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες ο εθνικοσοσιαλισμός καθιστούσε τις μάζες πρωταγωνιστές της Ιστορίας, στην Ελλάδα οι πολίτες έδειχναν φανερή απροθυμία να ενταχθούν στο εγχώριο εθνικιστικό κίνημα.

Οπως πολύ εύστοχα παρατήρησε ο Νικ. Καρράς στο βιβλίο του "Ιωάννης Μεταξάς", *"...στον απόηχο της ήττας του '22, ο έμφυτος πατριωτισμός των Ελλήνων δεν συνεβάδιζε απαραίτητα με την πειθαρχία, τον δυναμισμό και τη διάθεση για θυσίες, ώστε να εκδηλωθεί ως επαναστατικό εθνικό κίνημα αντιδρώντας στα κακώς κείμενα και το κατεστημένο των δύο γερασμένων πολιτικών παρατάξεων...".*

Σε κάθε περίπτωση όμως, παρόλες τις φαινομενικές και ουσιαστικές αδυναμίες, μέσα από τα εθνικιστικά κινήματα του Μεσοπολέμου ξεπρόβαλαν πνεύματα ανήσυχα και δημιουργικά, όπως ο Μ. Καραγάτσης, ο Ι. Συκουτρής, η Σίτσα Καραϊσκάκη, ο Αρ. Καμπάνης κ.ά., που δίδαξαν "έργω και λόγω" ώστε σήμερα *"το κρατούν σύστημα να ενοχλείται και μόνο από τους θιασώτες των ιδεών αυτών".*

Ακόμα και σήμερα το σύστημα δεν μπορεί να αποδεχθεί ότι ο φασισμός και ο εθνικοσοσιαλισμός ήταν και είναι μορφές πολιτικής πάλης όπως ο μαρξισμός ή η σοσιαλδημοκρατία και προτιμά να εξαντλεί την πολεμική του όχι τόσο με επιχειρήματα όσο με υπερβολές, ψεύδη και συνειδητή διαστρέβλωση της Ιστορίας.

Ακόμα και σήμερα και για περισσότερο από 50 χρόνια, η ιστορία του Μεγάλου Ευρωπαϊκού Πολέμου πλαστογραφείται από ιστορικούς και ερευνητές, οι οποίοι έχουν μεταβληθεί σε αυλοκόλακες και πληρωμένους κονδυλοφόρους, παραχαράσσοντας τα γεγονότα και εστιάζοντας την προσοχή τους αποκλειστικά και μόνο στα "εγκλήματα" των ηττημένων. Αντίθετα, οι κύκλοι αυτοί επιδεικνύουν μια περίεργη ανοχή και σιωπή στα εγκλήματα των "νικητών", παραμελώντας το γεγονός ότι και οι Σύμμαχοι υιοθέτησαν τις ίδιες ακριβώς πρακτικές σε βάρος των αντιπάλων τους.

Κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής ένα μεγάλο μέρος των ανθρώπων που εκδηλώθηκαν πριν από τον πόλεμο ως εθνικοσοσιαλιστές πέρασε στην υπηρεσία των Γερμανών.

Ο Λέον Ντεγκρέλ στις Βρυξέλλες τον Απρίλιο του 1944.

Δεν υπάρχει καμία καθοριστική απάντηση όσον αφορά την απόδοση της λέξης "Collaboration" (Συνεργασία). Η λέξη "Collaboration", με την έννοια της συνεχούς συνεργασίας με το Γερμανικό Ράιχ, αποδόθηκε για πρώτη φορά στις 30 Οκτωβρίου 1940, όταν ο στρατάρχης Πεταίν σε ραδιοφωνικό του μήνυμα προς τον γαλλικό λαό ανέφερε: "Ξεκινώ σήμερα τον δρόμο της ειλικρινούς συνεργασίας (σ.σ. με τη Γερμανία) για να περισώσω κατά κύριο λόγο την τιμή και τη χιλιετή ενότητα της Γαλλίας, αλλά και να συμμετάσχω ενεργά στη Νέα Τάξη Πραγμάτων στην Ευρωπαϊκή Ηπειρο. Πρόκειται για προσωπική μου επιλογή και εγώ και μόνον εγώ φέρω την ευθύνη απέναντι στην Ιστορία".

Μετά το 1940 οι όροι "συνεργασία" και "δοσιλογισμός" απέκτησαν μια άνευ προηγουμένου διάσταση. Για εκείνους οι οποίοι αρνήθηκαν τη συνεργασία με τους Γερμανούς οι όροι αυτοί ερμηνεύθηκαν

με τα ονόματα προδοτών, κατασκόπων, ανθρώπων της Gestapo και καιροσκόπων, που προσέφεραν τις υπηρεσίες τους ορμώμενοι από ιδιοτελείς ή ευτελείς σκοπούς - χρήματα, αντιζηλίες, προσωπικές φιλοδοξίες και κάθε άλλου είδους οφέλη και συναλλαγές. Ποιος όμως θα μπορούσε να αμφισβητήσει το γεγονός ότι τέτοιους ανθρώπους με παρόμοια κίνητρα δεν είχαν φιλοξενήσει στις τάξεις τους οι αντιστασιακοί και οι νικητές του πολέμου;

Στη Γαλλία και την υπόλοιπη Ευρώπη οι λεγόμενες πολιτικές εκκαθαρίσεις διήρκεσαν από τον Σεπτέμβριο του 1944 ως τα τέλη του 1949. Το "κυνήγι των μαγισσών" δεν εφαρμόσθηκε μόνο εναντίον των συνεργατών των Ναζί, αλλά και εναντίον όλων εκείνων των προσώπων που λίγο πολύ είχαν κάποια σχέση με τις κατοχικές κυβερνήσεις.

Αμέσως μετά την αποχώρηση των Γερμανών από τη Γαλλία ο στρατηγός Ντεγκώλ συνέλαβε 650 στενούς συνεργάτες του Πεταίν στο Βισύ και 1.106 στο Κλερμόντ-Φεράντ. Συνολικά οι εκκαθαρίσεις, οι δίκες, οι φυλακίσεις και οι εκτελέσεις αφορούσαν 500.000 Γάλλους πολίτες. Λίγες μέρες μόνο μετά την Απελευθέρωση εκτελέστηκαν από τις γαλλικές αντιστασιακές ομάδες 10.519 Γάλλοι με την κατηγορία του "συνεργάτη". Οι περισσότεροι, χωρίς δίκη, είτε λυντσαρίστηκαν από το μαινόμενο πλήθος, είτε κρεμάστηκαν, είτε βρέθηκαν νεκροί με μια σφαίρα στο κεφάλι.

Ενα ακόμα από τα μέτρα αντεκδίκησης των Μακί ήταν το "κούρεμα" και το "σημάδεμα" των γυναικών με τον αγκυλωτό σταυρό, με την κατηγορία ότι συνήψαν σχέσεις με Γερμανούς στρατιώτες.

Παρόμοιες σκηνές διαδραματίστηκαν στις περισσότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και πόλεις, με θύτες και αυτήν τη φορά τα πρώην θύματα.

Στην Ελλάδα τα πράγματα ακολούθησαν διαφορετική πορεία. Ηταν τέτοιες οι συνθήκες του μεταδεκεμβριανού ελληνικού κράτους, ώστε οι περισσότεροι συνεργάτες των Γερμανών, αν και δικάστηκαν από τα Ειδικά Δικαστήρια Δοσιλόγων, παρέμειναν λίγα χρόνια στις φυλακές και αμνηστεύθηκαν σταδιακά μέχρι το 1955.

Πρόθεση του γράφοντα και της ιστορικής του έρευνας δεν είναι να αποκαταστήσει, ούτε να θέσει την πορεία και τους ανθρώπους του ελληνικού εθνικισμού σε άλλες διαστάσεις από αυτές που πραγματικά βρίσκονται. Ο συγγραφέας όμως θεωρεί πως η απόσταση από τη δεκαετία του 1930-1940 είναι ήδη μεγάλη, ώστε να αρθούν οι όποιες προκαταλήψεις, λανθασμένες εκτιμήσεις και ιστορικές ανακρίβειες ίσχυαν και ισχύουν μέχρι σήμερα.

Αυτός που πραγματικά αναζητά την αλήθεια δεν είναι ο άνθρωπος των έτοιμων λύσεων, των δογμάτων και των ιδεολογιών που κυριαρχούν, αλλά αυτός που ερευνά τα πάντα με σκεπτικισμό, καλόπιστη κριτική και δεν καταλήγει σε κανένα συμπέρασμα αν πρώτα δεν ζυγίσει τα επιχειρήματα και τα στοιχεία που διαθέτει.

Επειδή η ιστορική αλήθεια δεν πρέπει να χρωματίζεται, ούτε να έχει κομματικές ή ιδεολογικές πινακίδες, είναι καιρός πια να πάψει να αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο των "νικητών" και των "κρατούντων". Για να μπορέσει επιτέλους το "πλήθος" του Αριστοτέλη να γίνει όπως οι "ολίγοι αγαθοί" του Ηρακλείτου και να καταγράψει η Ιστορία και τις δύο πλευρές του νομίσματος, χωρίς εμπάθεια και πολιτικές σκοπιμότητες.

Για περισσότερα από τρία χρόνια ο γράφων απασχολήθηκε συνομιλώντας, συγκεντρώνοντας και διαβάζοντας στοιχεία και μαρτυρίες που αφορούσαν τις ελληνικές εθνικιστικές οργανώσεις. Η εργασία ήταν επίπονη. Αφενός επειδή δεν υπάρχει παρά ελάχιστα διαθέσιμο πρωτογενές υλικό, αφετέρου επειδή κάποιοι πρωταγωνιστές εκείνης της "δραστήριας" εποχής δεν μίλησαν ποτέ.

Παρόλα αυτά στις σελίδες που ακολουθούν ο αναγνώστης θα έχει την ευκαιρία να κρίνει και να "βιώσει" το παρελθόν του εθνικιστικού κινήματος, ώστε μόνος του να εξαγάγει τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας.

Τέλος, ο συγγραφέας επιθυμεί η παρούσα προσέγγιση να αποτελέσει το ξεκίνημα για έναν εποικοδομητικό διάλογο και έρευνα πάνω στο "ξεχασμένο" σήμερα κεφάλαιο του ελληνικού εθνικισμού.

Πορεία μελανοχιτώνων στο Λονδίνο.

1

ΕΝΑ ΚΙΝΗΜΑ ΓΕΝΝΙΕΤΑΙ

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Την Ανοιξη του 1927 εμφανίστηκαν στη Θεσσαλονίκη προκηρύξεις με αντικομμουνιστικό και αντισημιτικό περιεχόμενο, με αποτέλεσμα να εξαγριωθεί η τοπική κομμουνιστική οργάνωση και το εβραϊκό στοιχείο της πόλης.

"Σήμερον εκυκλοφόρησαν", έγραφε μια αναφορά ενός πληροφοριοδότη της αστυνομίας, *"αι Αντικομμουνιστικαί προκηρύξεις. Λόγω τούτου οι Κομμουνισταί εξημένησαν και ετοιμάζουν επίθεσιν κατά του εν λόγω Συλλόγου (σ.σ. εννοεί τον Πατριωτικό Σύνδεσμο "Παύλος Μελάς") μετά την ανακάλυψίν του υπ' αυτών"*.

Πραγματικά, στις 2 Απριλίου 1927 τοιχοκολλήθηκαν σε πολλά σημεία της συμπρωτεύουσας προκηρύξεις με τίτλο "Οι Εβραίοι και ο Κομμουνισμός". Περιείχαν κατηγορίες για συνωμοσία της Μόσχας με όργανα τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης και προτροπές για εκδίωξη της μειονότητας από την Ελλάδα. Η ισραηλιτική κοινότητα διαμαρτυρήθηκε τότε έντονα στον γενικό διοικητή, όπως άλλωστε έπραξε και ο γενικός γραμματέας του Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης, Ι. Αρβανιτάκης. Ο Ισραηλίτης μάλιστα βουλευτής Ζακ Βεντούρα έφερε το θέμα στη Βουλή στις 4/4/1927, όπου με την ευκαιρία ζήτησε να ληφθούν μέτρα κατά της δραστηριότητας των αντιεβραϊκών στοιχείων (βλ. εφημερίδες "Μακεδονία" 3/4/1927, "Ριζοσπάστης" 13/4/1927, "Εφημερίδα των Βαλκανίων" 4/4/1927 και το βιβλίο "Ο χαφιές" του Αλέξ. Δάγκα).

Μέχρι το 1928 ιδρύθηκαν μόνο στη Θεσσαλονίκη δέκα περίπου σύλλογοι με αντικομμουνιστικούς κυρίως σκοπούς. Αμέσως μετά τη σύστασή τους επιχείρησαν να γίνουν γνωστοί στη βόρεια Ελλάδα με καταχωρήσεις στον τοπικό Τύπο, ενώ στο ευρύ κοινό παρέμειναν μάλλον άγνωστοι.

Χρονικά η πρώτη εθνικιστική αντικομμουνιστική οργάνωση στη Μακεδονία ήταν η "Λεγεώνα Εθνικής Σωτηρίας" το 1926. Ακολούθησε η "Εθνική Ενωσις Ελλάς" (ΕΕΕ) το 1927, που ήταν και αντισημιτική, η αντικομμουνιστική ένωση "Πατρίς" και στην Αθήνα η "Ενωσις Ελλήνων Φασιστών".

ΕΝΩΣΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΦΑΣΙΣΤΩΝ

Η πρώτη ουσιαστική κίνηση στον χώρο του ελληνικού φασισμού ήταν η δημιουργία της "Ενωσης Ελλήνων Φασιστών" από τον Θεόδωρο Υψηλάντη, γόνο της ιστορικής οικογένειας του '21. Η οργάνωση χρονικά συστάθηκε λίγο καιρό μετά την κατάληψη της εξουσίας από τον Μουσολίνι στην Ιταλία, τον Οκτώβριο του 1922, στο πολιτικό όμως προσκήνιο εμφανίστηκε μόλις τον Μάρτιο του 1928, όταν ο αρχηγός της οργάνωσης με μια προκήρυξη *"...προς τους φασίστας απάσης της Ελλάδος..."*, καλούσε τον ελληνικό λαό να πυκνώσει τις τάξεις της Ενωσης Ελλήνων Φασιστών.

Η προκήρυξη άρχιζε ως εξής:

"Φασίσται,

Αναλαβών την αρχηγίαν της προ πολλού ιδρυθείσης Ελληνικής Φασιστικής Οργανώσεως, αισθάνομαι ευθύς εξ' αρχής την υποχρέωσιν ν' αποστείλω εις πάντας υμάς εγκάρδιον χαιρετισμόν δια την πρώτην μεθ' υμών ψυχικήν επικοινωνίαν, ήτις θα συνδέσει την Φασιστικήν Οργάνωσιν από του τελευταίου Φασίστου μέχρι του αρχηγού της εις ιεράν ενότητα ιδεολογίας και σκοπών. Εργασθείς μέχρι τούδε εν σιγή, κρίνω σήμερον επίκαιρον ίνα ρίψω φως επί των σκοπουμένων της Ενώσεως των Ελλήνων Φασιστών, ήτις εν γενικαίς μόνον γραμμαίς δια της προκηρύξεώς της ωμίλησε περί αυτών...".

Η προκήρυξη, αφού κάνει λόγο για την κοινοβουλευτική διαφθορά και τις αντεθνικές θέσεις των κομμουνιστών, συνεχίζει στον ίδιο τόνο: "Η Φασιστική ιδεολογία περικλείει εν εαυτή την Ενωσιν, την Πειθαρχίαν και την Εργασίαν. Δηλαδή την βαθείαν πίστιν και την ζωτικήν εκείνην ενέργειαν, η οποία συμπίπτει με το καθήκον του πολίτου προς πραγμάτωσιν της ευημερίας και της ισχύος της πατρίδος του, ενέργειαν ήτις συνεπάγεται την κατά-

παυσιν των εμφυλίων διαμαχών, την συναδέλφωσιν του λαού και την κοινήν συνεργασίαν δια την ανάνηψιν του Εθνους από του ληθάργου και του μαρασμού".*

Η οργάνωση των Ελλήνων Φασιστών έμεινε τελικά στα σπάργανα, αφού δεν μπόρεσε ποτέ να γίνει μαζική και να συγκεντρώσει κόσμο. Ο Υψηλάντης, ο οποίος κατά την τριετία 1914-1917 υπηρετούσε ως σταυλάρχης στα βασιλικά ανάκτορα, κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής ανέλαβε τη διοίκηση μιας ελληνογερμανικής εμπορικής εταιρίας. Πέθανε το 1943 και η τότε κατοχική κυβέρνηση απένειμε στη χήρα του ισόβια σύνταξη, που αργότερα (το 1946) και η κυβέρνηση Σοφούλη επικύρωσε.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ

Ο Σύνδεσμος της Ακαδημαϊκής Προόδου ιδρύθηκε το 1923. Αρχικά είχε τη μορφή φοιτητικού συλλόγου, πολύ σύντομα όμως άνοιξε τις πύλες του και στον εκτός του Πανεπιστημίου επιστημονικό κόσμο. Σκοπός του ήταν η προστασία, με κάθε νόμιμο μέσο, της πατρίδας, της θρησκείας, της οικογένειας και ιδιαίτερα της εθνικής γλώσσας. Την πραγμάτωση του σκοπού αυτού την επεδίωξε με διαλέξεις, δημοσιεύματα και συχνές επιστημονικές συγκεντρώσεις εντός ή εκτός του Πανεπιστημίου. Διαπρεπείς πανεπιστημιακοί καθηγητές και άλλοι επιστήμονες εργάσθηκαν για την επιτυχία του σκοπού του Συνδέσμου, ο οποίος οργάνωσε περισσότερες από εκατό διαλέξεις στην αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου "Παρνασσός", στην Αρχαιολογική Εταιρεία και στην παλαιά μεγάλη αίθουσα της Φιλοσοφικής Σχολής. Παράλληλα, ο Σύνδεσμος λάμβανε μέρος σε δυναμικά συλλαλητήρια και εκδηλώσεις υπέρ της Κύπρου, της Δωδεκανήσου κ.λπ., ενώ δεν παρέλειπε να συνεισφέρει στον αντικομμουνιστικό αγώνα για να αποτρέψει τη φοιτητική νεολαία από την είσοδό της στο νεοσύστατο τότε ΚΚΕ.

Πρώτος πρόεδρος του Συνδέσμου ήταν ο Ευστάθιος Κουβελάκης. Από το 1926 ανέλαβε ο Στυλιανός Κορρές, ο οποίος αναμίχθηκε ενεργά σε προσπάθειες εξυγίανσης της Παιδείας. Εμβλημα του Συνδέσμου ήταν μια απεικόνιση του Αδαμάντιου Κοραή. Σημειώνεται ότι ορισμένα μέλη του δραστηριοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής στις τάξεις της ΕΣΠΟ.

ΚΟΜΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΑΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ (ΚΕΑ)

Η δεύτερη, χρονικά, οργάνωση φασιστικών αποκλίσεων ήταν το "Κόμμα Εθνικής Αναδημιουργίας", που συγκροτήθηκε από τον δικηγόρο Δημ. Σκουρτσή το 1926. Στόχοι του ΚΕΑ ήταν ο αντικομμουνιστικός αγώνας, η εξυγίανση της δημόσιας ζωής και της Εκκλησίας, η εξάλειψη του παλαιοκομματισμού και η επιβολή ενός νέου λαϊκού σοσιαλιστικού κράτους.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ Θ. ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΑΣΙΣΤΑΣ ΑΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

«Σεβαστοὶ εἰς τοὺς φίλους μας καὶ τρομεροὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς μας»

Ἀνεκοινώθη ἡ κατωτέρω προκήρυξις τοῦ κ. Θεοδώρου Ὑψηλάντου, ἀρχηγοῦ τῶν Ἑλλήνων Φασιστῶν, πρὸς τοὺς Φασίστας ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος.

Φασίσται,

[illegible]

Η προκήρυξη της Ενωσης Ελλήνων Φασιστών μέσα από τις στήλες του περιοδικού "Νέα Εποχή" (1-4-1928).

Δημοσιογραφικό όργανο του κόμματος υπήρξε η εφημερίδα "Λαϊκή Πυγμή", όπου δημοσιεύονταν άρθρα σε πολύ "σκληρή" γλώσσα εναντίον του κοινοβουλευτισμού και του μαρξισμού.

Πολλά γνωστά ονόματα του εθνικιστικού χώρου πέρασαν κατά καιρούς μέσα από το ΚΕΑ. Μεταξύ των άλλων ήταν ο στρατηγός Γ. Ψάρρας, ο μετέπειτα συναρχηγός του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος Ευάγ. Συνοίκης, ο στρατηγός Ν. Τσιπούρας, κατοχικός νομάρχης που προσχώρησε αργότερα στον ΕΛΑΣ, ο Π. Βουτσινάς, ο Κ. Μπουσιώτης, ο Κ. Χριστοφίλης, ο ιδρυτής του αθηναϊκού προαστίου της Ρι-

ζούπολης Ιωάννης Ριζόπουλος και άλλοι.

Ο αρχηγός του Κόμματος Εθνικής Αναδημιουργίας Δημ. Σκουρτσής, που έγινε μεταπολεμικά γνωστότατο στέλεχος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, δημοσίευσε επωνύμως πολλά αντικομμουνιστικά κείμενα στις εφημερίδες της εποχής. Ενα απόσπασμα τέτοιου κειμένου είναι το ακόλουθο: *"Η Πατρίς ευρίσκεται εν κινδύνω. Τα παλαιά κόμματα δια της αντιπατριωτικής των πολιτικής έχουν φέρει ταύτην εις το χείλος του τάφου. Ολίγον ακόμη εάν εξακολουθήσει η κατάστασις αυτή, η Πατρίς μας θα έχει τελείως καταστραφεί. Τα παλαιά κόμματα χωρισθέντα εις δύο στρατόπεδα, τα οποία διακρίνει μίσος άσβεστον, αποβλέπουσιν εις εν και μόνο, εις το πώς το εν θα εξοντώσει το άλλο, αδιαφορούντα περί του εάν δια της στάσεώς των πρόκειται να οδηγήσουν και την Πατρίδα μας εις τον αλληλοσπαραγμόν και την παντελή καταστροφή..."*.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

ΑΣ ΠΡΟΣΕΞΟΥΝ!

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΣ Ή ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ;

Αρθρο του στρατηγού Πλαστήρα στην εφημερίδα «Δημοκρατικός Αγών» (21-4-1934). Ο τίτλος είναι χαρακτηριστικός: «Κοινοβουλευτισμός ή Δικτατορία;».

Το Κόμμα Εθνικής Αναδημιουργίας, έπειτα από μια βραχύβια παρουσία στον εθνικιστικό χώρο και αφού επί κάποιο διάστημα βρέθηκε υπό την προστασία του παγκαλικού υπουργού Λουκά Κανακάρη-Ρούφου, διαλύθηκε και οι οπαδοί του εντάχθηκαν στις άλλες κινήσεις του χώρου.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΝΩΣΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ (ΠΕΚΑ)

Η ΠΕΚΑ ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 1929 με αποκλειστικό στόχο τον αντικομμουνιστικό αγώνα και την αφύπνιση της εθνικής συνείδησης. Τα μέλη της πρώτης διοίκησης της οργάνωσης ήταν ο στρατηγός Π. Σαρηγιάννης, ο πρώην υπουργός Α. Αθηνογένης, ο φιλόσοφος και ιατρός Αριστ. Ανδρόνικος, ο δήμαρχος Καλλιθέας Ιω. Αραπάκης, ο στρατηγός Ν. Καλομενόπουλος, ο Αρχιμανδρίτης Καλλιοτζής (μετέπειτα Μητροπολίτης Γυθείου), ο Κ. Μπουκλάκος, ο ναύαρχος Δημ. Θεοφανόπουλος και ο γνωστός στους Πειραιώτες, από τη θητεία του στον δημαρχιακό θώκο κατά την περίοδο 1967-1974, Αριστ. Σκυλίτσης.

Η οργάνωση ουσιαστικά βρισκόταν στην αφάνεια και λειτουργούσε περισσότερο ως φιλοσοφική λέσχη και τόπος συνάθροισης Αθηναίων αστών και αργόσχολων επιστημόνων.

Οταν μια ομάδα της ΠΕΚΑ, φιλοεθνικοσοσιαλιστικών αρχών (Αραπάκης, Ανδρόνικος, Θεοφανόπουλος), επιχείρησε να καταστήσει την οργάνωση περισσότερο μαχητική προσθέτοντας ιδεολογικές θέσεις φιλοφασιστικής απόκλισης, συνάντησε την αντίδραση των άλλων στελεχών, που την ήθελαν αποκλειστικά αντικομμουνιστική.

Η ΠΕΚΑ δεν δικαίωσε τις προσδοκίες των ιδρυτών της και σταδιακά μετά την αποχώρηση των περισσοτέρων μελών της αυτοδιαλύθηκε.

Πιο ενδιαφέρουσα προσωπικότητα της οργάνωσης ήταν αναμφίβολα ο ιατρός και ο συγγραφέας Αριστείδης Ανδρόνικος. Ο Ανδρόνικος καταγόταν από τη Φιλιππούπολη της Ανατολικής Ρωμυλίας και ήταν γόνος εύπορης αρχοντικής οικογένειας. Μετά την ολοκλήρωση των γυμνασιακών του σπουδών στη γενέτειρά του, αναχώρησε για να σπουδάσει Ιατρική στο Παρίσι. Ανήσυχο πνεύμα και δημιουργικό, ο Ανδρόνικος δεν περιορίσθηκε στη μελέτη ιατρικών βιβλίων, αλλά ασχολήθηκε και με τη Φιλοσοφία και την Ιστορία.

Σταδιακά μέσα στην κοσμοπολίτικη ζωή της γαλλικής πρωτεύουσας ανακάλυψε τους "αφανείς εχθρούς" της ανθρωπότητας και του Ελληνισμού. Ηταν οι τραπεζίτες της Πλατείας Πιγκάλ και οι άνθρωποι των χρηματιστηρίων, οι γνωστοί "μαγαζάτορες" και τοκογλύφοι των λαών της Ευρώπης.

Στις αρχές του αιώνα ταξίδεψε στην Κίνα και την Απω Ανατολή. Το 1910 βρέθηκε στη Ρωσία, όπου ανέλαβε την άμισθη θέση του διευθυντή του Γεν. Προξενείου στην Πετρούπολη. Για τον Ανδρόνικο η Μπολσεβικική Επανάσταση ήταν πολύ οδυνηρή εμπειρία, αφού συνελήφθη και φυλακίστηκε από τους επαναστάτες.

Στην Ελλάδα επέστρεψε το 1924. Υπήρξε πολυγραφότατος και άφησε ένα πολύ μεγάλο επιστημονικό έργο. Τα σπουδαιότερα βιβλία του ήταν τα εξής: α) "Τι εστί Μπολσεβικισμός", που αφιερώθηκε "εις τον έξυπνον και τίμιο, αλλ' ευμετάβλητον Ελληνικόν λαόν", β) "Ο Ιούδας δια μέσου των αιώνων", γ) "Η ιδέα της παγκοσμίου ειρήνης", με πρόλογο του καθηγητή Χρ. Ανδρούτσου, δ) "Κίνδυνος εν όψει" κ.ά.

Ενα σημαντικό μέρος της βιβλιοθήκης του και του πολυτιμότατου αρχείου του καταστράφηκε από τους Ελασίτες κατά τη διάρκεια του δεκεμβριανού κινήματος το 1944.

2

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

ΣΙΔΗΡΑ ΕΙΡΗΝΗ

Τον Ιούλιο του 1931 εμφανίστηκε στον εθνικιστικό χώρο μια άλλη οργάνωση με το όνομα "Σιδηρά Ειρήνη". Τα μέλη της φορούσαν μπλε πουκάμισα κατά τα πρότυπα των Ιταλών Μελανοχιτώνων και είχαν υιοθετήσει τον φασιστικό χαιρετισμό.

Αρχηγός της οργάνωσης ήταν ο απόστρατος συνταγματάρχης Νικ. Νικλάμπας, ο οποίος είχε πολιτευθεί με τον συνδυασμό του Ιωάννη Μεταξά στον νομό Πρεβέζης. Συναρχηγός της "Σιδηράς Ειρήνης" ήταν ο απόστρατος ταγματάρχης Παυσανίας Κατσώτας που χρημάτισε μεταπολεμικά δήμαρχος Αθηναίων, ενώ τα μέλη της οργάνωσης συμμετείχαν σε όλα τα φιλοβασιλικά συλλαλητήρια και τις εκδηλώσεις της εποχής υπέρ της επανόδου του Γεωργίου Β'.

Ενα παλαίμαχο στέλεχος της "Σιδηράς Ειρήνης" υπήρξε ο Χαρίλαος Παπαγεωργίου, ο οποίος, αν και μεγάλης πια ηλικίας, εκινείτο στον εθνικιστικό χώρο μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70. Τα περισσότερα μέλη της οργάνωσης ήταν φιλοπαγκαλικοί αξιωματικοί που είχαν εκδιωχθεί από τον στρατό, παλαιοί πολεμιστές και νεολαία.

Στις αρχές του 1932 αποχώρησε ο Παυσ. Κατσώτας και στην οργάνωση προσχώρησε ο ναύαρχος Α. Χατζηκυριάκος, γεγονός που της προσέδωσε ιδιαίτερο κύρος. Λίγο αργότερα όμως, τον Απρίλιο του 1932, ο ναύαρχος εγκατέλειψε τη "Σιδηρά Ειρήνη" και ενώθηκε με τον στρατηγό Θ. Πάγκαλο για να κατέλθουν μαζί στις εκλογές.

Μετά την αποχώρηση του Χατζηκυριάκου ο Νικλάμπας παρέμεινε στην αρχηγία της οργάνωσης έχοντας ως δεύτερο στην ιεραρχία τον ιατρό Θ. Χαρδαβέλλα, ενώ τα περισσότερα στελέχη της "Σιδηράς Ειρήνης" προσχώρησαν στο κόμμα του Γιάνναρου.

Εφημερίδες που απηχούσαν και δημοσίευαν προκηρύξεις και θέσεις της οργάνωσης ήταν η εβδομαδιαία "Εγερσις" και η "Λαοκρατία". Η δεύτερη υποστήριζε και τους Εθνικόφρονες Σοσιαλιστές του Ιακ. Διαμαντόπουλου.

ΕΓΕΡΣΙΣ

Η ΣΙΔΗΡΑ ΕΙΡΗΝΗ

Προκήρυξη της Σιδηράς Ειρήνης δημοσιευμένη στην εφημερίδα "Εγερσις" (Σεπτέμβριος 1935).

Ουσιαστικά η "Σιδηρά Ειρήνη" υπήρξε μία πολιτική κίνηση μικρής εμβέλειας, που δεν απέκτησε ποτέ οποιαδήποτε πολιτική σημασία. Ο Νικλάμπας συνελήφθη το 1934 για συμμετοχή σε ένα αποτυχόν στρατιωτικό κίνημα και πέθανε από την πείνα κατά τον τραγικό χειμώνα του 1941-42.

Ο συνταγματάρχης Νικόλαος Νικλάμπας, αρχηγός της Σιδηράς Ειρήνης.

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΕΛΛΑΣ (ΕΕΕ)

Τα Τρία Εψιλον, όπως λεγόταν χαρακτηριστικά η οργάνωση, εμφανίστηκαν στη Θεσσαλονίκη το 1927 με στόχο την "άμυνα του Εθνους" απέναντι στον κομμουνισμό και σε όλα εκείνα τα αλλότρια ρεύματα στα οποία χρέωναν την ευθύνη για την οικονομική και την ηθική κρίση που μάστιζε την ελληνική κοινωνία.

Στη Θεσσαλονίκη υπήρχε έντονη η παρουσία του εβραϊκού στοιχείου (περίπου 60.000 Εβραίοι κατοικούσαν τότε στη συμπρωτεύουσα).

Τα Τρία Εψιλον πήραν από την αρχή ξεκάθαρη αντισημιτική θέση που τη συνδύαζαν με τον αντικοινοβουλευτισμό και τον αντικομμουνισμό. Στους βασικούς ακόμα εχθρούς συγκαταλεγόταν ο ταξικός συνδικαλισμός και τα υπάρχοντα κόμματα. Αρχηγός της οργάνωσης ήταν ο έμπορος Γ. Κοσμίδης, με γραμματέα τον τραπεζικό Δ. Χαριτόπουλο. Τα γραφεία της ΕΕΕ βρίσκονταν στην οδό Πανταζίδου 8.

Οι "Τριεψιλίτες", όπως αυτοαποκαλούντο τα μέλη της ΕΕΕ, είχαν υιοθετήσει ως έμβλημα τον δικέφαλο αετό και οραματίζονταν την αναβίωση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Φορούσαν κίτρινα πουκάμισα και μαύρες μπότες για να τονίσουν τη βυζαντινοελληνική προέλευση, χαλύβδινα κράνη και κρατούσαν γκλομπ, ενώ πίστευαν στην ανωτερότητα και την καθαρότητα της ελληνικής φυλής.

Τα περισσότερα μέλη της οργάνωσης ήταν νεαρής ηλικίας και προέρχονταν στην πλειονότητά τους από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα διαφορετικών πολιτικών αντιλήψεων, τα οποία είχαν στερηθεί σε μεγάλο βαθμό οποιαδήποτε μορφή κρατικής πρόνοιας από τη σχεδόν ανύπαρκτη της ελληνικής μεσοπολεμικής πολιτείας.

Αρχικά το κάλεσμα των Τριών Εψιλον δεν βρήκε την ανταπόκριση που η ηγεσία επιθυμούσε. Σταδιακά, όμως, οι μαζικές επιδείξεις δύναμης με τις παρελάσεις συγκροτημένων τμημάτων, οι εξορμήσεις στην επαρχία, αλλά κυρίως η οικονομική κρίση και οι αντιθέσεις ανάμεσα στον ντόπιο πληθυσμό και στο εβραϊκό στοιχείο, κατέστησαν την οργάνωση εξαιρετικά δημοφιλή στους Θεσσαλονικείς.

Η καθοριστική αρχή για την ανάπτυξη της ΕΕΕ έγινε τον Ιούνιο του 1931. Με αφορμή την αποκάλυψη της συμμετοχής αντιπροσώπου της εβραϊκής οργάνωσης "Μακαμπή" σε συνέδριο της Μακεδονικής Επιτροπής στη Σόφια τον Αύγουστο του 1930, όπου υιοθετήθηκε η ιδέα της αυτονόμησης της Μα-

Στιγμιότυπο από εκδρομή των κυανοχιτώνων, μελών της Σιδηράς Ειρήνης, στην Καισαριανή την Πρωτομαγιά του 1931.

κεδονίας, η Εθνική Παμφοιτητική Ενωση (ΕΠΕ) της Θεσσαλονίκης, που λειτουργούσε ως αντίβαρο στην εξαπλούμενη δράση των κομμουνιστών στα Πανεπιστήμια, κυκλοφόρησε φυλλάδια με τα οποία καλούσε τους Θεσσαλονικείς να μποϋκοτάρουν τους Εβραίους της πόλης παρουσιάζοντάς τους ως ξένα στοιχεία με κερδοσκοπικά ενδιαφέροντα και αντεθνική δράση, αφού συνεργάζονταν με τους κομμουνιστές και με Βούλγαρους κομιτατζήδες.

Στις 25 Ιουνίου η εφημερίδα "Μακεδονία" δημοσίευσε ανακοίνωση της ΕΠΕ η οποία αιτιολογούσε τους λόγους της αντισημιτικής κίνησης:

"Η αναστάτωσις... οφείλεται εις την συσσώρευσιν, επί έτη, της αγανακτήσεως της ελληνικής ψυχής λόγω της ανηκούστου διαγωγής των Εβραίων.

Και συγκεκριμένως:

1. Διότι είναι κατά τα 3/4 ξένοι υπήκοοι (σ.σ. η αλήθεια ήταν ότι οι περισσότεροι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης είχαν ιταλικά διαβατήρια).

2. Διότι τα 3/4 των κομμουνιστών είναι Εβραίοι.

3. Διότι εκδίδουν 3 γαλλοφώνους εφημερίδας και ουδεμίαν ελληνικήν.

4. Διότι προτρέπουν -μέσω της εφημερίδος των "Αβάντι"- τους Ελληνας στρατιώτας να στρέψουν τα όπλα κατά των αξιωματικών των (βλ. εφημερίδα "Μακεδονία" 24/6/1931).

5. Διότι επέταξαν τους σταυρούς των σημαιών των καταστημάτων των, διότι λυσσωδώς ειργάσθησαν και επέτυχον τον μη σημαιοστολισμόν των καταστημάτων των κατά τας θρησκευτικάς μας εορτάς.

6. Διότι ειργάσθησαν και επλήρωσαν ξένους δημοσιογράφους δια να γίνει η Θεσσαλονίκη αυτόνομος πόλις μ' εβραϊκάς εορτάς (Salonique ville libre).

7. Διότι υποχρεώνουν αδικαιολογήτως τους Ελληνας διδασκάλους των σχολείων των να εργάζονται και τας Κυριακάς.

8. Διότι και το ελάχιστον ζήτημα φέρουν ενώπιον της Κοινωνίας των Εθνών δυσφημούντες την Ελλάδα.

9. Διότι δια το ζήτημα της Κυριακής αργίας εκίνησαν το παν κατά της Ελλάδος.

10. Διότι το ζήτημα των εβραϊκών νεκροταφείων έφερον ενώπιον της Κοινωνίας των Εθνών αδικαιολογήτως.

11. Διότι δια ν' αποφύγουν την στρατιωτικήν θητείαν δημιουργούν εκατοντάδας συναγωγών και δήθεν ιεροψαλτών.

12. Διότι έγιναν ήρωες του επεισοδίου της Μισιόν Λαϊκ.

13. Διότι εδήλωσαν οι αρχηγοί του "Μακαμπή" προς τον αρχηγόν των Σιωνιστών Σαμποτίνσκη ότι διδάσκουν τας βαθυτάτας εθνικιστικάς εβραϊκάς αρχάς και το εβραϊκόν εθνικιστικόν πνεύμα εις τους "Μακαμπή".

14. Διότι υπό του ονόματος Μισραχή απεθρασύνθησαν τόσον ώστε να ζητήσουν την διακοπήν της προβολής της ταινίας "Τα Πάθη του Χριστού" (σ.σ. Πραγματικά, το Πάσχα του 1930 οι Εβραίοι της συμπρωτεύουσας διέκοψαν την προβολή της ταινίας "Ο Βασιλεύς των Βασιλέων", επειδή θεώρησαν ότι το περιεχόμενο τους έθιγε. Στη συνέχεια με δημοσίευμα στην "Οπινιόν" αρνήθηκαν την ευθύνη για τη Σταύρωση του Χριστού, ενώ λίγο αργότερα ο αντιδήμαρχος της πόλης και πρόεδρος της ισραηλιτικής κοινότητας, Αβραάμ Ρεκανάτι, υποστήριξε ότι "...το μαρτύριον του Γολγοθά είναι μύθος, εφευρεθείς υπό των ιερέων προς εκμετάλλευσιν των πιστών").

***15.** Διότι εδήλωσαν εις Γαλλοεβραίον καθηγητήν απεριφράστως ότι μισούν τους Ελληνας.*

***16.** Διότι απέσχον όλοι γενικώς του εορτασμού της 25ης Μαρτίου.*

***17.** Διότι μποϋκοτάρουν παν το Ελληνικόν.*

***18.** Διότι αποφεύγουν την ελληνικήν παιδείαν συντηρούντες ούτω πλήθος ξένων σχολείων.*

***19.** Διότι αποφεύγουν μετά πείσματος και θρασύτητος να ομιλούν την ελληνικήν γλώσσαν προτιμώντες την ξένην προς αυτούς ισπανικήν, ήτις δεν τους ενθυμίζει παρά μίαν πολύ κακήν περίοδον της ζωής των.*

***20.** Διότι ετήρησαν αχαρακτήριστον στάσιν κατά την καταστροφήν της Μικράς Ασίας.*

***21.** Και τέλος διότι στέλλουν εις τα κομιτατζίδικα συνέδρια αντιπροσώπους δια να κηρυχθούν υπέρ της αυτονομήσεως της Μακεδονίας (Χθες ομόφυλός των έλεγε προς Ελληνα καταστηματάρχη κρατών την προκήρυξιν: να γιατί θέλομε την αυτονόμησιν-για να λείψουν αυτά).*

Εν τέλει δηλούμε ότι εάν οι συμπολίται μας Εβραίοι ευρίσκοντο ουχί εις το λίκνον της ελευθερίας και της ισότητος, την Ελλάδα, ασφαλώς θα εδοκίμαζαν πράγματα τα οποία δεν τους τα ευχόμεθα.

Καλούμεν τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης δια τελευταίαν φοράν, εάν θέλουν να ζήσουν μαζί μας, να γίνουν καλοί Ελληνες πολίται απορρίπτοντες τον εβραϊκόν ψευτοεθνισμό ο οποίος κατά δηλώσεις ομοφύλου των κοινωνιολόγου εκ Ζυρίχης τους άγει εις την καταστροφήν.

Καλούμεν τους συμπολίτες Εβραίους να παύσουν τας ομαδικάς και οργανωμένας επιθέσεις των

Σκηνή από την κάθοδο των Τριών Εψιλον στην Αθήνα τον Ιούνιο του 1933. Η φάλαγγα ανεβαίνει την οδό Σταδίου.

Στιγμιότυπο από την κάθοδο της ΕΕΕ στην Αθήνα.

εναντίον των μελών της Ενώσεώς μας διότι ούτως αυτοί πρώτοι προκαλούν τας σκηνάς και τα επεισόδια των οποίων την ευθύνην φέρουν ακεραίαν και να διαλύσουν τη Μακαμπή. - ΕΠΕ".

Παράλληλα ο Σύνδεσμος Εφέδρων Αξιωματικών έστειλε το παρακάτω τηλεγράφημα προς την κυβέρνηση και τον Τύπο: *"Οργανώσεις ημών διατελούσαι εν αναστατώσει και κατάπληκτοι προ αποκαλυφθεισών προδοτικών αντεθνικών ενεργειών Μακαμπή, εξαιτούνται άμεσον διάλυσιν ταύτης και απέλασιν οργάνων διοικήσεως. Εις περίπτωσιν συνταγματικής ή νομικής αδυναμίας ήμεθα ηναγκασμένοι να εφαρμόσωμεν αγράφους νόμους και σύνταγμα προστασίας ελληνικής Μακεδονίας επιβάλλοντες αυτόματον διάλυσιν Μακαμπή και αναγκάζοντες θρασύδειλα όργανα ταύτης μεταβώσι πάραυτα συνάντησιν αρκουδιαρέων αυτονομιστών"* (εφημ. "Μακεδονικά Νέα", 25/6/1931).

Το απόγευμα της 24ης Ιουνίου εθνικιστές φοιτητές-μέλη της ΕΠΕ, πέταξαν προκηρύξεις στα εβραϊκά καταστήματα της συμπρωτεύουσας. Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης αντέδρασαν και συνεπλάκησαν με τους φοιτητές στην περιοχή του Βαρδάρη, στην Ερμού, στη Βενιζέλου και αλλού. Δύο μέλη της ΕΠΕ, ο Ευθύμης Καρπαθούσης και ο Βασίλης Σκουθαλής, συνελήφθησαν από την αστυνομία αλλά αφέθηκαν σύντομα ελεύθεροι μετά από παρέμβαση του διοικητικού συμβουλίου της ΕΠΕ.

Ισχυρές αστυνομικές δυνάμεις, με επικεφαλής τον αστυνόμο Γαβριλάκη και τον διαμερισματάρχη Γιουλούντρα, κατέλαβαν τα επίκαιρα σημεία της πόλης για να αποτρέψουν την κλιμάκωση των επεισοδίων. Στο γνωστό ζαχαροπλαστείο του Φλόκα απαγόρευσαν στα μέλη της ΕΠΕ να μοιράσουν προκηρύξεις, ενώ ο πρύτανης του Πανεπιστημίου Βογιατζίδης ανέκρινε τους φοιτητές που συμμετείχαν στη διανομή των φυλλαδίων.

Οι Εβραίοι προσπάθησαν να σταματήσουν την κυκλοφορία των προκηρύξεων και νέοι της Μακαμπή συγκρούστηκαν με φοιτητές και εθνικιστές των Τρία Εψιλον που έσπευσαν να επωφεληθούν από την κατάσταση.

Μόλις ο γενικός διοικητής Μακεδονίας Στυλιανός Γονατάς πληροφορήθηκε τα επεισόδια, διέταξε την κατάσχεση των φυλλαδίων και τη σύλληψη των πρωταιτίων. Εντούτοις, ένα μανιασμένο πλήθος από χαλυβδόκρανους και άλλους εθνικιστές διαδήλωσε την πρόθεσή του να συνεχίσει τον αγώνα, έχοντας προηγουμένως εξασφαλίσει τη συμπαράσταση των περισσότερων φορέων της πόλης.

Τη νύκτα της 25ης Ιουνίου ένας φανατισμένος όχλος από 200 άνδρες της ΕΠΕ, της ΕΕΕ και εφέδρων αξιωματικών, επιτέθηκε στα γραφεία της Μακαμπή που βρίσκονταν στη διασταύρωση των οδών Καραϊσκάκη και Πραξιτέλους. Μέσα στα γραφεία της εβραϊκής οργάνωσης βρισκόταν ο πρόεδρος της Μακαμπή Αλμπέρτος Κοέν, ο αντιπρόεδρος Ζακ Ερρέρα, ο γενικός γραμματέας Σιακή Σαλώμ και δέκα ακόμα άτομα. Οι επιτιθέμενοι, αφού εκραύγασαν διάφορες κατηγορίες και συνθήματα όπως *"εργάζεσθε προδοτικώς και ήλθαμε να εκδικηθούμε"*, άρχισαν να σπάζουν πόρτες, γραφεία και παράθυρα. Ο εμπρησμός του οικήματος αποφεύχθηκε την τελευταία στιγμή από διερχόμενους αστυφύλακες του 2ου Αστυνομικού Τμήματος, ενώ συνελήφθησαν δύο εθνικιστές εργάτες, οι Νικ. Γιαγκάς και Αριστείδης Αποστόλου, που έλαβαν μέρος στα επεισόδια.

Την επόμενη μέρα και ενώ ο Γονατάς καλούσε τα προεδρεία της ΕΠΕ, της ΕΕΕ, των Εθνικών Λεγεώνων και των εφέδρων αξιωματικών για να τους κάνει συστάσεις, τα γραφεία της ΕΠΕ κατακλύσθηκαν από συγχαρητήρια τηλεγραφήματα ανωνύμων πολιτών και παραρτημάτων εθνικών οργανώσεων από τις επαρχιακές πόλεις της Βόρειας Ελλάδας, Κοζάνη, Κατερίνη, Δράμα, Ξυνό Νερό κ.ά.

Κατά τη διάρκεια των ταραχών τραυματίστηκε ο αντιπρόεδρος της Μακαμπή Ζακ Ερρέρα. Αμέσως μετά μια επιτροπή της εβραϊκής κοινότητας ζήτησε από τον αστυνομικό διευθυντή Καλοχριστιανάκη την εφαρμογή πρόσθετων μέτρων ασφαλείας, ενώ διαμαρτυρήθηκε έντονα στον γενικό διοικητή. Ο Γονατάς, γνωστός από τη συμμετοχή του στο κίνημα του 1922 με τους Κονδύλη, Πάγκαλο και Πλαστήρα, είχε τη φήμη του σκληρού και άμεμπτου αξιωματικού. Αρνήθηκε να κηρύξει στρατιωτικό νόμο επειδή κάτι τέτοιο, όπως δήλωσε τότε στη "Νέα Αλήθεια", *"...θα επέφερε περιορισμόν της νυκτερινής κινήσεως εις βλάβην όλων των κινηματογράφων και θα επηύξανε την οικονομικήν κρίσιν..."*.

Στις 29 Ιουνίου στην πόλη επικρατούσε γενικός αναβρασμός. Μια ομάδα χριστιανών δέχθηκε επίθεση στον εβραϊκό συνοικισμό Χαριλάου αρ. 6 από Εβραίους οπλισμένους με λοστούς και ρόπαλα. Πέντε άτομα τραυματίστηκαν, οι περισσότεροι χριστιανοί, ενώ διάχυτος υπήρχε ο φόβος για περαιτέρω ταραχές.

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας ένα ετερόκλητο πλήθος από 150-200 άτομα κατευθύνθηκε προς τον εβραϊκό συνοικισμό κοντά στην προσφυγική συνοικία της Τούμπας με πρόθεση να τον πυρπολήσει,

αλλά λίγο πριν φθάσει στον προορισμό του η αστυνομία το σταμάτησε.

Στη συνέχεια κατευθύνθηκε προς τον συνοικισμό του Κάμπελ ενισχυμένο από 1.500-2.000 πολίτες από τις προσφυγικές συνοικίες. Λίγη ώρα πριν από τα μεσάνυκτα εκδηλώθηκε πυρκαγιά στον συνοικισμό. Πρώτα κάηκε το παντοπωλείο του Γιοσέ Οσέζια, μετά το παράπηγμα του Σαλαμών Βεντούρα. Ακολούθησε η συναγωγή, το σχολείο του συνοικισμού, ένα φαρμακείο, το σπίτι του ραββίνου και ιατρού του Κάμπελ, Μοχαήλ Πέσσα. Η φωτιά επεκτάθηκε και στα άκρα του συνοικισμού, στα αποκαλούμενα "Καναρίνια". Ο πανικός που προκλήθηκε κατέστησε το έργο της κατάσβεσης πολύ δύσκολο, με αποτέλεσμα να αποτεφρωθούν τελικά 20 σπίτια και να μείνουν άστεγοι περίπου 100 Εβραίοι, στην πλειοψηφία τους φτωχοί βιοπαλαιστές.

Το προεδρείο της Μακαμπή κατήγγειλε αργότερα ότι ανάμεσα στους "εμπρηστές" υπήρχαν νέοι των Τρία Εψιλον, της Αντικομμουνιστικής Οργάνωσης Μακεδονίας-Θράκης και πρόσφυγες των συνοικισμών Τούμπας, Καλαμαριάς και Σέδες.

Κατά τις επόμενες ημέρες τα επεισόδια μεταξύ Χριστιανών και Εβραίων γενικεύθηκαν με αποτέλεσμα το ενδεχόμενο επιβολής στρατιωτικού νόμου να τεθεί εκ νέου. Οι στρατιωτικές αρχές και ο γενικός διοικητής όμως ήταν αντίθετοι, θεωρώντας ότι το μέτρο αυτό θα όξυνε ακόμα περισσότερο την κατάσταση. Τελικά στις 2 Ιουλίου η αναστάτωση που προκλήθηκε εκτονώθηκε και η γενική διοίκηση διέθεσε το ποσό των 500.000 δρχ. για την αποκατάσταση των ζημιών. Παράλληλα οι αρχές της πόλης έκαναν έκκληση στους Εβραίους να επιστρέψουν στις εστίες τους.

Η ισραηλιτική κοινότητα με ανακοινώσεις στον τοπικό Τύπο απάλλαξε τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές της συμπρωτεύουσας από τις όποιες ευθύνες καταλογίσθηκαν σε αυτές. Ωστόσο αργότερα ο Γονατάς κατηγορήθηκε ως ηθικός αυτουργός για τον εμπρησμό του συνοικισμού. Λίγο μετά απομακρύνθηκε από τη γενική διοίκηση Μακεδονίας και ανέλαβε την προεδρία της Γερουσίας στην Αθήνα. Ο συνοικισμός Κάμπελ μετονομάσθηκε σε συνοικισμό Στυλιανού Γονατά και αυτό αποδίδεται στην επιρροή που ασκούσε η ΕΕΕ στο δημοτικό συμβούλιο της πόλης.

Η συνέχεια υπήρξε ακόμα πιο εντυπωσιακή για την οργάνωση. Οι βίαιες εκδηλώσεις κατά των Εβραίων και ο αντικομμουνιστικός της αγώνας θα εντασθούν, με αποτέλεσμα να αποκτήσει τη συμπαράσταση και την οικονομική ενίσχυση πολλών κρατικών φορέων. Σε επιστολή του στις 8/2/1932 προς τον Φίλιππο Δραγούμη, πολιτευτή της βόρειας Ελλάδας, ο διευθυντής των παραρτημάτων της ΕΕΕ Αναστάσιος Νταλίπης αναφέρει: "...*διάφορα κονδύλια εψήφισαν ο Δήμος Θεσσαλονίκης, το Υπουργείον Προνοίας και αι Τράπεζαι Εθνική και Εκδοτική*".

Τον Απρίλιο του 1932, στη δίκη για την πυρπόληση του Κάμπελ, ο συνήγορος της ΕΕΕ δήλωσε με

Ε. Ε. Ε.
ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΛΛΑΣ—ΞΥΠΝΑ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΝΩΘΗΤΕ ΥΠΟ ΤΟΝ ΔΙΚΕΦΑΛΟΝ ΑΕΤΟΝ !

ΖΗΤΩ Η ΗΘΙΚΗ, Η ΤΙΜΗ, Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ, Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ, ΤΟ ΕΘΝΟΣ

ΚΑΤΩ ΟΙ ΑΝΗΘΙΚΟΙ

ΖΗΤΩ Ο ΕΘΝΙΚΙΣΤΗΣ ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΤΗΣ Ε.Ε.Ε.

Κ. ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ

ΚΑΤΩ ΟΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΥΔΑΤΩΝ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ

ΗΘΙΚΗ -- ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Προκήρυξη των Τριών Εψιλον στην προπολεμική Θεσσαλονίκη.

αρκετή δόση αυταρέσκειας πως αν "πριν από το Κάμπελ η ΕΕΕ είχε 12 παραρτήματα και 3.000 μέλη, τώρα έχει 27 παραρτήματα και 7.000 μέλη".

Μέσα στη συγκεχυμένη πολιτική κατάσταση της δεκαετίας του '30 οι "Τριεψιλίτες" επιχείρησαν, κατά το πρότυπο της πορείας του Μουσολίνι προς τη Ρώμη, να οργανώσουν μια ανάλογη πορεία προς την Αθήνα. Την Κυριακή 18 Ιουνίου 1933 συγκεντρώθηκαν στη Θεσσαλονίκη όλοι οι τομεάρχες και οι επικεφαλής των Παλαιών Αξιωματικών, για να λάβουν τις σχετικές οδηγίες για την κάθοδό τους στην πρωτεύουσα.

Στις 20 Ιουνίου διανεμήθηκε στον τοπικό Τύπο το ακόλουθο ανακοινωθέν των μελών της "Τρία Εψιλον":

"Ανακοινούται ότι η από μηνών εξαγγελθείσα κάθοδος των μελών της ΕΕΕ Θεσσαλονίκης μετά αντιπροσωπειών των απανταχού της Ελλάδος παραρτημάτων αυτής, πραγματοποιείται οριστικώς το εσπέρας του προσεχούς Σαββάτου 24ην τρέχοντος, με επιστροφήν την πρωίαν της Τρίτης, 27η Ιουνίου. Δια της καθόδου ταύτης, ήτις πρόκειται να προσλάβη τον χαρακτήρα Πανελληνίου Εθνικού συναγερμού, εκπληρούται η ζωηρά επιθυμία της ΕΕΕ όπως αμέτοχα της οξύτητος των πολιτικών παθών δια-

Οι αρχηγοί της οργάνωσης ΕΕΕ. Στο κέντρο διακρίνεται (με το μουστάκι) ο πρόεδρος της οργάνωσης, Γ. Κοσμίδης.

τρανώσουν την ευγνωμοσύνη αυτών προς τους αφανείς εργάτας του μεγαλείου της ελληνικής πατρίδος δια της στέψεως του Ηρώου αυτών (σ.σ. εννοεί το μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη). Πάσα αντίθετος διάδοσις οποθενδήποτε προερχομένη είτε περί τον χρόνο της μεταβάσεως και επιστροφής ή τον σκοπόν της καθόδου, είναι ανακριβής.

Το Ανώτατον Διοικητικόν Συμβούλιον της ΕΕΕ".

Στην πραγματικότητα, πέρα από τη "μουσολινική" πορεία που επιχείρησαν τα Τρία Εψιλον αποσκοπούσαν στην "επιβολή της κοινωνικής ειρήνης και του κράτους προνοίας", αλλά κυρίως στον παραμερισμό των κομμουνιστών και των άλλων "αντεθνικών στοιχείων".

Στις 25 Ιουνίου 1933 δύο ειδικά ναυλωμένα τραίνα μετέφεραν στην Αθήνα περισσότερους από 1.500 χαλυβδόκρανους. Το προηγούμενο βράδυ της 24ης προς την 25η Ιουνίου και ενώ η πρώτη αμαξοστοιχία εισερχόταν στη Λάρισα, δύο πολυπληθείς ομάδες κομμουνιστών διαδηλωτών λιθοβόλησαν τα βαγόνια στον σιδηροδρομικό σταθμό της πόλης. Στη συνέχεια τα επεισόδια γενικεύθηκαν, αφού πολλά μέλη της ΕΕΕ κατέβηκαν από την αμαξοστοιχία και συνεπλάκησαν με τους διαδηλωτές. Μάλιστα συνέλαβαν έναν κομμουνιστή, τον Π. Ηλιόπουλο, τον οποίο παρέδωσαν στην αστυνομία. Κατά τη διάρκεια των λιθοβολισμών τραυματίστηκε στο κεφάλι ένας χαλυβδόκρανος, ο Κερτινιάδης από τη Θεσσαλονίκη.

Το επόμενο πρωί στις 8 έφθασε στην Αθήνα η πρώτη αμαξοστοιχία. Ακολούθησε η δεύτερη με επιβάτες τους φοιτητές της οργάνωσης και τους Αλκιμους -τη νεολαία της ΕΕΕ. Στο δεύτερο τραίνο επέβαιναν επίσης τα μέλη της Εθνικοκοινωνικής Ενώσης "Ξίφος Βυζαντινών" και αντιπροσωπεία των Εφέδρων Αξιωματικών Μακεδονίας-Θράκης.

Η πορεία που ξεκίνησε μέσω της οδού Σταδίου κατέληξε εν μέσω των χειροκροτημάτων των πολιτών στο μνημείο του Αγνωστου Στρατιώτη. Προηγουμένως τα μέλη της οργάνωσης Τρία Εψιλον παρατάχθηκαν και χαιρέτησαν τη σημαία τους. Επικεφαλής της πορείας ήταν οι ποδηλάτες Αλκιμοι με τις μπλε μπλούζες και η μουσική μπάντα του δήμου Αθηναίων. Ακολουθούσε η φάλαγγα των χαλυβδόκρανων με φαλαγγάρχη τον Αναστ. Νταλίπη, υπασπιστή τον Σ. Ασβεστά, επιτελάρχη της οργάνωσης τον Χαρ. Βασιλογεώργο και επιτελείς των διαφόρων υπηρεσιών, όπως π.χ. Στρατωνισμού και Στρατολογίας τον Δημ. Γούλα, Υγειονομικού τον Αχ. Τζηρίδη, Πληροφοριών τον Στ. Αγγελομάτη και υφομαδάρχη τον Παττερίδη.

Στη συνέχεια με απόλυτη πειθαρχία ακολουθούσαν οι χαλυβδόκρανοι των επαρχιακών τμημάτων και αντιπρόσωποί τους: Ασπετάκης από την Εδεσσα, Σμυρλής από τη Βέροια, Πέκος από την Κλεισούρα, Φάκαλος από τα Γιαννιτσά, Παντελής από την Πτολεμαΐδα, Παπαθανασίου από το Αμύνταιο, Ρωμπαμράς από τη Φλώρινα κ.ά. Στο τέλος της πορείας βρίσκονταν το προεδρείο και ο αρχηγός της οργάνωσης μαζί με την αντιπροσωπεία της ΕΠΕ.

Στην τελετή της Πλατείας Συντάγματος παραβρέθηκαν ο υπουργός Εσωτερικών Ι. Ράλλης, ο φρούραρχος Μπακόπουλος, ο πρόεδρος της Γερουσίας Στυλιανός Γονατάς, ο υπουργός Δικαιοσύνης Ταλλιαδούρος, αρκετοί βουλευτές, ενώ οι Αλκιμοι ευλογήθηκαν από τον Μητροπολίτη Βεροίας Πολύκαρπο. Κατά τη διάρκεια της κατάθεσης των στεφάνων από τις εθνικιστικές οργανώσεις μία διμοιρία ευζώνων απέδιδε τιμές.

Η κομματική οργάνωση του ΚΚΕ στο λεκανοπέδιο της Αττικής προσπάθησε κινητοποιώντας τα μέλη του να εμποδίσει την κάθοδο των μελών της Τρία Εψιλον στην πρωτεύουσα. Ο τότε γραμματέας της ΚΟΑ, Βασίλης Νεφελούδης, έγραψε στα απομνημονεύματά του: *"Αποφασίσαμε να παρατάξουμε τις δυνάμεις μας σε πυκνές ομάδες κατά μήκος της σιδηροδρομικής γραμμής για να υποδεχτούμε τους φασίστες των ΕΕΕ με αποδοκιμασίες, πριν ακόμα πατήσουν το πόδι τους στην Αθήνα".*

Ο Τύπος της εποχής κατέγραψε με λεπτομέρειες τα επεισόδια που τάραξαν την ηρεμία της πρωτεύουσας. Στους Μύλους της Αττικής *"ομάς τεσσαράκοντα κομμουνιστών καιροφυλακτούσα, ελιθοβόλησε την αμαξοστοιχίαν..."* (Καθημερινή, 26/6/1933).

Στη λεωφόρο Κωνσταντινουπόλεως ανταλλάχθηκαν πυροβολισμοί ανάμεσα σε ομάδα κομμουνιστών και τους επιβάτες του τραίνου, με αποτέλεσμα τον φόνο ενός 35χρονου λιμενεργάτη, του Ανάργυρου Πικραμένου. Στη διασταύρωση των οδών Βουλής και Καραγεώργη Σερβίας μια άλλη ομάδα αριστερών διαδηλωτών επιτέθηκε εναντίον των αστυνομικών που προστάτευαν τον χώρο της τελετής.

Συμπλοκές έγιναν και στον σταθμό Λαρίσης, ενώ η σοβαρότερη συμπλοκή σημειώθηκε στην οδό

Μητροπόλεως, όπου μερικές δεκάδες κομμουνιστές επιχείρησαν να οργανώσουν αντιδιαδήλωση προς το Σύνταγμα. Χαλυβδόκρανοι και αστυνομικοί τους ξυλοκόπησαν και 31 από τους διαδηλωτές συνελήφθησαν.

Το ίδιο βράδυ πάνω από 100 κομμουνιστές επιτέθηκαν στο Βαρβάκειο, όπου είχαν στρατωνισθεί οι Αλκιμοι. Ακολούθησε πετροπόλεμος, συμπλοκή με γκλομπ και σφαίρες από την αστυνομία και τους Τριεψιλίτες. Ενας διαδηλωτής, ο Π. Θωμόπουλος, τραυματίστηκε βαριά από αδέσποτη σφαίρα. Η αστυνομία για να αποτρέψει τη "διασάλευση της τάξης" συνέλαβε "προληπτικά" 200 περίπου κομμουνιστές.

Η κομματική μυθολογία του ΚΚΕ είδε την όλη αντιφασιστική κινητοποίηση επιτυχή και νικηφόρα. Τα δημοσιεύματα όμως των τότε εφημερίδων διέψευσαν αυτήν την εκδοχή και παρουσίασαν ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα. Η "Βραδυνή" στις 25/6/1933 έγραψε ότι τον "υψηλόν πατριωτικόν προορισμόν τον οποίον υπηρετεί η ΕΕΕ ήλθον να επιβεβαιώσουν πανηγυρικώς και αι αναρχικαί απόπειραι των οποίων στόχος υπήρξαν τα μέλη της".

Η απήχηση που είχε στην κοινή γνώμη η κάθοδος των Τρία Εψιλον, ιδιαίτερα στη βόρεια Ελλάδα, ήταν αρκετά μεγάλη. Το κύριο άρθρο των "Μακεδονικών Νέων" στις 27/6/1933 (των Π. Λούβαρη και Β. Μεσολογγίτη), τόνιζε με έμφαση: "Να ενώση εθνικώς τους Ελληνας. Η κάθοδος των μελών της Εθνικής Ενώσεως Ελλάς εις την πρωτεύουσαν και το προσκύνημα αυτών εις τον τάφον του Αγνώστου Στρατιώτου υπήρξε εκδήλωσις, την οποίαν εξετίμησε δεόντως η κοινή γνώμη ολοκλήρου της χώρας, η οποία περιέβαλε πάντοτε την ισχυράν αυτήν μακεδονικήν οργάνωσιν με συμπάθειαν και στοργήν... Η Εθνική Ενωσις Ελλάς ιδρυθείσα εδώ επάνω εις την πόλιν αυτήν, όπου αι διάφοραι υπονομεύσεις και οι παντοίοι κίνδυνοι που επαναπειλούν την κρατικήν και εθνικήν μας υπόστασιν είναι περισσότερον έκδηλοι και βαθύτερον αισθητοί, παρά εις την παλαιάν Ελλάδα, έτυχεν ανεπισήμου μεν πλην στοργικής ενισχύσεως εκ μέρους των αρχών και ορισμένων στρατιωτικών παραγόντων και κατόρθωσε βαθμηδόν και κατ' ολίγον, κατόπιν επιμόνου και δυσκόλου εργασίας, να φθάση εις την σημερινήν περιωπήν της". Και το άρθρο κατέληγε: "... *Η εθνική αύτη εταιρία οφείλει να μείνη εκεί όπου την τοποθετεί η εθνική και κοινωνική αποστολή της ίνα ανέλθη εις μεγαλυτέραν ακόμη περιωπήν και αποτελέση έναν αληθινόν εθνικόν και κοινωνικόν δεσμόν μεταξύ των Ελλήνων, τους οποίους χωρίζει το κόμμα και η πολιτική*".

Για "δολοφονικές επιθέσεις των κομμουνιστών" και "την μεγαλοπρεπήν παρέλασιν της ΕΕΕ" έκαναν λόγο και οι υπόλοιπες εφημερίδες ("Ελεύθερο Βήμα", "Καθημερινή" κ.ά.).

Παρόμοια πορεία και λαμπαδηφορία αντίστοιχη με αυτές των SS και των SA στη Γερμανία πραγματοποίησαν 100 περίπου χαλυβδόκρανοι στους δρόμους του Πειραιά. Ομως και αυτή η πορεία δεν τελείωσε ομαλά. Κομμουνιστές, αστυνομικοί και Τριεψιλίτες συγκρούστηκαν μεταξύ τους και οι επικεφαλής της πορείας συνελήφθησαν.

Η ηγεσία των "Τρία Εψιλον" βιάστηκε να αξιοποιήσει την επιτυχία της καθόδου προς την Αθήνα και εξήγγειλε τον μετασχηματισμό της οργάνωσης σε πολιτικό κόμμα. Θεωρητικός του κινήματος ήταν ο γνωστός τότε στους Θεσσαλονικείς Ελ. Σταυρίδης, ο οποίος με άρθρα που δημοσίευε στην εφημερίδα "Δράση" (επίσημο δημοσιογραφικό όργανο της ΕΕΕ με γραφεία στην περιοχή του ναού της Αγίας Σοφίας) εξηγούσε τους λόγους για τους οποίους η οργάνωση ακολουθούσε αντισημιτική πολιτική.

Συγκεκριμένα ανέφερε ότι: "*Κατά τας εκλογάς του 1915 οι Εβραίοι εψήφισαν τον συνδυασμόν του*

Τριεψιλίτης εκφωνεί λόγο μπροστά στο Μνημείο του Αγνωστου Στρατιώτη.

Δ. Γούναρη και έδωκαν εις το Λαϊκόν κόμμα 18 βουλευτάς περισσοτέρους, αφαιρέσαντες αυτούς από τον Βενιζελισμόν... Δεν ανεχόμεθα η τύχη και το μέλλον της Ελλάδος να ρυθμίζεται με εβραϊκάς ψήφους αίτινες πάντοτε έχουν ύποπτα ελατήρια και δεν ελαύνονται βεβαίως από αγάπην προς την ελληνική πατρίδα..." (εφημερίδα "Δράσις", 28/2/1934).

Πολύ γρήγορα η οργάνωση με τη μαζικότητά της και τον δυναμικό εθνικιστικό προσανατολισμό της ξεπέρασε τα όρια της Θεσσαλονίκης και ίδρυσε παραρτήματα σε όλη την υπόλοιπη Ελλάδα. Στην Αθήνα η προσπάθεια "μεταφύτευσης" των Τρία Εψιλον υπήρξε άμεση αλλά όχι τόσο αποδοτική.

Πρόεδρος της αθηναϊκής τοπικής ΕΕΕ υπήρξε ο Ι. Λαζαρής, με γενικό γραμματέα τον Δ. Πολυμέρη. Στο παράρτημα γυναικών ήταν η Ευθυμία Αγγελομάτη, στην προσφυγική Νέα Ιωνία ο Ν. Συμεωνίδης, στη Νεάπολη ο Μ. Σκευοφύλακας, στα Πετράλωνα ο Δ. Γιαννακόπουλος, στον Βύρωνα ο Α. Αραδούλης. Στην Καστοριά αρχηγοί του τοπικού παραρτήματος ήταν ο Ιω. Γκότσης και ο Αριστ. Αρμάσης.

Τον Απρίλιο του 1934 ιδρύθηκε τοπική ΕΕΕ και στην Πτολεμαΐδα. Οι πρώτοι "Τριεψιλίτες" στη μακεδονική αυτή πόλη ήταν οι Κων/νος Αδαμόπουλος, Σωκράτης Καλαϊτζόπουλος, Γεωρ. Παρ. Μισανδρέου, Νικ. Ξυνός, Δημ. Σπανός, Σπ. Βυζαντινόπουλος και Γεώργ. Παυλίδης.

Ο πρωτοσέλιδος τίτλος της "Δράσης" στις 2/3/1934 εξηγούσε τους σκοπούς του κινήματος ("Ελεύθεροι από παντός δεσμού, θα συνεχίσωμεν τον τραχύν αγώνα του καθαρμού μέχρι τέλους") και κατήγγειλε τις δύο ξένων συμφερόντων εταιρίες ηλεκτροφωτισμού και ύδρευσης της συμπρωτεύουσας ως "απατώσες και εκβιάζουσες".

Την ίδια χρονιά η ΕΕΕ υποστήριξε δικό της υπερκομματικό υποψήφιο στις δημοτικές εκλογές της Θεσσαλονίκης. Η προσπάθεια αυτή όμως απέτυχε, καθώς ο υποψήφιος "Τριεψιλίτης" δήμαρχος Βορτσέλας συγκέντρωσε μόλις 798 σταυρούς προτίμησης έναντι 12.672 του υποψηφίου των Φιλελευθέρων Μηνά Πατρίκιου και 16.084 του υποψηφίου των Λαϊκών Μάνου, ο οποίος τελικά εξελέγη.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί πως μία ομάδα χαλυβδόκρανων αποχώρησε από την κεντρική επιτροπή των Τρία Εψιλον (Δ. Ιατρίδης, Σπ. Βάσσος, Αθαν. Ζαρίφης και Λεων. Περλεγκίδης) και ψήφισε μαζικά τον υποψήφιο των Φιλελευθέρων Μηνά Πατρίκιο. Αργότερα, αφού προσχώρησε στην κίνηση αυτή και ο πρώην βουλευτής του κομμουνιστικού κόμματος Σταυρίδης, όλοι μαζί ίδρυσαν μια μικρότερης εμβέλειας εθνικοσοσιαλιστική οργάνωση με την ονομασία "Εθνικοί Δημοκρατικοί Φρουροί Βορείου Ελλάδος". Αρχηγός της οργάνωσης υπήρξε κάποιος Περιστέρης, που κατά τη διάρκεια της Κατοχής έδρασε στα Τάγματα Ασφαλείας.

Χαλυβδόκρανος της ΕΕΕ (από το "Εν Θεσσαλονίκη", εκδόσεις Εξάντας).

Παρόλη την αποτυχία του κινήματος στις δημοτικές εκλογές του 1934, σε κάποιες περιοχές της χώρας οι "χαλυβδόκρανοι" σημείωσαν θεαματικά αποτελέσματα. Στα Ιωάννινα εξελέγη δημοτικός σύμβουλος ο Σ. Μαρτίνης, υποψήφιος της ΕΕΕ, με 913 ψήφους επί 2.700 που ψήφισαν. Η επιτυχία μάλιστα του "Τριεψιλίτη" Μαρτίνη έλαβε διαστάσεις θριάμβου επειδή ο ίδιος με επιστολή του σε τοπική εφημερίδα, την "Ηπειρωτικός Αγών", δήλωσε εξαρχής πως επιζητούσε τις ψήφους των χριστιανών μόνο κατοίκων της πόλης και όχι των Εβραίων.

Στην Κοκκινιά του Πειραιά, προπύργιο της Αριστεράς, εξελέγησαν δύο μέλη των Τρία Εψιλον, οι Αξαρλής και Χρυσοχέρης.

Γεγονός όμως είναι ότι η δύναμη της οργάνωσης μειώθηκε σημαντικά έπειτα από δύο συνεχόμενες εκλογικές αναμετρήσεις το 1933 και το 1934, αφού πάρα πολλά μέλη της ΕΕΕ είτε προσεχώρησαν σε άλλες παρεμφερείς εθνικιστικές ομάδες, είτε αφομοιώθηκαν από τους μηχανισμούς της εγχώριας εξουσίας (Λαϊκό Κόμμα, βενιζελικοί) που μονοπωλούσαν τότε τα πολιτικά πράγματα.

Η προσπάθεια της οργάνωσης να πολιτευθεί σήμαινε την άρση της κρατικής υποστήριξης και τη διακοπή της χρηματοδότησης, με αποτέλεσμα τη σταδιακή διαρροή των μελών της προς διάφορες κατευθύνσεις.

Στη Θεσσαλονίκη πάντως, όπου η ΕΕΕ εξαιτίας των ειδικών συνθηκών -εβραϊκή μειονότητα, ισχυρό εργατικό κίνημα, αυξημένη ανεργία- έδειχνε μεγαλύτερη δραστηριότητα, η κρίση καθυστέρησε να εκδηλωθεί. Η οργάνωση στη συμπρωτεύουσα διέθετε φοιτητική φάλαγγα, παράρτημα γυναικών και τμήμα ερασιτεχνικού θεάτρου που έδινε παραστάσεις στην αίθουσα του Λευκού Πύργου.

Τα Τρία Εψιλον για να αντιμετωπίσουν την κομμουνιστική δραστηριότητα που ήταν το ίδιο αξιόλογη και για να προσφέρουν *"εις τον κατατρεγμένο υπό των κεφαλαιοκρατών και απατηθέντα υπό των κομμουνιστών εργάτην την φιλόστοργον σκιάν του εθνικού κράτους"*, είχαν διαιρέσει την πόλη σε τομείς. Τομεάρχες της ΕΕΕ στον 6ο Τομέα της Διοικητηρίου ήταν οι Λεπτουργός Νικόλαος, Μαυρόπουλος Γεώργιος και Ζήσου Νικόλαος, στον 9ο Τομέα Αγ. Γεωργίου οι Χρυσαφίδης Γεώργιος και Τερζόγλου Παναγιώτης, στον 8ο Ακροπόλεως οι Καρακατσάνης Γεώργιος και Μεϊμαρίδης Δημήτρης κ.ά.

Στην εφημερίδα του κινήματος "Δράση", εκτός από αναγνώσματα εθνικιστικού περιεχομένου, εφιλοξενούντο στήλες για θέματα εργατικά, προσφυγιάς, φοιτητικά, για απεργίες και ανταποκρίσεις για τις δραστηριότητες των αντίστοιχων εθνικοσοσιαλιστικών οργανώσεων του εξωτερικού.

Τον Μάιο του 1934 δεκάδες χαλυβδόκρανοι πρωτοστάτησαν σε επεισόδια με κομμουνιστές εργάτες και αστυνομικούς, όταν παρέλασαν επιδεικτικά μέσα στην Πάτρα κατά τη διάρκεια φιλοβασιλικής διαδήλωσης. Τα επεισόδια άρχισαν στην πλατεία Ομονοίας, όταν μία ομάδα εθνικιστών "Αλκίμων" μετά την ορκωμοσία τους παρέλασαν υπό τους ήχους στρατιωτικής μουσικής "φέροντες κράνη και γκλομπς". Μια ομάδα κομμουνιστών επιχείρησε να τους αποδοκιμάσει, δέχθηκε όμως την επίθεση των "Αλκίμων" με αποτέλεσμα να υπάρξει συμπλοκή με τραυματίες εκατέρωθεν.

Αξίζει να σημειωθεί πως το παράρτημα της ΕΕΕ στην Πάτρα θεωρείτο από τα περισσότερο πολυπληθή, αφού τα μέλη του ξεπερνούσαν τα 500.

Με αφορμή τις βίαιες εκδηλώσεις και τον μαχητικό λόγο των μελών των Τρία Εψιλον, η οργάνωση βρέθηκε αρκετές φορές στο επίκεντρο του πολιτικού ενδιαφέροντος. Κατά τη διάρκεια της καθιερωμένης παρέλασης της 25ης Μαρτίου στη Θεσσαλονίκη εκατοντάδες "Τριεψιλίτες" επιχείρησαν δυναμικά να παρελάσουν ανάμεσα στους προσκόπους της εβραϊκής Μακαμπή. Η αστυνομία συγκρούστηκε μαζί τους και συνέλαβε πολλά στελέχη της κεντρικής επιτροπής. Ορισμένοι, όπως ο γιος του προέδρου των Τρία Εψιλον Ιω. Κοσμίδης και οι Κεπερίδης, Μαγκλής και Σκεντέρογλου, δικάστηκαν αργότερα για αντίσταση κατά της αρχής.

Ο τότε αρχισυντάκτης της εφημερίδας "Μακεδονία" Νικόλαος Φαρδής, γνωστός για τα αντισημι-

τικά του άρθρα, υπερασπίστηκε μέσα από τις στήλες της εφημερίδας τους κατηγορούμενους, ενώ επιβεβαίωσε για μια ακόμα φορά πως η απήχηση των εθνικιστών έγκειται στη βίαιη δράση τους και όχι στις απόψεις τους.

Χαρακτηριστικό δείγμα για την κατάσταση που επικρατούσε τότε στους δρόμους και τις γειτονιές πολλών επαρχιακών πόλεων είναι η επιστολή που έστειλε ένας "Τριεψιλίτης" από την Ξάνθη στην εφημερίδα "Δράση" του κινήματος: *"Στας 9 όλοι οι Αλκιμοι της ΕΕΕ συγκεντρωμένοι περίμεναν τας διαταγάς του ομαδάρχου. Αυτός, αφού μας ομίλησε δια την ημέραν των εκλογών, εδιάλεξε περί τους 25 τους καλυτέρους και μεγαλυτέρους εξ ημών, τους διέταξε να πάνε να φάνε στα σπίτια τους και στις 10 ακριβώς το βράδυ να βρίσκονται στη Λέσχη. Οι άλλοι ήσαν ελεύθεροι. Στις 10 ακριβώς η βροντώδης φωνή του αρχηγού ακούεται... Να σταμπάρετε τα σφυροδρέπανα (σ.σ. που ήταν ζωγραφισμένα στους τοίχους της πόλης) και να τα μετατρέψετε σε δικεφάλους αετούς. Αμέσως χωρισθήκαμε σε τρία τμήματα. Το πρώτο με επικεφαλής τον ίδιον έκαμε την αρχήν και μετέβαλε το κόκκινο σφυροδρέπανο σε έναν όμορφο αετό. Κατά τις 2 π.μ. τα δύο τμήματα συνεπλάκησαν με τμήμα κομμουνιστών (περί τους δέκα) οι οποίοι εκολλούσαν ρεκλάμες (αφίσες) με την κόκκινη σημαία. Τα ποντίκια -αφού τους εξυλοκόπησαν- τους έκαμαν να τραπούν εις άτακτον φυγή αφήσαντας ως λάφυρα, τις ρεκλάμες των, μία σκάλαν, ένα πινέλο, κόλλα κ.ά.*

Οι πουλημένοι της Μόσχας δεν ξεχνούν τα παθήματά τους, θέλουν να τα εκδικηθούν. Παρακολουθούν τους Αλκίμους για να τους βρουν μεμονωμένους και να τους ξυλοκοπήσουν...".

Το κλίμα της εποχής θύμιζε -σε μικρότερο βαθμό βέβαια- τις συγκρούσεις μεταξύ των Ταγμάτων Εφόδου (SA) και των κομμουνιστών στην προναζιστική Γερμανία (1927-1933).

Άλλο ενδεικτικό δημοσίευμα της "Δράσης" είναι το ακόλουθο: *"Άθλοι και πάθημα Εβραίων κομμουνιστών.*

Προχθές εις την διασταύρωσιν Βενιζέλου και Βασιλέως Ηρακλείου δύο κομμουνισταί, εκ των οποίων ο εις ήτο Εβραίος, επιτέθησαν εκ των όπισθεν κατά του εφημεριδοπώλου μας Ο. Νικολάου, δια να τον κακοποιήσουν και να ξεσχίσουν τα φύλλα της Δράσεως τα οποία επώλει. Ο Νικολάου ημύνθει γρονθοκοπήσας τους θρασείς αντιπάλους του, οπόταν κατέφθασαν δύο άλλοι εθνικισταί τυχαίως αντιληφθέντες την σκηνήν, οι Αναστ. Κελτεμίδης και Βασ. Τραμπούκης. Το αποτέλεσμα ήτο ότι οι δύο κομμουνισταί εδάρησαν ανηλεώς, πράγμα το οποίον θα τους γίνει ασφαλώς σωτήριον μάθημα..." (Εφημερίδα "Δράσις", Μάρτιος 1934).

Παρόλο που η οργάνωση δεν είχε ξεκάθαρο πολιτικό προσανατολισμό, ο τρόπος συλλογισμού και δράσης των μελών της εκινείτο σε αυστηρά δογματικό εθνικιστικό πνεύμα και το καθαρό φυλετικό κράτος ήταν το κυρίαρχο ιδεολογικό στοιχείο των

Παρέλαση Τριεψιλιτών με τα λάβαρα και τις σημαίες τους.

Τρία Εψιλον.

Τον Απρίλιο του 1934 αντιπροσωπεία της Ρουμανικής Σιδηράς Φρουράς επισκέφθηκε τα γραφεία της ΕΕΕ στη Θεσσαλονίκη. Αφού περιηγήθηκαν την πόλη ο Ρουμάνος εκπρόσωπος και ο υπασπιστής της ΕΕΕ Σ. Πετρίδης, εξέδωσαν κοινό ανακοινωθέν κατά *"των Εβραίων και των κομμουνιστών που επιχειρούν να δηλητηριάσουν τις εθνικές κοινωνίες"*.

Παρόλη την ιδεολογική συγγένεια των Τρία Εψιλον με τα καθεστώτα του Χίτλερ και του Μουσολίνι, η εφημερίδα "Δράση" σχολίαζε στις 7 Απριλίου 1934, στη στήλη "Επί των γεγονότων", τη στάση των ιταλικών αρχών κατοχής στα Δωδεκάνησα: *"Ο Αγών των Δωδεκανησίων είναι ιερός. Ημείς οι ελεύθεροι παρακολουθούμεν με συμπάθειαν τα τόσον συγκινητικά αισθήματα των αλυτρώτων αδελφών. Ας είναι βέβαιοι ότι μίαν ημέραν θα νικήσουν - Οι τίμιοι εθνικοί αγώνες πάντοτε θριαμβεύουν"*.

Τα μέλη των Τρία Εψιλον ήταν οργανωμένα στρατιωτικά, είχαν φανατισμό και πειθαρχία, αλλά προφανώς δεν διέθεταν την κατάλληλη ηγεσία. Το κίνημα εκφυλίστηκε σταδιακά και η δικτατορία του Μεταξά το βρήκε διαλυμένο, αφού τα περισσότερα στελέχη του προσεχώρησαν στην Οργάνωση Εθνικοφρόνων Σοσιαλιστών (ΟΕΣ) του Ιάκωβου Διαμαντόπουλου στα τέλη του 1934.

Χαρακτηριστικά δε αναφέρεται ότι στις βουλευτικές εκλογές της 26ης Ιανουαρίου 1936 η ΕΕΕ έλαβε μόλις 505 ψήφους (0,04%) του εκλογικού σώματος. Το παράδοξο είναι ότι πολλά από τα μέλη της οργάνωσης προέρχονταν και είχαν πολιτική κάλυψη από το κόμμα των Φιλελευθέρων.

Κατά τη διετία 1935-36 η οργάνωση δεν παρουσίασε καμία σχεδόν πολιτική δραστηριότητα, γεγονός που μάλλον οφείλεται στο ότι εξέλιπε η οικονομική υποστήριξη και η προστασία που παρείχαν τα αστικά κόμματα.

Αρκετά στελέχη των Τρία Εψιλον εμφανίστηκαν αργότερα, κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, στο πλευρό των Γερμανών. Πιο γνωστός από όλους ήταν ο συνταγματάρχης Γ. Πούλιος (ή Πούλος), που έδρασε στην περιοχή των Γιαννιτσών με τους "πραιτωριανούς" του, ο Γ. Βαρδάκας από τη Θεσσαλονίκη, εθελοντής εργάτης το 1942 στη Γερ-

μανία, η οικογένεια Κοσμίδη κ.ά. Οι περισσότεροι όμως "χαλυβδόκρανοι" τομεάρχες της ΕΕΕ -Ελευθεριάδης από την Ξάνθη, Μπουκουβάλας από την Κοζάνη, Παπαχρήστου από τα Γιάννενα, Παπαζαντζάρης από την Καστοριά και άλλοι- εντάχθηκαν στο καθεστώς της 4ης Αυγούστου, αφού πίστεψαν πως οι προσπάθειές τους ευοδώθηκαν ως έναν βαθμό και τα οράματά τους για ένα πραγματικά εθνικολαϊκό κράτος ενσάρκωναν η ΕΟΝ και η 4η Αυγούστου.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΘΝΙΚΙΣΤΩΝ (ΟΕΕ)

Μία από τις φιλοβασιλικές εθνικιστικές οργανώσεις της δεκαετίας του '30 ήταν η Οργάνωσις Ελλήνων Εθνικιστών (ΟΕΕ). Αρχηγός της υπήρξε ο Αλέξανδρος Γιάνναρος, ένας ένθερμος υπέρμαχος της παλινόρθωσης της μοναρχίας. Ο Γιάνναρος δεν είχε ξεκάθαρες πολιτικές απόψεις, όπως και οι περισσότεροι της οργάνωσης. Θαύμαζε τον Χίτλερ και το καθεστώς του και μισούσε θανάσιμα τον Βενιζέλο και τον Πλαστήρα. Τα κεντρικά γραφεία των Ελλήνων Εθνικιστών βρίσκονταν στο "Μέγαρο Γιάνναρου" (Φιλελλήνων 1) μαζί με τα γραφεία των νέων, των "Πρωτοπόρων Εθνικιστών". Η οργάνωση είχε αρκετά παραρτήματα στις περισσότερες περιοχές της Αθήνας και ένα πολύ μαχητικό τμήμα νεολαίας.

Η ίδρυση της ΟΕΕ αποφασίστηκε στις 8 Ιουλίου 1931, όταν διακόσια περίπου άτομα συγκεντρώθηκαν στο "Μέγαρο Γιάνναρου" και συνυπέγραψαν τη διακήρυξη του καταστατικού της οργάνωσης. Στην πρώτη δωδεκαμελή ιδρυτική επιτροπή συμμετείχαν, μεταξύ άλλων, ο βιομήχανος Κ. Παπαϊωάννου (χρηματοδότης της οργάνωσης), ο Ευθ. Πλακαντωνάκης (δικηγόρος), ο Παντ. Παπαταξιάρχης (νομικός σύμβουλος της Τράπεζας της Ελλάδος), ο Δημ. Παπαντωνόπουλος (πρόεδρος των Παλαιών Πολεμιστών), ο Κ. Πολίτης (ιδιοκτήτης του κινηματογράφου "Πανελλήνιον" επί της Λεωφ. Συγγρού), ο Παντ. Καψής (δημοσιογράφος), ο Δημ. Σκούφος (δικαστικός), ο Γεώργ. Τσόχας (πρώην δήμαρχος Αθηναίων), ο Λ. Ευταξίας, ο βουλευτής Τσιγδέμογλου κ.ά.

Πρώτος γενικός γραμματέας της ΟΕΕ εξελέγη ο δικηγόρος Ευθ. Πλακαντωνάκης, ενώ λίγο αργότερα τη θέση αυτή κατέλαβε ο νεαρός τότε γιατρός Ιάκωβος Διαμαντόπουλος, ο μετέπειτα αρχηγός των Εθνικοφρόνων Σοσιαλιστών, πρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών και αντιπρόεδρος της Βουλής κατά τη δεκαετία του 1960.

Στενοί συνεργάτες του Γιάνναρου και αντιπρόεδροι στην οργάνωση υπήρξαν οι ναύαρχοι Κ. Ρόκος και Φρ. Πορτάρος. Τα μέλη, κατά το πρότυπο των "Μελανοχιτώνων", φορούσαν μαύρη στολή που τους έδινε δωρεάν η οργάνωση και χαιρετούσαν φασιστικά.

"Η ΟΕΕ", έγραφε στην "Εσπερινή" ο Γιάνναρος, "*... αποτελεί την συγκέντρωσιν της συλλογικής ψυχής και είναι η ουσιαστική βοήθεια για το ξεπέρασμα του ατομικισμού και την ένταξιν του ατόμου στην πλατειά ενότητα που αντιπροσωπεύει ο Ελληνισμός*".

Σιγά-σιγά η οργάνωση, με την τακτική που ακολουθούσε και την αθρόα χρηματοδότηση την οποία της παρείχαν οι αρχηγοί της, απέκτησε κύρος και, το κυριότερο, οπαδούς. Από τις λίγες εκατοντάδες στην αρχή, έφθασε την άνοιξη του 1932 να αριθμεί 30.000 περίπου μέλη (μαρτυρία Γιάνναρου). Ηταν η εποχή κατά την οποία ο Ελευθέριος Βενιζέλος κυβερνούσε πανίσχυρος (1928-1932) ενώ υπήρχαν επίσης ένα ισχυρό εθνικιστικό κίνημα και στην αντίπερα όχθη ένα μικρό αλλά δυναμικό κομμουνιστικό κόμμα.

Ο Δημ. Σούτζος γράφει σχετικά: "*...Γράφηκα (σ.σ. στην ΟΕΕ) γιατί έμαθα ότι η οργάνωση αυτή ήταν υπέρ της Βασιλείας και εναντίον του Κομμουνισμού. Ξεκίνησα με μεγάλο ενθουσιασμό και τακτικότατα σύχναζα στα γραφεία της. Στις αρχές είχα καβγάδες με τον πατέρα μου. Μαλώναμε, θύμωνα, φωνάζαμε, έκλαιγα, αλλά στο τέλος με άφηνε να πηγαίνω... Μου άρεσαν οι Εθνικοσοσιαλιστικές αρχές της οργάνωσης, κοινωνική δικαιοσύνη, ισχυρή πατρίδα, εσωτερικόν και εξωτερικόν χρεωστάσιον, ταυτόχρονα χτύπημα της κεφαλαιοκρατίας και του κομμουνισμού, και άλλα που μου διαφεύγουν. Θυμούμαι ότι κατά το Πάσχα του 1932 επήγα στο χωριό Γραμματικό, περιφερείας Μαραθώνος, και κατόρθωσα να γράψω στην οργάνωση 73 χωριάτες. Είχα εξελιχθεί και εγώ Λαϊκός Ρήτορας. Οι ακροατές μου με άκουγαν έκθαμβοι και γραφόντουσαν πρόθυμα. Οταν γύρισα στην Αθήνα φρόντισα να τους στείλουν χαρτιά και σφραγίδες...*"

(από το βιβλίο του Δημ. Σούτζου "Ελληνες ενωμένοι και διχασμένοι", σελ. 22, εκδόσεις "Νέα Θέσις", 1992).

Η οργάνωση απέκτησε τον πρώτο της "μάρτυρα" όταν ο νεαρός Παναγιώτης Μωραΐτης, μέλος της ΟΕΕ, τραυματίστηκε σε πολιτικά επεισόδια στο τότε θέατρο "Περοκέ" τον Αύγουστο του 1931, κατά τη διάρκεια μιας παράστασης.

Η αρχική επιτυχία της οργάνωσης και η εντυπωσιακή αύξηση των μελών της ανησύχησε το πολιτικό κατεστημένο και κυρίως τα κόμματα εκείνα τα οποία αντλούσαν τους ψηφοφόρους τους από τον εθνικιστικό χώρο. Ετσι, ο αρχηγός της ΟΕΕ δέχθηκε μία συντονισμένη επίθεση από τη μεταξική εφημερίδα "Ελληνική" που εξέδιδε ο Ν. Ευστρατίου και χαρακτήριζε τον Γιάνναρο όργανο του Κονδύλη. Η αλήθεια όμως είναι ότι ο Γιάνναρος δεν απέκτησε ποτέ τέτοιου είδους σχέσεις με τον στρατηγό.

Δημοσιογραφικό όργανο του φοιτητικού τμήματος της οργάνωσης ήταν το περιοδικό "Εθνικιστής", το οποίο λειτουργούσε από τον Δεκέμβριο του 1931 με τον τίτλο "Εθνικιστική Φοιτητική Νεολαία". Μερικά από τα πρώτα στελέχη, φοιτητές τότε, ήταν: ο Γερ. Κατωπόδης (αργότερα ιστορικός συγγραφέας), ο Κων. Διαμαντόπουλος, ο Πέτρ. Στεριώτης (ο μετέπειτα πρύτανης της ΑΣΟΕΕ και διοικητής της ΕΤΒΑ), οι Περίανδρος και Αιμίλιος Δανόπουλος κ.ά.

Ο Γιάνναρος φιλοδοξούσε -κατά το πρότυπο του Χίτλερ- να στεγάσει στο μέγαρό του τον "Φαιό Οίκο", ο οποίος θα αποτελούσε το "κέντρον των Ελλήνων Εθνικιστών". Για το μέγαρο Γιάνναρου, όπου επραγματοποιούντο οι συγκεντρώσεις των οπαδών της ΟΕΕ, υπήρχε η φήμη ότι αποκτήθηκε με χρήματα που κέρδισε ο ιδιοκτήτης του από τις γερμανικές μυστικές υπηρεσίες κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Αλλα σημαίνοντα στελέχη της οργάνωσης ήταν ο γνωστός δημοσιογράφος Δήμος Βρατσάνος, που κατείχε τη θέση του "Γενικού Διοικητή Αθηνών" με νομικό σύμβουλο τον Σπ. Τριάντο και γραμματέα τον Σταύρο Τάσσο. Οι υπόλοιποι τομεάρχες των παραρτημάτων ήταν οι: Γεώργ. Κωστόπουλος (Πλάκα), Γεώργ. Σιλαίος (Βοτανικός), Αναστ. Πολυχρονόπουλος (Γκύζη), Δ. Χρύσης (Γαλάτσι), Χρυσοχού (Αττική), Βλαντίκας (Ψυρρή), Ν. Βασιλείου (Μεσογείων), Ζαχ. Μελετάκος (Μαρούσι), Σπ. Πανουτσόπουλος (Αγ. Μελετίου), Φώτ. Γράβαλος (Κολωνός), Δ. Αντωνόπουλος (Κ. Πατήσια), Χαρ. Ζαχαρίου (Κουμουνδούρου), Κ. Πολίτης (Κουκάκι), Ε. Μανιατάκης (Παγκράτι) κ.ά. Ο Μανιατάκης κατά την Κατοχή αρθρογράφησε ανοικτά υπέρ των Γερμανών, ενώ ο Βασιλείου εντάχθηκε σε μια φιλογερμανική οργάνωση.

Γενικός διοικητής στον Πειραιά ήταν ο Ιωάν. Βουγιουκλάκης (πατέρας της ηθοποιού Αλίκης Βουγιουκλάκη και κατοχικός νομάρχης Αρκαδίας), με άμεσους συνεργάτες τους Κων. Δεδούση, Ιωάν. Μαυρομάτη και Γεώργ. Βουγιουκλάκη και τομεάρχες τους Ιω. Κουφάκο, Σταμ. Γιατράκο, Γεώργ. Γερακάρη, Δημ. Μαντούβαλο, Ν. Μάρκου και Στ. Περδίκα.

Σταδιακά η οργάνωση επέκτεινε τις δραστηριότητές της στην επαρχία ανοίγοντας παραρτήματα στις περισσότερες πόλεις της Ελλάδος, ακόμα και στην Κρήτη. Τη διοίκηση την ασκούσε το 20μελές Μεγάλο Συμβούλιο -κατά το πρότυπο του Μεγάλου Φασιστικού Συμβουλίου- με επικεφαλής τον Αλέξ. Γιάνναρο. Στο συμβούλιο αυτό ανήκαν και οι: Θ. Παπακώστας, Κ. Τσιγκουράκης, Ανδρ. Ανάργυρος, Στ. Τάσσος, Κ. Κίνας, Κ. Παπαφλέσσας (απόγονος του ήρωα της επανάστασης του 1821), Χ. Κουλουριώτης, Δημ. Αναστασάκης, Ιάκ. Διαμαντόπουλος (γενικός γραμματέας), Κ. Ρόκος και Φρ. Πορτάρος (αντιπρόεδροι) κ.ά.

Το ιδεολογικό πρόγραμμα της οργάνωσης ήταν αντιγραφή του ιταλικού φασισμού και εν μέρει του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού. Το πολιτικό εγχειρίδιο της ΟΕΕ έκανε λόγο για "κρατικοποιήσεις των τραστ, αγροτικές μεταρρυθμίσεις και συμμετοχή των εργατών των μεγάλων επιχειρήσεων στα κέρδη". Η οικονομία έπρεπε "να εγκαταλείψη την έννοια της αποδοτικότητος. Το μόνο της αντικείμενο πρέπει να είναι η ικανοποίησις των αναγκών της χώρας".

Για τον αρχηγό της ΟΕΕ *"η Ελλάς κινδυνεύει και εις την κρίσιμον ταύτην στιγμήν της ζωής της ζητεί τα χαλύβδινα μπράτσα των τέκνων της δια να την σώσουν από το χείλος του βαράθρου προς το οποίον την σύρουν εκείνοι οίτινες επί τρία τώρα έτη διευθύνουν τας τύχας της... Οι άνεργοι περιφέρονται νήστεις και ρακένδυτοι. Οι αγρόται είναι εγκαταλελειμμένοι εις το έλεος του θεού. Οι επαγγελματίαι, όσοι δεν εχρεωκόπησαν, ευρίσκονται εις τα πρόθυρα της χρεωκοπίας. Οι δημόσιοι υπάλληλοι αντικρύζουν το φάσμα της πείνης. Οι πρόσφυγες, παρά τα δισεκατομμύρια που εχρεώθησαν, μένουν και θα μείνουν άστεγοι... Αλλά ο ελληνικός λαός δια να κατέλθη εις τον σκληρόν αυτόν αγώνα της απολυτρώσεως της Πατρίδος του εκ των εσωτερικών εχθρών της, είχε ανάγκην ενός Αρχηγού ο οποίος θα τον ωθήσει γοργώς και ταχέως προς την νίκην. Και τον αρχηγόν αυτόν, εφ' όσον ουδείς άλλος ετόλμα να αναλάβη τας ευθύνας ενός τοιούτου σκληρού αγώνος, τον εύρεν. Είναι η Οργάνωσις των Ελλήνων Εθνικιστών, πέριξ της οποίας συσπειρούνται ήδη όλαι αι κοινωνικαί τάξεις δια να κτυπήσουν κατακέφαλα τους εκμεταλλευτάς των. Ο χαλύβδινος αρχηγός είναι το ριζοσπαστικόν πρόγραμμα της οργανώσεως, η οποία ενεφανίσθη την 12ην ώραν δια να σώση την κινδυνεύουσαν Ελλάδα. Πέντε άνθρωποι κατ' αρχάς, είκοσι κατόπιν και ήδη τριάκοντα χιλιάδες εντός μόλις τριών μηνών αποτελούν την Οργάνωσιν ταύτην... Η Ελλάς δια να εξέλθη εκ του αδιεξόδου εις το οποίον ευρίσκεται, έχει ανάγκην ριζικών μέτρων... Χρειάζεται ένα κτίσιμον νέον επί νέων βάσεων ισχυρών και αδιασείστων..."*.

Στο επίμαχο ζήτημα (μοναρχία ή δημοκρατία) που απασχολούσε τότε τον πολιτικό χώρο, η οργάνωση κράτησε φιλοβασιλική στάση. Μέλη της συμμετείχαν σε πολλές φιλομοναρχικές διαδηλώσεις και σε πολλά συλλαλητήρια που συχνά κατέληγαν σε επεισόδια με ξυλοδαρμούς και συλλήψεις.

Ο συγγραφέας Δημ. Σούτζος γράφει χαρακτηριστικά: *"Αποφασίστηκε να συγκεντρωθούμε στην Πλατεία του Συντάγματος. Εκεί θα μιλούσαν διάφοροι ρήτορες. Πιο πέρα φοιτητές δημοκρατικοί ζητωκραύγαζαν υπέρ της Δημοκρατίας. Εμείς αρχίσαμε να ζητωκραυγάζουμε υπέρ της Βασιλείας. Προς στιγμήν απειλήθηκε σύρραξη και η αστυνομία ήλθε να μας διαλύσει. Μετά τους λόγους τραβήξαμε προς την οδόν Σταδίου, η αστυνομία κατέφθασε ενώ εψάλαμε τον Βασιλικό Θούριο "Του Αετού ο Γιός" που του είχαμε αλλάξει μερικούς στίχους ως εξής:*

Και με το Γιο του Κώτσου
το Γιώργο Βασιλιά
θα πάρουμε την Κύπρο
τα Δώδεκα Νησιά.
Στους Βορειοηπειρώτες
θα δώσουμε λευτεριά
με το Γιώργο Βασιλιά.

Πολύς κόσμος ενθουσιώδης μας ακολούθησε. Μέσα σε αυτούς ήταν και ένας απόστρατος αξιωματικός του Ναυτικού και οι αστυνομικοί τον συνέλα-

θαν γιατί ζητωκραύγαζε τον Βασιλιά. Επίσης συνελήφθη ο φοιτητής Σερεπίσος, ο οποίος τους είπε: Αφού είναι έτσι, πιάστε με και εμένα. Ζήτω ο Βασιλιάς! Ακόμα πιάστηκαν ο Γ. Κωλέτης και ο νεαρός εργάτης και σπουδαστής της Σιβιτανιδείου Κατσάλης. Εγώ και ο Δεσποτόπουλος τους συνοδεύσαμε στο τμήμα, όπου κάναμε και προπαγάνδα στον σκοπό αστυφύλακα.

Επειτα από μια ώρα τους άφησαν ελεύθερους και ακολούθησε μεγάλο γλέντι σε εστιατόριο στην Ομόνοια, όπου μίλησε ο γιατρός Ι. Ιωαννίδης, Κύπριος πολιτικός εξόριστος από το 1931, και άλλοι ακόμη, και στο τέλος εψάλλαμε με ενθουσιασμό τα βασιλικά Θούρια..."

(Από το βιβλίο του Δημ. Σούτζου "Ελληνες Ενωμένοι και Διχασμένοι", σελ. 29).

Λίγο πιο κάτω ο ίδιος αναφέρει: *"Την 26ην Μαρτίου 1934 πήγαμε, αυτή τη φορά καλύτερα οργανωμένοι και περισσότεροι, στο Θέατρο "Ολύμπια", όπου γιόρταζαν οι Δημοκρατικοί τη 10η επέτειο της "Αβασίλευτης Δημοκρατίας". Οταν τελείωσαν οι λόγοι των εορταστών της Δημοκρατίας, βγαίνοντας έξω, αρχίσαμε να ψάλλουμε τον βασιλικό Θούριο ζητωκραυγάζοντας για τον Βασιλιά. Ακολούθησε συμπλοκή και έπεσαν αρκετοί πυροβολισμοί. Το βράδυ επακολούθησε νέο γλέντι στα υπόγεια των "Βαλκανίων", του τότε ανεγερθέντος μεγάλου εστιατορίου στη γωνία Πανεπιστημίου και Θεμιστοκλέους. Το θέαμα ήταν μεγαλοπρεπές για όλους μας. Είχαμε γεμίσει την απέραντη υπόγεια αίθουσα δημιουργώντας μια ενθουσιώδη ατμόσφαιρα."* (σελ. 30).

Η αντίστροφη μέτρηση για τους μελανοχίτωνες των Ελλήνων Εθνικιστών άρχισε όταν το συμβούλιο της οργάνωσης αποφάσισε να κατέλθη στις εκλογές του 1932 σε συνεργασία με το Λαϊκό Κόμμα του Τσαλδάρη. Ενα μέρος της ηγεσίας αντέδρασε στην απόφαση για συνεργασία με το κόμμα του Παναγή Τσαλδάρη. Ιδιαίτερα ο τομέας του Πειραιώς με επικεφαλής τον Ιω. Βουγιουκλάκη, εξέδωσε ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στον αθηναϊκό Τύπο και καταφέρθηκε κατά του αρχηγού της ΟΕΕ Αλέξ. Γιάνναρου. Ακολούθησε σταδιακά η διαρροή των περισσότερων μελών σε άλλες κινήσεις, με αποτέλεσμα να διαλυθεί η οργάνωση το φθινόπωρο του 1932. Λίγο νωρίτερα το φοιτητικό τμήμα της ΟΕΕ προσχώρησε μαζικά στη νεοσύστατη τότε εθνικοσοσιαλιστική ομάδα του Ιάκ. Διαμαντόπουλου "Τρίαινα".

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΘΝΙΚΟΦΡΟΝΩΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΩΝ (ΟΕΣ) - ΤΡΙΑΙΝΑ

Μια από τις πιο δυναμικές οργανώσεις του χώρου, αλλά και με ενδιαφέρουσα δράση κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Σχηματίστηκε από εθνικοσοσιαλιστές φοιτητές και με ορμητήριο ένα υπόγειο της οδού Ιπποκράτους τα μέλη της ΟΕΣ έδιναν πραγματικές μάχες με τους κομμουνιστές στο Πανεπιστήμιο και με τους αστυνομικούς στους δρόμους της Αθήνας.

Σήμα της οργάνωσης ήταν η τρίαινα του Ποσειδώνα. Η ΟΕΣ είχε δύο δημοσιογραφικά όργανα: τις εφημερίδες "Τρίαινα" και "Εθνικοσοσιαλιστής". Ιδιαίτερα η τελευταία διαβαζόταν περισσότερο και είχε μεγάλη απήχηση στη νεολαία. Κυκλοφορούσε κάθε δεκαπέντε ημέρες και διευθυντής της ήταν ο Πέτρος Στεριώτης, μετέπειτα καθηγητής της ΑΣΟΕΕ και διοικητής της ΕΤΒΑ.

Αρχηγός και ψυχή της "Τρίαινας" ήταν ο πρώην υπουργός και αντιπρόεδρος της Βουλής (επί Γεωργ. Παπανδρέου το 1964), γιατρός Ιάκωβος Διαμαντόπουλος. Ο Διαμαντόπουλος, μόλις 28 χρόνων το 1934, σπούδασε στο Βερολίνο και επηρεάστηκε από το ναζιστικό κίνημα και τον Χίτλερ. Ξεκίνησε την οργάνωση με 3 άτομα και σταδιακά προσχώρησαν άλλες τρεις εθνικιστικές οργανώσεις: η "ΕΠΕΝΕ" (Εθνικοσοσιαλιστική Παράταξη Εργαζομένων Νέων Ελλάδος), η ΠΕΚΑ (Προοδευτική Ενωση Κοινωνικής Αλληλεγγύης) και η ΦΕΚ (Φασιστική Νεολαία Ελλάδος) της οποίας τα μέλη ήταν ηλικίας 25-35 ετών και διευθύνονταν από μια πενταμελή επιτροπή με πρόεδρο τον απόστρατο λοχαγό Παρασκευά.

Ολα τα μέλη της "Τρίαινας" υπάκουαν τυφλά στον αρχηγό τους και εκτελούσαν με στρατιωτική πειθαρχία τις διαταγές του. Στο 6ο φύλλο της εφημερίδας "Εθνικοσοσιαλιστής", της 15/6/1934, ο Διαμαντόπουλος έδωσε μια συνέντευξη που παραμένει επίκαιρη όσο ποτέ.

"Ερ. *Δια τα κόμματα ποίαν αντίληψη έχετε κε Αρχηγέ;*

Απ. *Πιστεύω ότι τα κόμματα, προ παντός όπως εξηλήχθησαν σήμερον, δεν έχουν ουδένα ηθικόν προορισμόν. Δεν στηρίζονται εις ουδεμίαν ανάγκην. Βεβαίως εις την σημερινήν κοινωνίαν έχουν τον προορισμόν των. Ανευ των κομμάτων δεν θα ήτο δυνατόν παρά να έχει κατεβή ο λαός εις το πεζοδρόμιον, δια να αντιμετωπίση με τα στήθη του την σκληράν και απάνθρωπον εκμετάλλευσιν του μεγάλου κεφαλαίου το οποίον υπό τας μάσκας των προσωπικών κομμάτων δρα και ενεργεί κατά τον μάλλον σατανικόν τρόπον. Τα αστικά κόμματα δεν είναι παρά μια σκηνή η οποία κρύβει πίσω της τους πιο εκφυλισμένους χρηματιστικούς και εκμεταλλευτικούς τύπους, οι οποίοι απομυζούν κατά τον πλέον ζωώδη τρόπον το αίμα του εργαζομένου λαού".*

Τα κεντρικά γραφεία της οργάνωσης ήταν στην οδό Σωκράτους και γέμιζαν κάθε βράδυ από νεολαίους, εργαζόμενους και μαθητές. Γραφεία και παραρτήματα της "Τρίαινας" υπήρχαν και σε πολλές πόλεις, κυρίως της νότιας Ελλάδας, π.χ. στη Λευκάδα, στο Ηράκλειο, στη Σπάρτη, καθώς και στις συνοικίες της Αθήνας, Βούλα, Μεταξουργείο, Νέα Ιωνία κ.ά.

Στις 20 Μαΐου 1934, η ΟΕΣ εγκαινίασε τα γραφεία της Νεολαίας της στην Καλλιθέα. Μετά τον καθιερωμένο αγιασμό ο υπαρχηγός της Νεολαίας Μπίτσιος, απευθυνόμενος σε συγκέντρωση 200 περί-

του εθνικοσοσιαλιστών, ανέπτυξε τους λόγους και τους σκοπούς της κίνησης και κατέληξε λέγοντας πως: *"Ο ενθουσιασμός σας, η αυταπάρνησή σας και ο μέγιστος πόθος σας δια την δημιουργίαν της νέας εθνικοφρόνου Σοσιαλιστικής Κοινωνίας αφ' ενός, και ο ισχυρός αρχηγός μας με τον ανώτερον νουν και την ασύγκριτον θεληματικότητα αφ' ετέρου, μας εγγυώνται πλήρως δια την μεγάλην νίκην"* (εφημερίδα *"Εθνικοσοσιαλιστής"*, 1/6/1934).

Με την ΟΕΣ συνεργαζόταν και ο εθνικιστής, υφηγητής τότε της Γενικής Πολιτειολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Δημήτριος Βεζανής. Στον "Εθνικοσοσιαλιστή" αρθρογραφούσαν ακόμα οι Γερ. Κατωπόδης, καθηγητής Φιλολογίας (με το ψευδώνυμο "Ιστορικός") και ο φοιτητής της Νομικής Πολύβιος Λάτσος από τη Λάρισα. Ο Κατωπόδης μάλιστα αρθρογραφούσε και σε εφημερίδες της Λευκάδας από όπου καταγόταν.

Αλλα αξιόλογα στελέχη της οργάνωσης ήταν εκείνα που αποτελούσαν τον τομέα δράσης της ΟΕΣ: Ν. Πάτσης, Ι. Τουφεξής, Κ. Δημάκης, Μ. Ζαίρης και Ι. Δαγκρής. Υπεύθυνος προπαγάνδας ήταν ο Χ. Βασιλειάδης, ενώ ο Κ. Φουντάς ήταν αρμόδιος για την Εργατική Νεολαία.

Την Κυριακή 25 Μαρτίου 1934 κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο του "Εθνικοσοσιαλιστή" με σκοπό, όπως έγραφε στην πρώτη σελίδα, να αγωνισθεί *"με ειλικρίνειαν και αφιλοκέρδειαν υπέρ της ιδέας του Ελληνικού Εθνικοσοσιαλισμού"*. Στο παρθενικό φύλλο της εφημερίδας υπήρχαν αναγνώσματα όπως "Ο Χίτλερ και ο αγών του", "Ο Φασισμός και η Ελλάς", αναδρομή στον ελληνικό εθνικισμό από τον Πεισίστρατο ως τη Σπάρτη και σχόλια της επικαιρότητας.

Τον Μάιο του 1934 ο στενός συνεργάτης του Χίτλερ, Χέρμαν Γκαίρινγκ, πρωθυπουργός της Πρωσίας, επισκέφθηκε την Αθήνα, όπου έγινε δεκτός με τιμές από τον τότε πρωθυπουργό Παν. Τσαλδάρη. Τιμήθηκε μάλιστα ως εξέχουσα προσωπικότητα με τον Μεγαλόσταυρο του Σωτήρος. Παράλληλα φρόντισε να αποκτήσει επαφή με τους ντόπιους εθνικοσοσιαλιστές μέσω της γερμανικής πρεσβείας. Στη Λέσχη της Φιλαδέλφειας έγινε δεκτός με ενθουσιασμό από τα μέλη της γερμανικής παροικίας, τον αντιπρόσωπο των Γερμανών εθνικοσοσιαλιστών στην Αθήνα Κούτρφερ, αλλά και τον Ιάκωβο Διαμαντόπουλο, αρχηγό των Εθνικοφρόνων Σοσιαλιστών Ελλάδος, ο οποίος αφού προσφώνησε στους παρευρισκόμενους τον Πρώσο Καγκελάριο, εξέδωσε ανακοινωθέν λέγοντας ότι *"οι εθνικοσοσιαλισταί όλου του κόσμου αποτελούν κοινόν μέτωπον κατά του κοινού εχθρού"* (εφημερίδα "Εθνικοσοσιαλιστής", 1/6/34).

Τον Αύγουστο του 1934 η βρετανική κυβέρνηση απαίτησε από την ελληνική να απελάσει τον Κύπριο αγωνιστή Γ. Χατζηπαύλου. Η ΟΕΣ με ανακοίνωση που μοίρασε στα μέλη της, στις εφημερίδες και στους δρόμους της Αθήνας διακήρυξε ότι *"επ' ουδενί λόγω θα δεχόταν την απαίτηση αυτή"* και ότι *"τα μέλη της βρίσκονταν σε επιφυλακή για να περιφρουρήσουν την εθνική τους αξιοπρέπεια, φθάνοντας και στα άκρα ακόμα"*.

Τέλος η ΟΕΣ κατήγγειλε και τη δουλοπρεπή στάση της κυβέρνησης Τσαλδάρη («Εθνικοσοσιαλιστής», 15/8/1934).

Η οργάνωση ήλθε σε ανοικτή σύγκρουση με το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα του Γεωργίου Μερκούρη επειδή, όπως υποστήριζαν στην "Τρίαινα", *"καπηλευόταν την ιδέα του Εθνικισμού"*.

Τα στελέχη της ΟΕΣ θαύμαζαν τα επιτεύγματα του Μουσολίνι και ονειρεύονταν ένα παρόμοιο δυναμικό καθεστώς και στην Ελλάδα. Γι' αυτόν τον λόγο αντιπροσωπεία της ΟΕΣ επισκέφθηκε στη Ρώμη τα στρατόπεδα των Ιταλών φασιστών "Μπαλίλα" για συνομιλίες μαζί τους.

Πολύ αργότερα, αφού η οργάνωση διαλύθηκε κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του Μεταξά, επανεμφανίστηκε στην Κατοχή και έδρασε (με το όνομα "Τρίαινα") ως αντιστασιακή, διοργανώνοντας δολιοφθορές εναντίον των Γερμανοϊταλών. Η δράση της μάλιστα αναγνωρίστηκε και από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ με την ψήφιση του Νόμου περί Εθνικής Αντίστασης που έφερε στη Βουλή το 1982.

Λίγο πριν από τη μεταπολίτευση (Ιούνιος 1974), ο Ιάκωβος Διαμαντόπουλος πραγματοποιώντας μια αναδρομή στο παρελθόν του παραδέχθηκε: *"...εθαύμαζα τους Χίτλερ και Μουσολίνι, διότι είχον παραλάβει τις χώρες τους εν διαλύσει και τις μετέβαλαν εις κράτη κολοσσούς, αναλαβόντες την εξουσίαν ουχί πραξικοπηματικώς αλλά κατόπιν μακροχρονίων ειρηνικών, έστω δημαγωγικών αγώνων και λαϊκής εντολής. Ενθυμούμαι πως όταν, ως φοιτητής, πέρασα από την Ιταλίαν προ της ανόδου του Μουσολίνι, μέρα μεσημέρι σου έπαιρναν οι κλέφτες τα πράγματα μέσα από τα μάτια σου. Και εις την Γερμανίαν (όπου εσπούδασα επί εξαετίαν) υπήρχεν ανεργία, φτώχεια και συνεχής πτώσις της αξίας του μάρκου μέχρι πληθωρισμού, φθάνοντος εις χαμηλότατα επίπεδα από ώρας εις ώραν. Πώς να μην εθαύμα-*

Ο ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΗΣ

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΧΙΤΛΕΡ-ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ

ΔΙΑΤΙ ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΕΝ Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Φασισμός - Έθνικοσοσιαλισμός - Έθνικόφρων Σοσιαλισμός

Η εφημερίδα "Εθνικοσοσιαλιστής", δημοσιογραφικό όργανο της ΟΕΣ.

ζα την πρόοδον της χώρας αυτής έπειτα από 8 έτη που την ξαναείδα το 1934 και να μην επηρεασθώ από τα λόγια Ελληνίδος εκ Κωνσταντινουπόλεως ότι Ελληνίς την καταγωγήν επίσης εκ Κωνσταντινουπόλεως, σύζυγος γνωστοτάτου γλύπτου προσωπικού φίλου του Χίτλερ (σ.σ. εννοεί τον Μπρέκερ), την διαβεβαίωσε ότι ούτος ήτο θαυμαστής του ελληνικού πνεύματος και επεθύμει να βοηθήσει την Ελλάδα ώστε να καταστή και πάλιν διεθνές πνευματικόν κέντρον:..." (βλ. Ιάκωβου Διαμαντόπουλου: "Ω Ειρήνη! οδοιπορικό 40-44", Αθήναι, 1974, σελ. 18, Ελληνικός Εκδοτικός Οργανισμός).

Ο ΘΟΥΡΙΟΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΟΦΡΟΝΩΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΩΝ

(Μελοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 1933)

Σημαίνει η ώρα, ξυπνά ο Ελληνισμός
Φεύγει μακριά μακριά η διχόνοια
αι αρχαί σας Πατρίδα και Σοσιαλισμός
φέρνουν αδελφοσύνη, σύμπνοια.

Την τρίαινα ψηλά, βαδίζετε εμπρός
ηνωμένοι για την πατρίδα
ψωμί, δουλειά, ελευθεριά ζητά ο λαός
σε σας έλαχε η φροντίδα.

Την τρίαινα ψηλά, φθάνει ο καθαρμός
από εσάς της Ελλάδος παιδιά ώ,
μια γραμμή με ψυχή ένας παλμός
μια πίστις και μια ελπίδα.

ΕΘΝΙΚΟΣ ΠΑΜΦΟΙΤΗΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (ΕΠΣ)

Το 1929 ιδρύθηκε στην Αθήνα από εθνικιστές φοιτητές ο Εθνικός Παμφοιτητικός Σύλλογος, ο οποίος κατά τα επόμενα χρόνια και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '30 ανέπτυξε αξιόλογη δράση. Ανάμεσα στα πρώτα στελέχη ξεχώριζαν οι Κ. Βούρβουλης, Γ. Παπαδάκου, Μ. Χατζής, Λ. Δασκαλάκης, Α. Πολίτης και ο πρώτος πρόεδρος του συλλόγου Γ. Πατσουράκος. Την εποχή εκείνη είχαν να αντιμετωπίσουν "δυναμικά" τους κομμουνιστές που προσπαθούσαν να κυριαρχήσουν στο Πανεπιστήμιο και τα πεζοδρόμια. Ο σύλλογος λάμβανε μέρος σε όλες τις εκδηλώσεις και τις διαδηλώσεις υπέρ των αλύτρωτων Ελλήνων της Κύπρου, της Βορείου Ηπείρου και της Δωδεκανήσου και οργάνωσε απεργίες, καθιστικές διαμαρτυρίες και άλλου είδους δραστηριότητες. Το 1932 ο Παμφοιτητικός δημοσίευσε ένα αντικομμουνιστικό μανιφέστο με φιλοεθνικοσοσιαλιστικές αρχές και αντικεφαλαιοκρατικές θέσεις.

Στον Παμφοιτητικό είχαν εισχωρήσει και μέλη άλλων οργανώσεων, όπως της Νεολαίας Λαϊκών Αγωνιστών, που εκτός από τον δυναμισμό οποίος τους διέκρινε ήταν φανατικοί μαχητές του αγώνα υπέρ των αλύτρωτων Ελλήνων.

Το φθινόπωρο του 1934 ο σύλλογος γνώρισε τη μεγαλύτερη ανάπτυξή του. Με πρωτοβουλία του προεδρείου του ΕΠΣ δημιουργήθηκε Εθνικό Μέτωπο για να αντισταθεί στους κομμουνιστές και τους βενιζελικούς. Στις εργασίες για την ίδρυση του νέου φορέα έλαβαν μέρος, εκτός από τον Παμφοιτητικό, η ΟΕΚΚ, τα Τρία Εψιλον, η Οργάνωση Εθνικοφρόνων Σοσιαλιστών του Ιάκ. Διαμαντόπουλου, καθώς και άλλες φοιτητικές και εργατικές οργανώσεις και σωματεία εφέδρων πολεμιστών.

Την εποχή εκείνη το συμβούλιο του Παμφοιτητικού πλαισίωναν τα ακόλουθα στελέχη: πρόεδρος ο Γεώργ. Οικονόμου, αργότερα έφεδρος αξιωματικός του Ιππικού, αντιπρόεδρος ο Αλεξ. Κανελλόπουλος από την Καλαμάτα, της γνωστής οικογένειας βιομηχάνων, ο οποίος αργότερα διορίστηκε από τον Ιω. Μεταξά κυβερνητικός επίτροπος της ΕΟΝ, γενικός γραμματέας ο μετέπειτα βουλευτής Ν. Ρηγόπουλος από τη Σαμοθράκη και ταμίας ο Ι. Νικολόπουλος.

Σύμβουλοι ήταν ο Ι. Μάνης, από τους πιο ιδεολόγους του Παμφοιτητικού, ο Π. Λιαρούτσος, μετέπειτα βουλευτής Κυκλάδων, και ο Στάμος Χούλης.

Αλλα αξιόλογα στελέχη που αργότερα διακρίθηκαν στην πολιτική ζωή της χώρας ήταν ο Ηλ. Κατριβάνος, βουλευτής της Αριστεράς, ο πρώην πολιτικός εξόριστος Κυρ. Καραμάνος, ο Φίλιππος Γεωργαντάς, ο Αθαν. Μίχας, ο Κ. Δεσποτόπουλος, ο Δημ. Σφαέλος, πρόεδρος της ΕΕΕ, ο Θ. Μπαγλανέας, ο Γεώργ. Οικονόμου, η κόρη του κατοχικού πρωθυπουργού Λογοθετόπουλου Ιρις, ο Χρ. Μυριανθόπουλος, ο Στέφ. Στρέιτ, ο Ν. Κινινής κ.ά.

Ο Δημ. Σούτζος κατά τη διαδρομή του μέσα από τον εθνικιστικό χώρο πέρασε και από τον Παμφοιτητικό. Στις αναμνήσεις του γράφει σχετικά: "*Στον Σύλλογο αυτόν υπήρχαν ορισμένες συντροφιές-κλίκες, όπως η συντροφιά Μάνη-Τσιλημίγκρα-Δασκαλόπουλου, που τη συμπλήρωναν ακόμα δύο φοιτητές και δύο-τρεις φοιτήτριες. Ο Μάνης είχε τη φίλη του και ο Δασκαλόπουλος τη δική του. Αποσύρονταν σε κοινές συσκέψεις όπου οι δύο φίλες τσακώνονταν σε πολύωρες συζητήσεις, ερίζουσαι για τα αξιώματα των φίλων τους.*

Επίσης άλλη συντροφιά (παλαιών φοιτητών) ήταν η συντροφιά Βρανά-Φραγγίστα-Καψάλη, παλαιών γλεντζέδων, τύπων παραλυμένων νέων, επιστηθίων φίλων του Αλέκου Κανελλόπουλου. Για έναν από αυτούς είχε γράψει κάποιος φίλος της παρέας του αυτό το δίστιχο:

Ο έρως, τα χαρτιά και του χορού η πίστα,
επήραν τα μυαλά του φοιτητού Φραγγίστα.

Αλλη συντροφιά, η συντροφιά των φτωχών φοιτητών του "Φοιτητικού Οίκου" τον οποίο διηύθυνε ο Ρηγόπουλος, ήταν η συντροφιά Ρηγόπουλου-Καραμάνου-Πετρίδη (πολύ ηθικού νέου) και άλλων πολλών.

Αλλη, η συντροφιά των χαρτοπαικτών, οι οποίοι εσύχναζαν στο καφενείο "Η Β. Ηπειρος" χαρτοπαίζοντας καθημερινώς, ήταν του Βασιλακόπουλου-

Παντοπούλου-Κοντογιάννη κλπ.

Διάφοροι φοιτητές πάσης πολιτικής και πολιτειακής αποχρώσεως...".

Αλλού ο ίδιος αναφέρει: *"Εκεί γνωρίστηκα με τον φοιτητή και μετέπειτα φίλο μου και συναγωνιστή μου Αλέξανδρο Γ. Παγουλάτο από την Κεφαλλονιά, πολύ έξυπνο, λαμπρό αγωνιστή, εύγλωττο, δεινό ρήτορα... αλλά άνθρωπον του οποίου τα γλέντια είχαν καταστρέψει την θέληση, που είχε πάρα πολλές ικανότητες αλλά και αρκετά ελαττώματα. "παλαιόν" σχετικώς φοιτητήν, τραυματισθέντα στα Κυπριακά του 1931. Στους Εθνικούς Αγώνες του ΕΠΣ κατά των Κομμουνιστών και υπέρ των Αλύτρωτων Κύπρου, Βορ. Ηπείρου και Δωδεκανήσων, είχε πολύ διακριθεί και αποσπάσει πολύ θαυμασμό στον χώρο των Εθνικοφρόνων φοιτητών του ΕΠΣ, αλλά και προκαλέσει μερικές αντιπάθειες. Ο Παγουλάτος μου απεκάλυψε τις φαυλοκρατικές τάσεις ορισμένων προσώπων του Συλλόγου, οι οποίες απεδείχθησαν αληθινές.*

Αρχισα να κινούμαι εναντίον των ατίμων κεφαλαιοκρατών, οι οποίοι ήταν κρυμμένοι πίσω από τις πιο ευγενείς αρχές του συλλόγου αυτού για τις οποίες αγωνιζόμουν. Είδα ότι ενώ διεκήρυσσαν σοσιαλιστικές αρχές, στην πράξη και στα παρασκήνια ανέπτυσσαν κεφαλαιοκρατικές και αντεθνικές ιδέες. Το ιδανικό μου ήταν να πολεμήσω ως αντάρτης στη Β. Ηπειρο, αλλά και να αποδειχθεί η καπηλεία των κερδοσκόπων εκμεταλλευτών των ευγενών αγώνων.

Αρχισα μάχη εναντίον των εθνοκαπήλων. Με διέγραψαν για τα φιλοβασιλικά μου αισθήματα, τα οποία βρήκαν για πρόφαση, παρόλο που στο ζήτημα αυτό τηρούσα άμεμπτη στάση στον Σύλλογο και στο Πανεπιστήμιο. Και για τις φιλοβασιλικές μου δραστηριότητες περιοριζόμουνα στους αγώνες του πεζοδρομίου.

Από τον Σύλλογο αυτόν έφυγα περί τα τέλη Μαρτίου 1935 κατόπιν αποφάσεως του Διοικητικού Συμβουλίου, προεδρεύοντος του Κανελλόπουλου..."

(Από το βιβλίο του Δημ. Σούτζου "Ελληνες Ενωμένοι και Διχασμένοι", σελ. 42-43).

Οταν οι κομμουνιστές, σύμφωνα με τις εντολές της Μόσχας, προχώρησαν στη συγκρότηση Λαϊκού Μετώπου αριστερών πολιτικών δυνάμεων για να κατέλθουν στις εκλογές, ο Εθνικός Παμφοιτητικός Σύλλογος κάλεσε όλες τις εθνικιστικές οργανώσεις και τα σωματεία στη δημιουργία ενιαίου Εθνικού Μετώπου. Η πράξη αυτή εξόργισε τους κομμουνιστές, με αποτέλεσμα οι συμπλοκές μεταξύ αριστερών και εθνικιστών φοιτητών να γίνουν καθημερινό φαινόμενο.

Παρόλα αυτά η σύγκληση του πρώτου συνεδρίου εθνικιστικών οργανώσεων πραγματοποιήθηκε τη Δευτέρα 22 Οκτωβρίου 1934 στα γραφεία του ΕΠΣ. Στο συνέδριο αυτό συμμετείχαν οι παρακάτω εθνικιστικές οργανώσεις:

1) Εθνικός Παμφοιτητικός Σύλλογος (με εκπροσώπους τους Πάρη Λιαρούτσο και Γεώργ. Οικονόμου).
2) Εθνική Παμφοιτητική Ενωση Θεσσαλονίκης (Γεωργαντάς).
3) Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών (Σπάλας - Ανδρεόπουλος).
4) Οργάνωσις Εθνικοφρόνων Σοσιαλιστών (Ιακ. Διαμαντόπουλος, Π. Στεριώτης).
5) Εθνικόν Εργατικόν Κέντρον (Στάθης - Σίμος).
6) Πανελλήνιος Ενωσις Εφέδρων Πολεμιστών (Μπρούμης).
7) Κυπριακή Φοιτητική Νεολαία (Κυρ. Καραμάνος).
8) Δωδεκανησιακή Νεολαία (Π. Εμίρης).
9) Εθνική Ενωσις Ελλάς (Δημ. Σφαέλος).
10) Εθνικομεταρρυθμιστική Νεολαία (Παγουλάτος).
11) Κερκυραϊκή Ενωσις.
12) Ιδεοκρατική Φιλοσοφική Ομάς (Στυλ. Κορρές).
13) Εθνική Πανηπειρωτική Φοιτητική Ενωσις (Μίτσιος).
14) Κοινή των Αλυτρώτων και Προσφύγων Επιτροπή (Ευάγγελος Χατζηιωάννου).
15) Σύνδεσμος Αξιωματικών Θυμάτων Πολέμου (Λυκιαρδόπουλος).
16) Συνομοσπονδία Παλαιών Πολεμιστών όλης της Ελλάδος (Κοντάκης).
17) Ανωτάτη Πανελλήνιος Συνομοσπονδία Πολυτέκνων (Χιοκάκης).
18) Ενωσις Θρακών Κωνσταντινουπολιτών (Α. Γιαννόπουλος).
19) Οργάνωσις Εθνικού Κυριάρχου Κράτους (Σκυλακάκης).
20) Λύκειον Ελληνίδων (δίδες Δημητριάδου και Λ. Τριανταφυλλίδου).
21) Εθνική Ενωσις Ελλάδος Πειραιώς (Παπανικολάου).
22) Εργατική Νεολαία (Κ. Πέτας).
23) Ενωσις Κατωτέρων Αποστράτων Αξιωματικών Στρατού (Σαγρέδος).

Σχετικά με την πρωτοβουλία του Παμφοιτητικού για τη συγκρότηση Εθνικού Μετώπου έγραψε όλος ο Τύπος και η "Εστία" εξεθίασε την πρωτοβουλία με τα εξής λόγια: *"Ημπορεί, βεβαίως, μία νεανική και φοιτητική οργάνωσις να μη συγκεντρώνη εις τους κόλπους της όλα τα απαιτούμενα στοιχεία δια την επιτυχίαν μιας τόσον μεγάλης και τόσον δυσχερούς προσπαθείας. Αλλ' εκείνοι οι οποίοι διατυπώνουν την κατ' αρχήν ορθήν αυτήν αντίρρησιν, δεν πρέπει να λησμονούν, ότι κατά τα τελευταία δύο ή τρία έτη είδομεν την νεανικήν αυτήν οργάνωσιν να εκδηλώνη την αναζωογονηθείσαν Εθνικήν συνείδησιν της Νεολαίας, να αντιμετωπίζη θαρραλέως την λύσσαν των κομμουνιστικών στοιχείων, να αναλαμβάνη αξιολόγους Εθνικάς πρωτοβουλίας, να δίδη πάλιν κάποιον τόνον γενικωτέρας λαϊκής συμμετοχής εις τας Εθνικάς μας εορτάς, να συμμετέχη εις κάθε Πατριωτικήν κίνησιν. Δεν πρέπει ακόμη να λησμονούν, ότι καθ' όλον αυτό το χρονικόν διάστημα, δεν είδομεν παρά ελαχίστας μόνον αληθινάς Εθνικάς πρωτοβουλίας, από άλλας οργανώσεις πλέον ηλικιωμένων και πεπειραμένων ανθρώπων. Οταν*

Προκήρυξη των αγκυλοσταυριτών που κυκλοφόρησε στις εκλογές της 26/1/1936.

λοιπόν η Πατριωτική Νεολαία εκδηλώνει τας ανησυχίας της δια την Ελλάδα, μέσα εις την οποίαν θα ζήση αύριον και την οποίαν η ιδική μας γενεά απειλεί να της παραδώση αναρχουμένην, διεφθαρμένην, επιλίσμονα των μεγάλων της παραδόσεων, δεν δικαιούμεθα ούτε να μειδιώμεν περιφρονητικώς, ούτε να αντιδρούμεν με επιφυλάξεις και αντιρρήσεις εις την έστω και νεανική προσπάθειάν της. Οφείλομεν τουναντίον να σπεύσωμεν εις βοήθειάν της, να της δώσωμεν τας ορθάς κατευθύνσεις, να την θέσωμεν εις επαφήν με τα στοιχεία και τας οργανώσεις εκείνας που ημπορούν να εξασφαλίσουν την επιτυχίαν. Αλλως δεν κάμνομεν τίποτε άλλο παρά να ενισχύσωμεν το απειλητικώς ορθούμενον ενιαίον αντεθνικόν μέτωπον".

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΛΑΙΚΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΑΓΚΥΛΟΣΤΑΥΡΙΤΩΝ

(ΟΙ ΒΑΣΙΛΟΦΡΟΝΕΣ ΑΓΚΥΛΟΣΤΑΥΡΙΤΕΣ)

Ενα από τα πιο παράδοξα πολιτικά σχήματα που εμφανίστηκαν το 1935, μετά την παλινόρθωση της μοναρχίας, ήταν μια ναζιστική και φιλοβασιλική οργάνωση με τον τίτλο "Αγκυλοσταυρίτες". Αρχηγός ήταν ο Γεώργ. Στελιόπουλος και γεν. γραμματέας ο Τάσος Σγάντζος. Ως σύμβολο είχαν υιοθετήσει το στέμμα και τον αγκυλωτό σταυρό. Τα μέλη της οργάνωσης ήταν φανατικοί αντιβενιζελικοί και κήρυτταν πως ο εθνικοσοσιαλισμός και η μοναρχία σφυρηλατούν την εθνική ενότητα και φράζουν τον δρόμο στον κομμουνισμό.

Αλλα στελέχη των αγκυλοσταυριτών ήταν ο Βαγγέλης Ψυλλάκης, ο οποίος χρημάτισε και αρχηγός την πρώτη περίοδο, ο Μιχ. Μαργαρίτης, ο Δημ. Σούτσος, που προερχόταν από την οργάνωση Ελλήνων Εθνικιστών (ΟΕΕ) και κατά την Κατοχή οργανώθηκε στον ΕΔΕΣ του Ναπ. Ζέρβα, ο Οσκαρ Παρίσης, ο Πέτρος Ψύλλας κ.ά. Δημοσιογραφικό τους όργανο ήταν η εφημερίδα "Τύπος" του Νικ. Κρανιωτάκη.

Στις εκλογές της 26ης Ιανουαρίου 1936 η οργάνωση συμμετείχε με τον συνδυασμό της "Γενικής Λαϊκής Ριζοσπαστικής Ενωσης", χωρίς κάποια ιδιαίτερη επιτυχία. Πολιτική κίνηση μικρών διαστάσεων, κινήθηκε κάτω από τη σκιά του στρατηγού Γεωργ. Κονδύλη, ενώ μετά τον θάνατό του συμμετείχε σε όλες τις επακόλουθες εκδηλώσεις, κηδεία, διαδηλώσεις κ.ά.

Σχετικά με την κηδεία του Γ. Κονδύλη αναφέρεται στον "Τύπο" της 3ης Φεβρουαρίου 1936: "*Ο αρχηγός των αγκυλοσταυριτών καταθέσας στέφανον εκ δάφνης, απεικονίζοντα το σήμα της οργανώσεως, είπε τα εξής: Οι αγκυλοσταυρίται δι' εμού καταθέτουν τον στέφανον τούτον εις ένδειξιν αφοσιώσεως και λατρείας προς τον επίτιμον αρχηγόν, τον αείμνηστον Στρατηγόν Γ. Κονδύλην*".

Οταν ο Ιω. Μεταξάς κήρυξε τη Δικτατορία και κατέλυσε τα πολιτικά κόμματα, οι αγκυλοσταυρίτες έσπευσαν να τον συγχαρούν και ακολούθως διαλύθηκαν. Ο "Τύπος" της 16ης Αυγούστου 1936 έγραψε: "*Η Πανελλήνιος Οργάνωσις Αγκυλοσταυριτών εκφράζει τας εγκαρδίους και διαπύρους ευχαριστίας της δια την πατριωτικωτάτην χειρονομίαν Σας προς σωτηρίαν της Πατρίδος...*". Στη συνέχεια τα περισσότερα στελέχη της οργάνωσης προσχώρησαν στην ΕΟΝ και στα Τάγματα Εργασίας (Δημ. Σούτσος), ενώ κατά τη διάρκεια της Κατοχής επώνυμοι αγκυλοσταυρίτες προωθήθηκαν στη γερμανόφιλη ΕΣΠΟ.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΕΛΑΝΟΧΙΤΩΝΩΝ

Ο Αλέξανδρος Γιάνναρος μαζί με τον πατέρα του Πέτρο εξέδιδαν δύο από τις σημαντικότερες εφημερίδες της εποχής εκείνης, την "Πρωινή" και την "Εσπερινή" (1920-1936). Ηταν από τις μεγαλύτερες λαϊκές εφημερίδες και υποστήριζαν το Λαϊκό Κόμμα, αλλά και την Οργάνωση Μελανοχιτώνων που σχημάτισε ο Αλέξανδρος Γιάνναρος.

Οι μελανοχίτωνες -ασήμαντη ομάδα κατά τα άλλα- φορούσαν μαύρα πουκάμισα και υιοθέτησαν τον φασιστικό χαιρετισμό. Η γραμμή του Γιάνναρου ήταν αντισιωνιστική και φιλοεθνικιστική. Μέσα από τις στήλες των εφημερίδων του διεξήγαγε πόλεμο εναντίον "του κομμουνιστικού κινδύνου" και έκανε λόγο για το λαϊκό εθνικό κράτος των εθνικοσοσιαλιστών στη Γερμανία. Οι ακραιφνείς ριζοσπαστικές θέσεις του Αλέξ. Γιάνναρου εκφράστηκαν σε ένα μοναδικό για την εποχή άρθρο της 24ης Μαΐου 1934 με τίτλο "*Πρέπει να πέσουν*", όπου ανάμεσα στα άλλα ανέφερε πως "*τα κράτη εκείνα που δεν είναι ικανά να περιθάλψουν τους ανέργους και τους δυστυχούντες πολίτας των, είναι καταδικασμένα να πέσουν και πρέπει να πέσουν...*".

Τα γραφεία της οργάνωσης βρίσκονταν στην Αθήνα, στο κτίριο Γιάνναρου (Φιλελλήνων και Οθωνος), το οποίο διατηρείται. Πριν από το 1935 η οργάνωση διαλύθηκε και τα περισσότερα στελέχη της προσχώρησαν στο Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα του Γ. Μερκούρη. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής ο Γιάνναρος προσπάθησε να επανιδρύσει τους Μελανοχίτωνες, χωρίς τελικά να σημειώσει κάποια αξιόλογη δράση.

Στις 29 Απριλίου 1941 ο πρεσβευτής της Ρουμα-

...ας Γκάνε βολιδοσκόπησε τον Γιάνναρο για λογαριασμό των Γερμανών με σκοπό τον σχηματισμό κατοχικής κυβέρνησης, κάτι που τελικά δεν έγινε. Στην κυβέρνηση αυτή επρόκειτο να συμμετάσχουν ο αντιναύαρχος Φρ. Πορτάρος, ο αρχίατρος Κ. Ρόκος, ο αντιστράτηγος Ιωάν. Παπαφλέσσας, οι υποστράτηγος Μ. Πάσσαρης, ο συνταγματάρχης Π. Κάβδας, ο Δ. Θεοφιλάτος, ο Γ. Στράτος, ο Ν. Καλύβας, ο Γ. Παμπούκας, ο Σπ. Μπότσαρης κ.ά. Οι Καλύβας και Παμπούκας τελικά συμμετείχαν στις κατοχικές κυβερνήσεις. Ο Γεώργιος Παμπούκας υπήρξε ο θεωρητικός του φασισμού στην Ελλάδα και προπολεμικά προχώρησε στην έκδοση σχετικών βιβλίων, ενώ ο Ν. Καλύβας, παλαιός συνδικαλιστής και υπουργός Εργασίας στην κυβέρνηση Ιω. Ράλλη, δολοφονήθηκε σε ενέδρα της ΟΠΛΑ τον Ιανουάριο του 1944.

Οι Κάβδας και Πάσσαρης είχαν συλληφθεί από τον Μανιαδάκη μόλις άρχισε ο Ελληνογερμανικός Πόλεμος, επειδή θεωρήθηκαν ακραιφνείς γερμανόφιλοι. Οι υπόλοιποι (Πορτάρος, Μπότσαρης, Ρόκος) ήταν άτομα γνωστών φασιστικών αποκλίσεων και ηγετικά στελέχη των κινήσεων του Γιάνναρου (ΟΕΕ, Μελανοχίτωνες).

ΛΑΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ

Το Λαοκρατικό κόμμα ιδρύθηκε από τον γιατρό Βάσσο Βέργη. Ο Βέργης καταγόταν από τα Δωδεκάνησα και αφού απέτυχε να συνενώσει όλες τις εθνικιστικές οργανώσεις έστρεψε την προσπάθειά του στη δημιουργία φάλαγγας Δωδεκανησίων εθελοντών για την απελευθέρωση των νησιών από την ιταλική κατοχή. Στενοί συνεργάτες του στο εγχείρημα αυτό υπήρξαν ο γιατρός Γ. Οικονομίδης, ο Ανδρέας Γρίβας και ο Ιωάν. Αλεξιάδης. Το Λαοκρατικό κόμμα δεν εμφανίστηκε ποτέ επίσημα και το πρόγραμμα της οργάνωσης παρέμεινε άγνωστο. Ωστόσο οι εφημερίδες της εποχής (1934-35) έκαναν γνωστή τη δράση των όψιμων "Λαοκρατών" σχετικά με τις συγκρούσεις τους με τους κομμουνιστές στους δρόμους της Αθήνας.

Σημειώνεται ότι ο Βέργης κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο, σε μια παράτολμη επιχείρηση, αποβιβάστηκε μαζί με μερικούς Δωδεκανήσιους εθελοντές στη νησίδα Γαϊδουρονήσι (Τράια) της Δωδεκανήσου. Η ενέργειά του εκθειάστηκε από τον Βρετανό Κόμπτον Μακένζυ στο βιβλίο του "Wind of freedom".

ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΡΚΟΥΡΗ

Ενα από τα εθνικιστικά κινήματα της δεκαετίας του '30, αλλά με την περισσότερο αντιφατική και συγκεχυμένη ιδεολογία, ήταν το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα του Γεωργίου Μερκούρη. Ο Μερκούρης, γιος του δημάρχου Αθηναίων Σπύρου Μερκούρη και θείος της Μελίνας, ήταν γνωστός στους αθηναϊκούς πολιτικούς κύκλους για τη γλωσσομάθεια και τον ριζοσπαστικό πολιτικό του λόγο. Ηδη από τον Ιούλιο του 1933 είχε προχωρήσει σε ρήξη με το παρελθόν και το Λαϊκό Κόμμα που αρχικά υποστήριζε, διακηρύττοντας ότι *"ο Κοινοβουλευτισμός εχρεωκόπησεν εις όλα τα μέρη του κόσμου, αλλ' ιδιαιτέρως εις την Ελλάδα κατέληξεν εις σύστημα ελαστικότητος συνειδήσεων... και πάντοτε εκμεταλλευόμενος τα συμφέροντα του λαού"*.

ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΤΟΥ Κου ΜΕΡΚΟΥΡΗ

Ὁ ἀποχωρήσας ἐκ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος κ. Γ. Μερκούρης ἵδρυσε νέον κόμμα τὸ ὁποῖον ὠνόμασε «Ἐθνικὸν Σοσιαλιστικόν».

Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν περὶ τὸν κ. Τσαλδάρην ὅπως προσεταιρισθοῦν τὸν κ. Μερκούρην, ἀπέτυχον οἰκτρῶς.

Η ίδρυση του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος του Γ. Μερκούρη (εφημ. "Βήμα Λοκρίδος", 12-2-1933).

Ο Γεώργιος Μερκούρης, αρχηγός του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος.

Τον Δεκέμβριο του 1934 προχώρησε στην κυκλοφορία της εφημερίδας "Εθνική Σημαία" μαζί με τους Λ. Λαμπρόπουλο και Θ. Παπαμανώλη, καθιστώντας την όργανο του κόμματός του και προμαχώνα της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας. Στις 10 Δεκεμβρίου 1934, με την ευκαιρία των εγκαινίων των γραφείων του κόμματος, ο Μερκούρης έδωσε το στίγμα της κίνησής του τονίζοντας μεταξύ άλλων ότι *"είμεθα πραγματικώς μία πολιτική και κοινωνική επανάσταση"* και *"αποβλέπομεν εις την εθνικήν ενότητα, εις την πρόοδον και την κοινωνική πειθαρχίαν"*.

Στις 16, 17 και 18 Δεκεμβρίου 1934 πραγματοποιήθηκε στο Μοντρέ της Ελβετίας το πρώτο διεθνές φασιστικό συνέδριο. Εκεί αντιπροσωπείες από 17 χώρες της Ευρώπης συγκεντρώθηκαν για να επιλέξουν και να οριοθετήσουν τον τρόπο και τις δυνατότητες κατάληψης της πολιτικής εξουσίας. Το συνέδριο άρχισε τις εργασίες του στις 16/12/34 με την ομιλία του προέδρου του, του Ιταλού στρατηγού και βουλευτή Κοζέλσκι. Την Ελλάδα εκπροσώπησε ο αρχηγός του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος Γ. Μερκούρης. Δεύτερος μίλησε ο εκπρόσωπος της Action Francaise Μαρσέλ Μποκάρ, τονίζοντας ότι "το κυριότερο χαρακτηριστικό του Φασισμού είναι ότι είναι θετικός και δεν περιέχει ουτοπίες, ενώ εδράζεται επί των πραγματικοτήτων και των γεγονότων". *"Οφείλουμε"*, συνέχισε ο Μποκάρ, *"επειδή ο Φασισμός δεν είναι μόνο ιταλικό φαινόμενο, να διακηρύξουμεν πάντες ότι εκ της ισχύος των αρχών του και των περιεχομένων του, έχει εξέλθει των ορίων της ιταλικής χερσονήσου και τείνει εις το να γίνει ο νέος καταστατικός χάρτης της Νέας Ευρώπης. Είναι εναντίον του Μπολσεβικισμού, είναι εναντίον των διστακτικοτήτων των μεσαίων τάξεων, είναι εναντίον του διεθνούς καπιταλισμού και τέλος εναντίον ό-*

λων των ψευδών πατριωτισμών και όλων των κοινωνικών αδικιών, οι οποίες απορρέουν από αυτές". Και ο ίδιος κατέληξε: *"Όλη η έννοια του φασισμού είναι η ανοικοδόμηση και όχι η καταστροφή".*

Η πρώτη σοβαρή διαφωνία στον συνεδριακό χώρο εκδηλώθηκε με την αντιπαράθεση που είχε ο Γ. Μερκούρης με τον εκπρόσωπο της ρουμανικής Σιδηράς Φρουράς. Ο Ρουμάνος σύνεδρος καταφέρθηκε εναντίον των Εβραίων και της διεθνούς Μασονίας, ενώ ο Μερκούρης αποστασιοποιήθηκε ισχυριζόμενος πως *"η υπάρχουσα (σ.σ. στην Ελλάδα) ισραηλιτική μειονότης επέδειξε πάντοτε προς την φιλοξενούσαν αυτήν χώραν νομιμοφροσύνην και πατριωτικότητα τοιαύτην, ώστε ανεξαρτήτως του αιωνίου ελληνικού αισθήματος της φιλοξενίας, έχει επαξίως τύχη πλήρους ισότητος και ουδεμίας διακρίσεως προς τους ορθοδόξους ομοεθνείς της".* Ισως είναι η μοναδική περίπτωση που εκπρόσωπος εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος υπερασπίστηκε με τόση θέρμη τη θέση και τα συμφέροντα μιας εβραϊκής μειονότητας τη στιγμή που οι άλλες διώκονταν ή είχαν περιθωριοποιηθεί στις χώρες όπου εφιλοξενούντο.

Παρόλη τη διαφωνία ο Μερκούρης φρόντισε να καθησυχάσει τους ομοϊδεάτες του βεβαιώνοντάς τους πως *"έχομεν την δικαίαν φιλοδοξίαν να νικήσωμεν και να εμμείνωμεν εν τη Νίκη ως δημιουργοί Νέας Τάξεως Πραγμάτων".* Οσο για την Ελλάδα, κατέστησε ότι την θέλει *"ισχυράν και ειρηνικήν, αφοσιωμένην εις τους φίλους της και ανένδοτον απέναντι εκείνων οι οποίοι θα διενοούντο να την μειώσουν. Εχομεν μεγάλην εμπιστοσύνη εις το Μεσογειακόν Δαιμόνιον και ευχόμεθα την εξάπλωσιν του αναμορφωτού Φασισμού".*

Στο τέλος του συνεδρίου καταρτίσθηκε μια οργανωτική επιτροπή που αποτελείτο από τον αρχηγό του εθνικοσοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος της Δανίας Κλάουζεν, τον αρχηγό των Φρανσιστών της Γαλλίας Μπυκάρ, τον Γ. Μερκούρη, τον εκπρόσωπο της Ελβετικής Φασιστικής Ομοσπονδίας Φονζελάζ, τον Κουΐσλινγκ, αρχηγό της Εθνικής Ενωσης Νορβηγίας, τον στρατηγό Οντουφύ των Κυανοχιτώνων της Ιρλανδίας και τον αρχηγό του Εθνικού Δανικού Σώματος Ντάμσκαρτ.

Στη σύσκεψη της Μαύρης Διεθνούς (CAUR) έλαβαν ακόμα μέρος αντιπροσωπείες της Χάιμβερ Αυστρίας, του Φασιστικού Πορτογαλικού Κινήματος, της Ισπανικής Φάλαγγας, του Μελανού Ολλανδικού Μετώπου κ.ά.

Αμέσως μετά τη λήξη των εργασιών οι σύνεδροι εξέδωσαν κοινό ανακοινωθέν και αποδέχθηκαν δύο ψηφίσματα βάσει των οποίων διακηρυσσόταν ότι *"ο συντεχνιακός Φασισμός αποτελεί την μοναδικήν βάσιν της ειρηνικής αναπτύξεως της Ευρώπης και αποκρούοντα τον Μαρξισμόν, την Κεφαλαιοκρατίαν και τον αστικόν ψευδεθνικισμόν".*

Επιστρέφοντας από το Μοντρέ ο Μερκούρης παρέμεινε για λίγες ημέρες στη Ρώμη, όπου έγινε δεκτός από τον Μουσολίνι. Για το περιεχόμενο των συνομιλιών τους δεν ανακοίνωσε ποτέ τίποτα.

Μέσα από τις στήλες της "Εθνικής Σημαίας" *συνέχισε να καλεί τους Ελληνες να ενταχθούν "στους πυρήνες του κόμματός του",* αναγνωρίζοντας όμως μετά από ενάμισι χρόνο αγώνα πως *"πολλοί δεν είμεθα, αλλ' ούτε και θέλομεν να είμεθα. Ολίγοι, αλλ' εκλεκτοί"* (15/2/35, ομιλία στα γραφεία της Καραγεώργη Σερβίας προς τους πυρήνες των συνοικιών).

Στις συχνές ομιλίες που έδιδε -κυρίως στο θέατρο "Κεντρικόν"- παρευρίσκονταν πολλοί εκπρόσωποι και φορείς της Πολιτείας: βουλευτές, πολιτικοί, ακαδημαϊκοί (Αντ. Μάτεσης, Κωνστ. Αγγελόπουλος), στρατηγοί (Τρικούπης), μέλη οργανώσεων (Σώμα Κιτρινοχιτώνων, Παμφοιτητική Νεολαία, Εθνική Φάλαγγα), η Ενωση Παλαιών Πολεμιστών του Κονδάκη και του Παπανικολάου κ.ά.

Στενοί συνεργάτες του Μερκούρη και στελέχη του εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος ήταν ο Γεώργιος Κανέλλος, ο δικηγόρος Τροπαιάτης και ο Βιτσικουνάκης από την Κρήτη.

Στις 22 Δεκεμβρίου 1934 η "Εθνική Σημαία", το κομματικό έντυπο του Μερκούρη, έκανε έναν απολογισμό της εθνικοσοσιαλιστικής διακυβέρνησης στη Γερμανία με τον τίτλο "Διδάγματα από έναν λαόν που θέλει να ζήση". Στην ίδια σελίδα υπήρχε και ένα άρθρο για τις δραστηριότητες της Κου Κουξ Κλαν στις ΗΠΑ, ενώ στις 25 Δεκεμβρίου δημοσιεύθηκαν φωτογραφίες από την επίσκεψη του Μερκούρη στη Ρώμη και την κατάθεση στεφάνου στο Μνημείο του Ιταλού Αγνωστου Στρατιώτη στο Παλάτσο Βενέτσια.

Τον Μάρτιο του 1935, μετά το αποτυχημένο κίνημα του Πλαστήρα και των Βενιζελικών, ο Μερκούρης θυμήθηκε το πολιτικό του παρελθόν και τάχθηκε με το μέρος του Κονδύλη και των Λαϊκών. Ο Κονδύλης δεν άργησε να ευχαριστήσει τον "εθνικοσοσιαλιστή" σύμμαχό του στέλνοντας το εξής τηλεγράφημα: *"Ευχαριστώ υμάς και το κόμμα δια τα ωραία λόγια επί τη ευκαιρία της προαγωγής μου. Εχω πεποίθησιν επί την νίκην, διότι αγωνιζόμεθα δια τας ελευθερίας του ελληνικού λαού"* ("Εθνική Σημαία", 10/3/1935). Η τραγική ειρωνεία ήταν ότι το ίδιο ακριβώς πίστευαν ο Πλαστήρας και οι άλλοι στρατηγοί (Παπούλας, Κοιμήσης κ.ά.) που ηγήθηκαν του κινήματος.

Χαρακτηριστικό της τακτικής και της ιδιόρρυθμης "φιλοσημιτικής" ιδεολογίας του Μερκούρη ήταν το δημοσίευμα της 30/1/1935 στην "Εθνική Σημαία", που αφορούσε το "Ισραηλιτικόν στοιχείον της Θεσσαλονίκης, του οποίου είναι γνωστή η εργατικότης, η ειλικρίνεια εις τας συναλλαγάς και η καθ' όλα φιλόνομος δράσις, ως και η εξαιρετική συμβολή εις την προώθησιν του εμπορίου και της βιομηχανίας εν γένει", καθώς και τον "Σοφολογιώτατον Αρχιραβίνον Δρα Κόρετς", τον γνωστό Κόρετς που κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής κατηγορήθηκε από τους ομοεθνείς του ότι ενέδωσε και εξαιτίας της ηττοπάθειάς του χειροτέρεψε τη θέση της εβραϊκής κοινότητας στη Θεσσαλονίκη.

Στις 17 Ιανουαρίου 1935 με τον τίτλο "Η Κύπρος και τα Δωδεκάνησα" η "Εθνική Σημαία" έκανε έκκληση στα φιλελληνικά αισθήματα των κυβερνήσεων της Βρετανίας και της Ιταλίας για την παραχώρηση των νήσων στην Ελλάδα: *"Διά να πεισθούν αι δύο αυταί Δυνάμεις ότι, πράττουσαι κατά τους Ελληνικούς πόθους, δεν αντιβαίνουν προς τα εθνικά των καθήκοντα, πρέπει ημείς οι Ελληνες -οι ανεπίσημοι περισσότερον ακόμη των επισήμων- να αποδείξωμεν ότι είμεθα όχι μόνον άξιοι αυτής της παραχωρήσεως, αλλά και ικανοί, προστατεύοντες τα συμφέροντα των ελληνικών πληθυσμών, να συνεισφέρωμεν εις την περιφρούρησιν και των συμφερόντων των κατόχων κρατών"*. Ολα αυτά ειπώθηκαν τη στιγμή που το ΚΚΕ, με την ιστορική απόφαση της 2ης Ολομέλειας τον Νοέμβριο του 1934 καταδίκαζε τα απελευθερωτικά όνειρα των Δωδεκανησίων και των Κυπρίων Ελλήνων, εκτιμώντας ότι *"...οι κυρίαρχες τάξεις δραστηριοποιούν εξαιρετικά την εθνικιστική προπαγάνδιση των μαζών και τον ιμπεριαλιστικό ολοκληρωτισμό (Βόρεια Ηπειρος, Κύπρος, Δωδεκάνησα κλπ.)"* ("Επίσημα κείμενα του ΚΚΕ", Τόμος 4ος, σελ. 106-107, Εκδόσεις Σ.Ε., Αθήνα, 1975). Για το ΚΚΕ η επιθυμία των σκλάβων Ελλήνων για εθνική αποκατάσταση και ένωση με τη μητέρα πατρίδα ήταν "ιμπεριαλιστικός ολοκληρωτισμός" και "τυχοδιωκτική φασιστική ενέργεια" που "οξύνουν τον εθνικιστικό φανατισμό και κάνουν το ξέσπασμα του πολέμου άμεση απειλή" ("Κομμουνιστική Επιθεώρηση", Απρίλιος 1984, σελ. 70).

Εξαιρετικός ρήτορας ο Γ. Μερκούρης, εκλεγόταν συνεχώς βουλευτής από το 1916 και διετέλεσε πολλές φορές υπουργός. Στο κόμμα του προσχώρησαν πολλοί απόστρατοι βασιλόφρονες αξιωματικοί, αλλά ελάχιστοι νεολαίοι. Στις βουλευτικές εκλογές του 1936 συνεργάστηκε με το κόμμα του Κονδύλη, χωρίς να εκλεγούν βουλευτές του.

Η δικτατορία της 4ης Αυγούστου διέλυσε αυτό το κόμμα, όπως και όλα τα πολιτικά κόμματα. Ανασυστάθηκε τον Μάιο του 1941 με την είσοδο των Γερμανών στην Ελλάδα και συνεργάστηκε στενά με την ΕΣΠΟ και τις άλλες φιλογερμανικές οργανώσεις για τη συγκρότηση Ελληνικής Εθελοντικής Λεγεώνας και την αποστολή της στο Ανατολικό Μέτωπο.

Κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού Πολέμου ο Μερκούρης διατηρούσε επαφές με τη γερμανική πρεσβεία και προσπάθησε μαζί με γερμανόφιλους αξιωματικούς του Ελληνικού Στρατού να πετύχει τη σύναψη ανακωχής με τη μεσολάβηση των Γερμανών. Κατά την Κατοχή χρημάτισε διοικητής της Εθνικής Τράπεζας, ενώ μετά την παραίτηση του Τσολάκογλου το όνομά του συζητήθηκε για να αναλάβει την πρωθυπουργία. Πέθανε το 1943.

Στη Θεσσαλονίκη τα γραφεία της οργάνωσης στεγάζονταν στο ξενοδοχείο "Νέα Νίκη" με αρχηγό τον Γεώργιο Σπυρίδη και υπαρχηγό τον δικηγόρο Νικ. Ζωγράφο, που τότε αρθρογραφούσε στη φιλογερμανική εφημερίδα "Νέα Ευρώπη".

Το τέλος της Κατοχής βρήκε τους οπαδούς του

Η λογοτέχνης Σίτσα Καραϊσκάκη.

Μερκούρη καταδιωκόμενους. Πολλοί κατέφυγαν στη Γερμανία για να πολεμήσουν μαζί με τους ομοϊδεάτες τους ως την ύστατη στιγμή. Ενας από αυτούς, ο γνωστός από τη δίκη Λαμπράκη Ξενοφών Γιοσμάς ή Φον Γιοσμάς, διετέλεσε και μέλος της "εξόριστης" γερμανόφιλης κυβέρνησης των Ελλήνων της Βιέννης. Μετά το τέλος του πολέμου επέστρεψε στην Ελλάδα, δικάστηκε από το Ειδικό Δικαστήριο Δοσιλόγων και κλείστηκε στις φυλακές του Επταπυργίου. Μερικά χρόνια αργότερα αφέθηκε ελεύθερος.

Σε τελική ανάλυση το κόμμα του Μερκούρη, παρόλη την υποστήριξη και τη χρηματοδότηση που είχε από επώνυμους Αθηναίους, παρέμεινε στη σκιά της πολιτικής ζωής και ουραγός όλων των εθνικών κινήσεων της εποχής. Και αυτό συνέβη επειδή ουσιαστικά δεν επρόκειτο περί αυθεντικού και λαϊκού εθνικού κινήματος, αλλά περί κακής απομίμησης των ξένων φασιστικών οργανώσεων. Εννοιες όπως καθήκον, αξιοπρέπεια, εθνική ενότητα, συλλογική πειθαρχία και πνεύμα "θυσίας", ήταν και έμειναν μόνο συνθήματα για λαϊκή κατανάλωση και τίποτα περισσότερο.

Το κόμμα, παρόλες τις καλές δημόσιες σχέσεις του αρχηγού του, δεν κατόρθωσε ποτέ να ξεφύγει από τα συμπλέγματα του παρελθόντος και τις συνέπειες του ακροδεξιού αστισμού. Στην πραγματικότητα λειτούργησε πολύ περισσότερο ως προσωπικό δημιούργημα και χώρος θήματος ή αναψυχής ενός αντιλαϊκού αστού και σνομπ πολιτικού όπως ήταν ο Μερκούρης.

Ο ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΝΕΑ ΓΕΝΕΑ"

Το 1933 εμφανίστηκε στην Αθήνα ένας νέος εκδοτικός οίκος με την επωνυμία "Νέα Γενεά" και έμβλημα έναν διπλό μινωικό πέλεκυ. Ο ίδιος ακριβώς

πέλεκυς χρησιμοποιήθηκε αργότερα ως σύμβολο της ΕΟΝ, της Εθνικής Οργάνωσης Νεολαίας του Ιω. Μεταξά. Ιδρυτές του εκδοτικού οίκου ήταν ο Ευάγγελος Κυριάκης, εξέχουσα νομική φυσιογνωμία της εποχής, η Σίτσα Καραϊσκάκη, νεαρή τότε διδάκτορας της Φιλοσοφίας, και ο συγγραφέας Κυριάκος Καραμάνος. Ο Κυριάκης είχε τη φήμη του εθνικοσοσιαλιστή διανοούμενου και υπήρξε στενός συνεργάτης του ελληνολάτρη λογοτέχνη και δημοσιογράφου Αριστου Καμπάνη.

Οι σημαντικότερες εκδόσεις της "Νέας Γενεάς" ήταν το πολιτικό ημερολόγιο του Γιόζεφ Γκαίμπελς "Από το Κάιζερχοφ εις την Καγκελαρίαν του Ράιχ" στα ελληνικά και δύο βιβλία που είχε διασκευάσει η Σίτσα Καραϊσκάκη, το "Ψυχικό και Πνευματικό δηλητήριο" και το "Εβραίοι και Κομμουνισμός".

Η Σίτσα Καραϊσκάκη γεννήθηκε στα Μοσχονήσια της Μικράς Ασίας και μετά την καταστροφή του 1922 εγκαταστάθηκε στη Μυτιλήνη. Αφού τελείωσε το Γυμνάσιο γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Νεαρή φοιτήτρια κυκλοφόρησε το 1925 το πρώτο της βιβλίο με τίτλο "Το ταίρι που αμάρτησε", από τις εκδόσεις "Γράμματα". Οι πρώτες ευμενείς κριτικές δεν άργησαν να φθάσουν. Λίγο αργότερα αναχώρησε για τη Γερμανία, όπου συνέχισε τις σπουδές της στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου. Εκεί απέκτησε τον τίτλο της Διδάκτορος και το δίπλωμα της Φιλοσοφίας. Τα επόμενα χρόνια παρακολούθησε μαθήματα Βυζαντινολογίας, Ψυχολογίας και Γερμανικής Φιλολογίας στα Πανεπιστήμια της Ζυρίχης, της Βιέννης και της Πράγας και συνέχισε να γράφει βιβλία, μελέτες και άρθρα σε εφημερίδες και επιστημονικά περιοδικά της εποχής.

Πολυμαθής και πολύγλωσση, παρακολούθησε από κοντά τις δραστηριότητες και τον αγώνα του Χίτλερ να ανέλθει στην εξουσία και ενστερνίσθηκε τις ιδέες του εθνικοσοσιαλισμού. Μετά τη μεταβολή της 30ής Ιανουαρίου 1933, όταν ο Χίτλερ ανήλθε στην εξουσία, η Σίτσα Καραϊσκάκη υπήρξε σύμβουλος του νεοσυσταθέντος Υπουργείου Προπαγάνδας. Ο ίδιος ο Γκαίμπελς μιλούσε τότε με τα καλύτερα λόγια για τη μόρφωση και τα προσόντα της "νεαράς Ελληνίδος", ενώ ο θεωρητικός του κινήματος Αλφρεντ Ρόζενμπεργκ έδινε έμφαση στην επιστημονική κατάρτιση της "Ελληνίδας συνεργάτιδας" του τμήματος Διαφώτισης.

Μεταξύ άλλων τότε κυκλοφόρησε στα Γερμανικά το βιβλίο της "Το Τρίτο Ράιχ μέσα από τα γυαλιά μου", που αναφερόταν στα γεγονότα της εποχής και τα επιτεύγματα της εθνικοσοσιαλιστικής διακυβέρνησης στη Γερμανία.

Στην ελληνική λογοτεχνία η Καραϊσκάκη έγινε γνωστή από το έργο της "Ο γιος της Καλογριάς", που εκδόθηκε από την "Εστία" και παρουσίαζε τη ζωή και τη δράση του ομώνυμου προγόνου της και ήρωα της Ελληνικής Επανάστασης Γεωργίου Καραϊσκάκη. Το βιβλίο κυκλοφόρησε το 1939 και έγινε αμέσως εκδοτική επιτυχία, γεγονός που της επέτρεψε να καθιερωθεί στους κύκλους της προπολεμικής ελληνικής διανόησης.

Μετά την ίδρυση της ΕΟΝ από τον Μεταξά η Σίτσα Καραϊσκάκη υπήρξε βασική αρθρογράφος του περιοδικού "Νεολαία" της οργάνωσης. Απαντούσε σε γράμματα φαλαγγιτισσών και προπαγάνδιζε τις θέσεις και την ιδεολογία του καθεστώτος.

Η Σίτσα Καραϊσκάκη συνεργάστηκε με ένα ακόμα περιοδικό της εποχής, τη "Νέα Πολιτική", που εξέδωσε ο καθηγητής της Ανωτάτης Εμπορικής Ιωάννης Τουρνάκης. Η "Νέα Πολιτική" συγκέντρωσε από το πρώτο τεύχος κιόλας έναν ευρύ κύκλο εθνικιστών διανοουμένων και προσπάθησε να χαράξει - μέσα στα ασφυκτικά πλαίσια της 4ης Αυγούστου- έναν τρίτο δρόμο κατ' απομίμηση του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού και του ιταλικού φασισμού. Πολύ γρήγορα το περιοδικό έγινε όργανο έκφρασης συγκεκριμένων πολιτικών θέσεων και απολογητών των θεαματικών επιτυχιών της εθνικοσοσιαλιστικής κοσμοθεωρίας. Μέσα από τις σελίδες του πέρασαν πολλοί γνωστοί και άγνωστοι εθνικιστές, όπως ο δικηγόρος Αθανάσιος Λ. Κρυστάλλης, η λογοτέχνιδα Ελλη Λαμπρίδη, ο οικονομολόγος Γεώργιος Χαλκιόπουλος, μετέπειτα υφηγητής της Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ο βαγκνεριστής και υπέρμαχος του Κοινού Ευρωπαϊκού Πολιτισμού Γεώργιος Βρασιβανόπουλος κ.ά.

Η Σίτσα Καραϊσκάκη έγινε τακτική συνεργάτιδα του περιοδικού από τα πρώτα τεύχη. Δημοσίευσε διάφορα λογοτεχνικά κείμενα ξένων εθνικιστών συγγραφέων, μελέτες για τον γερμανικό εθνικοσοσιαλισμό, την ισπανική φάλαγγα, το εθνικοσοσιαλιστικό θέατρο και τον κινηματογράφο, ενώ τον Αύγουστο του 1937 δημοσιεύθηκε ένα άρθρο της για το βελγικό κίνημα των Ρεξιστών του Λεόν Ντεγκρέλ (λίγα χρόνια αργότερα ο Ντεγκρέλ, πιστός και συνεπής στις ιδεολογικές του αντιλήψεις, πολέμησε ως διοικητής μιας βαλωνικής μεραρχίας SS στο Ανατολικό Μέτωπο μέχρι την τελευταία στιγμή).

Το 1934 προσπάθησε μαζί με τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Χρυσόστομο, τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας και τους Μητροπολίτες Λήμνου και Λέσβου, να υλοποιήσει μια μορφή πανευρωπαϊκής αντικομμουνιστικής χριστιανικής συνεργασίας, ενώ στο πλαίσιο των επαφών της με τη "Μητρόπολη" ταξίδευε συχνά στο Βερολίνο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Σίτσα Καραϊσκάκη είχε αναλάβει κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1936 στη γερμανική πρωτεύουσα τη διοργάνωση της ελληνικής συμμετοχής από πλευράς Τύπου και Προπαγάνδας.

Οταν ξέσπασε ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος η Σίτσα Καραϊσκάκη άρχισε να αρθρογραφεί εναντίον των Ιταλών, μετά όμως από τη γερμανική εισβολή ανέλαβε τη θέση της συμβούλου Τύπου και Διαφώτισης στη γερμανική πρεσβεία στην Αθήνα. Ταυτόχρονα πραγματοποίησε και πολλές πολιτικές ομιλίες μέσω του κατοχικού ραδιοφώνου.

Ενα χαρακτηριστικό επεισόδιο με τη "γερμανόφιλη" λογοτέχνιδα αναφέρει η κα Ζαναντρίς στο βι-

θλιο της "Εθνική Δράσις και Αντίδρασις": "... Ητανε η δουλική εκείνη εποχή του '41 με την τρομερή ακρίβεια της ζωής και την ολέθρια θανατερή πείνα. Οι καλλιτέχνιδες που θα συνέπραττον (σ.σ. πρόκειται για μια θεατρική συναυλία που θα οργάνωνε η κα Ζανάντρίς για τους ανάπηρους πολέμου), ηξίωσαν πληρωμήν και αφού "εδικαιολόγησα" τις αξιώσεις εις την αρμοδίαν επιτροπήν, κατόρθωσα την έγκρισιν του σχετικού κονδυλίου. Μετά την τακτοποίησιν κι αυτού του ζητήματος, το Υπουργείον διέταξε το υπό τον Λοχαγόν κ. Λουκόπουλον τυπογραφείον του να προβή εις την εκτύπωσιν των εισιτηρίων και προγραμμάτων κι αφού όλα τελείωσαν ο Υπουργός Μπάκος έκαμε την εξής δήλωσιν ως είχεν υποχρέωσιν:

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ -
Γραφείο Υπουργού Αριθμός Πρωτ. 103239

Προς την Υπηρεσίαν Τύπου
Τμήμα Λαϊκής Διαφωτίσεως Ενταύθα

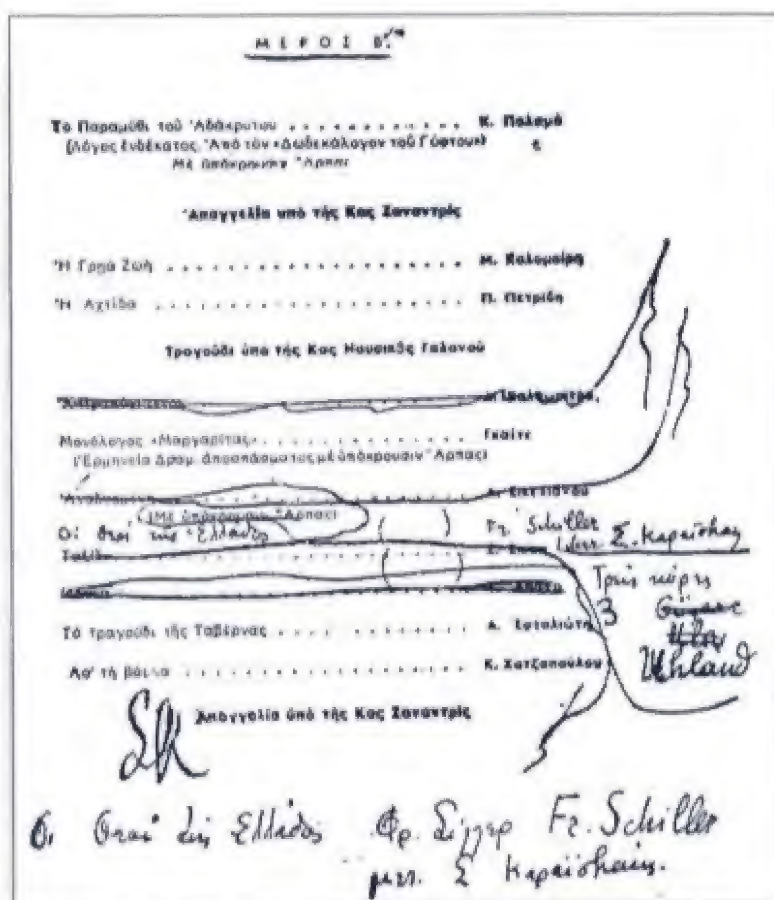
Εχω την τιμήν να σας γνωρίσω ότι είναι υπό την προστασίαν μου η υπό της κας Ζανάντρίς δοθησομένη συναυλία την 26η Οκτωβρίου 1941 υπέρ των Αναπήρων Πολέμου 1940-1941.

Αθήναι τη 31η Αυγούστου 1941
Ο Υπουργός
Γ. Μπάκος

Η κοινοποίησις αυτή, όπως ήτο επόμενον, έπεσε στα χέρια της... φράου Σίτσας Καραϊσκάκη και την έκαμε έξω φρενών. Ζήτησε κι έμαθε τα καθέκαστα και χωρίς να χάνη καιρό τηλεφώνησε στο Τυπογραφείο να σταματήσουν την εκτύπωση. Αλλά τα προγράμματα είχανε πλέον τυπωθή και όταν μου το είπεν ο Διευθυντής του Τυπογραφείου κ. Λουκόπουλος, πήρα 2-3 προγράμματα στο χέρι και την επισκέφθηκα. Μόλις με είδε, φάνηκε απότομη και αυστηρή, σα δασκάλα Παρθεναγωγείου! "Αφού σας τα επέστρεψα τόσες φορές, μου είπε, είναι ακατανόητον το γιατί επιμένετε. Αναλαμβάνει ένας δικός μας Υπουργός υπό την προστασία του μία συναυλία που γίνεται υπέρ των Αναπήρων και πρέπει να προσέξω πολύ... Εγώ δεν το εγκρίνω. Δεν είναι καιρός για γιορτές υπέρ Αναπήρων! Η κατάστασις είναι εμπόλεμος!... Τώρα να δούμε τι θα πουν κι οι άλλοι...".

Πήρε ένα πρόγραμμα και όπως αντελήφθην πήγε αμέσως στον Διευθυντήν κ. Πολίτην για να γυρίση σε λίγο με άλλο ύφος.

"Μια κι έχει προχωρήσει η δουλειά, τουλάχιστο να βγούνε τ' ακατάλληλα κομμάτια", μου είπε. Και "ακατάλληλα" για την εποχή της "φράου" ήταν ο "Αστραπόγιαννος" και η "Μάνα", αλλά μ' αυτά έσβησε και τον Σικελιανό και τον Σκίπη. Το "Παραμύθι του Αδάκρυτου" ίσως της ήταν ακατανόητο... "Μα γιατί αφαιρείτε τόσα πολλά;", παρετήρησα.

ΜΕΡΟΣ Β'

Τὸ Παραμύθι τοῦ 'Αδάκρυτου . . . . Κ. Παλαμᾶ
(Λόγος ἑνδέκατος 'Από τὸν «Δωδεκάλογον τοῦ Γύφτου»)
Μὲ ἀπόκρουσιν "Αρπας

'Απαγγελία ὑπὸ τῆς Κας Ζανάντρίς

'Η Γριά Ζωή . . . . Μ. Καλομοίρη
'Η Ἀχτίδα . . . . Π. Πετρίδη

Τραγούδι ὑπὸ τῆς Κας Μουσικῆς Γαλανοῦ

Μονόλογος «Μαργαρίτας» . . . . Γκαίτε
('Ερμηνεία Δραμ. ἀποσπάσματος μὲ ἀπόκρουσιν "Αρπας)

(Μὲ ἀπόκρουσιν "Αρπας)
Οἱ θεοί της Ελλάδος . . . Fr. Schiller
μετ. Σ. Καραΐσκακη
Τρεις κόρες
Uhland

Τὸ τραγούδι τῆς Ταβέρνας . . . . Α. Σπαλιώτη
Ἀπ' τὴ βάρκα . . . . Κ. Χατζοπούλου

SK

'Απαγγελία ὑπὸ τῆς Κας Ζανάντρίς

Οι Θεοί της Ελλάδος Φρ. Σίλλερ Fr. Schiller
μετ. Σ. Καραΐσκακη.

Ιδιόχειρο σημείωμα της Σ. Καραϊσκάκη.

"Όταν προΐσταται ένας Υπουργός δικός μας, πρέπει να μπουν και γερμανικά κομμάτια", ετόνισεν.

"Έχω... τον μονόλογο της "Μαργαρίτας". Δεν έχω τίποτε άλλο υπ' όψιν μου. Τα προγράμματα έχουν πια τυπωθή...".

"Δεν έχει σημασία. Βγάζετε άλλα. Οσο για κομμάτια, θα σας δώσω εγώ και πρέπει να βρήτε και σεις κανένα... ιταλικό".

Με το μολύβι στο χέρι έσβησε τα "ακατάλληλα" για να προσθέση ιδιοχείρως τους "Θεούς της Ελλάδος" του Σίλλερ κατά δική της μετάφραση και τις "Τρεις κόρες" του Ούλαντ ως το δημοσιευόμενο με τις σφραγίδες της εγκρίσεως και την μονογραφήν της πρόγραμμα...".

Πριν από την απελευθέρωση η Σίτσα Καραϊσκάκη έφυγε για τη Γερμανία, όπου συνέχισε τη δράση της στο πλαίσιο της συνεργασίας της με την αυτοαποκαλούμενη εξόριστη κυβέρνηση Τσιρονίκου-Παπαδάκη-Γούλα, που έδρευε στη Βιέννη.

Από τα Ειδικά Δικαστήρια Δοσιλόγων που δημιουργήθηκαν μετά το 1945 καταδικάστηκε τρεις φορές σε θάνατο για την προπαγανδιστική της δραστηριότητα, αργότερα όμως αμνηστεύθηκε. Κατά την παραμονή της στη Γερμανία βρέθηκε στο ανατολικό τμήμα της χώρας το οποίο καταλήφθηκε από τα σοβιετικά στρατεύματα. Εκεί κατόρθωσε να μην

Η εφημερίδα "Κράτος", φιλολογικό βήμα των "διανοητών" της ΟΕΚΚ.

...000 ΔΡΧ. ΔΩΡΑ-ΟΛΟΙ ΚΡΑΤΗΣΑΤΕ ΤΑ ΔΕΛΤΙ...

ΚΡΑΤΟΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

...ΓΟΥΣ!

ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗΝ 3 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟ "ΚΡΑΤΟΣ" ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟ ΣΑΑΡ ΤΟ ΜΗΛΟΝ ΤΗΣ ΕΡΙΔΟΣ ΤΟ "ΚΡΑΤΟΣ" ΕΙΣ ΤΟ ΣΑΑΡ

Ἡ πρώτη καί μόνη Ἀθηναϊκή ἐφημερίς ἡ ὁποία ἀπέστειλε ἐκ τῆς ἐν Βερολίνῳ συντάξεως της, δύο ἐκλεκτούς συνεργάτας της: τήν Δα ΣΙΓΜΑ ΚΑΠΠΑ καί τόν κ. ΜΠΑΧ ΠΕΤΤΕΡ οἱ ὁποῖοι θά παραμείνουν μέχρι τῆς 13 Ἰανουαρίου, ἡμέραν τοῦ Δημοψηφίσματος ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟ "...

ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ ΕΠΛΗΡΩΣΑΝ...

Ἐπί 17 ὁλόκληρα ἔτη, οἱ δύο ἀνωτέρω ἀντίχριστοι Ἑβραῖοι, ἐσκότωναν Χριστιανούς, κατεκρήμνισαν τάς Ἐκκλησίας, ἐμόλυναν τούς βωμούς, ἀνεσκολόπιζον τούς ἱερεῖς καί τούς λειτουργούς τοῦ Θεοῦ. Εἶχον βυθίσει ὁλόκληρον τήν Ρωσσίαν εἰς τό πένθος καί τήν δυστυχίαν.

Ἦλθεν ἡ σειρά των. Τά ἀναρίθμητα θύματά των, τό αἷμα τῆς ἐκδικήσεως, ἡ φωνή τῶν ἀθώων σφαγιασθέντων, διά τῆς χειρός τῶν ἰδίων συντρόφων των, τῶν συνεργῶν κακούργων, ἐπέτυχον τήν τιμωρίαν των.

Εἶνε οἱ μεγάλοι Ἑβραῖοι Μπολσεβῖκοι Ἀρχηγοί, ὁ Ρόζενφελντ ἤ Κάμενεφ, ὅπως εἶχε παραμορφώσει τό ὄνομά του καί ὁ Ἀπφελμπάουμ ἤ Ζηνόβιεφ, ἐπί τό Ρωσσικόν. Τοῦ δευτέρου ἡ εἰδεχθής μορφή καί τά Ἰουδαϊκά χαρακτηριστικά, μᾶς ἐμφανίζουν τήν ἐσωτερικήν ψυχοσύνθεσιν τοῦ Ἀσιάτου, θρησκολήπτου καί φανατικοῦ προσκυνητοῦ τοῦ Γκέττο, ὁ ὁποῖος εὕρισκεν ἰδιαιτέραν ἡδονήν ὅταν κατεδίωκε καί ἐξόντωνε τούς ἱερεῖς καί ἔκλεπτε τά Εὐαγγέλια καί τούς σταυρούς ἀπό τάς Χριστιανικάς ἐκκλησίας. Ἐτυφεκίσθησαν ἀπό τόν Στάλιν. Ἦτο καιρός!

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΤΙΜΙΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Η ΔΙΚΑΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΜΑΣ

Διά τόν κ. ... τῆς Ζ΄ Ε...

ΣΕ ΔΥΟ ΓΡ...

ΑΠΟ ΟΛΟΝ Τ...

αποκαλυφθεί η ταυτότητά της, αφού γνώρισε και παντρεύτηκε έναν Γερμανό μεγαλοβιομήχανο με το όνομα Μπάχμαν και έζησε στην αφάνεια για αρκετά χρόνια. Το 1963, μετά τον θάνατο του συζύγου της, οι αρχές της Ανατολικής Γερμανίας της επέτρεψαν να επιστρέψει στην Ελλάδα. Μετά την επιστροφή της αφοσιώθηκε στη λογοτεχνία και παρουσίασε μερικά βιβλία της που κέρδισαν ευνοϊκές κριτικές και βραβεία.

Σε αντίθεση με άλλους επώνυμους λογοτέχνες, η Σίτσα Καραϊσκάκη ποτέ δεν αποποιήθηκε τις ιδέες της και τη σχέση της με τον εθνικοσοσιαλισμό. Όπως έγραψε ο Δημοσθένης Κούκουνας στο βιβλίο του "Η Γερμανική και Ιταλική προπαγάνδα", *"...Σε αντίθεση με άλλους λογοτέχνες μας, τότε δεξιούς ή αριστερούς και αργότερα αριστερούς ή δεξιούς αντίστοιχα που δεν θυμούνται τι και πού έγραφαν. Ο Φοίβος Δελφής π.χ. ασφαλώς θα έχει λησμονήσει ότι ήταν τακτικός συνεργάτης στα χρόνια 1934-36 του ημερήσιου οργάνου του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδος (του Γεωργ. Μερκούρη), ενώ ο Μελής Νικολαΐδης και ο μουσικοσυνθέτης Μίκης Θεοδωράκης απορούν τι σχέση είχαν με τον Ιω. Μεταξά και την 4η Αυγούστου... Αντίθετα, κανείς δεν έχει τίποτε να πει για τον Κώστα Βάρναλη ή τον Γιάννη Ρίτσο σε ό,τι αφορά την ιδεολογική τους συνέπεια, εφ' όσον καλώς ή κακώς κρίνεται αναγκαίο να πολιτικοποιείται η λογοτεχνία..."*.

Το λογοτεχνικό κατεστημένο της χώρας αποδέχθηκε και πάλι το "αποπαίδι" του, ενώ το αναγνωστι-

κό κοινό αυτή τη φορά μάλλον αδιαφόρησε. Η Σίτσα Καραϊσκάκη, αφού αντιμετώπιζε και κάποια οικονομικά προβλήματα, αποτραβήχτηκε σε μια ήσυχη γωνιά στο πατρικό της σπίτι έξω από την πόλη της Μυτιλήνης. Τα τελευταία χρόνια της ζωής της τα πέρασε κατάκοιτη, βοηθούμενη από τις αδελφές της στην Αμφιθέα. Πέθανε στις 30 Απριλίου 1987.

Ο Κωστής Παλαμάς είχε γράψει γι' αυτήν: "*Δεν της έφτανε το γνήσιο καθαρό πηγαίο ταλέντο της. Ήθελε να ευρύνει τη γνώση της γιατί η τέχνη για να γίνει πλατειά και τέλεια πρέπει να έχει και τις γνώσεις που της χρειάζονται. Η νεαρή αυτή ποιήτρια μεταχειρίζεται τη δημοτική σαν καμιά άλλη Ελληνίδα λογοτέχνισσα...*".

Από τους τίτλους και τα βραβεία που απέκτησε η Σίτσα Καραϊσκάκη ξεχωρίζουν ο τίτλος της Διδάκτορος της Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου και η πλακέτα Γκαίτε από το Ινστιτούτο Γκαίτε στο Ιλμενάου.

Η Σίτσα Καραϊσκάκη ήταν ίσως η μεγαλύτερη "διανόηση" στον εθνικοσοσιαλιστικό χώρο της προπολεμικής Ελλάδας.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ (ΟΕΚΚ)

Το 1934 από τον πυρήνα του εκδοτικού οίκου "Νέα Γενεά" σχηματίστηκε μια νέα εθνικοσοσιαλιστικής απόκλισης οργάνωση, η ΟΕΚΚ. Επικεφαλής ήταν ο γνωστός τότε δημοσιογράφος και εθνικιστής διανοούμενος Ευάγγελος Κυριάκης, που είχε μεταφράσει από τα γερμανικά το βιβλίο του Γιόζεφ Γκαίμπελς "Από το Κάιζερχοφ στην Καγκελαρία του Ράιχ".

Από τα ιδρυτικά μέλη της οργάνωσης ξεχώριζαν ο Θ. Σκυλακάκης, ο μετέπειτα υπουργός της 4ης Αυγούστου, ο Κουσουλάκος, ο Δαφνιάς, ο Κουρούνης, ο Ν. Κουρκουλάκος, απόστρατος αξιωματικός, αιχμάλωτος στο Γκέρλιτς το 1916 και αργότερα επί Κατοχής διοικητής των Ταγμάτων Ασφαλείας Πατρών, ο στρατηγός Γ. Φεσσόπουλος, φανατικός αντικομμουνιστής, ο γιος του Παύλου Μελά Μίκης, ο ακαδημαϊκός και αργότερα υπουργός Νικόλαος Λούρος, ο απόστρατος συνταγματάρχης Απόστολος Παπαγεωργίου-Φιλώτας, η συγγραφέας Σίτσα Καραϊσκάκη κ.ά.

Δημοσιογραφικό όργανο της οργάνωσης ήταν η καλαίσθητη εφημερίδα "Κράτος", που λειτουργούσε περισσότερο ως φιλολογικό βήμα των "διανοητών" της ΟΕΚΚ.

Η παρουσία της οργάνωσης υπήρξε βραχύβια και αυτή δραστηριοποιήθηκε ουσιαστικά σε καθαρά πνευματικό επίπεδο. Εξέδιδε διάφορα βιβλία και περιοδικά και οργάνωνε διαλέξεις στην αίθουσα του "Παρνασσού" και στη Λέσχη του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών.

Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του Μεταξά, ο Κυριάκης συμμετείχε στη σύνταξη του επίσημου θεωρητικού περιοδικού του καθεστώτος, "Νέο Κράτος", που εξέδιδε ο Αρ. Καμπάνης. Λίγο μετά ανέλαβε τη διεύθυνση της ελληνικής εκπομπής από τον γερμανικό ραδιοσταθμό του Βερολίνου. Οι ηττοπαθείς λόγοι του προσπάθησαν κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού και του Ελληνογερμανικού Πολέμου να πλήξουν το ηθικό του αγωνιζόμενου έθνους κατά τέτοιον τρόπο ώστε ο δημοσιογράφος Γ.Α. Βλάχος τον κατήγγειλε στις 22/11/1940 στην "Καθημερινή", ως "το υπ' αριθμόν 1 κάθαρμα της ελληνικής εκπομπής του Βερολίνου".

Μετά την εισβολή και την κατάληψη της χώρας ο Κυριάκης επέστρεψε στην Ελλάδα. Μαζί με τους Δ. Ηλιάδη και Μ. Παπαστρατηγάκη εξέδιδαν τις εφημερίδες "Ευρωπαϊκή Ηχώ" και "Νέα Ευρώπη", ενώ είχαν και την επιμέλεια της γερμανικής προπαγανδιστικής επιθεώρησης "Signal" (Σύνθημα). Παράλληλα μαζί με άλλους εθνικοσοσιαλιστές διανοούμενους κυκλοφόρησαν ένα καλαίσθητο περιοδικό 120 σελίδων με τον τίτλο "20ός Αιών". Τα γραφεία του περιοδικού στεγάζονταν στην οδό Μασσαλίας 24 και αποτελούσαν χώρο συγκέντρωσης νεαρών λογοτεχνών, ποιητών κ.ά. Η ύλη του "20ού Αιώνα" περιείχε φιλοσοφικά, πολιτικά, ιστορικά και λογοτεχνικά άρθρα και κάθε είδους επιστημονικές μελέτες.

Ο Κυριάκης -ο αδελφός του ήταν ένας από τους δύο απόστρατους αξιωματικούς που επιχείρησαν να δολοφονήσουν τον Ελ. Βενιζέλο στον σιδηροδρομικό σταθμό της Λυών το 1920- διέμενε μόνιμα στη Γερμανία, επισκεπτόταν όμως συχνά την Ελλάδα για να "εποπτεύει" την εθνικοσοσιαλιστική προπαγάνδα.

Στο Βερολίνο ανέλαβε τη θέση του ειδικού συμβούλου στο Υπουργείο Προπαγάνδας με αρμοδιότητες στον ελληνικό χώρο και την εποπτεία όλων των ελληνόφωνων εκδόσεων της Γερμανίας. Στο τέλος της Κατοχής ο Κυριάκης έφυγε με τα υποχωρούντα γερμανικά στρατεύματα για το Βερολίνο, όπου ανέλαβε εκ νέου την ελληνόφωνη εκπομπή του εκεί ραδιοφωνικού σταθμού, την οποία διατήρησε μέχρι τον Απρίλιο του 1945.

Στις 17/12/1944 και ενώ στην Αθήνα μαίνονταν οι μάχες μεταξύ των εθνικών δυνάμεων και του ΕΛΑΣ, ο γερμανικός ραδιοφωνικός σταθμός "Ολύμπια" του Μπρέσλαου της Σιλεσίας μετέδωσε τις δηλώσεις του προέδρου της "αυτοεξόριστης" ελληνικής κυβέρνησης Εκτορα Τσιρονίκου ότι "*ο Γ. Παπανδρέου βρίσκεται επικεφαλής σπείρας επιδρομέων και ότι οι Ελληνες της Βιέννης τίθενται στο πλευρό του ελληνικού λαού που συνεχίζει τον αγώνα για την ελευθερία του*". Στη συνέχεια μίλησε ο Κυριάκης με το γνώριμο ύφος του και συνέστησε στους Ελληνες υπομονή για δύο μήνες, οπότε θα επέστρεφαν μαζί με τον Γερμανικό Στρατό "ως ελευθερωτές".

Ο Κυριάκης δεν επέστρεψε ποτέ στην Ελλάδα. Σύμφωνα με πληροφορίες σκοτώθηκε κάπου στο Βερολίνο κατά τη διάρκεια των τελευταίων μαχών γύρω από την πρωτεύουσα του Ράιχ.

ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΙΓΙΔΑ

Η ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ SAVITRI DEVI

Μία άλλη ξεχωριστή μορφή του εθνικοσοσιαλιστικού χώρου κατά τη δεκαετία του '30 αλλά και μεταπολεμικά ήταν η συγγραφέας και φιλόσοφος Savitri Devi. Η Savitri, της οποίας το πατρικό όνομα ήταν Maximiani Portas, γεννήθηκε στη Λυών της Γαλλίας το 1905. Η μητέρα της καταγόταν από την Κορνουάλη των βρετανικών νησιών και ο πατέρας της είχε γεννηθεί από Έλληνα πατέρα και Ιταλίδα μητέρα.

Πολύ νωρίς η νεαρή Savitri στράφηκε στις θεωρητικές σπουδές: Κοινωνιολογία, Ψυχολογία, Ηθική. Το διδακτορικό της πραγματεύτηκε το έργο του εκπαιδευτικού Θεόφιλου Καΐρη (1784-1853), ενώ στην αρχή της διατριβής της αναφέρθηκε με πολύ σεβασμό στη ζωή και τη δράση του ελληνιστή Ίωνα Δραγούμη, η δολοφονία του οποίου (Ιούλιος 1920) της είχε προκαλέσει ζωηρή εντύπωση.

Οι σπουδές της, η αγάπη της για την ελληνική ιστορία αλλά και η γνώση ότι είχε μέσα της ελληνικό αίμα, την έκαναν να αρνηθεί τη γαλλική ιθαγένεια και να αποκτήσει την ελληνική υπηκοότητα με αίτησή της το 1928.

Η στάση των Αγγλογάλλων απέναντι στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της Μικρασιατικής Καταστροφής ήταν η απόδειξη που επιζητούσε η Savitri. Γνώριζε πια ότι τα μεγαλόσχημα κηρύγματα περί "Δημοκρατίας" και "Ελευθερίας" ήταν φθηνή και απροκάλυπτη προπαγάνδα που χρησιμοποιούσαν οι αποικιοκράτες για να επεκτείνουν τις ζώνες επιρροής τους και τα οικονομικά τους συμφέροντα.

Για την Ελληνίδα πλέον Savitri η επιλογή ήταν γεγονός. Ο γερμανισμός και ο ελληνισμός, ένας κοινός πολιτισμός με όλες τις αρετές του αρχαίου κόσμου, χωρίς καμία από τις αδυναμίες του και με όλα τα τεχνολογικά επιτεύγματα της σύγχρονης εποχής, χωρίς την υποκρισία, τη μικροπρέπεια και την ηθική κατάπτωση. *"θα ήταν εκείνος που θα έσωζε τους Αριους από τη διαφθορά, την παρακμή και τον ξεπεσμό"*.

Στην Ελλάδα ήλθε για πρώτη φορά το 1923. Ανέβηκε στα ερείπια του Παρθενώνα, περπάτησε στους Δελφούς και στην Ολυμπία και η καρδιά της γέμισε από θαυμασμό και αγάπη για την "αρμονία του αρχαίου ανθρώπου με τη φύση". Για τη νεαρή Savitri ο ελληνικός πολιτισμός είναι *"ένας πέρα για πέρα όμορφος κόσμος πολεμιστών και καλλιτεχνών"* που πρέπει να έχει συνέχεια.

Το 1923 ήταν και η χρονιά-ορόσημο της εμφάνισης του Αδόλφου Χίτλερ στο πολιτικό προσκήνιο της Γερμανίας. Η προσπάθεια του μετέπειτα Γερμανού ηγέτη να περιορίσει την εβραϊκή επιρροή στην πατρίδα του, θέτοντας για πρώτη φορά στη νέα εποχή τις βάσεις ενός καθαρά φυλετικού ολοκληρωτικού κράτους, βρήκε ανταπόκριση στην ψυχή της Savitri. Πολύ σύντομα αυτή ανακάλυψε τον εθνικοσοσιαλισμό και τις παγανιστικές του ρίζες. Ταξίδεψε στην Ελλάδα ξανά και ξανά προσπαθώντας να βιώσει το ένδοξο παρελθόν μέσα από την εναρμόνιση των αρχαίων θεών και των νέων βοσκών της Ηπείρου και της Πελοποννήσου.

Το σύμβολο της σβάστικας, του αγκυλωτού σταυρού, αποτέλεσε γι' αυτήν την ιστορική συνέχεια μεταξύ των Ελλήνων του Χρυσού Αιώνα και των βορείων λαών της σκανδιναβικής χερσονήσου.

Το 1932 κατέφυγε στην Ινδία και μερικά χρόνια αργότερα παντρεύτηκε τον Βραχμάνο συγγραφέα Μουκχερτζί, υποστηρικτή του Αριου Φυλετισμού και αγωνιστή υπέρ της "Ελεύθερης Ινδίας" από τους Αγγλους ιμπεριαλιστές. Κατά τη διάρκεια της παραμονής της στην Ινδία η Devi θα *"μορφοποιήσει μια ιδιότυπη θεολογική και φιλοσοφική θεώρηση του κόσμου και του εθνικοσοσιαλισμού, που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί Εθνικοσοσιαλιστικός Αριανισμός με έντονο το φιλοχιτλερικό στοιχείο"* (περιοδικό "Χρυσή Αυγή", τεύχος 97, Φεβρ. 1999).

Το "προσκύνημα" στη γη του "Πρώτου Αριου", όπως αποκάλεσε η ίδια τον Χίτλερ, έγινε για πρώτη φορά κατά τα μεταπολεμικά χρόνια. Η ίδια δεν δίστασε να μοιράσει προκηρύξεις στους καταπτοημένους Γερμανούς πολίτες καλώντας τους να ξεσηκωθούν ενάντια στον κατοχικό στρατό των Συμμάχων: *"Ανδρες και γυναίκες της Γερμανίας, εν μέσω απερί-*

κραπτων δυσκολιών και ταλαιπωρίας, κρατηθείτε σφιχτά από την ένδοξη εθνικοσοσιαλιστική μας πίστη και αντισταθείτε! Περιφρονήστε τους ανθρώπους, περιφρονήστε τις δυνάμεις που εργάζονται για την απoναζιστικοποίηση του Γερμανικού Έθνους και ολόκληρου του κόσμου (...) μια μέρα θα επαναστατήσουμε και θα θριαμβεύσουμε και πάλι. Ελπίζετε και περιμένετε! Χάιλ Χίτλερ!".*

Στην αφόρητη για τους Γερμανούς εθνικοσοσιαλιστές μεταπολεμική εποχή, επισκέπτεται τους φυλακισμένους ομοϊδεάτες της, συλλαμβάνεται και φυλακίζεται για τις δραστηριότητές της. Αψηφώντας την προοπτική της θανατικής καταδίκης έγραψε με ενθουσιασμό: *"Θα αισθανθώ την ευτυχία της τελευταίας ανατολής του ήλιου στο πρόσωπό μου (...). Τυλιγμένη στο καλύτερο σαρί μου, πορφυρόχρυσο, όπως τη μέρα του γάμου μου, θα περπατήσω στον τόπο της εκτέλεσης τραγουδώντας το "Horst Wessel". Και τεντώνοντας το δεξί μου χέρι, σταθερό και λευκό στη λάμψη του ήλιου, θα πεθάνω χαρούμενη με μια κραυγή αγάπης και ευτυχίας, φωνάζοντας για τελευταία φορά τις άγιες λέξεις που περικλείουν την πίστη μου σε όλη μου τη ζωή: Χάιλ Χίτλερ!".*

Λίγο αργότερα η Devi απελάθηκε, αφού ανακηρύχθηκε πρώτα "ανεπιθύμητο πρόσωπο". Ο χαρακτηρισμός αυτός την ακολούθησε ως το τέλος της ζωής της, ενώ υπέστη πλήθος διώξεων και πιέσεων από τις κυβερνήσεις της Βρετανίας και της Γερμανίας.

Η Savitri Devi πέθανε στις 22 Οκτωβρίου 1982. Η τεφροδόχος της τοποθετήθηκε στο αρχηγείο του Αμερικανικού Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος στο Αρλινγκτον, δίπλα στον δολοφονηθέντα ηγέτη του Τζωρτζ Ρόκγουελ. Η Devi θεωρήθηκε ως μία από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες της εθνικοσοσιαλιστικής διανόησης και επανειλημμένα τιμήθηκε με διακρίσεις για το πλούσιο συγγραφικό της έργο, αλλά και για τη μαχητική της δράση.

Κάποιος φίλος της έγραψε πως *"αν και σχεδόν τυφλή στο τέλος της ζωής της, τα μάτια της έκαιγαν με μια παράξενη φωτεινή ποιότητα, το φως της εσωτερικής ενόρασης και τον ζήλο του ιεραποστόλου".*

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ

Από τις αρχές της δεκαετίας του '30 η ιταλική προπαγάνδα ξεκίνησε τις δραστηριότητές της στον ελλαδικό χώρο χρησιμοποιώντας κυρίως τις πολιτιστικές επαφές που είχαν αναπτυχθεί ανάμεσα στις δύο χώρες, ιδιαίτερα μετά τη συμφωνία Βενιζέλου-Τιτόνι (1928), προβάλλοντας έντεχνα τη φασιστική πολιτική δομή του ιταλικού κράτους. Πριν από το 1930 ακόμα η ιταλική προπαγάνδα επεκτάθηκε μέσω των συλλόγων της ιταλικής κοινότητας (Πάτρα, Θεσσαλονίκη κ.ά.) σε ορισμένους κύκλους της ελληνικής διανόησης.

Σε εμπιστευτικό σημείωμα του Β' Γραφείου του Γ' Σώματος Στρατού (Αρ. Πρωτ. 4540/2978 της 13ης Ιουνίου 1925) αναφέρεται ότι το ιταλικό προξενείο στη Θεσσαλονίκη επέδειξε ιδιαίτερη δραστηριότητα στη δημιουργία φασιστικών συλλόγων και σωματείων (οκτώ συνολικά), με εκπροσώπους τους Φραντσέσκο Τζαμπέλι και Σάκκο Μικέλι της ιταλικής κοινότητας.

Ο βασικότερος άξονας της φασιστικής προπαγάνδας που αφορούσε την Ελλάδα προερχόταν από τον ραδιοσταθμό του Μπάρι. Κύριος συντελεστής της ελληνόφωνης εκπομπής του Μπάρι ήταν ο εκ Δωδεκανήσου καταγόμενος Ιωάννης Σπ. Κουρούνης. Αμεσοι συνεργάτες του ήταν ο καθηγητής Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης, Γεώργιος Ζώρας (κατοχικός καθηγητής και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών) και ο ανταποκριτής του ραδιοσταθμού στην Ελλάδα, Μάριος Βαϊάνος.

Μέσα από την ελληνόφωνη εκπομπή του Μπάρι πραγματοποιήθηκαν πολλές ομιλίες από ανθρώπους των γραμμάτων και σημαντικούς λογοτέχνες της εποχής. Ενδεικτικά αναφέρονται οι Φώτης Κόντογλου, Αγγελος Τερζάκης, Αγγελική Χατζημιχάλη, Παύλος Παλαιολόγος, Γεώργιος Αθανασιάδης-Νόβας, Θεόδωρος Συναδινός, Θεόφιλος Βορέας, Μανώλης Καλομοίρης, Γιάννης Κορδάτος, Αντώνης Κεραμόπουλος, Ηλίας Μισυρλής κ.ά.

Ορισμένοι από αυτούς, όπως ο Θ. Συναδινός, υιοθέτησαν αργότερα (επί κατοχής) φιλοαξονική στάση. Ο Συναδινός λόγου χάρη ανέλαβε θέση συμβούλου στον ραδιοφωνικό σταθμό Αθηνών, ενώ παρευρέθηκε μαζί με τη σύζυγό του Αννα Συναδινού, τη γνωστή τότε στους Αθηναίους "Μονταίν", στην παρέλαση των Γερμανών στην Πλατεία Συντάγματος, αμέσως μετά την κατάληψη της πρωτεύουσας.

Η προπαγανδιστική προσπάθεια του ραδιοσταθμού του Μπάρι συνεχίστηκε από το 1938 και με την έκδοση ενός καλαίσθητου περιοδικού με σύνταξη των Γ. Ζώρα και Ιω. Κουρούνη με τον τίτλο "Ράδιο-Επιθεώρησις". Το περιοδικό κυκλοφορούσε στα ελληνικά και διανεμόταν στην Ελλάδα ως την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού Πολέμου. Ενας από τους συνεργάτες του σταθμού ήταν ο Μητροπολίτης Σκύρου και Καρυστίας Παντελεήμων, που εκφωνούσε τακτικά ραδιοφωνικές ομιλίες.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής ο Κουρούνης ανέλαβε την έκδοση της ελληνόφωνης εφημερίδας "Κουαδρίβιο". Με την εφημερίδα αυτή, που ήταν καθαρά προπαγανδιστικό έντυπο των ιταλικών Αρχών Κατοχής, συνεργάστηκαν πολλοί γνωστοί διανοητές της εποχής όπως ο ιστορικός του Θεάτρου Νικ. Λάσκαρης, ο Κωνστ. Καιροφύλλας, ο Βάσος Βασιλείου, ο καθηγητής Σπύρος Δοντάς, ο δημοσιογράφος Ν. Γιοκαρίνης κ.ά.

Πωρωμένος εξαιτίας του φανατισμού του ο Κουρούνης είχε φθάσει στο σημείο να επιτεθεί εναντίον της ίδιας του της πατρίδας μέσω των ραδιοφωνικών εκπομπών του και κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού Πολέμου. Αναμφίβολα ο χαρακτηρι-

Τὰ κυριώτερα τοῦ Ραδιοφώνου

[illegible]

ΠΑΡΙΣΙ-ΡΑΝΤΙΟ [illegible]

ΠΑΡΙΣΙ-ΠΟΣΤ [illegible]

ΡΩΜΗ [illegible]

Στήλες από το δημοσιογραφικό όργανο της ΟΕΚΚ. Προσέξτε την έμφαση που δίδεται στη διάλεξη του υπουργού Προπαγάνδας του Γερμανικού Ράιχ, Δρα Γκαίμπελς, από τους γερμανικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (Ο.Ε.Κ.Κ.)

ΓΡΑΦΕΙΑ : Σταδίου 60

Εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ο.Ε.Κ.Κ. παραμένουν ἀπὸ τῆς 5 — 8.30 μ.μ. μέλη τῆς Ὀργανώσεως εἰδικῶς πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδοτημένα ἀπὸ τὴν Διεύθυνσιν αὐτῆς, πρὸς παροχὴν πάσης σχετικῆς πληροφορίας. Οἱ βουλόμενοι δύνανται ν' ἀποτείνωνται εἰς τὴν ἄνω διεύθυνσιν Σταδίου 60.

Ζητήσατε ὅλοι

ΣΙΤΣΑΣ ΚΑΡΑΤΖΑΚΗ

ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

ΙΑΓΩΝ - ΣΙΤΣΑΣ ΚΑΡΑΤΖΑΚΗ

ΨΥΧΙΚΟ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΔΗΛΗΤΗΡΙΟ

σμός που ταιριάζει σε αυτές τις περιπτώσεις είναι η λέξη προδοσία.

Ο ίδιος ο αδελφός του, ο Κλέαρχος Κουρούνης, μέσω των εφημερίδων στις 16 Νοεμβρίου 1940 αναγκάστηκε να αποστασιοποιηθεί: *"Μετά βαθυτάτου πόνου και ειλικρινούς ψυχικού σπαραγμού πληροφορηθείς ότι ο εν Ιταλία διαμένων αδελφός μου εξακολουθεί να εκτελή χρέη εκφωνητού εις τον Σταθμόν του Μπάρι, βάλλω πρώτος εγώ τον λίθον του αναθέματος εναντίον του, όστις επιλήσμων εγένετο της ελληνικής του καταγωγής και των οικογενειακών και εκπαιδευτικών παραδόσεων της οικογενείας μας, αποκηρύσσω τούτον και θεωρώ τον εαυτόν μου τελείως ξένον προς τον άνθρωπον εκείνον, όστις γίνεται όργανον ξένων επιδρομέων εναντίον του Ιερού Εθνικού εδάφους, καταστιγματίζων αυτόν πρώτος εγώ δια την πράξιν ταύτην, ήτις έρχεται εις αντίθεσιν των ιερών παραδόσεων της Εθνικής Τιμής εις την ωραιωτέραν εξόρμησιν του Ελληνικού Έθνους κατά την οποίαν τούτο ηνωμένον περί τον Βασιλέαν του και τον Εθνικόν του Κυβερνήτην, γράφει δια της λόγχης του Στρατού του τις ωραιότερες σελίδες της ιστορίας του, εναντίον εχθρού τον οποίον πάντοτε επολέμησα και επισύρας κατά καιρούς την μήνιν του εφυλακίσθην και εξωρίσθην υπ' αυτού. Επαναλαμβάνω και πάλιν την δήλωσιν ότι παραμένω ξένος προς την ενέργειαν ταύτην του κατ' ατυχίαν αδελφού μου και στιγματίζων αυτόν παρακαλώ όπως θεωρηθή η παρούσα μου ως κατάρα και ανάθεμα εναντίον του, η οποία συνενούται με εκείνας των λοιπών Ελλήνων, και ότι παραμένω πιστός εις το ατομικόν μου παρελθόν, το οποίον είναι συνεχής αγών εναντίον παντός ιταλικού, δηλώ ότι θα είμαι ευτυχής αν παραλλήλως προς την εκπαιδευτικήν μου δράσιν μου δοθεί ευκαιρία ενεργοτέρου αγώνος εναντίον του εχθρού της φυλής μου και αναφωνώ: Ζήτω το Ελληνικόν Έθνος! Ζήτω ο Βασιλεύς των Ελλήνων! Ζήτω ο Εθνικός Κυβερνήτης!".* Σημειώνεται ότι ο Κλέαρχος Κουρούνης την εποχή εκείνη υπηρετούσε ως καθηγητής Μαθηματικών στην ακριτική πόλη του Αμυνταίου.

Σε γενικές γραμμές οι δραστηριότητες της ιταλικής προπαγάνδας ποτέ δεν έφθασαν τη μεθοδικότητα, την ισχύ και τα αποτελέσματα της αντίστοιχης γερμανικής. Περιορίστηκαν περισσότερο σε μορφή πολιτική, κυρίως μέσα από εκδόσεις εντύπων και πολιτιστικές επαφές (θέατρο, μουσική κ.ά.) (βλ. και στο βιβλίο του Δημ. Κούκουνα "Η Γερμανική και η Ιταλική προπαγάνδα πριν και κατά την Κατοχή", εκδόσεις Μέτρον).

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΜΕ ΦΙΛΟΦΑΣΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

Κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου αλλά και αργότερα, μέχρι την επιβολή της δικτατορίας του Μεταξά, αρκετοί γνωστοί πολιτικοί άνδρες είχαν εμφανίσει φασιστικές-εθνικοσοσιαλιστικές τάσεις. Όχι μόνο θαύμαζαν τα καθεστώτα του Μουσολίνι και του Χίτλερ, αλλά μερικοί προσπάθησαν να συγκροτήσουν παρόμοιες ιδεολογικές κινήσεις στην Ελλάδα.

Ένας από τους σημαντικότερους άνδρες αυτής της κατηγορίας ήταν ο στρατηγός Νικ. Πλαστήρας. Είναι γνωστό πως ο Πλαστήρας με τη σύμφωνη γνώμη του Ελευθερίου Βενιζέλου το βράδυ των εκλογών της 5ης Μαρτίου 1933, που έφερνε νικητή τον αρχηγό του Λαϊκού Κόμματος Παναγή Τσαλδάρη, πραγματοποίησε κίνημα για να επιβάλει ένα δικτατορικό καθεστώς "τύπου Ιταλίας", όπως ο ίδιος υποστήριξε. Ο ιστορικός Δαφνής αναφέρει πως ο Βενιζέλος, αμφισβητώντας τις πολιτικές ικανότητες του "προστατευομένου" του, του είπε πως η Ελλάδα χρειάζεται έναν Μουσολίνι και όχι πραξικόπημα οπερέτα:

Ο παρακάτω διάλογος είναι αποκαλυπτικός: *"Περί την 2αν πρωινήν της 6ης Μαρτίου ο Ελ. Βενιζέλος απεσύρθη δια να κοιμηθή. Μόλις όμως ευρέθη εις τον κοιτώνα του, ήκουσε να εισέρχονται εις το παραπλεύρως γραφείον ο υιός του Σοφοκλής και ο Β. Σκουλάς. Μετά εν τέταρτον της ώρας ενεφανίσθη προ αυτού ο στρατηγός Πλαστήρας.*

"Χάνουμε τας Αθήνας", είπεν εις τον Βενιζέλον. Οι Λαϊκοί θα έχουν την απόλυτον πλειοψηφίαν. Τι θα γίνη; Θα παραδώσετε την εξουσίαν;" "Φυσικά", του απήντησεν ο Βενιζέλος, εκδηλώνοντας συγχρόνως την έκπληξίν του δια την ερώτησιν. "Θα 'χουμε τα ίδια της 1ης Νοεμβρίου τότε", παρετήρησεν ο Πλαστήρας. "Θα γίνουν ταραχές, συλλήψεις βενιζελικών, δολοφονίες και Κύριος οίδε τι άλλο! Γι' αυτό εγώ σκέπτομαι να πάω στους συνοικισμούς, να εξεγείρω τους πρόσφυγας και να τους φέρω εις την πόλιν για να ζητήσουν την εγκαθίδρυσιν δικτατορίας. Θα κάνουμε ό,τι και στην Ιταλία, που χάρις στον φασισμό προοδεύει".

Ο Βενιζέλος του απήντησεν ότι δεν ήτο ενθουσιασμένος με το κοινοβουλευτικόν καθεστώς... *"Η Ιταλία, προσέθεσεν, επήγαινε καλά, διότι εκεί υπήρχε δικτάτωρ, ενώ εις την Ελλάδα δεν υπήρχε δικτάτωρ. "Εγώ", συνέχισε ο Βενιζέλος, "δεν νομίζω αγαπητέ φίλε στρατηγέ Πλαστήρα ότι είσαι ικανός να κάνης τον δικτάτορα, ως ο Μουσολίνι. Όχι μόνον δεν είσαι ικανός, αλλά δεν έχεις και την πλειάδα,*

τας εκατοντάδας των εκλεκτών συνεργατών του Μουσολίνι. Μετά δύο έως τρεις μήνας θα καταπέσης οικτρώς, διότι κανένα από τα μεγάλα προβλήματα που έχεις να αντιμετωπίσης δεν θα κατορθώσης να λύσεις... Αν πείσης τον Μουσολίνι να αφήση την Ιταλία και να έλθη εδώ, τότε ίσως συμφωνήσω να γίνη δικτατορία".*

Μερικά χρόνια αργότερα ο "Μαύρος Καβαλάρης" αντιτάχθηκε στο καθεστώς της 4ης Αυγούστου ισχυριζόμενος ότι *"υπήρχε έδαφος διευθετήσεως της ελληνοϊταλικής συρράξεως τη μεσολαβήσει της Γερμανίας"* και πως *"...η αδεξιότης επί της εξωτερικής πολιτικής του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου οδήγησεν τον ελληνικόν λαόν εις έναν άνισον πόλεμον με μιαν μεγάλην δύναμιν ως η Ιταλία"* (επιστολή του Πλαστήρα προς τον πρεσβευτή της Ελλάδας στο Βισύ της Γαλλίας, Π. Μεταξά, στις 16 Ιουλίου 1941).

Τρεις μήνες νωρίτερα ο στρατηγός έστελνε μια άλλη επιστολή στον συνεργάτη και φίλο του Κομνηνό Πυρομάγλου. Η επιστολή αυτή βρέθηκε τυχαία στο Αρχείο του στρατηγού Ναπολέοντα Ζέρβα και δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα "Καθημερινή" στις 14/9/1997. Το κείμενό της αποδεικνύει ότι την ώρα που ο Ελληνικός Στρατός πολεμούσε ακόμα στα βορειοηπειρωτικά βουνά και στα οχυρά στη Μακεδονία ο Πλαστήρας θεωρούσε πως έπρεπε να *"γίνει κυβέρνηση φιλογερμανική για να καταστήσωμεν ολιγώτερον οδυνηράν την ήτταν "*(!).

Το περιεχόμενο αυτής της επιστολής, που σήμερα φυλάσσεται στο ΕΛΙΑ, είναι το ακόλουθο:

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΤΙΜΙΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Η ΔΙΚΑΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΜΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΗΘΙΚΟΤΗΤΟΣ

ΠΟΛΙΤΑΙ ΕΜΠΡΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΙΜΗΝ!

ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
Κ^ΟΥ ΚΩΝΣΤ. Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Εἶνε, ἀληθῶς [illegible] φαινόμενον, ἀλλ' [illegible] σημασίας καὶ ἀξίας ἡ ὑπηρεσία, τὴν ὁποίαν προσφέρει εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἡ ἐφημερίς ὑμῶν, εὐτόλμως ἀποδυθεῖσα εἰς εἰλικρινῆ καὶ τίμιον ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΗΣ ΑΡΑΧΝΗΣ, ἥτις ἀνενόχλητος ὑφαίνουσα τὸν ἱστὸν αὐτῆς ἀπὸ ἐτῶν ὁλοκλήρων, περισφίγγει καὶ ἀποπνίγει εἰς τὸ ἀσφυκτικὸν αὐτῆς δίκτυον ὅλην τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Ἀπὸ ἐτῶν ὁλοκλήρων ἡ πληθὺς τῶν ἐκδιδομένων ἐφημερίδων, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ περιόδους συνερχομένη Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεία καὶ αἱ [illegible] αὐτῶν σχηματιζόμεναι κυβερνήσεις δὲν διεκνύουσι, δυστυχῶς, κανὲν σημεῖον ἐυαφορ[illegible] δὲν συνησθάνθησαν ποτέ, [illegible] συναισθάνονται οὐδὲ κατ' ἐλά[illegible]τον, τὴν ἱερὰν ὑποχρέωσιν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἔναντι τοῦ ἑλ[illegible]νικοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου θέλο[illegible] νὰ ὀνομάζωνται ἀντιπρόσωποι [illegible] ρήξωσι κραυ[illegible] [illegible] εἰς τὰς ταπεινὰς καὶ μικρολόγους ἀντεγκλήσεις τῶν φατριῶν, δὲν εὑρίσκει χῶρον ν' ἀπασχοληθῇ καὶ νὰ γράψῃ δύο λέξεις ἐπὶ τῶν καθημερινῶν τραπεζιτικῶν σκανδάλων, τὰ ὁποῖα διαταράττουν τὴν κοινὴν συνείδησιν;

Ὁ ἄλλοτε πρωθυπουργὸς τῆς Ἰταλίας καὶ διακεκριμένος καθηγητὴς τῆς δημοσιονομίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Νεαπόλεως Φραγκίσκος Νίττι ἔγραφεν ὅτι: «Ἐν ταῖς νεωτέραις Κοινωνίαις, ὁ τύπος ὅστις συγκεντροῖ τοσαῦτα πρόσωπα ἀξίας ἀπόλλυσι καθ' ἑκάστην πολὺ μέρος τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ καὶ τοῦ κύρους ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀνήκει εἰς οἰκονομικὰ συγκροτήματα τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα δὲν ἀνταποκρίνονται πάντοτε εἰς τὰ συμφέροντα τῆς μεγάλης μάζης τοῦ Λαοῦ». Ὁ Ἑλληνικὸς τύπος, οὔτε κῦρος ἔχει κανέν, οὔτε ἀνεξαρτησίαν· εἶνε τύπος ὑπόδουλος οἰκονομικῶν συγκροτημάτων, τῶν ὁποίων [illegible] τὰ συμφέροντα [illegible] [illegible]

Αρθρο του καθηγητή Κωνστ. Αγγελόπουλου στην εφημ. "Κράτος" (Δεκέμβριος 1934).

"Nice, 21/4/1941

Αγαπητέ μου,

Αυτή την στιγμή έλαβα το γράμμα σου και σου απαντώ αμέσως. Η καταστροφή που ανέμενα με την ανόητον πολιτικήν που ηκολούθησαν οι ανεύθυνοι επήλθεν ήδη. Και είναι τόσο τραγική! Ο άθλιος βασιλεύς με την αθλιοτέραν σπείραν παραπαίουν, αφού αντικρύζομεν το πρωτάκουστον φαινόμενον εις την ιστορίαν των βασιλέων, να υποβιβάζη αυτός εαυτόν εις Πρόεδρον Κυβερνήσεως! Και κατέληξεν -όπως βλέπεις εις τας εφημερίδας- εις μίαν κυβέρνησιν της ελεεινοτάτης μορφής υπό τον Σακελλαρίου! Και ο Τσουδερός! Τι θέλει;

Νομίζω πως εντός 4-5 ημερών θα καταληφθή και η Αθήνα γιατί δεν θα μπορέσουν να κρατηθούν ούτε στας Θερμοπύλας, αν και η θέση αυτή προσφέρεται για μια ακλόνητο άμυνα πολυχρόνιο. Φαντάζομαι ότι η υποχώρηση, η κάπως εσπευσμένη, των Αγγλων από την Λάρισα προς την Λαμία δεν θα επιτρέψη την κανονικήν υποχώρησιν της Ελληνικής Στρατιάς Καλαμπάκας - Πίνδου, η οποία αναγκασθείσα να υποχωρήση δια του ορεινού όγκου των Αγράφων θα εγκατέλειπε ολόκληρον το βαρύ υλικόν, ως και τα τροχοφόρα. Κατόπιν αυτού τι άμυνα περιμένεις να γίνη; Πρέπει το ταχύτερον να συνθηκολογήσουν και θα γίνη αυτό θέλοντας ή μη.

Ως προς την αναχώρησίν σου για την Βηρυττό, εξέφρασα τη γνώμη απλώς και μόνο διότι τα επελθόντα γεγονότα ματαιώνουν την εκτέλεσιν των όσων είχαμε ειπεί. Και ήθελα μάλλον να σε απαλλάξω από μια συμφωνία που εκάναμε υπό άλλας συνθήκας και να ανακτήσης πλήρη την ελευθερία της σκέψεως. Αν νομίζης ότι πηγαίνοντας στην Βηρυττό δεν θα αποκλεισθής εκεί αλλά θα μπορέσης εν ανάγκη να πας εις την Ελλάδα χωρίς να λάθης υπ' όψιν ενδεχομένας περιπετείας, τότε καλόν θα είναι να πηγαίνης εκεί, εφ' όσον εδώ εις τίποτε δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθής. Τράβα λοιπόν και η τύχη μαζί σου. Ξέρεις τας σκέψεις μου τας οποίας τας μεταδίδεις στους φίλους.

Είμαι της γνώμης ότι πρέπει να γίνη κυβέρνηση φιλογερμανική για να καταστήσωμεν ολιγώτερον οδυνηράν την ήτταν. Αυτό πρέπει να γίνη και αν ακόμη θα ηξεύραμε ότι ο πόλεμος θα τελείωνε και μετά τινάς μόνον μήνας με τελείαν ήτταν του άξονος (όπερ απίθανον).

Πολλούς χαιρετισμούς στο ζεύγος Σαβίνη. Σου εύχομαι καλό ταξίδι και καλήν αντάμωσιν.

Με πολλήν αγάπην
Ν. Πλαστήρας

ΥΓ. Ελαβα και τα δεύτερα αντίτυπα της μεταφρά-

Ο στρατηγός Ν. Πλαστήρας.

σεως. Η μετάφραση είναι περίφημη, απέδωκες πληρέστατο πνεύμα, σε ευχαριστώ θερμότατα. Ο κ. Στεργιάδης μέχρι προχθές Σάββατον δεν έλαβε καμμίαν επιστολήν από την κ. Σάνου".

Υπάρχει ακόμα μία έκθεση ανώτατου αξιωματικού της Χωροφυλακής, του μετέπειτα αρχηγού της (1954) στρατηγού Κων. Κατσαμπή, η οποία ανέφερε στον Μανιαδάκη ότι ένας έμπιστος άνθρωπος του Πλαστήρα του διεμήνυσε ότι ο στρατηγός θεωρούσε πως *"πρέπει να αποφύγωμεν πάση θυσία τον πόλεμον εναντίον της Ιταλίας, φθάνοντες και μέχρις ωρισμένων εδαφικών προς αυτήν παραχωρήσεων..."*.

Η παραπάνω αναφορά του Κατσαμπή παραδόθηκε στον Μανιαδάκη δύο μόλις ημέρες (26/10/1940) πριν από την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού Πολέμου.

Ο ιστορικός συγγραφέας, ταξίαρχος ε.α. Χαράλαμπος Νικολάου, αναφέρει σε ένα άρθρο του στο περιοδικό "Στρατιωτική Ιστορία" (τεύχος 32, Απρίλιος 1999) τα παρακάτω: "...Στις αρχές του 1941, όπως προκύπτει από ιστορικά στοιχεία, ο αυτοεξόριστος στη Γαλλία αντιμοναρχικός στρατηγός Ν. Πλαστήρας πλησίασε τους Γερμανούς. Πρότεινε σ' αυτούς να επέμβουν για τον τερματισμό των εχθροπραξιών στην Αλβανία και ζήτησε βοήθεια για να ανατρέψει τον Ι. Μεταξά και τον βασιλιά Γεώργιο.

Ο Β. Πίκοτ της Γερμανικής Υπηρεσίας Ασφαλείας ανέφερε πως ο Ν. Πλαστήρας "υπογράμμισε πάλι ότι η Ελλάδα, όταν περιέλθει υπό την ηγεσία του, θα συνεργαστεί στενά με τη Γερμανία υπό τον Φύρερ για τη δημιουργία της Νέας Τάξεως στην Ευρώπη". Ομως οι Γερμανοί, θεωρώντας ότι ο Πλαστήρας δεν είχε επιρροή στην Ελλάδα, αγνόησαν την έκκλησή του".

Στις αρχές της δεκαετίας του '30 η ιταλική διείσδυση στον ελλαδικό χώρο λάμβανε τη μορφή πολιτιστικής "χιονοστιβάδας". Χαρακτηριστικοί είναι οι τίτλοι και οι υπότιτλοι του "Ελεύθερου Βήματος": *"Η Ελλάς, ο Φασισμός και ο τρόπος της θεραπείας της κρίσεως... Ο Φασισμός δεν είναι εμπόρευμα προς εξαγωγή... Οποιος μελετήσει βαθύτατα το φασιστικό κίνημα θα πεισθεί ότι δεν υπάρχουν εις ημάς τάξεις ευνοουμένων ή τάξεις λησμονημένων. Δεν υπάρχουν δυστυχείς αφημένοι εις την δυστυχίαν των. Εζητήσαμεν θυσίας από όλους και συνεισέφερον όλοι δια την δημιουργίαν του"* ("Ελεύθερο Βήμα", 9/11/1932).

Το "Ελεύθερο Βήμα" ακόμα μας πληροφορεί στις 7/11/1932 ότι *"...εις την χθεσινήν διάλεξιν του προέδρου της εταιρείας των Ιταλών συγγραφέων και διευθυντού της "Τριμπούνας" κ. Ροβέρτου Φόρτζες Νταβαντζάτι, παρέστη ο κ. και η κα Σ. Βενιζέλου, πλείστοι επιστήμονες και καθηγητές, οικονομικοί παράγοντες, λογοτέχναι, ακαδημαϊκοί κ.ά."*.

Οσο παράξενο και αν ακούγεται στον πολύ κόσμο, ακόμα και ο Ελ. Βενιζέλος ήταν ένθερμος θιασώτης του ιταλικού φασισμού και φορέας δικτατορικών αντιλήψεων. Στις 22/5/1932, απογοητευμένος από τις αδυναμίες της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, αγόρευε στη Βουλή τονίζοντας με έμφαση πως *"τα λεγόμενα ατομικά δικαιώματα και αι προσωπικαί ελευθερίαι πρέπει να περιορίζονται"*.

Ο Κρητικός πολιτικός, χολωμένος από την αντιβενιζελική στάση των Εβραίων της συμπρωτεύουσας, τροφοδοτούσε συχνά το κύμα αντισημιτισμού στη βόρεια Ελλάδα με δηλώσεις του τύπου: *"Η στάσις του ισραηλιτικού στοιχείου, ψηφίσαντος ομαδικώς και κατ' εντολήν της ραββινείας το κυβερνητικόν ψηφοδέλτιον, αποτελεί πράξιν εχθρότητος εναντίον του ημίσεος της Ελλάδος"* (εφημερίδα "Ελεύθερο Βήμα", 5/7/1933).

Ο Κωνσταντίνος Ζαβιτσάνος, μία από τις κορυφαίες πολιτικές προσωπικότητες της εποχής και στέλεχος των Φιλελευθέρων, περιγράφει τον αρχηγό του στις αναμνήσεις του ως εξής: *"...Μίαν όμως και μόνον μίαν (σ.σ. ιδιότητα) δεν ηδύνατο να προσλάβει και αυτή ήτο εκείνη που προσέλαβε, δηλαδή την ονομασίαν του Φιλελευθέρου, διότι αν είναι κάτι που δεν ηγάπησε ποτέ το κόμμα τούτο και το οποίον δεν εσεβάσθη, ήσαν αι ελευθερίαι, τας οποίας εις μεν τους αντιπάλους του συχνά ηρνήθη, εις δε τους οπαδούς του πάντοτε, διότι ουδέποτε επέτρεψεν εις αυτούς να έχουν ιδίαν γνώμην..."*.

Ο Ζαβιτσάνος αργότερα προσχώρησε στον εθνικοσοσιαλισμό και ίδρυσε το 1935 πολιτικό κόμμα παρεμφερών αρχών. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας έγινε αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Μεταξά, ενώ κατά την Κατοχή ανέλαβε τη διοίκηση της Εθνικής Τράπεζας. Ο Κερκυραίος πολιτικός, που διετέλεσε πρόεδρος της Βουλής και υπουργός του Βενιζέλου, πέθανε το 1946, αφού αμνηστεύθηκε πρώτα από το Ειδικό Δικαστήριο Δοσιλόγων.

Ο κεντρώος πολιτικός Α. Μιχαλακόπουλος δήλωνε στο "Ελεύθερο Βήμα" στις 15/4/1934 ότι *"η Ελ-*

λάς έχει ανάγκη μιας πενταετούς αν όχι δεκαετούς σταθεράς και παγίας διακυβερνήσεως" και ότι "ένας πρέπει να είναι ο κυβερνών και ο διευθύνων νους, με αυστηράν επιλογήν του πολιτικού και υπαλληλικού του επιτελείου... Η διαφθορά έχει εισδύσει βαθύτερον απ' ό,τι ηδύνατο κανείς να φαντασθεί. Είναι κοινό μυστικό η αγοραπωλησία της ψήφου...".

Ενας ακόμα από τους "φασίζοντες" άνδρες της περιόδου εκείνης ήταν ο στρατηγός Γεώργιος Κονδύλης. Ο Κονδύλης ξεκίνησε την πολιτική του σταδιοδρομία από τη ριζοσπαστική πτέρυγα των Φιλελευθέρων, συγκρούστηκε με τον θρόνο, για να περάσει σταδιακά στην αντίπερα όχθη και να επαναφέρει το 1935 τη μοναρχία.

Η κυβερνητική αστάθεια, η πολιτική ένταση και οι συνεχόμενες ταραχές και απεργίες που μάστιζαν την ελληνική κοινωνία του Μεσοπολέμου, διαμόρφωσαν την πολιτική σκέψη του Κονδύλη και τον ώθησαν να προχωρήσει σε οριστική ρήξη με το παρελθόν του και να οδηγηθεί σε πιο ακραίες θέσεις επιζητώντας την επιβολή δικτατορίας και τη διάλυση των πολιτικών κομμάτων.

Στις 7 Απριλίου 1934 ο στρατηγός παραχώρησε μια συνέντευξη στην εφημερίδα "Volkischer Beobachter" (Λαϊκός Παρατηρητής) της Γερμανίας, το επίσημο δημοσιογραφικό βήμα του εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος. Μεταξύ των άλλων είπε: *"...Ο κοινοβουλευτισμός είναι ανίκανος να κυβερνήσει. Κάθε Γερμανός ασπάζεται τας υψηλάς κρατικάς ιδέας του Χίτλερ -το κοινόν συμφέρον υπεράνω του ατομικού συμφέροντος- και πας το αισθάνεται ακόμη προσωπικώς. Εις την Γερμανίαν υπάρχη λαϊκή θέλησις. Αλλά ακριβώς όταν εννοώ την ιστορικήν δύναμιν του Χίτλερ πρέπει ν' αναγνωρίσω την μεγάλην διαφοράν μεταξύ Ελλάδος και Γερμανίας... Ο Ελλην ενθουσιάζεται δια την προσωπικήν ελευθερίαν και ανεξαρτησίαν. Είναι απολύτως ατομικιστής. Ισως και το κλίμα να συντελή εις αυτό. Οπωσδήποτε χρειαζόμεθα ακόμη πολύν χρόνον δια να προπαρασκευάσωμεν την λαϊκήν οργάνωσιν των μαζών, όπως συμβαίνει εις τον Γερμανικόν και τον Ιταλικόν λαόν, και όπως προαχθούν μόνοι των οι λαοί εις την μεγάλην Εθνικήν Ευτυχίαν... Το σύστημα διευθύνσεως του Χίτλερ είναι μία θαυμασία ιδέα η οποία πρέπει να αποβή καρποφόρος...".*

Το 1935 ο Κονδύλης επισκέφθηκε έπειτα από επίσημη πρόσκληση του Μουσολίνι την Ιταλία, μαζί με τον Σταμάτη Μερκούρη.

Ακόμα και ο Π. Κανελλόπουλος ερωτοτρόπησε για ένα διάστημα με τη δικτατορία, γράφοντας πως *"ο θεσμός της πλειοψηφίας, ο οποίος είναι αναγκαίον στοιχείον της πολιτικής ελευθερίας, οφείλεται εις μίαν εκ των μεγαλυτέρων ουτοπιών της νέας εποχής..."*, ενώ ο Γεώργιος Παπανδρέου έδωσε το "πόρισμά" του για τη δικτατορία στην "Καθημερινή" της 1/7/1934: *"Πιστεύω ότι η δικτατορία ημπορεί εις ωρισμένας περιστάσεις να αποτελέσει ιστορικήν ανάγκην δι' έναν τόπον, όταν την επιβάλη ο υπέρτατος νόμος της σωτηρίας της πατρίδος..."*.

Ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου, πρωτοπόρος και υπέρμαχος της σημερινής σοσιαλδημοκρατίας, με άρθρο του στον "Ανεξάρτητο Τύπο" της 11/10/1926 στράφηκε κατά της ελευθεροτυπίας επειδή παρατηρούσε *"εκτραχηλισμό του Τύπου πέραν των ορίων τα οποία επιτρέπει ο θεμιτός κομματικός ανταγωνισμός"*.

Ενας ακόμα από τους μεγαλύτερους θιασώτες του ιταλικού φασισμού ήταν ο τρίτος στρατηγός της "Τριανδρίας" της επανάστασης του 1923, ο Θεόδωρος Πάγκαλος. Ο Πάγκαλος ποτέ δεν έκρυψε τις φιλοδικτατορικές του διαθέσεις. Η βραχύβια "δημοκρατική" του δικτατορία το απέδειξε άλλωστε. Λίγους μήνες μετά την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού Πολέμου ο στρατηγός-δικτάτορας συνελήφθη από τον Μανιαδάκη (Φεβρουάριος 1941) και εκτοπίστηκε στην Ελευσίνα επί έναν χρόνο επειδή κρίθηκε *"επικίνδυνος δια την δημοσίαν ασφάλειαν"* και *"επειδή αρέσκεται να δημιουργείται θόρυβος περί του ονόματός του, τον οποίον καταλλήλως καλλιεργεί, εις στιγμάς κατά τας οποίας το Εθνος αγωνίζεται τον ωραιότερον αλλά και σκληρότερον αγώνα της ιστορίας του και υπάρχει ανάγκη αδιαταράκτου ησυχίας"*.

Ο Πάγκαλος ξέσπασε λέγοντας: *"Συλλαμβάνεται την χαραυγήν ένας πρώην Γεν. Επιτελάρχης, Αρχιστράτηγος, Πρωθυπουργός, Πρόεδρος της Δημοκρατίας, διότι αρέσκεται να γίνεται λόγος για το όνομά του. Και ποιός ρωμιός δεν αρέσκεται να ομιλούν ευφήμως περί αυτού;"*.

Ο στρατηγός βέβαια παρέλειψε να αναφέρει ότι καθ' όλη τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού Πολέμου είχε αποκτήσει επαφές τόσο με την ιταλική όσο και με τη γερμανική πρεσβεία.

Αργότερα, κατά την Κατοχή, πρωταγωνίστησε στην ίδρυση των Ταγμάτων Ασφαλείας μαζί με τους Βουλπιώτη, Γονατά κ.ά. Μετά την απελευθέρωση συνελήφθη και κρατήθηκε στις φυλακές Αβέρωφ ως δοσίλογος, έπειτα από απαίτηση των εαμικών υπουργών Ζέβγου και Τσιριμώκου της κυβέρνησης Παπανδρέου. Υστερα από προφυλάκιση δέκα μηνών με απόφασή του το Συμβούλιο Εφετών αποφυλάκισε τον Πάγκαλο, απαλλάσσοντάς τον από τις κατηγορίες με τις οποίες βαρυνόταν.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ ΚΑΙ Η ΕΟΝ (ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΝΕΩΝ)

Η ΕΟΝ ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 1936 με τον Νόμο 334/1936. Τελούσε υπό την άμεση εποπτεία του Ι. Μεταξά και η διοίκησή της είχε ανατεθεί σε ανώτατο διοικητικό συμβούλιο το οποίο αποτελείτο από τον Μεταξά, τον υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων και τους υπουργούς Κρατικής Υγιεινής και Αντίληψης, Διοίκησης Πρωτεύουσας και Σιδηροδρόμων. Αργότερα προστέθηκαν και άλλα μέλη, με

συνέπεια να δημιουργηθούν διάφορα άλλα σώματα και αξιώματα.

Σκοπός της ΕΟΝ, σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο, ήταν *"η επωφελής διάθεσις του ελευθέρου από της εργασίας ή των σπουδών χρόνου των νέων, προς προαγωγήν της σωματικής και πνευματικής καταστάσεως αυτών, ανάπτυξιν του εθνικού φρονήματος και της πίστεως προς την θρησκείαν, δημιουργία πνεύματος συνεργασίας και κοινωνικής αλληλεγγύης και έγκαιρον επαγγελματικόν προσανατολισμόν εκάστου, αναλόγως προς τας φυσικάς ιδιότητας αυτού"*.

Ο Μεταξάς από πολύ νωρίς -και δεν ήταν ο μόνος- είχε εκφράσει τις αντικοινοβουλευτικές του θέσεις. Δύο χρόνια πριν από την κήρυξη της δικτατορίας, σε συνέντευξή του στην εφημερίδα "Καθημερινή" (6/1/1934) αναρωτιόταν: *"...Συνεπώς δι'ημάς τους Ελληνας, το πρόβλημα δεν είναι πώς θα μείνωμεν εις τον κοινοβουλευτισμόν, αλλά δια ποίας θύρας θα εξέλθωμεν εξ αυτού. Δια της θύρας του κομμουνισμού ή δια της θύρας του εθνικού κράτους..."*.

Φαλαγγίτες της ΕΟΝ παρελαύνουν.

Πολύ αργότερα, λίγες μόλις εβδομάδες πριν από τον θάνατό του, σημείωνε στο "Τετράδιο των Σκέψεων" που κρατούσε: *"Η Ελλάς έγινε από της 4ης Αυγούστου κράτος αντικομμουνιστικό, κράτος αντικοινοβουλευτικό, κράτος ολοκληρωτικό, κράτος με βάση αγροτική και εργατική και κατά συνέπεια αντιπλουτοκρατικό. Δεν είχε βέβαια κόμμα ιδιαίτερο να κυβερνά. Αλλά κόμμα ήτανε ο λαός, εκτός από τους αδιόρθωτους κομμουνιστάς και τους αντιδραστικούς παλαιοκομματικούς"*.

Το πόση σημασία έδινε ο Μεταξάς στην ύπαρξη της ΕΟΝ φαίνεται από τον λόγο που εκφώνησε σε βαθμοφόρους της στις 26 Μαΐου 1940: *"Η επιτυχία της νεολαίας είναι συγχρόνως και η επιτυχία του έθνους"*.

Η ΕΟΝ από τις πρώτες ημέρες της ίδρυσής της λειτούργησε ως σύνδεσμος του καθεστώτος με τη νεολαία και τον λαό. Παράλληλα ο Μεταξάς προσπάθησε μέσω της οργάνωσης να βρει και μια λύση στο ζήτημα της διαδοχής του, για να εδραιώσει και το καθεστώς. Κατά χιλιάδες νέοι και νέες, φαλαγγίτες και σκαπανείς από όλους τους χώρους εργασίας, πόλεις και χωριά, σχολεία και πανεπιστήμια, γράφτηκαν στην ΕΟΝ και φόρεσαν τη στολή της.

Τον πρώτο χρόνο της ίδρυσής της η δύναμη της οργάνωσης ανερχόταν σε 230.000 φαλαγγίτες και σκαπανείς και 70.000 φαλαγγίτισσες και σκαπάνισσες. Τον Σεπτέμβριο του 1939 ανερχόταν σε 510.000 και 240.000 αντίστοιχα. Τον Μάρτιο του 1940 η οργάνωση αριθμούσε 1.000.607 μέλη. Ανάμεσά τους ήταν και πολλοί γνωστοί καλλιτέχνες-προσωπικότητες στη μεταπολεμική Ελλάδα, οι οποίοι μετά την Κατοχή πέρασαν στον χώρο της Αριστεράς.

Στο 20ό τεύχος του περιοδικού "Νεολαία" της ΕΟΝ (17/2/1940), στη στήλη "Η Αλληλογραφία μας", δημοσιεύθηκε ένα ποίημα του Μίκη Θεοδωράκη με τίτλο "Λόγια Σκαπανέα". Στο προηγούμενο τεύχος της "Νεολαίας" (3/2/1940) η στήλη είχε δώσει "θερμά συγχαρητήρια δια τα μακροσκελή γράμματα" τα οποία έστελνε ο Εμμαν. Γλέζος, ο οποίος αργότερα θα λάμβανε μέρος στην παράτολμη επιχείρηση αρπαγής της γερμανικής σημαίας από την Ακρόπολη της Αθήνας. Ως προς τα δύο τελευταία πρόσωπα θα πρέπει να σημειωθεί ότι η όποια αποστολή κειμένων τους στο περιοδικό της ΕΟΝ απέχει πολύ από το να χαρακτηρισθεί ως πράξη ενός πολιτικά συνειδητοποιημένου ανθρώπου, λόγω του νεαρού της ηλικίας τους.

Σε κάποιο άλλο τεύχος της "Νεολαίας" από τους υπεύθυνους του περιοδικού γράφτηκαν κολακευτικά σχόλια για τον Νικ. Βρεττάκο, τον γνωστό ποιητή, για κάποιο ποίημά του, το "Τραγούδι προς την εργασίαν", που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό.

Η 4η Αυγούστου δεν ήταν καθεστώς φασιστικό ή εθνικοσοσιαλιστικό, ούτε ανέπτυξε ποτέ παρόμοιο σύστημα διακυβέρνησης. Δανείστηκε όμως τη φασιστική φρασεολογία, τις φασιστικές μεθόδους και έκανε την πρώτη σοβαρή προσπάθεια να εμπεδώσει στην ελληνική κοινωνία όλους τους κανόνες που διέπουν την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία.

Μια ομάδα διανοούμενων που συσπειρώθηκε γύρω από το καθεστώς (Αρ. Καμπάνης, Σπ. Μελάς, Ι. Τουρνάκης, Σίτσα Καραϊσκάκη κ.ά.) έγραφε: *"Η 4η Αυγούστου αντιπροσώπευε την αντίδραση κατά του Ευρωπαϊκού πολιτισμού, του Βυζαντινισμού, του Ανατολίτικου αταβισμού και φραγκολεβαντινισμού και την εδραίωση της ζωής γενικά επάνω στις πραγματικές ελληνικές αξίες της αρμονίας, του μέτρου και της σύνθεσης"*

("Νέα Πολιτική", Τεύχος 6, 1938).

Η ιδεολογία του καθεστώτος εκφράστηκε με βάση την έννοια της Πατρίδας, *"που αποτελεί και το λίκνο της φυλής"*. Το εθνικό ιδεώδες καλείται να γίνει εμφυτευμένη συνείδηση σε κάθε Ελληνα, ενώ η οικογένεια αποτελεί το στήριγμα της υγιούς κοινωνίας και η ορθόδοξη πίστη διασφαλίζει το γενικό

"καλό" και την προστασία των δύο πρώτων, της Πατρίδας και της Οικογένειας.

Η φασιστική αντίληψη της δικτατορίας για την ανωτερότητα της ελληνικής φυλής διαφαίνεται από το παρακάτω κείμενο του Ι. Τουρνάκη: *"Η ανισότητα ήταν, είναι και θα είναι η πηγή κάθε γοητείας της ζωής, η χαρά και ο θρίαμβος, η μυστική πηγή της αέναης ανάστασης που καθιστά τον άνθρωπο κυρίαρχο του πλανήτη, ενώ η ισότητα είναι μια άγνωστη στη φύση αντίληψη, αντίθετη στη φύση, άρα απάνθρωπη και άθεη"*.

Οσον αφορά τη δημιουργία του Τρίτου Ελληνικού Πολιτισμού, ο Τουρνάκης θεωρεί ότι ο στόχος είναι εφικτός εφόσον όμως η ελληνική κοινωνία κατευθυνθεί από μια ελίτ, απόλυτα πεπεισμένη για την ανωτερότητα της ελληνικής φυλής (Ι. Τουρνάκης, "Σκέψεις δια την Ελληνικήν Αναγέννησιν", Νέα Πολιτική, Ετος Β', τεύχος 9, Αθήναι, 1938, σελ. 857-864).

"Εάν δεν υπήρχε ο Πλάτων", έγραφε το περιοδικό "Νεολαία" της ΕΟΝ, *"να θέσει τις ακράδαντες βάσεις της φιλοσοφίας, οι πατέρες της Χριστιανικής Εκκλησίας θα είχαν ανυπέρβλητες δυσκολίες να θεμελιώσουν το δόγμα του Χριστιανισμού"*, κάνοντας άλλη μία φορά σαφή αναφορά ότι η Ελληνική Αρχαιότητα είχε προτεραιότητα έναντι του Βυζαντίου (Περιοδικό "Νεολαία", Ετος Α', τεύχος 7, σελ. 228).

Οι σκαπανείς και οι φαλαγγίτες φορούσαν ομοιόμορφη μπλε σκούρα στολή. Στη στολή του σκαπανέα ανήκαν το πηλήκιο, ο χιτώνας, η περισκελίδα, η ζώνη, οι κάλτσες, τα παπούτσια. Η στολή του Φαλαγγίτη αποτελείτο από το δίκοχο πηλήκιο με το χάλκινο έμβλημα (δάφνες και διπλός πέλεκυς) της ΕΟΝ, τον χιτώνα, την περισκελίδα, τον λαιμοδέτη, τη ζώνη, τα σφυρώματα και τα παπούτσια.

Στις διάφορες σχολές των ειδικοτήτων της Νεολαίας υπήρχαν οι εξής προσθήκες: ο σταυρός για το υγειονομικό, το βέλος για τους σκοπευτές, η όρθια τοποθετημένη βόμβα για την αεράμυνα, ο αετός για την ανεμοπορία, ένας φτερωτός τροχός για τους ποδηλατιστές, τους μοτοσυκλετιστές και τους αυτοκινητιστές, το πέταλο για τους ιππείς κ.ά.

Η ιεραρχία της ΕΟΝ είχε ως εξής: Γενικός Αρχηγός, Γενικός Επιθεωρητής, Κυβερνητικός Επίτροπος, Επιτελάρχης ΕΟΝ, Γενικός Επόπτης, Διοικητής, Υποδιοικητής, Φαλαγγάρχης, Υποφαλαγγάρχης, Τετράρχης, Λοχίτης, Ομαδάρχης, Ενωμοτάρχης, Υπενωμοτάρχης.

Τα προσόντα των βαθμοφόρων της οργάνωσης ήταν πρώτα από όλα η ακλόνητη πίστη στην ιδεολογία του καθεστώτος, ο σταθερός και συγκροτημένος χαρακτήρας, η πειθαρχία και η άμεμπτη συμπεριφορά, η γενική μόρφωση, η σωματική υγεία, η ευσυνειδησία και η ανιδιοτελής αφοσίωση στην ΕΟΝ και τους σκοπούς της.

Για τον Μεταξά η ΕΟΝ αποτελεί μέρος της 4ης Αυγούστου, ίσως το καλύτερο κομμάτι της. Από τη Νεολαία του θα ξεπηδούσε σταδιακά το "Πανελλαδικό Κόμμα" της 4ης Αυγούστου. Νέοι ελπιδοφόροι, ελληναλάτρες, με ιδανικά και αξίες, όπως αυτός οραματιζόταν και ξεκίνησε τη στρατιωτική και πολιτική του σταδιοδρομία στα τέλη του περασμένου αιώνα.

Το περιοδικό "Νεολαία" της ΕΟΝ.

Η ΕΟΝ διαφοροποιήθηκε από τη φασιστική και τη χιτλερική νεολαία. Ποτέ δεν κατάφερε να γίνει ο αυστηρός παραστρατιωτικός μηχανισμός του τύπου της Hitlerjugend ή της Balilla. Ο σκοπός της ΕΟΝ ήταν περισσότερο εκπαιδευτικός και αφορούσε τη διαμόρφωση του νέου Ελληνα. *"Με την σωματικήν και ψυχικήν προπαρασκευήν κατά τον χρόνον της παραμονής των στην Οργάνωσιν πρέπει, οι Νέοι της ΕΟΝ ν' αποτελούν το αυριανό επίλεκτο υλικό των ενόπλων δυνάμεων του κράτους, προσαρμοζόμενοι ευθύς από της πρώτης ημέρας ευχερώς στην πειθαρχίαν του Στρατεύματος και να κριθούν άξιοι αμέσως της εμπιστοσύνης των ανωτέρων τους"* (περιοδικό "Νεολαία", τεύχος 3, Αθήναι, 1938).

Κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού Πολέμου τα κείμενα και το περιεχόμενο του περιοδικού "Νεολαία" προσαρμόστηκαν στις ανάγκες της νέας κα-

Ο Ιωάννης Μεταξάς, ιδρυτής της ΕΟΝ.

Φαλαγγίτισσες μπροστά από το άγαλμα του Κολοκοτρώνη κατά την παρέλαση της 25ης Μαρτίου (περιοδ. "Νεολαία", τ. 27, Απρίλιος 1940).

τάστασης. Απουσίαζαν πλέον οι ειδυλλιακές εικόνες, οι κατασκευές των "εκδρομικών σάκκων", οι "σελίδες των κοριτσιών". Διδόταν έμφαση στα πολεμικά επεισόδια και στους ηρωισμούς των στρατιωτών. Εμφανίζονταν ανακοινώσεις για την πορεία των επιχειρήσεων και δημοσιεύονταν φωτογραφίες από το μέτωπο για να τονώσουν το εθνικό φρόνημα των νεολαίων.

"Η Υπέρμαχος Στρατηγός", έγραφε ένας στρατιώτης του Πυροβολικού, *"παρουσιάστηκε και πάλι στα ηρωικά παλληκάρια της Ελλάδος για να τους χαρίση ακόμα μια φορά την ευλογία Της και να τους ξαναδώση τη βεβαίωση της προστασίας Της".*

Και ο στρατιώτης Ιωάννης Χατζηκώστας του 5ου Ορχου συνέχισε: *"Ήταν περασμένα μεσάνυχτα!... Εξω το χιόνι στροβίλιζε... Από μέρες ήμαστε καταυλισμένοι σ' ένα χωριό αλβανικό. Στο τζάκι τα ξύλα έκαιαν και ζέσταιναν τα κουρασμένα κορμιά μας. Η ικανοποίησις, που ήταν ζωγραφισμένη στο πρόσωπό μας, άφησε τον ύπνο να μας αγκαλιάση σφικτά. Μονάχα εγώ ξαγρυπνούσα!... Η σκέψις μου έτρεχε μακριά... Εκεί κάτω στον Νότο, στην Κρήτη, που μια μανούλα με περιμένει να γυρίσω Νικητής!... Ενα δάκρυ κυλούσε στο μάγουλό μου, όταν ξαφνικά μια φωνή ανατριχιαστική ακούστηκε: Παιδιά, σηκωθείτε! Μια μαυροφορεμένη στέκεται και μας κοιτά! Εντρομοι οι συνάδελφοί μου ξύπνησαν και κοιτάξαμε προς την κατεύθυνσιν που μας έδειχνε, τίποτε όμως δεν είδαμε, το σκοτάδι πυκνό εκάλυπτε το δωμάτιο... Είπα ότι ίσως είναι από την επήρειαν κάποιου ονείρου που ο συνάδελφος έβλεπε προτού ξυπνήση. Με δάκρυα στα μάτια και με βαθειά συγκίνηση κάναμε το σημείο του Σταυρού... Μας φώναξε να πλησιάσωμε, δείχνοντάς μας κάτι φωτεινό στο στερέωμα. Εκθαμβοι προ του μεγαλείου αυτού που αντικρύσαμε γονατίσαμε με κατάνυξιν και θαυμασμό!... Είδαμεν την πάγκαλον της Παναγίας μορφήν, κρατώντας στο χέρι τρία κηρία ανημμένα και επρότεινεν εις τον έφιππον στρατηλάτην Αγιον Γεώργιον το ένα κηρίον και απεμακρύνθη. Αμέσως ένα φως λαμπρόν μετέωρον έλαμψε με κατεύθυνσιν προς τα υψηλά βουνά του Ελβασάν, μέχρις ότου εξηφανίσθη... Γυρίσαμε πίσω, στα μάτια μας ποτάμι τα δάκρυα δεν στέγνωσαν ακόμη. Κι ούτε θα στεγνώσουν, γιατί οι στιγμές αυτές χαράχθηκαν βαθειά στις καρδιές μας..."* (Περιοδικό "Νεολαία", τεύχος 25, 22/3/1941, σελ. 633).

Απάντηση της σύνταξης του περιοδικού "Νεολαία" σε επιστολή του νεαρού τότε Μαν. Γλέζου (περιοδ. "Νεολαία", τ. 18, 3-2-1940, σελ. 576).

Η αλληλογραφία μας

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Π. Φ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ. [illegible] — ΑΛΕΚΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΝ. [illegible] — Ν. ΓΚΟΡΤΣΟΛΟΓΟΝ — [illegible] — ΕΜΜ. ΓΛΕΖΟΝ. [illegible] — ΙΩΑΝΝΗΝ ΧΑΛΚΟΝ. [illegible] — Γ. ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΝ. [illegible] «Τό βήμα τῶν νέων». — ΤΩΝΗΝ ΜΠΟΥΚΟΝ. Ἰδού τό 3ο ἀστιχο:

'Ας στείλουν καί οἱ μένα τώρα
ἕνα καλό σάν πᾶς παιδί.
νά μοῦ χαρίση λίγα δῶρα,
νά μοῦ γλυκάνη τήν ψυχή.

[illegible] — Δ. ΜΗΝΤΟΠΟΥΛΟΝ. [illegible] — ΑΛΕΚΟΝ ΠΑΓΩΝΗΝ. [illegible] — ΕΥΑΓΓΕΛΟΝ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΝ. [illegible] «Νεολαίαν». Ἀπό τό τραγούδι σου:

Σάν Ἑλληνόπουλο κι' ἐγώ
μαζί μέ αὐτά θέλω
νά πολεμήσω, νά θαρθῶ,
τόν κόσμο τί τόν θέλω;

Ὁ τελευταῖος στίχος [illegible] — ΝΙΚ. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΝ. [illegible] — ΒΑΣ. ΚΟΥΛΗΝ. [illegible]

ΜΕΤΑΦΟΙΘΜΕΝΟΙ

Η Ελένη Μαχαίρα στο βιβλίο της "Η Νεολαία της 4ης Αυγούστου" γράφει: *"Όσοι νεολαίοι του τότε ερωτήθηκαν, δεν διατηρούν τη μνήμη μιας οργάνωσης ολοκληρωτικού χαρακτήρα που τους συνέθλιβε".* Και συνεχίζει αναφέροντας τις αναμνήσεις και τις μαρτυρίες ορισμένων *"παλαιών φαλαγγιτών": "Η ΕΟΝ ήταν για μένα η αφορμή για να μη διαβάζω στο Γυμνάσιο. Ελεγα ότι ήμουν στην ΕΟΝ και πού να πει ο δάσκαλος κουβέντα... Κάναμε ασκήσεις κάθε Τετάρτη απόγευμα και Κυριακή, γινόντουσαν ωραίες εκδρομές... Την εποχή εκείνη ήταν ένα μέσο συναντήσεων. Γινόντουσαν διαλέξεις στον Κρόνο ή στον Αστέρα, πηγαίναμε τζάμπα σινεμά, ε, οι μεγαλύτεροι φλερτάρανε κιόλας... Στο Ζούμπερι πήγαιναν οι μεγάλοι κι οι μεγάλες...".*

"Είχαν κάτι από τη μαγεία του κινηματογράφου. Τριζάτοι, κολαριστοί. Ξέρεις τι είναι να περπατάει ο άλλος με καλογυαλισμένα παπούτσια όταν εσύ δεν είχες παπούτσι να φορέσεις, να περπατάει με το κολαριστό του πουκάμισο ανάμεσα στις καλύβες, γιατί καλύβες ήτανε, του χωριού. Τους έβλεπες και τους ζήλευες...".

"...Θυμάμαι ότι μου είχε ράψει η μάνα μου τη στολή γιατί λεφτά δεν είχαμε. Μου άρεσε που ήμουν με τα άλλα παιδιά, η ατμόσφαιρα των γιορτών. Δεν θυμάμαι τι άλλο κάναμε, δεν θυμάμαι πολλά πράγματα. Θυμάμαι όμως πως όταν πέθανε ο Μεταξάς εγώ έκλαιγα...".

"Από την πρώτη στιγμή γλυκάθηκα γιατί διαπίστωσα ότι μέσω Νεολαίας μπορούσα να ικανοποιώ επαρκώς και εν πολλοίς δωρεάν δύο από τα τρία συγκλονιστικότερα χόμπυ μου εκείνης της εποχής: τον κινηματογράφο, το ποδόσφαιρο και το (εξωσχολικό βέβαια) διάβασμα... δεν μπόρεσα ποτέ να καταλάβω τη νοοτροπία μερικών συνομήλικων που ισχυρίζονται ότι δεν έχουν τέτοιες φωτογραφίες (εν στολή) ή ότι είχαν και τις έσχισαν γιατί δεν θέλουν να υπάρχει τίποτα που να τους θυμίζει ένα αμαρτωλό παρελθόν. Αν είναι δυνατόν!...".

"...Πολλοί μιλούν για την Νεολαία όπως θα ήθελαν να είναι και όχι όπως ήταν. Το να φορούσες τη στολή ήταν... πώς να σου πω... σα να φοράς σήμερα γούνα ή δερμάτινο... Στα παιδιά της ηλικίας μου άρεσε γιατί υπήρχε πνεύμα αδελφοσύνης. Ελεγα πότε θα πάμε εκδρομή να φύγω από το σπίτι να μην

έχω τη θεία να γκρινιάζει. Νοιώθαμε ν' απελευθερωνόμαστε από την οικογένεια. Πηγαίναμε τζάμπα σινεμά... είχαμε την ευκαιρία να συναντηθούμε με κορίτσια. Ηταν μια ευκαιρία να δημιουργήσουμε σχέσεις, όχι αναγκαστικά σε ερωτικό επίπεδο. Οταν πέθανε ο Μεταξάς είχα την εντύπωση ότι είχε συμβεί κάτι ανεπανόρθωτα τραγικό...".

Τελικά η ΕΟΝ παρόλη την προσπάθεια του Μεταξά δεν απέκτησε ποτέ ικανή ηγεσία. Η παρουσία του "μαλθακού" Κανελλόπουλου και της κόρης του Κυβερνήτη Λουκίας έβλαψαν την οργάνωση. Τα περισσότερα στελέχη της ΕΟΝ είχαν μαχητικότητα, πειθαρχία και υψηλό φρόνημα. Η ηγεσία τους όμως στάθηκε αδύναμη και ανίκανη να οργανώσει ένα στοιχειώδες αντάρτικο ή κάποια αντίσταση εναντίον των κατακτητών. Ενα μέρος των φαλαγγιτών και των φαλαγγιτισσών συνεργάστηκε με τους Γερμανούς, η μεγάλη όμως πλειοψηφία χωρίς καθοδήγηση και αρχηγούς, εντάχθηκε στο ΕΑΜ, τον ΕΔΕΣ και τις άλλες αντιστασιακές οργανώσεις.

Ο Κ. Πλεύρης προχώρησε στις κρίσεις του για την ηγεσία της ΕΟΝ ακόμα περισσότερο: *"Η αναξιότητα της ηγεσίας της ΕΟΝ ήτανε τέτοια, ώστε μεταπολεμικά, αντί να σχηματίσουν έναν ρωμαλέο πολιτικό οργανισμό, δεν κάνανε τίποτε, ούτε ένα σωματείο φίλων του Μεταξά. Η μεγάλη μάζα της ΕΟΝ και ο λαός μείνανε πιστοί στη σημαία της 4ης Αυγούστου. Γι' αυτό οι συνεργάτες του Μεταξά ψηφίζονταν θριαμβευτικά, όπως ο Μανιαδάκης στην Αθήνα (1964), ο Κοτζιάς, που εκλέχτηκε δήμαρχος Αθηναίων κλπ..."* ("Ιωάννης Μεταξάς", Κ. Πλεύρη, σελ. 151).

Οι νεολαίοι της ΕΟΝ, γαλουχημένοι με τα ιδανικά της Πατρίδας και της Πίστης, ήταν μερικοί από εκείνους που έγραψαν αργότερα το Επος του '40 στα βορειοηπειρωτικά βουνά. Και αυτό ήταν απόλυτα φυσικό, αφού ήταν μια νεολαία πειθαρχημένη, με αρχές, αρετές και ενθουσιασμό.

Οποιοσδήποτε καλόπιστος παρατηρητής θα συμφωνούσε στο ότι η ΕΟΝ ήταν η πιο σοβαρή προσπάθεια και η μόνη "Εθνική Νεολαία" που απέκτησε ποτέ η Ελλάδα.

Προπαγανδιστική αφίσα της Νεολαίας Μεταξά. Ο στρατιωτικός της χαρακτήρας είναι εμφανής.

Σκαπανείς της ΕΟΝ Δράμας σε παρέλαση μέσα στο Εθνικό Στάδιο της πόλης.

Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΦΑΛΑΓΓΑΣ

Στην Ελλάδα η ναζιστική προπαγάνδα είχε δύο σκέλη. Στρεφόταν αφενός προς τη γερμανική παροικία με σκοπό τη χειραφέτησή της από την τοπική οργάνωση NSDAP και αφετέρου προς τους Ελληνες με στόχο την εκτίμηση του εθνικοσοσιαλισμού και τη μείωση της αποτελεσματικότητας της βρετανικής προπαγάνδας.

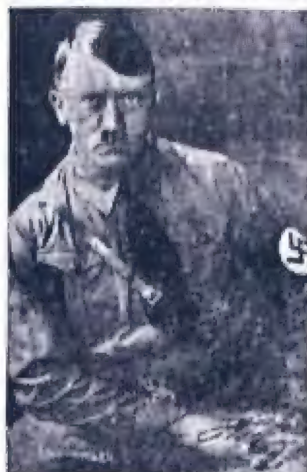
Λίγο πριν από τον πόλεμο η γερμανική παροικία αριθμούσε περίπου 700 μέλη, από τα οποία τα περισσότερα κατοικούσαν στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Γράφει σχετικά η Renate Meissner: *"...Το 1932 ιδρύθηκε στην ελληνική πρωτεύουσα η τοπική οργάνωση της NSDAP. Αρχικώς τα μέλη της ήταν 19, αλλά το 1937 ανήλθαν σε 197. Οι συναντήσεις των μελών πραγματοποιούντο δύο φορές τον μήνα, με αφορμή τις εθνικές γιορτές, π.χ. στις 30 Ιανουαρίου και στα γενέθλια του Φύρερ, ή τις επισκέψεις επιφανών Ναζί στην Ελλάδα. Η τοπική οργάνωση Αθηνών (Ortsgruppe Athen) υπαγόταν -όπως όλες οι εκτός Γερμανίας- στην NSDAP - AO, στόχος της οποίας ήταν η σταθεροποίηση των θέσεων της NSDAP στο εξωτερικό και η οποία χρηματοδοτείτο και εφοδιαζόταν με προπαγανδιστικό υλικό από το Βερολίνο. Επίσημο ιδεολογικό της όργανο ήταν η γερμανόφωνη εφημερίδα NAZ (Neue Athener Zeitung), της οποίας την κυκλοφορία, πέρα από τα όρια της γερμανικής παροικίας, επιθυμούσε το Βερολίνο..."* (Πρακτικά του Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου "Η Ελλάδα 1936-1944", σελ. 54, εκδόσεις ΑΤΕ).

Γνωστές προσωπικότητες του Τρίτου Ράιχ, όπως ο υπουργός Προπαγάνδας Γκαίμπελς, ο υπουργός Παιδείας Ραστ, ο ηγέτης του Γερμανικού Εργατικού Μετώπου (DAF) και άλλοι, επισκέφθηκαν την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της μεταξικής δικτατορίας. Ο γερμανικός τύπος χρησιμοποίησε τα ταξίδια αυτά

για να εξυμνήσει τον εθνικοσοσιαλισμό "ως προστάτη της κλασικής πολιτισμικής κληρονομιάς" (εφημερίδα "Volkischer Beobachter", Norddeutsche Ausgabe, 9/4/1937).

Τη λατρεία προς τον ελληνικό πολιτισμό δεν επέδειξαν μόνο οι επιφανείς Ναζί αξιωματούχοι, αλλά και φορείς όπως το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο (DAI) στην Αθήνα, που μετά το 1936, μέσω των σημαντικών αρχαιολογικών ανασκαφών (στην Ολυμπία κ.ά.), των διαλέξεων και των ξεναγήσεων, προέβαλε τον εθνικοσοσιαλισμό και τη γερμανική κουλτούρα στο ελληνικό κοινό.

Εφημερίδα "Βραδυνή", 20-1-1933. Μαθήματα "γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού" από τις στήλες της.

Ο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΜΑΘΗΜΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΩΝ κ. ΑΔΟΛΦΟΥ ΧΙΤΛΕΡ

ΑΔΟΛΦΟΣ ΧΙΤΛΕΡ

Ας μη ξεχνάμε ότι η ιδέα των Γκαίμπελς και Καρλ Ντιμ για την ολυμπιακή φλόγα είχε ως κύριο στόχο να αναδειχθεί η "αρία" προέλευση των "Germanen" απευθείας από την αρχαία Ελλάδα.

Μια άλλη κατηγορία γερμανόφιλων ήταν οι εγκατεστημένοι μόνιμα στην Αθήνα και στην υπόλοιπη Ελλάδα Γερμανοί, απόγονοι κυρίως των Βαυαρών που είχαν έλθει στη χώρα μας τον περασμένο αιώνα με τον Όθωνα. Οι άνθρωποι αυτοί, παρόλο που ζούσαν για περισσότερα από 100 χρόνια στην Ελλάδα και πολλοί θεωρούσαν ότι είχαν εξελληνιστεί, διατήρησαν τους δεσμούς τους με τη Γερμανία και βρήκαν την ευκαιρία αμέσως μετά την είσοδο των γερμανικών στρατευμάτων να δείξουν τα αληθινά τους αισθήματα.

Ο Κώστας Α. στην Αθήνα θυμάται σήμερα πως είχε έναν συμμαθητή με το όνομα Βόλφ, συγγενή του γνωστού πράκτορα της Stasi Βόλφ, ο οποίος στις 27 Απριλίου 1941, την ημέρα της εισόδου των Γερμανών στην πρωτεύουσα, ήταν ένας από τους πρώτους που έσπευσαν στο Ψυχικό, όπου βρισκόταν η κατοικία του Γερμανού πρεσβευτή, για να συγχαρεί τους Γερμανούς στρατιώτες και διπλωμάτες που είχαν συγκεντρωθεί.

Ηταν οι ίδιοι άνθρωποι που προπολεμικά γέμιζαν τις κινηματογραφικές αίθουσες για να παρακολουθήσουν στα επίκαιρα της εποχής τα επιτεύγματα του Γ' Ράιχ και κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού Πολέμου καλλιεργούσαν το κλίμα ηττοπάθειας και φόβου ανάμεσα στον λαό.

Ο αστυνόμος Βολταιράκης στο βιβλίο του "Εις την υπηρεσίαν της Γκεστάπο" αναφέρει σχετικά: *"...Τα ειδικά συνθήματα της Γερμανικής Προπαγάνδας δια τα εσωτερικά πολιτικά ζητήματα των διαφόρων χωρών ήσαν: η δημιουργία και η καλλιέργεια δυσπιστίας μεταξύ κυβερνουμένων και κυβερνώντων, η διασπορά ζιζανίων, καχυποψιών, διχονοιών, συκοφαντιών κλπ. Επίσης η πρόκλησις λαϊκών απειθαρχιών δι' απεργιών, ανταπεργιών, σαμποτάζ, διακοπής εργασιών, η δημιουργία εντυπωσιακών σκανδάλων δυναμένων να κλονίσουν την εμπιστοσύνη του κοινού προς τας κυβερνήσεις, η όξυνσις ακολούθως των δημιουργουμένων παρ' αυτών αντιθέσεων και η μεγάλυνσις των δημιουργουμένων χασμάτων, των οποίων έκαμνον τεραστίαν εκμετάλλευσιν δια του Τύπου, του ραδιοφώνου και του προφορικού λόγου...*

Ας μη φανή παράδοξον ότι πλείσται από τας έχουσας Αυστριακάς και Ουγγρικάς υπηκοότητας καλλιτέχνιδας, τας εργαζομένας εις ξένας χώρας, ήσαν όργανα της Γκεστάπο, ήτις επεφόρτιζεν αυτάς με ειδικάς αποστολάς, ως έπραττε και με πολλούς επιστήμονας, ιατρούς, χημικούς, μηδέ αυτών των Γερμανίδων παιδαγωγών εξαιρουμένων. Μια από τις χορεύτριες αυτές ήτο και η Παυλόσκαγια, γνωστή εις τα θέατρα και κέντρα διασκεδάσεως Αθηναίων, ήτις ετύγχανε πιστόν όργανον της Γκεστάπο.

Προς ανάπτυξιν δήθεν πνευματικών σχέσεων ίδρυον εις τας διαφόρους χώρας συλλόγους πνευματικής επαφής ή εγένοντο μέλη υφισταμένων άλλων συλλόγων, οίτινες δεν είχον άλλον σκοπόν παρά την διεξαγωγήν της γερμανικής προπαγάνδας. Τοιούτος σύλλογος είχεν ιδρυθεί και εν Αθήναις, τιτλοφορούμενος "Οι φίλοι της Γερμανίας", τας ταυτότητας των οποίων μετέβη μέλος του συλλόγου εις Βερολίνον και εθεώρησε...".

Οι άνθρωποι αυτοί της Πέμπτης Φάλαγγας θα ήταν εκείνοι που θα συνέρρεαν στην είσοδο της γερμανικής πρεσβείας επί της λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας για να προσφέρουν ανθοδέσμες στους μοτοσυκλετιστές που κατέβαιναν.

Αργότερα, κατά τη διάρκεια της Κατοχής, πολλοί από τους απογόνους των πρώτων Βαυαρών πρωτοστάτησαν -κυρίως στις περιοχές Παλαιό Φάληρο και Ν. Ηράκλειο Αθηνών- σε διάφορες εκδηλώσεις, συνεστιάσεις, χορούς και γλέντια με τα στρατεύματα κατοχής.

Στο πλήθος αυτό των Γερμανών πρακτόρων που οργίαζαν στην Ελλάδα πρέπει να προστεθούν και αρκετές Γερμανίδες σύζυγοι Ελλήνων σπουδαστών που είχαν φοιτήσει προπολεμικά στη Γερμανία και αργότερα τις έφεραν στη χώρα μας. Οι γυναίκες αυτές είχαν αναθρέψει και μεγαλώσει τα παιδιά τους με καθαρά γερμανικό τρόπο - η αγωγή και η κατήχηση που τους γινόταν δεν διέφεραν καθόλου από την αυστηρότητα της ανατροφής των νέων της ναζιστικής Γερμανίας.

Υπήρχαν βέβαια και κάποιοι άλλοι -Ελληνες στην καταγωγή- που λόγω των επαγγελματικών τους σχέσεων με αυτή τη χώρα (έμποροι, εισαγω-

γείς, γιατροί, αλλά και λογοτέχνες) είχαν γίνει (αρχικά άθελά τους) σιγά σιγά συνειδητοί φορείς και κήρυκες της εθνικοσοσιαλιστικής ιδέας και της γερμανικής Νέας Τάξης. Οι άνθρωποι αυτοί διατηρούσαν ισχυρούς δεσμούς με το καθεστώς της 4ης Αυγούστου, κάτι που λειτουργούσε ως άλλοθι και ιδεολογική κάλυψη για όλες τις δραστηριότητές τους.

Η μόδα, τα βιομηχανικά επιτεύγματα, ο δυναμισμός του νέου καθεστώτος, οι καινούργιοι θεσμοί, οι αντιλήψεις και γενικά οτιδήποτε είχε σχέση με τη Γερμανία, γινόταν εύκολα αντικείμενο σχολιασμού στους πολιτικούς και ιδιωτικούς κύκλους της χώρας. Γερμανοί αρχαιολόγοι και άλλοι επιστήμονες επισκέπτονταν τα ελληνικά χώματα, Γερμανίδες "αρτίστες" κατέκλυζαν τα καμπαρέ και τα κέντρα διασκέδασης, ενώ περιοδικά και εφημερίδες μιλούσαν με θαυμασμό για την "εύνοια και την αγάπη που έδειχνε ο Χίτλερ για τον κόσμο της αρχαίας Ελλάδος".

Ολα αυτά συνέβαιναν μέχρι το πρωινό της 6ης Απριλίου 1941. Μέσα σε ένα 24ωρο και με συντονισμένες ενέργειες του υφυπουργείου Ασφαλείας και του Μανιαδάκη προσωπικά συνελήφθησαν οι περισσότεροι πράκτορες των Γερμανών στην Αθήνα και στην υπόλοιπη χώρα.

Παρόλα αυτά η γερμανική προπαγάνδα κατά τη διάρκεια του Ελληνογερμανικού Πολέμου είχε αρκετές και σημαντικές επιτυχίες. Με τη βοήθεια του 690 Λόχου Προπαγάνδας διανεμήθηκαν προκηρύξεις στις οποίες οι στρατιώτες της Wehrmacht εμφανίζονταν ως "απελευθερωτές από τους Αγγλους εκμεταλλευτές" και καλούσαν τους Ελληνες να συμπαραταχθούν μαζί τους.

Αξιοσημείωτη ήταν η δράση ενός γερμανικού μυστικού πομπού ("Πατρίς") κατά την τελευταία φάση των εχθροπραξιών, από τον οποίο μεταδίδονταν ψευδείς ειδήσεις και "μαύρη" προπαγάνδα. Ο σταθμός αυτός ήταν δημιούργημα του αξιωματούχου του Υπουργείου Εξωτερικών von Niebelschutz, που υποτίθεται ότι εκπροσωπούσε μια "οργάνωση αληθινών Ελλήνων πατριωτών".

Σε πολλά χωριά και πόλεις της ηπειρωτικής Ελλάδας οι στρατιώτες της Νέας Τάξης παρέλασαν εν μέσω λουλουδιών και χειροκροτημάτων και αυτό διαπιστώνεται από τα γερμανικά επίκαιρα της εποχής και άλλες ουδέτερες μαρτυρίες ή αναφορές. Για την υποδοχή βέβαια αυτή δεν ευθύνεται μόνο η ιδεολογική συμπάθεια μερίδας του πληθυσμού, αλλά και η κούραση από τον πολύμηνο πόλεμο, ο ακούσιος θαυμασμός για τη γερμανική πολεμική μηχανή κ.ά.

Αναμφισβήτητα η γερμανική προπαγάνδα δεν είχε απήχηση μόνο στους οπαδούς μιας πολιτικής παράταξης, όπως συχνά προβλήθηκε μεταπολεμικά. Στους γερμανόφιλους και στους θιασώτες του Γ' Ράιχ ανήκαν παλαιοί κωνσταντινικοί, βενιζελικοί αξιωματικοί και πολίτες που αντιπαθούσαν τον "αγγλόδουλο βασιλιά", καιροσκόποι και οπαδοί της κάθε κατάστασης και φυσικά δεν έλειψαν, όπως γράφει ο Χ. Φλάισερ, "οι λίγοι, αλλά πολύτροποι αποστάτες της Αριστεράς, τύπου Μανωλέα...".

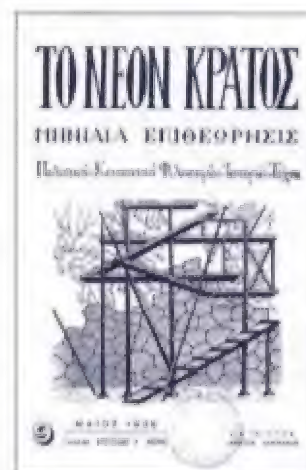
Προπολεμικές εθνικοσοσιαλιστικές εκδόσεις.

ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Μέσα από τις προπολεμικές εκδόσεις του εθνικιστικού χώρου ιδιαίτερη απήχηση είχε το πόνημα του Βασ. Τσιρίμπα, Διδάκτορος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Μονάχου, "Οι Πρωτοπόροι της Εθνικοσοσιαλιστικής Αγωγής", που εκδόθηκε το 1937.

Ο καθηγητής Τσιρίμπας θεωρώντας ότι "*οι προπάτορες ημών ήσαν αναμφιβόλως οι πρώτοι εθνικοσοσιαλισταί*", προχώρησε σε έναν διαφωτιστικό απολογισμό μέσα από ιστορικά παραδείγματα (Τυρταίος, Ομηρος, Ησίοδος, Πλάτων, Ισοκράτης κ.ά.) καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι "*ως η μεταυγουστιανή Ελλάς απέδειξεν, οι σημερινοί Ελληνες είμεθα υπέρ ποτε και άλλοτε πρόθυμοι προς τοιαύτην αγωγήν, διότι η ψυχοσύνθεσις ημών έμεινε και μένει δια μέσου των αιώνων αλώβητος, αρκεί μόνον να έχωμεν τους προς τούτο αξίους ηγέτας*" (σελ. 59).

Ενας άλλος απολογητής του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού στην Ελλάδα ήταν ο εκ Βόλου καταγόμενος Νικ. Κουλαπίδης. Ο Κουλαπίδης παρέμεινε για περισσότερα από 25 χρόνια στη Γερμανία και έζησε από κοντά την εθνικοσοσιαλιστική επανάσταση και τις αλλαγές που αυτή επέφερε στον γερμανικό λαό. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα εξέδωσε τέσσερα βιβλία με σκοπό να διαφωτίσει την ελληνική κοινή γνώμη για "*τις επιθέσεις αι οποίαι γίνονται εκ μέρους ωρισμένων διεθνών κύκλων εναντίον της Γερμανίας και προπαντός του εθνικοσοσιαλισμού*". Τα βιβλία αυτά, που εκδόθηκαν και χρηματοδοτήθηκαν από τη γερμανική πρεσβεία, ήταν: "Η Εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία του Καγκελλαρίου Αδόλφου Χίτλερ", "Η νέα Γερμανία και ο Εθνικοσοσιαλισμός", "Ο Γερμανικός Εθνικοσοσιαλισμός ως παράγων ειρήνης και προόδου" και "Η Γερμανία του Γ' Ράιχ".

Το μηνιαίο περιοδικό «Νέον Κράτος» (τεύχος 9, Μάιος 1938) του Αριστου Καμπάνη.

4

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΟΧΗ

ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΦΙΛΟΙ ΚΥΚΛΟΙ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού Πολέμου υπήρχαν μερικοί αξιωματικοί του στρατού και πολιτικοί, με επικεφαλής τον Γ. Μερκούρη και τον στρατηγό Θ. Πάγκαλο, οι οποίοι επέμεναν μέσω της γερμανικής πρεσβείας να βρεθεί ένας τρόπος σύναψης ανακωχής στο μέτωπο ή κάποιας ειρήνευσης.

Ο στρατιωτικός ακόλουθος της γερμανικής πρεσβείας, ο ελληνομαθής συνταγματάρχης Κρίστιαν φον Κλεμ, θυμόταν αρκετά χρόνια αργότερα πως *"οι κύκλοι αυτοί πρότειναν να παραχωρήσουν στη Γερμανία υποβρυχιακές και αεροπορικές βάσεις στην Πελοπόννησο για όλη τη διάρκεια του πολέμου"*.

Αξιωματικοί όπως ο Τσολάκογλου, ο Πετίνης, ο Δεμέστιχας και ο Μπάκος τόνιζαν στον Κλεμ πως *"είχαν εξασφαλίσει και την έγκριση του πρίγκηπα-διαδόχου Παύλου, γαμπρού του πρώην Αυτοκράτορα Γουλιέλμου της Γερμανίας"*.

Μια αναφορά του 6ου γραφείου της γερμανικής Υπηρεσίας Ασφαλείας (SD) με ημερομηνία 20 Δεκεμβρίου 1940 αξιολογεί τις σχετικές πληροφορίες:

"Από: Υπηρεσία Ασφαλείας και SD
Προς: Υπουργείο Εξωτερικών

Βερολίνο, 20 Δεκεμβρίου 1940

Αναφορά υπ' αριθ. 6ου D4 Hoe/ka
Εσωκλείω αναφορά του 6ου Γραφείου σχετικά με τις δυνατότητες να ασκηθεί γερμανική επιρροή στην Ελλάδα. Θα ήθελα τη γνώμη σας για το αν θα πρέπει να αξιοποιηθούν και πώς.

Ελλάδα: Προτάσεις του γενικού διευθυντή Νικολόπουλου, που βρίσκεται τώρα στο Βερολίνο, για τη διευθέτηση της ελληνοϊταλικής σύρραξης με γερμανική παρέμβαση.

Ο Νικολόπουλος, γενικός διευθυντής της Lufthansa στην Αθήνα, βρίσκεται σε πολύ στενή επαφή μαζί μας από τις αρχές του 1940. Είναι γνωστός επί πολλά χρόνια μέσω των επίσημων επαφών του με το Βερολίνο και η στάση του έναντι της Γερμανίας ήταν πάντα πολύ καθαρή. Την άνοιξη του 1940 παρασημοφορήθηκε με τον Σταυρό του Γερμανικού Αετού από τον Φύρερ. Ο Νικολόπουλος προσπαθεί εδώ και πολλούς μήνες να ανατρέψει τη φανερά αγγλόφιλη κυβέρνηση της Ελλάδας και να την αντικαταστήσει με μια κυβέρνηση φιλική προς τη Γερμανία. Προς αυτήν την κατεύθυνση έχει ήδη κάνει πολλές προτάσεις, αλλά λόγω της γενικής πολιτικής να διατηρηθεί η ειρήνη στα Βαλκάνια το θέμα δεν προωθήθηκε.

Σύντομα, μετά την έναρξη της ιταλοελληνικής σύρραξης, ο Νικολόπουλος μας πλησίασε πάλι για να ζητήσει γερμανική παρέμβαση για τον τερματισμό του πολέμου.

Κατά τη διάρκεια των διαφόρων συνομιλιών ο γενικός διευθυντής Νικολόπουλος υπέβαλε τις ακόλουθες προτάσεις, με την υποστήριξη, όπως είπε, του Ελληνα πρεσβευτή στο Βερολίνο Ρίζου-Ραγκαβή, ο οποίος όμως για ευνόητους λόγους δεν επιθυμεί να αναμιχθεί επισήμως.

Κατόπιν συμφωνίας με εξέχοντες στρατιωτικούς ηγέτες της Ελλάδας -τον στρατηγό ε.α. Γεώργιο Ρέππα, τους αντιστράτηγους Μάρκο Δράκο και Ιωάννη Πιτσίκα και περαιτέρω τους αντιστράτηγους Κωνσταντίνο Πακόπουλο και Δημήτριο Πολίτη, με τους οποίους τη στιγμή αυτή διεξάγει συνομιλίες ο αντιπρόσωπος του Νικολόπουλου, συνταγματάρχης Παπαδόπουλος - η ομάδα αυτή είναι διατεθειμένη:

1. Να επιφέρει τη χωρίς αγώνα κατάληψη της Ελλάδας από τη Wehrmacht.

2. Να θεωρήσει την επακόλουθη γερμανο-αγγλική σύγκρουση επί του ελληνικού εδάφους, που πρέπει να αναμένεται, λαμβανομένων υπ' όψη των θέσεων που κατέχει η Αγγλία στην Ελλάδα, ως γερμανο-αγγλική διαφορά στην οποία οι Ελληνες δεν θα επέμβουν.

Ανακοίνωση της ελληνόφωνης εκπομπής "Χαίρε Ελλάς" του ραδιοφωνικού σταθμού του Βερολίνου, στη γερμανική εφημερίδα "Neue Athener Zeitung" που εκδιδόταν στην Αθήνα (Μάιος 1940). Παρουσιάστρια της εκπομπής ήταν η Ανδρομάχη Αναγνωστοπούλου.

… Hellenen". Gäste sind herzlich eingeladen.

Am Mittwoch, den 29. Mai, von 20,30—21 Uhr Athener Zeit veranstaltet der Deutsche Kurzwellensender, Berlin wieder seine beliebte Sendung

ΧΑΙΡΕ ΕΛΛΑΣ

Das genaue Programm steht noch nicht fest. Sprecherin ist wie bisher Andromache Anagnostopoulo.

Deutsche Evangel. Gemeinde

Athen, odos Sina 66

Sonntag, 26. Mai: 10 Uhr Gottesdienst.

Kino-Programme vom 27. — 2. Juni

ALHAMBRA: ROBERT KOCH (DEUTSCH)

APOLLON: Carmen (Span.)

Ο πρώτος κατοχικός πρωθυπουργός Γ. Τσολάκογλου (δεξιά) και ο υπουργός Εθνικής Αμυνας, Γ. Μπάκος (αριστερά) (βλ. Χάγκεν Φλάισερ: "Στέμμα και Σβάστικα", εκδόσεις Παπαζήση).

αποκλειστικά μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών, αποκλειομένων των Ιταλών! Αν παρά ταύτα η Γερμανία επετίθετο, οι Ελληνες θα πολεμούσαν μέχρις εσχάτων. Αντίθετα αν οι Γερμανοί αποδέχονταν την πρόταση ο Ελληνικός Στρατός θα μεριμνούσε για την εκδίωξη των Αγγλων από τη χώρα.

Ο Ερμπαχ μαζί με τον Κλεμ προσπάθησαν να αξιολογήσουν τις πληροφορίες αυτές και κατέληξαν στο συμπέρασμα πως επρόκειτο μάλλον για "ανεξάρτητη ενέργεια των στρατιωτικών", υποπτευόμενοι ότι πίσω από αυτήν ήταν ο Τσολάκογλου και ενδεχομένως ο στρατηγός Δράκος.

Τρεις μέρες αργότερα με νέο υπερεπείγον τηλεγράφημα ο πρεσβευτής ενημέρωσε τον αρχηγό των γερμανικών μυστικών υπηρεσιών, φον Κανάρη, πως παρόμοια πρόταση του έκανε και ο πολιτευτής Γ. Μερκούρης, ο οποίος ενεργούσε, όπως είπε, εν γνώσει του βασιλιά και του πρωθυπουργού Κορυζή. Το τελευταίο φαίνεται απίθανο διότι και οι δύο ήταν σταθερά δεμένοι στο άρμα των Βρετανών. Το ίδιο υποστηρίζει και ο Αλέξανδρος Ζαούσης στην εξαιρετική μελέτη του "Οι δύο όχθες του 1939-1945". Μάλλον λοιπόν ο Μερκούρης θα ενεργούσε μονομερώς εκπροσωπώντας "τους γερμανόφιλους κύκλους".

Ο Τσολάκογλου προχώρησε ακόμα πιο πολύ. Με προσωπική πρωτοβουλία συναντήθηκε με τον Γερμανό πρόξενο στις 12 Μαρτίου στη Θεσσαλονίκη.

Ο Μανιαδάκης, η άλλη αινιγματική φυσιογνωμία της μεταξικής δικτατορίας, επί μεγάλο χρονικό διάστημα είχε τη φήμη του γερμανόφιλου. Από το καλοκαίρι του 1940 όμως προσανατολίστηκε στη βρετανική πολιτική και απέκτησε την εμπιστοσύνη του Γεωργίου. Λίγο πριν από το ιταλικό τελεσίγραφο της 28ης Οκτωβρίου πληροφόρησε τον Βρετανό πρεσβευτή ότι τα μόνα μέλη της κυβέρνησης που εθεωρούντο γερμανόφιλοι ήταν ο Κοτζιάς και ο υπουργός Δικαιοσύνης Ταμπακόπουλος (βλ. Πρακτικά του Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου "Η Ελλάδα 1936-1944", σελ. 198).

Οι περισσότεροι Ελληνες διπλωμάτες στο εξωτερικό είχαν επηρεαστεί από τη γερμανική προπαγάνδα. Ο Πιπινέλης, πρεσβευτής στη Σόφια, τόνιζε στον Γερμανό ομόλογό του ότι η κυβέρνησή του ήθελε "να θέσει αμέσως τέρμα" στον πόλεμο με την Ιταλία. Η Ελλάδα όμως ήταν αναγκασμένη να συνεχίσει τον αγώνα επειδή, όπως πίστευε, οποιαδήποτε λύση συμβιβασμού στην Αλβανία θα προκαλούσε λαϊκή εξέγερση.

Ο Ελληνας πρεσβευτής στις ΗΠΑ "πληροφόρησε" τους Ρώσους ότι η Ελλάδα στην πραγματικότητα δεν επιθυμούσε να πολεμήσει εναντίον της Ιταλίας, αλλά ήταν αναγκασμένη να το πράξει επειδή πιεζόταν από τους Βρετανούς (GR.: Thomsen, Ουάσιγκτον, 24/2/1941, 675/258375).

Και ο στρατιωτικός ακόλουθος της ελληνικής πρεσβείας στο Βουκουρέστι, συνταγματάρχης Μαραθέας, διαβεβαίωνε τους Γερμανούς διπλωμάτες ότι ο ελληνικός στρατός έτρεφε φιλικά αισθήματα απέναντι στη Γερμανία και οπωσδήποτε δεν θα περνούσε αδιαμαρτύρητα μια βρετανική επέμβαση στη βόρεια Ελλάδα (GR.: Βουκουρέστι, 26/2/1941, 449/223061).

Ολες αυτές οι προθέσεις και οι πρωτοβουλίες των Ελλήνων αξιωματούχων σταμάτησαν περί τα τέλη Μαρτίου. Η επιχείρηση "Μαρίτα" ετοιμαζόταν με έντονους ρυθμούς, ο Χίτλερ είχε προχωρήσει προς την κατεύθυνση της σύγκρουσης με την Ελλάδα και κανένα επιχείρημα ή έκκληση δεν ήταν δυνατό να τον μεταπείσει.

Το κεφάλαιο της δράσης των γερμανόφιλων παραγόντων έκλεισε στις 21 Απριλίου 1941. Εκείνη την ημέρα ο Μανιαδάκης, έχοντας τη σύμφωνη γνώμη του βασιλιά και του Κορυζή, διέταξε τη σύλληψη των περισσότερων γερμανόφιλων θέτοντας τέρμα στα σενάρια περί "ελληνογερμανικής ανακωχής". Συνελήφθησαν χωρίς κατηγορία οι πρώην υπουργοί Γεώργ Μερκούρης, Ν. Δαρβέρης, Πέτρος Ράλλης, ο καθηγητής Νικ. Λούβαρης, οι δημοσιογράφοι Ν. Α-

ναστασόπουλος, Σπ. Τραυλός και Γεώργ. Βούρος, οι Περικλής Κάβδας και Ν. Ροδόπουλος, οι απόστρατοι αξιωματικοί Ναπ. Ζέρβας, Ι. Πάσσαρης και οι αδελφοί Παπούλα, ο Αστυνομικός Διευθυντής Ιωάν. Πολυχρονόπουλος και ο Κ. Νταϊφάς. Οι παραπάνω παρέμειναν υπό συνθήκες "τρομακτικής απομόνωσης" στα κρατητήρια του Τάγματος Χωροφυλακής Μακρυγιάννη και απελευθερώθηκαν το Σάββατο 26 Απριλίου, μία μόλις ημέρα πριν από την είσοδο των Γερμανών στην Αθήνα.

Ο καθηγητής Νικ. Λούβαρης χρημάτισε υπουργός Παιδείας στην κυβέρνηση Μεταξά μέχρι την 4η Αυγούστου 1936 που κηρύχθηκε η δικτατορία και παραιτήθηκε επειδή αρνήθηκε να υπογράψει το διάταγμα περί αναστολής της ισχύος του Συντάγματος. Αργότερα, επί Κατοχής, ανέλαβε εκ νέου το Υπουργείο Παιδείας, ενώ μεταπολεμικά έγινε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Ο Λούβαρης στα "Απομνημονεύματά" του ισχυρίστηκε ότι η σύλληψή του έγινε επειδή ο ίδιος μαζί με τους Πέτρ. Ράλλη, Ν. Δαρβέρη και Κωνστ. Ροδόπουλο (μετέπειτα πρόεδρο της Βουλής επί Κ. Καραμανλή), σχεδίαζαν να μεσολαβήσουν οι Γερμανοί για τη σύναψη ανακωχής κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο.

Ο στρατηγός Ιωάννης Πάσσαρης, υφυπουργός Αεροπορίας επί 4ης Αυγούστου, άσκησε σφοδρή κριτική εναντίον της δικτατορίας κατά τους πρώτους μήνες της "διακυβέρνησης" Τσολάκογλου, γράφοντας άρθρα σε αθηναϊκές εφημερίδες.

Ο γνωστός "κινηματίας" Ναπ. Ζέρβας υπήρξε στην πραγματικότητα γερμανόφιλος, όπως υπήρξαν πολλοί πρώην βενιζελικοί "κινηματίες". Επειτα όμως αποστασιοποιήθηκε για άγνωστους λόγους από τους κύκλους των γερμανόφιλων, συγκρότησε τον ΕΔΕΣ και προχώρησε στον σχηματισμό ανταρτικών ομάδων.

Ο συνταγματάρχης ε.α. Περικλής Κάβδας επί Μεταξά ήταν υπουργός - Γεν. Διοικητής Θράκης και μετά τον πόλεμο ανέλαβε σημαίνουσα θέση στο Υπουργείο Γεωργίας, στην κυβέρνηση Παπάγου. Εκλεγόταν συνεχώς βουλευτής στον Νομό Δράμας, παρά το γεγονός ότι υπήρξε συναρχηγός εθνικοσοσιαλιστικής οργάνωσης κατά την κατοχική περίοδο. Με ειδικό διάταγμα της κυβέρνησης Τσολάκογλου το 1942 έλαβε τον βαθμό του υποστρατήγου.

Οι περισσότεροι από τους συλληφθέντες από τον Μανιαδάκη, αλλά και άλλοι γνωστοί γερμανόφιλοι συνεργάστηκαν με τους Γερμανούς κατά τη διάρκεια της Κατοχής, ενώ δρομολογήθηκαν πολλά πολιτικά παιχνίδια και ίντριγκες ανάμεσα στη γερμανική πρεσβεία και τους Έλληνες "δοσίλογους", με τελικό σκοπό την κατάληψη κάποιου υπουργικού θώκου.

Η ΠΡΩΤΗ ΚΑΤΟΧΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Λίγες ημέρες μετά την εισβολή των Γερμανών στην Ελλάδα οι εφημερίδες ανακοίνωναν, την 1η Μαΐου 1941, πως η πρώτη κατοχική κυβέρνηση ορκίστηκε. Η κυβέρνηση του στρατηγού Τσολάκογλου γνωστοποίησε στους πολίτες της κατεχόμενης πια χώρας πως "αυτή είναι η νόμιμος κυβέρνηση και με τη συγκατάθεση των δυνάμεων κατοχής θέλει να αποκαταστήσει την ησυχία και την τάξη στον δυστυχισμένο αυτόν τόπο". Ακόμα δήλωσε πως βασίζεται "...στον πατριωτισμό καθ' ενός από τον λαό".

Η πρώτη κατοχική κυβέρνηση αποτελείτο από τους: πρωθυπουργός ο στρατηγός Τσολάκογλου, υπουργός Εσωτερικών ο στρατηγός Δεμέστιχας, υπουργός Εργασίας και Γεωργίας ο στρατηγός Κατσιμήτρος, υπουργός Δικαιοσύνης και Αγορανομίας ο Λιβιεράτος, υπουργός Υγιεινής και Κοινωνικής Πρόνοιας ο Λογοθετόπουλος, υπουργός Παιδείας και Τύπου ο Λούβαρης, υπουργός Ασφαλείας ο στρατηγός Μάρκου, υπουργός Συγκοινωνίας, Σιδηροδρόμων και ΤΤΤ ο στρατηγός Μουτούσης, υπουργός Εθνικής Αμυνας ο στρατηγός Μπάκος, υπουργός Ναυτιλίας ο πλοίαρχος Παπαδόπουλος και υπουργός Εθνικής Οικονομίας ο Χατζημιχάλης.

Οι Γερμανοί στη Θεσσαλονίκη. Προσέξτε τον "φιλοχιτλερικό" χαιρετισμό ορισμένων "Ελλήνων" της συμπρωτεύουσας.

Κατά τις πρώτες ημέρες οι Γερμανοί προσπάθησαν να δείξουν πως ήλθαν στη χώρα ως φίλοι και όχι ως κατακτητές. Οι διοικητικές και οι αστυνομικές αρχές παρέμειναν όπως είχαν, ενώ με προσωπική διαταγή του Χίτλερ αφέθηκαν ελεύθεροι όλοι οι Ελληνες αιχμάλωτοι της Στρατιάς Ηπείρου και των Οχυρών. Σε όλους ανεξαιρέτως τους αξιωματικούς επετράπη να φέρουν τιμητικά το στρατιωτικό τους ξίφος.

Σίγουρα αυτή ήταν μια πράξη που έσωσε από την αιχμαλωσία και ίσως από τον θάνατο χιλιάδες Ελληνες στρατιώτες. Και η αλήθεια είναι πως αυτή η χάρη -αν μπορεί να θεωρηθεί ως χάρη μετά την άνανδρη επίθεση της 6ης Απριλίου- αποδόθηκε μόνο στον Ελληνικό Στρατό από όλους τους άλλους στρατούς της Ευρώπης. Στις 2 Μαΐου 1941 ο ραδιοσταθμός του Βερολίνου μετέδωσε πως "παραπλεύρως της γερμανικής σημαίας θα κυματίζει και η ελ-

Η παρέλαση της "Νίκης" στην Αθήνα (Μάιος 1941).

ληνική", ενώ δόθηκαν αυστηρές εντολές στους "στρατιώτες του Ράιχ να συμπεριφέρονται ευπρεπώς στους Ελληνες πολίτες". Ολες αυτές οι προσπάθειες ερμηνεύονται ως προσπάθειες των Γερμανών να βρουν κάποια απήχηση και στηρίγματα στην κατεχόμενη χώρα.

Η κυβέρνηση Τσολάκογλου για να ηρεμήσει κάπως τα πράγματα λόγω της ντροπής της ήττας, κατηγόρησε ως υπεύθυνους τον βασιλιά Γεώργιο και τους υπουργούς του Μεταξά που διέφυγαν στη Μέση Ανατολή. Με διάταγμα που δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες στις 30/6/1941 δημεύθηκαν οι περιουσίες των ισχυρών της 4ης Αυγούστου, των καταχραστών και των συγγενών τους, ενώ διαλύθηκε και η ΕΟΝ.

Παράλληλα στα κατά τόπους γερμανικά φρουραρχεία άρχισε η στρατολόγηση συνεργατών, διερμηνέων, παλαιών και νέων "πεμπτοφαλαγγιτών" και πρακτόρων που θα καθιστούσαν το έργο της γερμανικής προπαγάνδας ευκολότερο.

Οι πρώτοι πολιτικοί αρχηγοί που συνέστησαν *"να ταχθεί ο ελληνικός λαός στο πλευρό του Αξονα"*, ήταν οι ιδρυτές του νεοεμφανιζόμενου "Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδος". Ακολούθησαν δηλώσεις και λόγοι πολλών ακόμα πολιτικών και άλλων παραγόντων που επαινούσαν την απόφαση του Τσολάκογλου να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου δήλωσε στον υπουργό Σ. Μουτούση όταν ορκίστηκε στο Υπουργείο Συγκοινωνίας: *"Είναι θείον δώρον δια τον Ελληνικόν λαόν και συγκατάβασις του κατακτητού το ότι εδέχθη να γίνη ελληνική κυβέρνησης"*.

Πολλοί ακόμα πολιτικοί, καθηγητές, άνθρωποι των γραμμάτων, αξιωματικοί, έσπευσαν να συμπαρασταθούν στον Τσολάκογλου. Ο στρατηγός αναφέρει στα "Απομνημονεύματά" του δεκάδες ονόματα, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι όλοι ήταν απαραίτητα γερμανόφιλοι: Δημ. Μάξιμος, Περ. Ράλλης, Γεώργ. Πεσμαζόγλου, Στέφ. Στεφανόπουλος, ο στρατηγός Δημ. Καθενιώτης, οι καθηγητές Ξενοφών Ζολώτας και Αγγελος Αγγελόπουλος, ο Δημ. Βλάχος, ο Παναγ. Κανελλόπουλος, ο Ντίνος Τσαλδάρης, οι στρατηγοί Αλέξ. Οθωναίος, Πάγκαλος και Γονατάς και πολλοί άλλοι.

Η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Αθηνών μάλιστα εξέδωσε ανακοίνωση: *"...χαίρουσα επί τη συγκροτήσει της Εθνικής κυβερνήσεως, υποβάλλει θερμά συγχαρητήρια εις τας στιβαράς χείρας της υμετέρας εξοχότητος... αισθάνεται το καθήκον να διαδηλώση ότι τάσσεται παρά το πλευρόν αυτής... και ότι σύμπαν το Εθνος θα συνδράμη εκθύμως την υφ' υμάς κυβέρνησιν..."*.

Υπέγραψαν ο πρύτανης Γ.Θ. Φωτεινός, ο αντιπρύτανης Γεώργ. Μπαλής και άλλοι εξέχοντες καθηγητές.

Σε γενικές γραμμές το σύνολο του πνευματικού και του πολιτικού κόσμου έδειξε ανοχή, αν όχι "ευλόγησε" τη συγκρότηση της πρώτης κατοχικής κυβέρνησης. Και η ανοχή αυτή υπήρχε τουλάχιστον ως τις αρχές του 1943, αφού μετά την ήττα των Γερμανών στο Στάλινγκραντ οι περισσότεροι πρώην "υμνητές" απομακρύνθηκαν ή εντάχθηκαν στο αγγλόφιλο άρμα.

Η ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΩΝ ΓΛΕΖΟΥ ΚΑΙ ΣΑΝΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ Γ. ΜΕΡΚΟΥΡΗ

Αμέσως μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Γερμανούς (31 Μαΐου 1941) μια ομάδα πολιτευ-

τών του νησιού έσπευσε να αποδοκιμάσει την αντιγερμανική δράση των Κρητικών. Την εποχή εκείνη, επειδή είχαν δημιουργηθεί ορισμένα έκτροπα σε βάρος των Γερμανών αλεξιπτωτιστών, το Γερμανικό Πρακτορείο Ειδήσεων και οι αθηναϊκές εφημερίδες είχαν δώσει μεγάλη έκταση στο θέμα.

Συγκεκριμένα στην εφημερίδα "Καθημερινή" της 5ης Ιουνίου 1941 δημοσιεύθηκε η παρακάτω είδηση: *"Εκ των παρεδημούντων Κρητών πολιτευτών, επεσκέφθησαν τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως χθες οι κ.κ. Κούνδουρος Ιωσήφ, Μειμαράκης Βασ., Τσόντος Βάρδας, Τζερμιάς Νικ. και έφεδροι αξιωματικοί απολυθέντες, οίτινες μετ' αποτροπιασμού απεδοκίμασαν τας ωμότητας της Κρήτης προς τους Γερμανούς στρατιώτας"*.

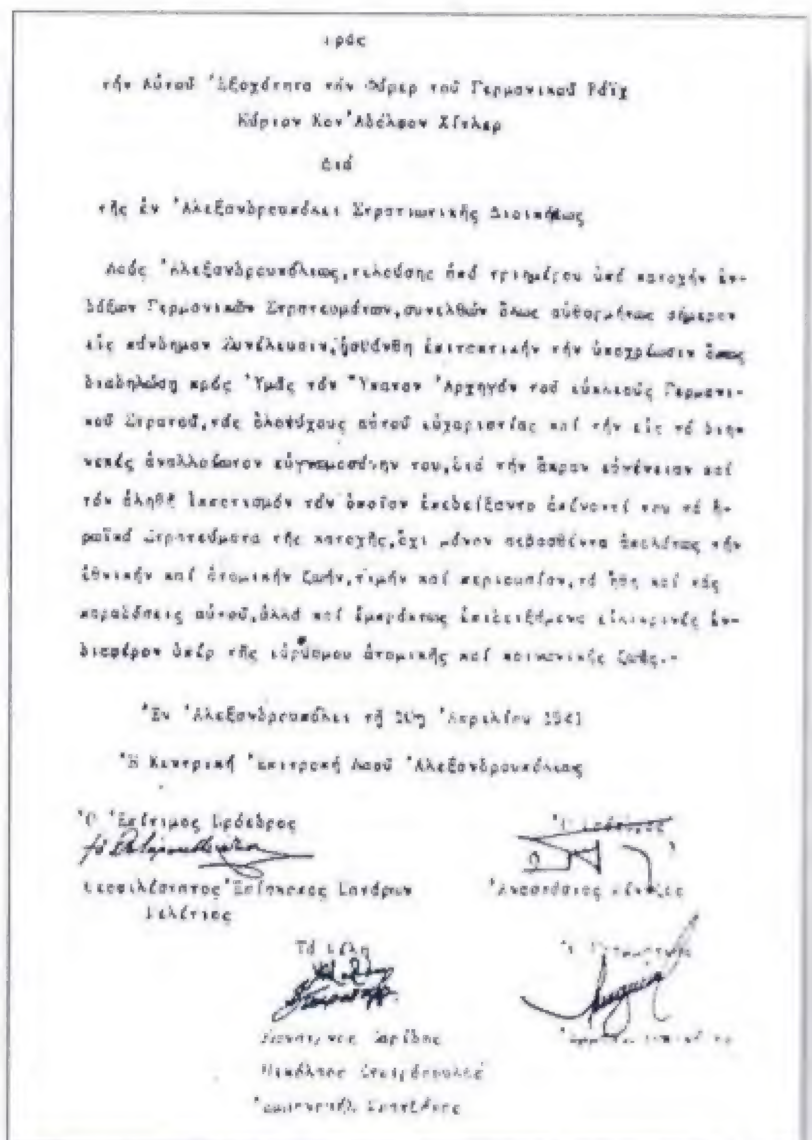
Γράφει σχετικά ο Δημοσθ. Κούκουνας: *"Η αποδοκιμασία αυτή των Κρητών πολιτευτών ήταν -όπως είναι ευνόητο- αυθόρμητη και θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί, αν το ήθελαν. Πίστευαν όμως ότι έτσι εξασφαλίζουν την πολιτική τους συνέχεια και ότι εγγράφουν υποθήκες για την χρησιμοποίησή τους στις κατοχικές κυβερνήσεις..."*.

Τις ημέρες εκείνες οι Γερμανοί είχαν καταγγείλει στη διεθνή κοινή γνώμη ότι οι Κρητικοί "κατατεμάχιζαν" τους Γερμανούς αλεξιπτωτιστές όταν τους έβρισκαν απομονωμένους. Και συνεχίζει ο Δημ. Κούκουνας: *"Σε αυτή την καταγγελία αφορούσε η ανωτέρω θέση μερικών πολιτικών της Κρήτης"*.

Την ίδια εποχή οι εκδηλώσεις συμπάθειας από τον ελληνικό λαό προς τους Άγγλους αιχμαλώτους πλήθαιναν. Υπήρχαν όμως και κάποιοι άλλοι Ελληνες, φίλοι του Αξονα, οι οποίοι με οποιονδήποτε τρόπο εκδήλωναν την αντιπάθειά τους και αποκήρυτταν αυτές τις εκδηλώσεις που "ντρόπιαζαν" την Ελλάδα στα μάτια των Γερμανών.

Πρώτοι από όλους ο γνωστός Γεώργιος Σπ. Μερκούρης και το κόμμα που ίδρυσε αμέσως μετά την είσοδο των Γερμανών στην Ελλάδα. Γράφει η "Καθημερινή" στις 16 Μαΐου 1941: *"Χθες την εσπέραν, κατόπιν φιλικής προσκλήσεως, συνεκεντρώθησαν εις την οικίαν του κ. Γ. Μερκούρη, ιδρυτού και αρχηγού του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος της Ελλάδος, πολίται όλων των τάξεων και ήκουσαν παρ' αυτού εκτιθεμένας τας αντιλήψεις του επί της διαμορφωθείσης καταστάσεως και τας κατευθυντηρίους γραμμάς δια την ενδεικνυομένην αντιμετώπισιν αυτής. Επηκολούθησε συζήτησις κατά την οποίαν διεπιστώθη ότι πάντες οι συνελθόντες περιβάλλουν με απόλυτον εμπιστοσύνην τον αρχηγόν, εις τον οποίον παρέσχον εν λευκώ την εξουσιοδότησιν δια την συνέχισιν της εθνικής προσπαθείας του Κόμματος"*.

Δύο εβδομάδες αργότερα έγινε η γνωστή πράξη της καταβίβασης της γερμανικής σημαίας από δύο Ελληνες πατριώτες στην Ακρόπολη. Αμέσως ο Γ. Μερκούρης έστειλε μια ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε την επομένη στις εφημερίδες καταγγέλοντας την ενέργεια αυτή ως *"πράξιν ασχήμονος απρεπείας"* και *"...ξένου προς τας ελληνικάς παραδόσεις πολιτισμού, φιλοξενίας και θαυμασμού προς παν συμβολίζον την παρουσίαν εν τη χώρα μας Κράτους γενναίου, ισχυρού και επανειλημμένως εκδηλώσαντος δια υψηλοφρόνων πράξεων και κολακευτικών χαρακτηρισμών φιλικάς διαθέσεις και θαυμασμόν προς τον ελληνικόν ηρωισμόν. Η αυθαίρετος και ακατονόμαστος πράξις της κλοπής της σημαίας του Ράιχ εκ της Ακροπόλεως είναι αδύνατον να είναι έργον Ελληνος ανεξαρτήτου την ψυχήν και το φρόνημα και εκδήλωσις ελευθερωτικού πνεύματος. Αντιθέτως, πιστεύομεν ακραδάντως ότι είναι ασχημία κατωτέρου ανθρώπου, ξένα συμφέροντα υπηρετούντος και παν συμφέρον έχοντος να ενσπείρη μεταξύ του Γερμανικού Ράιχ και του ατυχούς ελληνικού λαού την παράτασιν των αγαγόντων μέχρι του σημερινού εθνικού δράματος ανοσίων εγκλημάτων. Ανεξαρτήτως αισθημάτων, φρονημάτων, πολιτικών αντιλήψεων, η Γερμανία και η Ελλάς ευρέθησαν αντιμέτωποι. Οι λαοί μας επετέλεσαν γεν-*

Πρός

τήν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τόν Φύρερ τοῦ Γερμανικοῦ Ράϊχ

Κύριον Κον Ἀδόλφον Χίτλερ

διά

τῆς ἐν Ἀλεξανδρουπόλει Στρατιωτικῆς Διοικήσεως

Λαός Ἀλεξανδρουπόλεως, τελούσης πρό τριημέρου ὑπό κατοχήν ἐνδόξων Γερμανικῶν Στρατευμάτων, συνελθών ὅλως αὐθορμήτως σήμερον εἰς πάνδημον Συνέλευσιν, ᾐσθάνθη ἐπιτακτικήν τήν ὑποχρέωσιν ὅπως διαδηλώσῃ πρός Ὑμᾶς τόν Ὕπατον Ἀρχηγόν τοῦ ἐνδόξου Γερμανικοῦ Στρατοῦ, τάς ἀπείρους αὐτοῦ εὐχαριστίας καί τήν εἰς τό διηνεκές ἀναλλοίωτον εὐγνωμοσύνην του, διά τήν ἄκραν ἐπιείκειαν καί τόν ἀληθῆ ἱπποτισμόν τόν ὁποῖον ἐπεδείξαντο ἀπέναντί του τά ἡρωϊκά Στρατεύματα τῆς κατοχῆς, ὄχι μόνον σεβασθέντα ἀπολύτως τήν ἐθνικήν καί ἀτομικήν ζωήν, τιμήν καί περιουσίαν, τά ἤθη καί τάς παραδόσεις αὐτοῦ, ἀλλά καί ἐμφανῶς ἐπιδειξάμενα εἰλικρινές ἐνδιαφέρον ὑπέρ τῆς εὐρύθμου ἀτομικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς.-

Ἐν Ἀλεξανδρουπόλει τῇ 10ῃ Ἀπριλίου 1941

Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή Λαοῦ Ἀλεξανδρουπόλεως

Ὁ Ἐπίτιμος Πρόεδρος
Σεβασμιώτατος Ἐπίσκοπος [illegible]
Μελέτιος

Ὁ Πρόεδρος
Ἀναστάσιος [illegible]

Τά Μέλη
[illegible]
Ἡρακλῆς [illegible]
[illegible]

Ὁ Γραμματεύς
[illegible]

Επιστολή που απηύθυνε ο Μητροπολίτης Αλεξανδρουπόλεως Μελέτιος, μαζί με άλλους επιφανείς συμπολίτες του, προς τον Χίτλερ στις 10 Απριλίου 1941. Ένας από τους υπογράφοντες διετέλεσε αργότερα βουλευτής του ελληνικού Κοινοβουλίου.

Αλεξανδρούπολη, Απρίλιος 1941. Λίγο μετά την κατάληψη της πόλης από τον Γερμανικό Στρατό, ο Δήμαρχος, ο Μητροπολίτης και πλήθος λαού «συγκεντρωθέντες αυθορμήτως» απέστειλαν ευχαριστήριο τηλεγράφημα προς τον Χίτλερ.

ναίως το καθήκον των. Εκ της συγκρούσεως, ως ήτο επόμενον, εξήλθον νικηταί και ηττημένοι. Εκατέρωθεν ανεγνωρίσθη και εθαυμάσθη το πνεύμα της αυτοθυσίας και του ηρωισμού. Επήλθεν η ανακωχή. Τα ένδοξα ελληνικά όπλα έτυχον των αρμοζουσών εις αυτά τιμών. Οι αιχμάλωτοί μας αφέθησαν ελεύθεροι. Οι αξιωματικοί μας διετήρησαν τα ξίφη των. Η ελληνική κυριαρχία εφ' όλων των κατεχομένων εδαφών ανεγνωρίσθη δια του σχηματισμού της Ελληνικής κυβερνήσεως. Υπεγράφη μεταξύ νικητών και ηττημένων μια ηθική σύμβασις επικυρωθείσα δια πασών των ανωτέρω πράξεων, δεσμεύσασα εκατέρους να εξέλθωμεν εκ του κυκεώνος των τραγικών παρεξηγήσεων και να βαδίσωμεν προς μίαν αμοιβαίαν κατανόησιν, ήτις θα οδηγήση ασφαλώς εις την εξυπηρέτησιν των εκ των δύο λαών ασφαλώς του πλέον αδικηθέντος. Τούτων ούτως εχόντων δια πάντα γνήσιον εκ καταγωγής Έλληνα και παραμείναντα τοιούτον και αιρόμενον άνωθεν των οδυνηρών περιστάσεων, η ξενόδουλος πράξις, η μολύνουσα τον φιλόξενον και ιερόν χώρον της Ακροπόλεως, μόνον ως κατά της ελληνικής πατρίδος στρεφομένη χαρακτηρίζεται και ως τοιαύτη μαζί με όλας τας άλλας, τας προκαλεσάσας την εθνικήν συμφοράν, παραδίδεται εις την γενικήν περιφρόνησιν και αποδοκιμασίαν".

Ο Μερκούρης δεν ήταν ο μόνος Ελληνας πολιτικός που καταδίκασε την ενέργεια των δύο πατριωτών. Ακολούθησε ένα πλήθος παλαιών και νέων γερμανόφιλων και καιροσκόπων, με πρώτο τον αρχηγό της "Εθνικοσοσιαλιστικής Φρουράς Ελλάδος", Νικόλαο Πάικο, που εξέδωσε προκήρυξη όπου αναφερόταν ότι προσέφερε αμοιβή 20.000 δρχ. *"υπέρ εκείνου όστις ήθελε καταθέση ή οπωσδήποτε συντελέση εις την σύλληψιν του δράστου της κλοπής της Γερμανικής σημαίας"* ("Καθημερινή", 4 Ιουνίου 1941).

Η συνέχεια των διακηρύξεων και των καταδικαστικών ψηφισμάτων υπήρξε ανάλογη. "Η Επιτροπή Λαού Καλλιθέας", για παράδειγμα, αποδοκίμασε τις αντιγερμανικές εκδηλώσεις με το ακόλουθο ψήφισμα που ανακοινώθηκε μέσω του αθηναϊκού Τύπου:

"Ο Λαός της Καλλιθέας εξ αφορμής των εις βάρος της Γερμανικής Κατοχής διαπραχθέντων βανδαλισμών, αποδοκιμάζει τους δράστας τοιούτων πράξεων ανάνδρων. Αι αισχραί αύται πράξεις ουδεμίαν αισθηματικήν συνείδησιν ερμηνεύουν, ει μη μόνον τον κακώς εννοούμενον ατομισμόν εις βάρος του συνόλου του Ελληνικού Λαού. Ο πάντοτε φιλόνομος λαός της Καλλιθέας μαζί με τον σεβασμόν και την αγάπην του προς τα εν Ελλάδι γερμανικά στρατεύματα, διαδηλοί πίστιν και νομιμοφροσύνην".

Το ψήφισμα υπογράφηκε από τον Δήμαρχο Καλλιθέας Ιωάννη Αραπάκη και ακολουθούσαν οι υπογραφές των Ανδρ. Κουμάνταρου, υποστράτηγου, Νικ. Γαβαλά, δημοσιολόγου, Τιμ. Τόλια, δικηγόρου, Δ. Μπάφαλη, δικηγόρου, Δ. Μαρίνου, εμπόρου, Αγγ. Φίλιππα, δικηγόρου, Ν. Θεοδωρίδη, ιατρού, Χρ. Πολυχρονόπουλου, δικηγόρου, Αθ. Τσιλιβάκου, φαρμακοποιού, και άλλων.

Επιστολές συλλόγων, σωματείων και πολιτών ακόμα, οι οποίες κατέκλυσαν το γερμανικό φρουραρχείο Αθηνών, εκδήλωναν την πίστη και τη νομιμόφρονα στάση τους απέναντι στον Γερμανικό Στρατό. Χαρακτηριστικό είναι το ψήφισμα μιας άλλης εθνικοσοσιαλιστικής ομάδας που την αποτελούσαν οι Γ. Χαμαντζής, Δ. Πιτσιπής, Αγγ. Λαπατάς, Β. Μανωλιάς, Ευάγγ. Βουρδούμπας, Χρ. Ρομπόκος, Παν. Ψαρρής, Π. Αργυρόπουλος, Παναγ. Σκυριανός και Σ. Σούγκρας.

Το συγκεκριμένο ψήφισμα αναφέρει τα εξής: *"Οι υπογεγραμμένοι, λαβόντες γνώσιν των ωμοτήτων εν Κρήτη κατά των Γερμανών και των αθλίων πράξεων διεφθαρμένης συνειδήσεως Ελλήνων εν τη Ακροπόλει, εκφράζομεν αποτροπιασμόν, βδελυγμίαν και αγανάκτησιν κατά τοιούτων ασυνειδήτων προδοτών ελληνικών συμφερόντων. Ποιούμεθα έκκλησιν προς υμάς όπως δια δρακοντείων μέτρων αποτρέψητε εν τω μέλλοντι παρεμφερείς αθλιότητας. Είναι ανάγκη όπως ο ευφυής Ελληνικός Λαός εξέλθη της πλάνης εις ην έχει εμπέσει δια της αγγλοδούλου προπαγάνδας της φυγάδος κυβερνήσεως. Καλέσατε τους πράγματι αγαπώντας την πατρίδα των και την ελευθερίαν των εις δραστήριαν συνεργασίαν προς ταχείαν ανόρθωσιν και επούλωσιν των εκ του πολέμου πληγών, προπαντός δε προς αποτροπήν του τρομερού κινδύνου της εκλείψεως της πολιτικής αυθυπαρξίας της χώρας μας. Τα έναντι του Γερμανικού Εθνους και του Φύρερ αισθήματα του Ελληνικού Λαού πρέπει να είναι η αγάπη, ο θαυμασμός, η ευγνωμοσύνη".*

Παράλληλα ένα άλλο ψήφισμα των Βιοτεχνικών Οργανώσεων Ελλάδος διαμαρτυρόταν και αποδοκίμαζε *"μετ' αποτροπιασμού και αγανακτήσεως τας υπό ευαρίθμων ταραξιών εκδηλωθείσας ασχημίας εναντίον των στρατευμάτων της Κατοχής"*. Το υπέγραψαν οι τότε γνωστοί έμποροι και βιοτέχνες των

Αθηνών Κ. Ιγγλέσης, Ι. Σιστοβάρης, Κ. Παπαδόγιαννης, Αγγ. Γεωργάτος, Δ. Μιχαηλίδης, Θ. Βοσινάκος, Δ. Χαλούλος, Θ. Παπάζογλου, Γ. Πούλος, Κ. Χιωτάκης, Ι. Παπαγιάννης κ.ά.

Στο ίδιο πνεύμα ήταν και η προκήρυξη του γεν. γραμματέα της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας Ιωάννη Καλομοίρη, ο οποίος καταδίκαζε απευθυνόμενος προς όλους τους εργαζόμενους την εξαφάνιση της σημαίας και τους "βανδαλισμούς" των Κρητικών. Ο Καλομοίρης αργότερα, κατά τη διάρκεια της Κατοχής, πέρασε στο Κομμουνιστικό Κόμμα και αποτέλεσε στέλεχος της ΠΕΕΑ.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Αμέσως μετά την είσοδο των Γερμανών στην Ελλάδα ένα πλήθος δημοσιογράφων και εκδοτών τάχθηκε υπέρ των κατακτητών συνιστώντας μάλιστα ενεργητική και άμεση συνεργασία μαζί τους. Πρώτος από όλους εκφράστηκε ο γνωστός ακαδημαϊκός και λογοτέχνης Σπύρος Μελάς.

Ο Μελάς, πεπεισμένος για τη νίκη του Αξονα, εκδηλώθηκε από τις πρώτες κατοχικές ημέρες. Εγραφε στην "Καθημερινή" της 4ης Μαΐου 1941: "*Χάρις εις την γενναιόφρονα χειρονομία του Αρχηγού του Γερμανικού Εθνους οι πολεμισταί μας επιστρέφουν στα σπίτια τους. Ετσι επιστρέφουν μ' ευγνωμοσύνη σ' αυτόν και μ' ελαττωμένο τον πόνο τους*".

Ακόμα στις 7 Μαΐου, τρεις μέρες αργότερα, αναφέρει: "*Ο κ. Πρωθυπουργός εκάλεσε τους δημάρχους όπως "αποκατασταθή παρά τω λαώ η ειλικρινής και ανυπόκριτος συνεργασία μετά της Γερμανίας". Θα τολμούσα να προσθέσω μια λέξη ακόμα: και ενεργητική. Ο μόνος τρόπος ν' αντικρύσωμεν την "άνευ ορίων" καταστροφήν, όπως την εχαρακτήρισεν εις τον ιστορικόν του λόγον ο Χίτλερ. Ο μόνος δρόμος για να περισώσουμε ό,τι είναι δυνατόν να περισωθή ακόμη, είναι αυτός. Ειλικρινής και ενεργητική συνεργασία με τον κατακτητή*". Και στις 8 Μαΐου: "*Οι Ελληνες είμαστε λαός περίεργος. Είχαμε κράτος ολοκληρωτικό και πολεμούσαμε με τη σημαία των Δημοκρατιών... Τέτοιου είδους αντίφασις ματάγινε ποτέ στην πολιτική ιστορία;... Φανταζόμουνα για μια στιγμή νίκη της σημαίας με την οποία πολεμούσαμε. Και γελούσα μέχρι δακρύων. Τι θα εσήμαινε η νίκη αυτή;... Πολιτική αυτοκτονία του νικητού. Τι θα γινότανε την επαύριον το ολοκληρωτικό καθεστώς μας; Στάχτη και καπνός...*".

Οι περισσότεροι δημοσιογράφοι τάχθηκαν με το μέρος των Γερμανών και συνεργάσθηκαν γράφοντας ύμνους και εγκωμιαστικά άρθρα υπέρ του Χίτλερ μερικές ημέρες ακόμα πριν από την αποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής. Χαρακτηριστικό άρθρο της εποχής είναι το ακόλουθο:

"*Η αγάπη του Αρχηγού της Γερμανίας προς την Ελλάδα είναι μεγάλη και ειλικρινής. Ας αφήσουμε λοιπόν κατά μέρος τα μίση και τας διχονοίας και ας προσβλέψωμεν προς την δημιουργίαν μιας αληθινά νέας Ελλάδος με αναπτερωμένα τα ηθικά ιδανικά, ηνωμένοι και ομονοούντες, με την στοργήν και την πραγματικήν προστασίαν την οποίαν μας εγγυάται η φωτεινή διάνοια ενός μεγάλου ανδρός, του οποίου η μόνη σκέψις και θέλησις είναι να δημιουργήση νέαν Ευρώπην, στηριζομένην επί της ισότητος και της δικαιοσύνης*" (Σταύρος Ευταξίας, "Καθημερινή", 25 Μαΐου 1941).

Στην εφημερίδα "Κουαδρίβιο" - δημοσιογραφικό όργανο της ιταλικής προπαγάνδας - ένα άρθρο στις 20 Σεπτεμβρίου 1942 αναφέρει: "*Ο Μουσολίνι είναι ακριβώς μία γιγαντιαίων διαστάσεων πολιτική φυσιογνωμία, είναι ένα πελώριον ορόσημον, ένα δυναμικόν και γεμάτο πληρότητα σύμβολον εις την πολιτικήν ιστορίαν της ευρωπαϊκής ηπείρου και συνεπώς του κόσμου. Τέκνον ενός αιώνος γεμάτου από τοξίνες γήρατος, εις όλα σχεδόν τα κεφάλαια της ζωής, ο Μουσολίνι ενεφανίσθη με ηθικόν και πνευματικόν παράστημα Ηρακλέους... Επαναστάτης πολιτικός ο Μουσολίνι, εύστροφος αλλά και δυναμικός και ατσαλένιος, ηρωικός στρατιώτης και παλαιός πολεμιστής, δεν εγνώρισε τον συμβιβασμόν, ούτε κατά την επαφήν του με τα πράγματα, ούτε μέσα του. Τα θυελλώδη του αισθήματα ποτέ μα ποτέ δεν του εθόλωσαν τη διαυγή και βαθείαν ενατένισίν του εις τα πράγματα...*" (Ανδρέας Κονδάκης).

Αριστερά ο διάσημος συγγραφέας και δημοσιογράφος Σπύρος Μελάς, ο ενθουσιασμένος υμνητής των πρώτων κατοχικών ημερών. Δεξιά, ο καθηγητής Σπυρ. Γαλανός, συνεργάτης της ιταλικής προπαγάνδας.

Διαβάζουμε στην εφημερίδα "Πρωια", στις 17 Σεπτεμβρίου 1943: "*Ο Φύρερ ησχολήθη εις τον τελευταίον λόγον του και πάλιν με την Ελλάδα. Το γεγονός τούτο εσχολιάσθη υπό των κύκλων του Βερολίνου και επεστήθη άπαξ έτι η προσοχή εις την στάσιν την οποίαν η Γερμανία είχε λάβει πρότερον έναντι της Ελλάδος, στάσιν την οποίαν λαμβάνει και σήμερον. Ο γερμανικός λαός ουδέποτε είχεν οιασδήποτε φύσεως εχθρικάς διαθέσεις έναντι του ελληνικού λαού. Τουναντίον εθεώρησε πάντοτε την Ελλάδα ως κοιτίδα πολιτισμού. Ο Φύρερ εις τον σημαντικόν λόγον του, τον απαγγελθέντα την 4ην Μαΐου 1941 ενώπιον του Ράιχσταγκ, διετύπωσε την αντίληψιν ταύτην σαφώς. Ετόνισε τότε ότι κάμει*

διάκρισιν μεταξύ του ελληνικού λαού και των ανωτέρων εκείνων κύκλων, των επηρεασμένων υπό του εις την Αγγλίαν αφωσιωμένου μονάρχου, οίτινες είχον υπ' όψιν των περισσότερον την εξυπηρέτησιν της αγγλικής πολεμικής πολιτικής, παρά την εκτέλεσιν των πραγματικών καθηκόντων των ως ηγετών του ελληνικού κράτους και οι οποίοι έρριψαν την Ελλάδα εις έναν δι' αυτήν ολέθριον πόλεμον...". (Γεώργιος Καράντζας).

Στις 26 Οκτωβρίου 1941 στην εφημερίδα "Ακρόπολη" δημοσιεύθηκε ένα άρθρο του Ανδρέα Κονδάκη, παλαιού αξιωματικού των Βαλκανικών Πολέμων και της Μικρασιατικής Εκστρατείας, με τίτλο "Δεν θα επανέλθης ποτέ Γεώργιε":

"Οταν ο Στρατιώτης Βασιληάς Πατέρας σου, Ελληνας αγνός, ετίθετο από τον αντάξιό του πολιτικό, τον Βενιζέλο, επί κεφαλής του Στρατού μας το 1912, συ ψυχρός μόνον παρατηρητής, κουρασμένος και αδιάφορος, παρηκολούθεις το Γενικό Στρατηγείο, στις ωραίες εξορμήσεις και νίκες του Ελληνικού Στρατού. Το ίδιο και στη Μικρασία το 1920-22 σ' έναν περιττό περίπατο ηρκέσθης.

Μετά την ανιστόρητη καταστροφή, τη Μικρασιατική, που ήταν επακολούθημα της διαιρέσεως των Ελλήνων, που προήλθε από την διάσπασι της Ιστορικής δυάδος Κωνσταντίνου - Βενιζέλου χάρις στις ραδιουργίες του Μεταξά και ακόμη από την αιώνια Αγγλική πολιτική να εγκαταλείπωνται οι Σύμμαχοι για θύματα, όταν τούτο είναι αναγκαίον στην νέα πολιτική γραμμή της και να αποκλείωνται ακόμη από θαλάσσης κατόπιν, με την όχι πλήρη δικαιολογία του συναποκλεισμού των κατακτητών, ενώ ο πατέρας σου έφευγε για δεύτερη φορά, θυσιάζοντας τον θρόνον του για να μη βλάψη την Ελλάδα, συ υπέγραφες αχάριστα, δουλικά και εγκληματικά την καταδίκη των φίλων της Δυναστείας σου πολιτικών, για να μη τυχόν χάσης τον θρόνον σου, δείχνοντας έτσι για πρώτη φορά ολοφάνερα πως η μεγαλύτερη χαμέρπεια της ανθρωπίνης ψυχής, η αχαριστία, ήταν ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά στην ψυχοσύνθεσί σου, την τόσο λίγο βασιλική.

Την ίδια αχαριστία έδειξες και απέναντι εκείνων των Ελλήνων ηγετών και παραγόντων που, διαπράττοντες ένα μοιραίο σφάλμα, παρέσυραν τους παλαιούς Κωνσταντινικούς και πολλούς συντηρητικούς Ελληνας και εβοήθησαν στην επάνοδό σου στον θρόνο.

Αφού ανεμίχθης στις εσωτερικές ραδιουργίες, στις οποίες σε ανέμιξεν ο αριστοτέχνης σ' αυτές Ιωάννης Μεταξάς, προέβης στο πραξικόπημα της τραγικής δικτατορίας της 4ης Αυγούστου, εφίμωσες τον Ελληνικό Λαό και τον παρέδωκες από σαδιστική διάθεσι και υπολογισμό ατομικού συμφέροντος και για εξυπηρέτησι ξένων συμφερόντων στην πιο στυγνή και αχαρακτήριστη τυραννία της τελευταίας τετραετίας, της οποίας τόσο τραγικό για την Ελλάδα μας υπήρξε το τέλος.

Τίποτε δεν μπορεί να μειώση τις Ιστορικές ευθύνες τις οποίες φέρεις για την τεταρτοαυγουστιανή προδοσία του Βασιλικού σου όρκου προς το Ελληνικό Σύνταγμα, επίορκε Βασιληά.

Ωρκίσθηκες να τηρήσης το Σύνταγμα και να διαφυλάξης τις ελευθερίες του Ελληνικού Λαού και συ υποδούλωσες αυτόν εσωτερικώς και ωδήγησες την Πατρίδα μας ανοήτως εις εσφαλμένη πολιτική γραμμή και σε πολέμους καταστρεπτικούς γι' αυτή, παρά τας γνώμας των υπευθύνων διαπρεπών ανωτάτων στρατιωτικών ηγετών, από πείσμα και προσωπικό συμφέρον, αντίθετον με το πραγματικό συμφέρον της Ελλάδος.

Επέβαλες στην Ελλάδα μας την θλιβερή και τραγική 4η Αυγούστου, η οποία, ως συμμορία και ως άθροισμα ακρίδων επέπεσε κατά του εξαπατηθέντος Ελληνικού λαού, τον οποίον εφίμωσε, ετυράννησε, διέφθειρε την νεολαίαν του, κατεδίωξε πάντας τους παλαιούς πολεμιστάς, τους στυλοβάτας αυτούς του Εθνικού Μεγαλείου, κατήργησε τους νόμους προστασίας τους οποίους οι πραγματικοί φίλοι των παλαιών πολεμιστών, ο ηρωικός και μέγας πατριώτης στρατηγός Πάγκαλος, ο Γενικός Επιτελάρχης των ευτυχών της Ελλάδος ημερών, ο υπουργός Στεφανόπουλος και ο στρατηγός Κονδύλης εψήφισαν, ηρνήθη την ηθικήν και υλικήν αμοιβήν και αποκατάστασιν εις τους παλαιούς πολεμιστάς και αναπήρους, παρέλειψε να χορηγήση εις τούτους το ηθικόν προβάδισμα όπως εις όλα τα κράτη απενεμήθη, κατεδίωξε τον υποφαινόμενον αρχηγόν της Συνομοσπονδίας των και τους προέδρους των, περιφρόνησε τους αναπήρους, κατεδίωξε τους αληθείς πατριώτες, επεχείρησε να δημιουργήση τεταρτοαυγουστιανόν στρατόν κατά του οποίου ήτο θλιβερά πρόκλησις η διοίκησίς του από έναν ψυχοπαθή υπουργό, τον Παπαδήμα, εκ των κορυφαίων υπευθύνων της εθνικής συμφοράς, ελήστευσε τον δημόσιον και ιδιωτικόν πλούτον, ενέκρωσε την εθνική οικονομία, θέσασα επί κεφαλής της έναν στενοκέφαλον αρνησία τραπεζιτικόν όστις αφήκε την χώραν κατά τον πόλεμον γυμνήν από πρώτες ύλες, ιματισμόν, εφόδια στρατού, επισιτισμόν, είτε από κακήν συναλλαγματικήν πολιτική, είτε, ίσως όπως πολλοί πιστεύουν, και εκ προθέσεως κατ' εντολήν των εν αμαρτίαις συμμάχων ανωτέρων του, ίνα παραμείνη αυτούσιον το συνάλλαγμα προς συναποκόμισιν κατά την εκ των προτέρων προσχεδιασμένην φυγήν σου και φυγήν των. Εδημιούργησε τον σάλον εις την παιδείαν και την Εκκλησίαν της χώρας και τις στρατιές των αργομίσθων της ΕΟΝ, η οποία ενώ ήτο ως ιδέα αρίστη και τιμία, εξέπεσε στην συνείδησι της κοινής γνώμης εξ αιτίας της 4ης Αυγούστου και της ακολουθείσης γραμμής της διαφθοράς και της σπατάλης και γιατί επεχειρήθη να γίνη οργάνωσις από εθνική, προσωπική.

Δεν αφήκε τίποτε από τον δημόσιον και ιδιωτικόν πλούτον, από τα χρήματα των κοινωνικών ασφαλίσεων, των ασφαλιστικών ταμείων, των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, των διαφόρων οργανισμών, των κληροδοτημάτων και των αναθημάτων ακόμη

της Παναγίας της Τήνου, που να μη αφαιρέση και να μη διασπαθίση ή συναποκομίση.

Αφήκες την Ελλάδα να διοικήται από ένα Ρασπουτινιακό τύπο, τέως δημοσιογράφο, τον μοιραίο Διάκο, όστις διέφθειρε υπερκυβερνών τα πάντα, εδημιούργησε στρατιές χαφιέδων και πραιτωριανών και ανήγαγε την δωροδοκίαν και μονοπώλησιν των διοικητικών εργασιών σε θρησκεία, έγινεν όργανον ξένων συμφερόντων και ωδήγησε την Ελλάδα μαζί σου στην καταστροφή.

Ο μεγάλος πατέρας σου επέμενε κακώς ή καλώς, είναι άλλο ζήτημα, να κρατήση την Ελλάδα ουδετέραν, όταν η Γερμανία ήτο μόνη, η Γαλλία ήτο πανίσχυρος και με την Ιταλία στο πλευρό της, τον αγγλικό στόλο κυρίαρχο και το όπλο της αεροπορίας χωρίς την σημερινή του τιτάνεια ισχύ και εξέλιξι και όλον τον κόσμον κατά της Γερμανίας, συ πώς δεν επροτίμησες την ουδετερότητα, αλλά με την Γαλλία πεσμένη και την σημερινήν Μουσολινιακή Ιταλία σύμμαχο ετάχθης αντιμέτωπος, ενώ ήτο δυνατόν να μείνης ουδέτερος;

Διέπραξες την φοβερήν και παρά το Ελληνικόν συμφέρον, αλλά και από κουφότητα και πείσμα πράξι της συνεχίσεως του πολέμου και ενώ επέκειτο η γερμανική επίθεσις και μετά την έναρξί της και μάλιστα χωρίς καμμία σχεδόν ουσιαστική βοήθεια, μετά την οποίαν και πάλιν δεν ηθέλησες ν' ανανήψης, ουδέ ν' αφήσης μέχρι της τελευταίας στιγμής σε άλλα ισχυρότερα μυαλά και μπράτσα το βαρύ φορτίον να σώσουν πολλά που θα ηδύναντο να περισωθούν, χάρις στον ιπποτισμόν και τον προς τους αρχαίους και νέους Ελληνας μαχητάς θαυμασμό του Αρχηγού του Γερμανικού Κράτους, του πραγματικού τούτου αναδημιουργού της φασιστικής Ιταλίας, αλλά εδραπέτευσες με τους Τσουδερούς σου, συναποκομίζοντας το συνάλλαγμα και το χαρτονόμισμα του ελληνικού λαού, εις ον αφήκες μόνον ημερών σιτάρι για να τραφή και τις αποθήκες άδειες.

Περιφρόνησες όλους τους πραγματικούς φίλους του Πατέρα σου, όλους όσοι εβοήθησαν την δυναστείαν σου και υπέφεραν, εξωρίσθησαν, εδεινοπάθησαν και κατεστράφησαν κατά το 1917-20 και εκείνους που σε εβοήθησαν, παίρνοντας την πρωτοβουλίαν να ξαναπάρης τον θρόνον σου, όλες τις ηθικές αξίες του τόπου και στην ιστορικήν χώρα που εδημιούργησε τον Μυκηναϊκόν πολιτισμόν, τον πολιτισμόν της κλασσικής εποχής των Αθηνών, της Σπάρτης, των Θηβών και της Μακεδονικής Πέλλης, τον Βυζαντινόν πολιτισμόν, στην Χώρα που εγέννησε τον Ομηρο, τον Ορφέα, τον Πυθαγόρα, τον Ιπποκράτη, τον Ησίοδο, τον Απολλώνιο, τον Τυανέα, τον Λυκούργο, τον Ηρόδοτο, τον Αναξαγόρα, τον Περικλή, τον Φειδία, τον Ικτίνο, τον Σωκράτη, τον Πλάτωνα, τον Μιλτιάδη, τον Θεμιστοκλή, τον Λεωνίδα, τον Επαμεινώνδα, τον Μέγαν Αλέξανδρον, τους Κωνσταντίνους της βυζαντινής και της νεωτέρας Ελλάδος, τον Τρικούπη και τον Βενιζέλο και τους τόσους σοφούς, καλλιτέχνες και μεγάλους βασιλείς και ήρωες, τα τόσα ολοκαυτώματα του 1821, συ αφού κατήργησες τις ελευθερίες του ελληνικού λαού τού επέβαλες τους Διάκους, τους Παπαδήμηδες, τους Αρβανίτηδες, τους Σπέντζηδες και τους Μαντζούφηδες.

Ησκησες διπρόσωπον εξωτερικήν πολιτικήν όπως και εσωτερική και ανεμίχθης σε ραδιουργίες με τον αριστοτέχνη σ' αυτές δικτάτορά σου, προς κάθε κατεύθυνσιν και όταν αυτές απεκαλύφθησαν, προτίμησες να κωφεύσης στη λογική και σώφρονα φωνή ξένων σειρήνων. Εγινες όργανον της διεθνούς πλουτοκρατίας, όπως απαράλλακτα και στην Ελλάδα υπεστήριξες τα πλουτοκρατικά συγκροτήματα, τους ανθρώπους του Σίτυ και πάντας αρριβίστας και παρέδωκες τα άγια στους κύνας και τις μαργαρίτες στους χοίρους.

Κατά τους δύο τελευταίους πολέμους αφήκες τον Στρατό χωρίς Αρχιστράτηγο ουσιαστικά και εστέρησες με τον Παπαδήμα ηρωικούς, μορφωμένους και επιλέκτους αξιωματικούς που θα ήσαν το καύχημα του Στρατού και πολύτιμοι εμπνευσταί της τιμής, να πολεμήσουν πλαισιώνοντας τις ανώτερες και τις κατώτερες μονάδες του στρατού.

Δύο καθηγητές πανεπιστημίου, που εμφανίστηκαν στην δημόσια ζωή της κατοχής. Αριστερά ο Κων. Μέρμυγκας (δήμαρχος Αθηναίων) και δεξιά ο Κων. Λογοθετόπουλος (πρωθυπουργός).

Εμενες, συ ανώτατος αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, με την βαρειά κληρονομιά του υιού του Κωνσταντίνου, κλεισμένος στο ξενοδοχείον της "Μεγάλης Βρεταννίας", αντί να πας στο μέτωπο, να συμμερισθής τους κόπους και τις κακουχίες, τις χαρές και τις λύπες του Στρατού σου, να αντιληφθής και να ικανοποιήσης τις ανάγκες του, να εμπνευσθής από τον άφθαστο ηρωισμό της Ελληνικής αγροτιάς και εργατιάς και από τον απαράμιλλο παλληκαρισμό του Ελληνα αξιωματικού, που έχυναν αφειδώς το τίμιο αίμα τους και να τον εμπνεύσης όπως έκαναν και κάνουν και σήμερον άλλοι αρχηγοί κρατών, ο Φύρερ, ο Αντωνέσκου, ο Λεοπόλδος του Βελγίου, του οποίου θα ήτο τιμή σου και συμφέρον της Ελλάδος εάν ηκολούθεις το παράδειγμα της θυσίας και της συνέσεώς του.

Επειτα από τρεις χιλιάδες χρόνια σου έδωσε η τύχη την ευκαιρία να γίνης νέος Λεωνίδας, πίπτο-

ντας στις νέες Θερμοπύλες, τις οποίες συ εδημιούργησες, με την γραμμήν που ηκολούθησες και συ επροτίμησες να φύγης για την Αφρική. Ομιλείς προς τον κόσμον ολόκληρον ωσάν να είσαι ο εκλεκτός του Ελληνικού λαού και βεβαιώνεις την κοινήν γνώμην του κόσμου, και ιδία της Αγγλίας και της Αμερικής πως ο Ελληνικός λαός σού μένει πιστός και σε περιμένει να τον διοικήσης και πάλι και πως τώρα τον εκπροσωπείς.

Πρέπει να πεισθής, αν δεν επείσθης, και πρέπει να μάθη η κοινή γνώμη όλου του κόσμου πως στην Ελλάδα κανείς δεν σε θέλει, κανείς δεν σε περιμένει. Το μόνον που κατώρθωσες αρνητικώς είναι να ενώσης όλους τους Ελληνας σε μια γρανιτώδη απόφασι, σε μια ιερά συμφωνία, σε μια απόφασι θεάς δικαιοσύνης και καθάρσεως, είναι η πανελλήνιος απόφασις να μη σου επιτραπή οπωσδήποτε και ποτέ η επάνοδος στην Ελλάδα που ποτέ δεν ένοιωσες, ποτέ δεν αγάπησες, ποτέ δεν υπηρέτησες, αλλά την επρόδωσες.

Ησουν πάντοτε αχάριστος και ξένος προς το ελληνικόν αίσθημα.

Τώρα το μόνο σου καθήκον είναι να σιωπήσης και να μας βοηθήσης έτσι να σε ξεχάσωμεν, σε και τα έργα σου, να επουλώσωμεν ηνωμένοι τις βαρειές πληγές που μας αφήκες, να φροντίσωμεν για τον επισιτισμό μας, για την πρόνοια και την προστασία των παλαιών πολεμιστών μας και των θυμάτων πολέμου, για το νόμισμά μας, για την καταπολέμησιν της ανεργίας και για την άρσι των αδικαιολογήτων παρεξηγήσεων.

Οπωσδήποτε, Γεώργιε, και σε κάθε περίπτωσι πιθανή ή απίθανη, πρέπει να γνωρίζης ότι ο ελληνικός λαός και προ πάντων ημείς, οι παλαιοί πολεμισταί, οι συμπολεμισταί του πατέρα σου και οι ανάπηροι, οι παλαιοί και νέοι που εδημιούργησες και εγκατέλειψες, θα σου φράξωμεν τον δρόμον της επανόδου σου".

Στην ίδια εφημερίδα, στο φύλλο της 17ης Ιουνίου 1942, δημοσιευόταν το ακόλουθο άρθρο του Α. Κονδάκη με τον χαρακτηριστικό τίτλο "Η Νέα Ευρώπη":

"Ο 20ός αιών γεννά την νέαν μορφήν ζωής των ανθρώπων. Οσοι παριστάμεθα μάρτυρες του οδυνηρού αυτού τοκετού, είναι φυσικόν να μην έχωμεν πλήρη αίσθησιν του τρομακτικού όσο και μεγαλοπρεπούς γεγονότος που συντελείται ενώπιόν μας.

Με ανάλογον λάμψιν κατηύγασαν την ζωήν και με ανάλογον ορμήν την συνεκλόνισαν μόνον τα μεγάλα θρησκευτικά κινήματα των αιώνων.

Και τότε όμως, όπως και σήμερον, έπρεπε κανείς να κραδαίνεται από πίστιν, να πάλλεται από έξαρσιν και ιδεολογικήν μέθην δια να ίδη, να αισθανθή και να χαρή το γεγονός.

Εις την κοσμογονίαν αυτήν του 20ού αιώνος, κέντρον είναι και πάλιν το πλέον ανήσυχον αλλά και πλέον νευρώδες τμήμα του κόσμου, η γηραιά μας, αλλά πάντοτε πλήρης από χυμούς νέας ζωής, Ευρωπαϊκή Ηπειρος.

Μετά μίαν αποτυχούσαν χειρουργικήν επέμβασιν τόσον επώδυνον που της εστοίχισεν τόσον αίμα εις τας αρχάς του αιώνος, η Ευρώπη ευρίσκεται ικανή είκοσι χρόνια αργότερον, να αντικρύση και να ζήση την πλήρη ιστορικήν ευθύνην, να υποστή αυτόν τον μεγαλειώδη τοκετόν, του οποίου παριστάμεθα μάρτυρες.

Δεν θα ημπορέση κανείς να συλλάβη το ιστορικόν μεγαλείον των στιγμών που ζούμε και να καταλάβη αυτό το οποίον έρχεται, αυτό που λέμε "νέαν μορφήν ζωής", εάν δεν σκεφθή και δεν αισθανθή τι θα εγίνετο εις ην περίπτωσιν η Ευρώπη δεν έκλεινε μέσα της τας αναγκαίας δυνάμεις ζωής, τας ικανάς να την συγκρατήσουν κατά τας κρισίμους ώρας του τοκετού και να την καταστήσουν δυνατήν να φέρη εις πέρας την αποστολήν της. Τι θα εγίνετο λοιπόν; Η Βρεταννική Αυτοκρατορία μετά δύο αιώνων κοσμοκρατορίαν εθυθίζετο εις το βάραθρον της ιστορικής παρακμής, κύπτουσα υπό το βάρος ενός βιολογικού γήρατος και μιας αμειλίκτου ιστορικής ανάγκης, που προέκυπτεν από την νέαν οικονομίαν των δυνάμεων και την νέαν διάταξιν των αξιών της ζωής εις τον πλανήτην.

Επί έναν σχεδόν αιώνα η Αγγλία έπαυσε να στηρίζεται από τους ισχυρούς βραχίονας και να οιστρηλατήται από τας θυελλώδεις ψυχάς της ηγεσίας της, που επετούσε με τιτάνιον δύναμιν όσον και με κέφι επάνω από τους ωκεανούς, μεθυσμένη από την ιδέαν μιας ιστορικής αποστολής. Μετά τους Ποντοπόρους, τους Πειρατάς, τους Νέλσωνας, και αντ' αυτών η Αγγλία παρήγαγε, κατά την τελευταίαν ιδίως 50ετίαν, μαλθακούς λόρδους, μεθυσκομένους από ουίσκυ και όχι από ιδεολογικήν μέθην, παρήγαγε τοκογλύφους, τύπους των σαλονιών, κομψούς, πνευματώδεις και υποκριτάς, αλλά όχι τραχείς και σκληρούς άνδρας, όχι ήρωας. Εξ άλλου η γενέτειρα των νέων μορφών εις την οικονομίαν και των νέων θεσμών πολιτικής και κοινωνικής ζωής, η γενέτειρα των κοινοβουλίων του λιμπεραλισμού και της καπιταλιστικής προόδου, εγήρασε μαζί με αυτάς τας μορφάς ζωής που εμεγαλύνθη και ελαμπρύνθη, έπαυσε να προσφέρη νέας ιδέας δια την οργάνωσιν της ζωής του κόσμου, και ενώ αι μορφαί ζωής εις τας οποίας εστηρίζετο η ύπαρξίς της είχον πλέον ξεπερασθή ιστορικώς, ενώ ο λιμπεραλισμός επέθαινε μαζί με την καπιταλιστικήν οργάνωσιν της κοινωνίας, αυτή, η Αγγλία, παρέμενε προσκεκολλημένη ως όστρακον εις τας χαρτίνας αυτάς καταστάσεις που ο ισχυρός άνεμος ζωής του 20ού αυτού αιώνος έρριχνε με μανίαν εκρηκτικήν πολλές φορές και χωρίς οίκτον.

Συγχρόνως νέαι γιγαντιαίαι καπιταλιστικαί δυνάμεις ανεπτύχθησαν εις τον κόσμον, ετελειοποίησαν την τεχνικήν των, εξεμεταλλεύθησαν υπερόχως τας πλουτοπαραγωγικάς δυνατότητας του εδάφους των, εξοικειώθησαν με τας μεγάλας ωκεανικάς οδούς και συνήντησαν την Αγγλικήν αυτοκρατορίαν εις τας ιδίας της πηγάς πρώτων υλών και αγοράς καταναλώσεως, την συνήντησαν, την

συνηγωνίσθησαν και την ανέτρεψαν. Πρόκειται περί της Αμερικής και της Ιαπωνίας.

Αλλαι δυνάμεις με τεχνικήν υπεροχήν, με επιστήμην, με προλεταριακόν σφρίγος, έφθασαν ταχέως και εξεπέρασαν την αγγλικήν ακμήν και άνοιξαν την θύραν εις την σοσιαλιστικήν οργάνωσιν της παραγωγής, ενώ συγχρόνως εσχημάτιζον με την βοήθειαν μιας άνευ προηγουμένου βιολογικής ακμής και φυλετικής υγείας, στρατιωτικόν μηχανισμόν προωρισμένον να καταπλήξη τον κόσμον.

Μετά την κατάκτησιν την Αιθιοπίας και την ήτταν των κυρώσεων και την Ιταλικήν Φασιστικήν ανάστασιν, ο Γερμανικός κολοσσός εγερθείς μετά την πτώσιν του 1918 με νέον κύμα θυελλώδους αίματος εις τας φλέβας, με την υποδειγματικήν σοσιαλιστικήν του οργάνωσιν, με το επαναστατικόν σφρίγος που του εχάρισεν η εθνικοσοσιαλιστική του επανάστασις, εστάθη απέναντι του αναιμικού φάσματος της Αγγλικής Αυτοκρατορίας και του ανέγνωσε εις μίαν σειράν μαχών του 1940 και 1941 την ιστορικήν του καταδίκην.

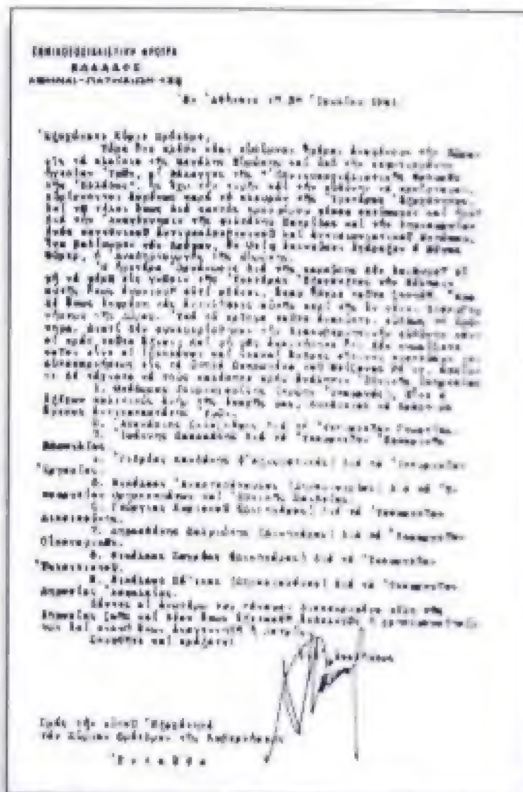
Τέλος αυτή η γηραιά Αλβιών, η οποία κατά την ακμήν της ηδυνήθη να παρουσιάση από τα 39 εκατομμύρια της εποχής των Ναπολεοντείων πολέμων, 40 εκατομμύρια κατοίκων εις διάστημα 50 μόλις ετών, είχεν από νουν τους θανάτους, ενώ η όλη των παράστασις εις τον κόσμον είναι η πονηρία και ο δόλος, διότι η ζωή είναι κυρίως θέλησις και δύναμις.

Είναι μήπως ανάγκη να σημειώσωμεν ότι η Αγγλία, επιμένουσα να διατηρήση με την απάτην, την διαίρεσιν και τον δόλον ένα άθλιον καθεστώς, αλλ' ανίκανη να σταθή εις τα πόδια της, απετέλει τον πρώτον, τον μέγαν κίνδυνον του πολιτισμού, του οποίου παριστάνει τον θεματοφύλακα;

Είναι ανάγκη να υπογραμμίσωμεν ότι αν η Ευρώπη δεν διέσωζε, παρ' όλας τας αλύσεις των Βερσαλλιών, τας οικονομικάς κρίσεις και τας κοινωνικάς διαταραχάς, την Γερμανικήν ηγετικήν ομάδα και την Φασιστικήν επανάστασιν του Μουσολίνι, πρώτου φασιστού, και δεν απεκάλυπτε την μεγαλειώδη εκείνην έκκρισιν υγείας και υπεροχής που παρουσίασε μεταξύ Ρήνου και Βιστούλα, ότι δηλαδή αν η Ευρώπη δεν είχε λάβει το θείον δώρον του ιστορικού και πολιτικού δόγματος της Ιταλίας και της Γερμανίας, θα ήτο την στιγμήν αυτήν σαπισμένη μέσα εις την φλυαρίαν των πλουτοκρατικών παρασίτων που θα ερητόρευαν εις τα κοινοβούλια, μέσα εις την καφενοβιακήν σκηνοθεσίαν της πλουτοκρατικής ζωής. Αιώνων μίσος, κρυμμένον εις τα βάθη της καρδίας των υποδεεστέρων ασιατικών φυλών, θα εξέσπα επάνω εις μίαν παρηκμασμένην Ηπειρον δια να ρίξη όλα, δια να μεταβληθή ο κάθε Ευρωπαίος εις υπηρέτην ενός φανατικού της Ανατολής.

Ο Γερμανικός λαός μετά του Ιταλικού εσηκώθη ως ηγέτης προστάτης εις την Ευρώπην. Μαζί του όλοι οι νεαροί, οι ακμαίοι λαοί της Ηπείρου και αι ζωνταναί κοινωνικαί δυνάμεις των άλλων φίλων λαών, ύψωσαν το γρανιτώδες τείχος επάνω εις το οποίον έσπασεν η πλημμύρα της ασιατικής βαρβαρότητος, σατανικά προετοιμασμένη από τους εβραιομπολσεβίκους του Κρεμλίνου. Η νίκη δεν είναι μόνον βεβαία, είναι αμείλικτος ανάγκη ζωής. Εκτός της νίκης η Ευρώπη δεν έχει να συναντήση παρά τον πλέον ταπεινωτικόν και τον πλέον φρικτόν θάνατον.

Η αναρχία των μπολσεβίκων και η γεροντική αναιμία των Αγγλοπλουτοκρατών θα παραδώσουν το ευκλεές τούτο τμήμα του κόσμου εις την ασιατικήν δήωσιν.

Επιστολή της Εθνικοσοσιαλιστικής Φρουράς Ελλάδος.

Αλλά, νατην, έρχεται η νίκη. Πέρας της είναι το πιστεύω των τιμίων και φωτισμένων ευρωπαϊκών πνευμάτων, είναι η Αξονική ειρήνη με τας ηνωμένας πολιτείας της Ευρώπης, με την ελευθερίαν, με την εργασίαν, με την δικαιοσύνην και με την αρετήν.

Ο ελληνικός λαός με τας απαραμίλλους παραδόσεις πολιτισμού, την επίκαιρον γεωγραφικήν του θέσιν και με την βιολογικήν του έξαρσιν, έχει κάθε δυνατότητα να καταλάβη μίαν εξέχουσαν θέσιν εις την ευγενή άμιλλαν δια την ευημερίαν του κόσμου και δια την πρόοδον του πολιτισμού. Η σημερινή κοινωνική του αναπηρία δεν επιτρέπεται να σταθή εμπόδιον εις την ζωήν του. Εμπρός εις την πνοήν της μεγάλης Μεσογειακής μας γείτονος έχομεν την ευκαιρίαν να εκτιμήσωμεν το ιστορικόν άλμα που επέτυχε τόσον εγκαίρως δια τον συγγενή λαόν η ρωμαλέα ηγεσία του Μουσολίνι.

Ο ελληνικός λαός, με επί κεφαλής τους Παλαιούς του Πολεμιστάς, ας αισθανθή την πραγματικότητα και έστω και αργά ας εγχειρισθή, ας αποτοξινωθή και ας τοποθετηθή με όλην του την θέλησιν και με όλην του την αλκήν, οριστικά και γενναία εις την Νέαν Ευρώπην που σχηματίζεται από την νίκην του Αξονος".

Μετά το τέλος του πολέμου και την απελευθέρωση ο Κονδάκης δικάσθηκε στο Δικαστήριο Δοσιλόγων στην Αθήνα. Κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας και ενώ οι μάρτυρες κατέθεταν, έγειρε το κεφάλι του και λιποθύμησε. Οι χωροφύλακες που έτρεξαν διαπίστωσαν τον θάνατό του. Ο ιατροδικαστής που ενήργησε τη νεκροψία αποφάν-

Ο απόστρατος αξιωματικός Ανδρέας Κονδάκης. Αρθρογράφησε επανειλημμένα υπέρ των Ιταλών και των Γερμανών επιδιώκοντας να διαδραματίσει πολιτικό ρόλο κατά την Κατοχή.

Μέλη της Εθνικοσοσιαλιστικής Φρουράς Ελλάδος, μερικά από τα οποία φέρουν γερμανική στολή, καταθέτουν στεφάνι στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη.

θηκε ότι ο θάνατος του Κονδάκη προήλθε από "κρίση ασθενείας εξ εχινοκόκκου".

Η "ΝΕΑ ΤΑΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ"

Μετά την ταχεία προέλαση των γερμανικών στρατευμάτων στη Σοβιετική Ένωση ο Τσολάκογλου, βέβαιος πια για τη γερμανική νίκη, δήλωσε στους δημοσιογράφους στις 25/11/1941 ότι "η Ελλάς ως μήτηρ του πολιτισμού ευρίσκεται ολοψύχως παρά το πλευρόν των μαχομένων κατά του κομμουνιστικού μιάσματος". Ακολούθησαν και άλλες δηλώσεις στο ίδιο ακριβώς κλίμα.

Η γερμανική προπαγάνδα βρήκε πρόσφορο έδαφος και σε πολλούς υψηλόβαθμους κληρικούς της ελληνικής Εκκλησίας: Στις 29/3/1943 ο Μητροπολίτης Φλωρίνης Βασίλειος ολοκλήρωσε την ομιλία του από του άμβωνος στη Μητρόπολη της ακριτικής πόλης λέγοντας "...Ευτυχώς όμως η προετοιμαζόμενη από 25ετίας επίθεσις των Σοβιέτ εναντίον της πολιτισμένης Ευρώπης απεκρούσθη κατόπιν του τιτανικού αγώνος της Γερμανίας. Δια τούτο όλη η πολιτισμένη ανθρωπότης οφείλει ευγνωμοσύνη προς τον μέγα αρχηγό του Τρίτου Γερμανικού Ράιχ και τον γερμανικό στρατό..." (εφημερίδα "Νέα Ευρώπη", 31/3/1043). Ο Κασσανδρείας Ειρηναίος με δήλωση στην ίδια εφημερίδα (19/4/43) τόνισε πως "...ο Μπολσεβικισμός είναι Μασωνισμός και Κεφαλαιοκρατία" και ευχήθηκε "εις τα γερμανικά όπλα επιτυχία". Την ίδια ημέρα ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος μίλησε για "τους διωγμούς των χριστιανών στη Ρωσία" (εφημερίδα "Νέα Ευρώπη", 19/4/1943).

Την άνοιξη του 1943 σε πολλές πόλεις της βόρειας Ελλάδος οι Γερμανοί οργάνωναν εκθέσεις και τελετές με θέμα τον "Σοβιετικό Παράδεισο" όπως τον έβλεπε η γερμανική προπαγάνδα. Στην τελετή των εγκαινίων της έκθεσης στη Θεσσαλονίκη παρευρέθηκαν ο Μητροπολίτης Γεννάδιος, ο γενικός διοικητής Μακεδονίας Σιμωνίδης, ο αστυνομικός διευθυντής Μαντούβαλος, ο πρύτανης με τους καθηγητές του Πανεπιστημίου, τα προεδρεία των Βιοτεχνικών και Εμποροβιομηχανικών επιμελητηρίων με επικεφαλής τους Κωνστ. Μπέλλα και Κράλλη, προεδρεία πολλών οργανισμών και τραπεζών καθώς και πλήθος πολιτών, μαθητές σχολείων, διανοούμενοι, δημοσιογράφοι και άλλοι.

Λίγο αργότερα ο γνωστός τότε αρθρογράφος της "Απογευματινής" Θεσσαλονίκης, Νικ. Λάζος, έ-

Αφίσες της γεν. διεύθυνσης Τύπου και αντικομμουνιστικά φυλλάδια.

Αφίσες της γεν. διεύθυνσης Τύπου και αντικομμουνιστικά φυλλάδια.

Αφίσες της γεν. διεύθυνσης Τύπου και αντικομμουνιστικά φυλλάδια.

γραψε: *"Όλοι οι Έλληνες νέοι πρέπει να βρίσκονται πλησίον του Γερμανού στρατιώτου όστις πολεμά εκεί πάνω εις τον Βορράν δια την κατασυντριβήν του Μπολσεβικικού τέρατος"*. *Τη σκυτάλη πήρε ο Χρ. Ελευθεριάδης, στην ίδια εφημερίδα, γράφοντας εναντίον της εβραϊκής μειονότητας της πόλης: "Να φύγει ο Εβραίος. Να φύγει. Και να πάει όπου θέλει. Πάντως να μην μείνει εδώ στην Ελλάδα την οποία εμίσησε, την οποία εκμεταλλεύθηκε, την οποία εξύβρισε, της οποίας το πένθος επανηγύρισε και την χαρά επένθησε..."* (εφημερίδα "Απογευματινή", 27/2/1943).

Στην ίδια εφημερίδα δύο μέρες μετά, την 1/3/1943, πραγματοποίησε δηλώσεις ο Επίσκοπος Ολύμπου Καλλίνικος κατά "των μπολσεβίκων" και των "άθεων αναρχικών".

Το Υπουργείο Παιδείας για να φανεί αρεστό στις Αρχές Κατοχής προκήρυξε μαθητικό διαγωνισμό στα γυμνάσια της βόρειας Ελλάδας με θέμα: "Μπολσεβικισμός και Τυραννία". Οι μαθητές που έλαβαν μέρος τόνισαν *"την κατανόησή τους για τον σκληρό αγώνα του Γερμανικού Στρατού, προτείνοντας δε να συνδράμουν αποτελεσματικότερον και οι Έλληνες"*. Τις δεκαπέντε καλύτερες εκθέσεις που βραβεύτηκαν έγραψαν οι μαθητές: Αγγελακόπουλος Ιωάννης από τη Θεσσαλονίκη, Βαϊζίδης Αναστάσιος από τη Θεσσαλονίκη, Βαρακλής Εμμανουήλ από τη Βέροια, Ζερζελίδης Ξενοφών από τη Βέροια, Κουμπούρου Δήμητρα από τον Πολύγυρο, Νίτσας Κωνσταντίνος από τη Θεσσαλονίκη, Παπαγεωργίου Παναγιώτα από τον Πολύγυρο, Τσίκουλα Συργιάννω από τον Πολύγυρο, Βαμβακάς Χαρίσιος από τη Φλώρινα, Βελισσαράτος Ιάσων από τη Θεσσαλονίκη, Βαζίκης Γεώργιος από τη Θεσσαλονίκη, Πετίδης Ματθαίος από τη Φλώρινα, Ράμμος Δημήτριος από τη Φλώρινα, Τάχουλα Ζαχαρούλα από τη Φλώρινα, Παραθυράς Μιλτιάδης από τον Πολύγυρο (εφημερίδα "Απογευματινή", Θεσσαλονίκη 1/6/1943).

Στις αρχές του 1943 στις περισσότερες περιοχές της ορεινής Ελλάδας το αντάρτικο κίνημα είχε φουντώσει. Το Στάλινγκραντ θεωρήθηκε ορόσημο για την ενίσχυση της αντίστασης. Για τον γνωστό όμως δημοσιογράφο της "Απογευματινής" Χρ. Ελευθεριάδη, αυτό σήμανε την έναρξη του αντικομμουνιστικού αγώνα: *"Πρώτοι ημείς, το σύνολον δηλαδή του Ελληνικού λαού, θα πανηγυρίσωμεν την εξόντωσή των, αφού η τύχη των "Βοσνίων" ομοϊδεατών των (σ.σ. κομμουνιστών) τους αναμένει"* (εφημερίδα "Απογευματινή", 26/2/1943).

Ο κατοχικός υπουργός Γκοτζαμάνης, εντυπωσιασμένος ακόμα από την προσωπικότητα του Γερμανού ηγέτη, θα δήλωνε στον ανταποκριτή του Γερμανικού Πρακτορείου Ειδήσεων Κουρτ Ραίσνερ: *"Ο Χίτλερ είναι μία από τας μεγαλύτερας φυσιογνωμίας της παγκοσμίου ιστορίας, τόσον δια το μεγαλείον των ιδεών του, όσον και δια την εκτέλεσιν αυτών"* (εφημερίδα "Νέα Ευρώπη", 3/2/1943).

Η γερμανική προπαγάνδα κατά την πρώτη περίοδο της Κατοχής σημείωσε ορισμένες σημαντικές επιτυχίες, οι οποίες αποδόθηκαν κυρίως στο γεγονός ότι η συμπεριφορά της Wehrmacht μέχρι το 1942 ήταν σχετικά ήπια. Οι στρατιωτικές επιτυχίες στη Βόρεια Αφρική και στο Ανατολικό Μέτωπο συνετέλεσαν και τροφοδότησαν τις γερμανικές υπηρεσίες με πολυάριθμους συνεργάτες. Ο ελληνόφωνος κατοχικός Τύπος φρόντιζε από την πλευρά του γι' αυτό: Η "Νέα Ευρώπη" της Θεσσαλονίκης, η "Πρωία" των Αθηνών, οι εφημερίδες "Κρητικός Κήρυξ" του Ηρακλείου και "Παρατηρητής" των Χανίων και περιοδικά όπως ο "20ός Αιών" του διανοητή Αριστου Καμπάνη ή τα "Ελληνικά Προβλήματα" του γνωστού Παρθενίου της Ειδικής Ασφαλείας.

Εξίσου πολύτιμο προπαγανδιστικό όργανο στη διάθεση των Γερμανικών Αρχών ήταν και το Ραδιόφωνο (ΑΕΡΕ), το οποίο χάρη στη συνεργασία του γενικού του διευθυντή και αντιπροσώπου της Telefunken στην Ελλάδα, Ιωάννη Βουλπιώτη, μετατράπηκε παρόλη την περιορισμένη ακροαματικότητά του σε σημαντικό μέσο διάδοσης λογοκριμένων πληροφοριών. Ο Βουλπιώτης στην πορεία εξελίχθηκε στον υπ' αριθμόν ένα έμπιστο παράγοντα των Γερμανών.

Η "ΚΥΑΝΟΛΕΥΚΗ ΜΕΡΑΡΧΙΑ" ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Τον Ιούνιο του 1941, αμέσως μετά τη γερμανική επίθεση στη Ρωσία, το προεδρείο της Ενωσης Εφέδρων Αξιωματικών ζήτησε από τον υπουργό Εθνικής Αμυνας στρατηγό Μπάκο να φροντίσει για την απορρόφηση των ανέργων εφέδρων.

Ο υποστράτηγος Γεώργιος Μπάκος, που ήταν ο πιο γερμανόφιλος της κυβέρνησης Τσολάκογλου, θεωρούσε σχεδόν σίγουρη τη γερμανική νίκη. Γι' αυτόν τον λόγο πρότεινε στους αξιωματικούς αλλά και στο υπουργικό συμβούλιο να δημιουργηθεί μια αντικομμουνιστική λεγεώνα στο πλαίσιο των εθελοντικών λεγεώνων των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, η οποία θα πολεμούσε στη Ρωσία στο πλευρό των Γερμανών. Ο Μπάκος πίστευε πως αυτό θα ήταν αργότερα ένα ισχυρό διαπραγματευτικό όπλο στα χέρια της Ελλάδας, ενώ η μορφή της γερμανικής κατοχής θα γινόταν ηπιότερη. Οι περισσότεροι από τους αξιωματικούς που τον άκουσαν δεν έδωσαν απάντηση. Ο Μπάκος τότε ζήτησε κατάλογο όλων των αξιωματικών για να τον παραδώσει στο αρμόδιο γερμανικό γραφείο. Κάποιοι έφεδροι αντέδρασαν και ανάμεσά τους ήταν ο παλαιός επιτελάρχης του Μπάκου στο Β' ΣΣ, συνταγματάρχης Θρασύβουλος Τσακαλώτος.

Ο πρωθυπουργός Τσολάκογλου αγνοούσε τις ενέργειες του υπουργού του και πίστευε, όπως αργότερα κατέθεσε, πως το εγχείρημα αυτό ήταν και "λυπηρόν όσο και λίαν εγκληματικόν". Οταν όμως πληροφορήθηκε τις προθέσεις του Μπάκου, αποφάσισε με τη συνδρομή του αρχηγού της Χωροφυλακής υποστράτηγου Ντάκου να ματαιώσει με οποιοδήποτε τίμημα τη δημιουργία και την αποστολή της ελληνικής λεγεώνας.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις και τις πληροφορίες που είχε συγκεντρώσει ο Τσολάκογλου τουλάχιστον 2.000 άνδρες είχαν εγγραφεί εθελοντές στη Θεσσαλονίκη για το Ανατολικό Μέτωπο, ενώ στην Αθήνα είχαν ετοιμασθεί 200 αιτήσεις για τη συγκρότηση της λεγεώνας.

Η ιδέα της ελληνικής μεραρχίας ενθουσίασε τους Γερμανούς, οι οποίοι με καταχωρήσεις στον κατοχικό Τύπο άφηναν να εννοηθεί πως η λεγεώνα μετά τη "σίγουρη γερμανική νίκη" θα ήταν ένα σοβαρότατο επιχείρημα υπέρ της Ελλάδας.

Προς αυτή την κατεύθυνση εργάζονταν και οι φιλογερμανικές οργανώσεις της Αθήνας και της συμπρωτεύουσας, τα κατοχικά Τρία Εψιλον και η ΕΣΠΟ.

Οπως κατέθεσε στον γράφοντα ένας πρώην πράκτορας της Intelligence Service, ο Κώστας Α., απόστρατος σήμερα αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού, τα περισσότερα ξενοδοχεία της περιοχής Ομονοίας στην Αθήνα ήταν τότε κατειλημμένα από εθελοντές που περίμεναν να εγγραφούν στους καταλόγους της ελληνικής λεγεώνας, ενώ υπήρχε και ένα συγκροτημένο σώμα από φοιτητές και νεολαίους της Κρήτης που ανέμενε να αποσταλεί στο Ανατολικό Μέτωπο. Τα γραφεία "εθελοντών Ρωσικού Μετώπου" βρίσκονταν στο Σύνταγμα, στην οδό Φιλελλήνων.

Τη λεγεώνα αυτή ο Μπάκος πρότεινε να τη διοικεί ο υπασπιστής του Βουδικλάρης μαζί με έναν άλλον ανώτερο αξιωματικό. Οι γερμανόφιλοι υπουργοί Γκοτζαμάνης και Λογοθετόπουλος καθώς και άλλοι "εξωκυβερνητικοί κύκλοι" υποστήριξαν την πρόταση του συναδέλφου τους, όπως έγραψε ο Τσολάκογλου στα απομνημονεύματά του. Θιασώτες της Κυανόλευκης Μεραρχίας ήταν ο συνταγματάρχης Νικ. Κουρκουλάκος μαζί με τον αδελφό του Στέφ. Κουρκουλάκο.

Συνήγορος στην προσπάθεια αυτή ήταν ο ελληνομαθής Γερμανός στρατιωτικός ακόλουθος φον Κλεμ, ο οποίος είχε αγαστή συνεργασία με τον Μπάκο. Ο Τσακαλώτος αργότερα ισχυρίσθηκε ότι ο στρατηγός αρχικά φαινόταν ως υποστηρικτής της ιδέας αποστολής εθελοντών στο ρωσικό μέτωπο επειδή ήθελε να δείξει στον Κλεμ ότι συμφωνούσε μαζί του, ύστερα όμως έπραξε τα πάντα για να την υπονομεύσει.

Ενώ η πληροφορία αυτή είναι ελεγχόμενη από πλευράς ακρίβειας, γεγονός είναι ότι άνθρωποι του Τσολάκογλου διοχέτευσαν στους Ιταλούς την "πληροφορία" ότι "οι προθυμοποιούμενοι δια να ενδυθούν και να εξοπλισθούν (σ.σ. της λεγεώνας) προτίθενται να λιποτακτήσουν εις τα βουνά δια να κτυπούν εκείθεν τους Ιταλούς κυρίως και δευτερευόντως τους Γερμανούς" (Απομνημονεύματα Γ. Τσολά-

κογλου, σελ. 235). Ο Ιταλός πρεσβευτής έντρομος έσπευσε να μεταβεί στη γερμανική πρεσβεία για να συζητήσει την αναβολή της αποστολής. Στις 12 Αυγούστου 1941 ο Αλτενμπουργκ τηλεγράφησε στο Βερολίνο για να πάρει τις τελικές οδηγίες σχετικά με τη συγκρότηση της Ελληνικής Λεγεώνας. Ανέφερε στους προϊσταμένους του στο Υπουργείο Εξωτερικών ότι *"η Ελληνική Κυβέρνησις είχε προχωρήσει στις προετοιμασίες της τόσο, που μένει πλέον να κάνει την πρέπουσα διαφήμισιν μέσω του Τύπου για την δημιουργίαν της Λεγεώνας"*.

Την ίδια ημέρα που το τηλεγράφημα έφθανε στη γερμανική πρωτεύουσα ο εκεί Ιταλός επιτετραμμένος Κοσμέλι επέδιδε διάβημα εκ μέρους της Ρώμης στον Ρίμπεντροπ ζητώντας να μην επιτραπεί η αποστολή Ελλήνων εθελοντών στο Ανατολικό Μέτωπο, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Ο Ρίμπεντροπ θέλοντας να ικανοποιήσει την ιταλική πλευρά ενημέρωσε τον Αλτενμπουργκ στην Αθήνα ότι η οριστική απόφαση του Βερολίνου στο συγκεκριμένο ζήτημα είναι να μην επιτραπεί η συγκρότηση της Ελληνικής Λεγεώνας.

Δυο μέρες αργότερα ο πληρεξούσιος του Ράιχ στην Ελλάδα, κόμης Αλτενμπουργκ, απάντησε στον στρατηγό Τσολάκογλου πως "επειδή συγκεντρώθηκαν πολλές λεγεώνες στη Ρωσία, δημιουργήθηκε θέμα ανεφοδιασμού και προς το παρόν δεν τίθεται θέμα". Η επίσημη ανακοίνωση των Αρχών Κατοχής έλεγε πως για "λόγους τεχνικούς δεν είναι δυνατόν να σταλεί η Λεγεών εις την Ρωσίαν".

Ορισμένοι ιστορικοί αναφέρουν πως η αναβολή της συγκρότησης της "Κυανόλευκης Μεραρχίας" οφειλόταν στις λανθασμένες "πληροφορίες" κάποιων αντιστασιακών οργανώσεων που πολύ έξυπνα διοχέτευσαν στην ιταλική πρεσβεία. Η υιοθέτηση αυτής της εκδοχής είναι μάλλον ατόπημα παρά πραγματικότητα, αφού την εποχή εκείνη δεν γινόταν καν λόγος για αντίσταση ή αντιστασιακές οργανώσεις, ενώ οι μόνες εμφανιζόμενες και άξιες λόγου ομάδες ήταν οι γερμανόφιλες.

Η πιθανότερη εκδοχή λοιπόν φαίνεται να είναι η θέση του Τσολάκογλου, όπως αυτή αναφέρεται στα Απομνημονεύματα και στην κατάθεση στο Ειδικό Δικαστήριο Δοσιλόγων αμέσως μετά τον πόλεμο: ότι δικοί του άνθρωποι διεμήνυσαν στους Ιταλούς ότι οι εθελοντές της λεγεώνας θα λιποτακτούσαν και θα έβγαιναν στα βουνά για να πολεμήσουν αργότερα τους Ιταλούς. Ενας μάρτυρας στη δίκη, ο Ορ. Παπαναγιώτου, μέλος της διοίκησης της Πανελλήνιας Ενωσης Εφέδρων Αξιωματικών, κατέθεσε πως ο Τσολάκογλου κατά τη διάρκεια μιας περιοδείας του στη Θεσσαλία μίλησε στη Λάρισα για την αποστολή της "Κυανόλευκης" μεραρχίας. Προφανώς όμως το έπραξε για να κολακεύσει τους Ιταλούς ή γιατί ήταν αναγκασμένος να το κάνει. Αλλωστε η άρνησή του -παρά τις πιέσεις των γερμανόφιλων κύκλων- να κηρύξει τον πόλεμο κατά της Σοβιετικής Ενωσης του δίνει το δικαίωμα να υποστηρίζει την άποψή του.

Οργανωμένη ελληνική λεγεώνα, όπως εκείνες των άλλων ευρωπαϊκών χωρών (Γαλλία, Βέλγιο, Ολλανδία κ.ά.) δεν υπήρξε ποτέ. Η συντριπτική πλειοψηφία του λαού έδειξε παγερή αδιαφορία και απροθυμία να καταταγεί.

Υπήρξαν όμως αρκετοί μεμονωμένοι Ελληνες που πρόλαβαν και κατατάχθηκαν αρχικά στις μεραρχίες οι οποίες σχηματίσθηκαν από εθελοντές των λαών του Καυκάσου και κυρίως σε μονάδες των Ελλήνων του Πόντου με αρχηγό τον συνταγματάρχη Σονίν Κρομιάδη.

Ενας μάλιστα εθελοντής, ο Θωμάς Μπουρτζάλας, πρώην χωροφύλακας και σωματοφύλακας του υπουργού του Λαϊκού Κόμματος Στρατού, έλαβε μέρος στη μάχη του Στάλινγκραντ (Οκτώβριος 1942 - Φεβρουάριος 1943), αλλά κατόρθωσε να σωθεί από την εξόντωση της 6ης Στρατιάς και να αποφύγει την αιχμαλωσία. Επέστρεψε στην Ελλάδα και ανέλαβε νέα καθήκοντα με τον βαθμό του ανθυπομοιράρχου στη γερμανική αστυνομία (GFP). Η υπηρεσία της GFP στεγαζόταν στο Μέγαρο Λινάρδου επί της οδού Πατησίων και αποτέλεσε τόπο μαρτυρίου για πολλούς Ελληνες αντιστασιακούς. Το όνομα του Θ. Μπουρτζάλα, που καταγόταν από το Αγρίνιο, αναφέρεται και στο βιβλίο του Νικ. Αντωνακέα "Φως εις το σκότος της Κατοχής" με τον χαρακτηρισμό του "Προδότη". Ο Μπουρτζάλας μεταπολεμικά δικάσθηκε από το Ειδικό Δικαστήριο και παρέμεινε στις φυλακές επί δέκα περίπου χρόνια (1945-1955). Αρκετά χρόνια αργότερα, στις 22 Απριλίου 1967, μία μόλις ημέρα μετά το πραξικόπημα των συνταγματαρχών, ανέφερε σε μια τυχαία συνάντηση στον παλαιό συγκρατούμενό του Κ. Γεώργιο πως *"...το πραξικόπημα δεν ήταν τίποτε άλλο, παρά δάκτυλος της CIA και των ΗΠΑ για να ελέγξουν τη χώρα που όδευε προς τον Κομμουνισμό"*.

Για τον Μπουρτζάλα και τους ομοίους του η τελευταία ελπίδα για την Ελλάδα και την Ευρώπη ολόκληρη να ξεφύγουν από "τον επικίνδυνο στραγγαλισμό του Μπολσεβικισμού και της διεφθαρμένης πλουτοκρατίας του Καπιταλισμού" θάφτηκε στα ερείπια του Βερολίνου τον Μάιο του 1945.

Ο γράφων είχε την τύχη να συναντήσει και να καταγράψει μια μοναδική μαρτυρία ενός Ελληνοπόντιου δεκανέα της Εθνικιστικής Στρατιάς του Ρώσου στρατηγού Αντρέι Βλασώφ. Ο Γ. Χρήστος, που ζει σήμερα σε μεγάλη ηλικία στην Καλλιθέα, ανέφερε πως κατά τους πρώτους μήνες του 1942 σχηματίσθηκαν στα γερμανικά μετόπισθεν με την προτροπή του Χίμμλερ οι πρώτες ρωσικές αντικομμουνιστικές μονάδες από λιποτάκτες

Ανδρες της ΡΟΑ, μεταξύ των οποίων πολέμησαν και Ελληνοπόντιοι εθελοντές.

Ο Σεβαστιανός Φουλίδης, ο Ελληνας "Brandenburger".

του Σοβιετικού Στρατού.

Πολύ γρήγορα στον RNNA και αργότερα ΡΟΑ (Ρωσικό Εθνικό Απελευθερωτικό Στρατό) κατατάχθηκαν και άνδρες άλλων εθνικοτήτων που αναζητούσαν την εθνική τους ταυτότητα και ανεξαρτησία. Διοικητής του πρώτου συγκροτημένου σώματος του ΡΟΑ, που αποτελείτο από 6 τάγματα πεζικού και 1 μηχανικού με μια μονάδα πυροβολικού (δύναμης 10.000 ανδρών), ήταν ο Ελληνοπόντιος συνταγματάρχης Σ. Κρομιάδης. Ο Κρομιάδης, που είχε προσωπική φιλία με τον Βλασώφ, έπεισε τον Ρώσο στρατηγό να προχωρήσουν με ταχύτερο ρυθμό τη στρατολόγηση εθελοντών από τους λαούς του Καυκάσου. Περισσότεροι από 20.000 Ελληνοπόντιοι κατατάχθηκαν στον ΡΟΑ. Το 7ο Σύνταγμα, στο οποίο υπηρετούσε ο Γ. Χρήστος, ήταν αμιγώς ελληνικό και παρέτασσε 1.500 πλήρως εξοπλισμένους άνδρες. Οι περισσότεροι από αυτούς είχαν υποστεί την άγρια σταλινική τρομοκρατία και τις διώξεις του 1935-1940. Ο Γ. Χρήστος είχε χάσει τον πατέρα του σε κάποιο στρατόπεδο - γκούλαγκ στη Σιβηρία, όπως και πολλοί άλλοι. Με τους εθνικιστές του ΡΟΑ θεωρούσε πως μπορούσε να εκδικηθεί τους κομμουνιστές και να αποδοθεί ένα είδος αυτονομίας στον Πόντο σύμφωνα με τις υποσχέσεις των Γερμανών και του Βλασώφ. Οι Ελληνοπόντιοι του ΡΟΑ έφεραν στην αριστερή επωμίδα τα ελληνικά χρώματα (μπλε και λευκό) και δεξιά το έμβλημα με τα γράμματα ΡΟΑ.

Παρόλη τη φυλετική βάση της φιλοσοφίας του Εθνικοσοσιαλισμού, ο γερμανικός φυλετισμός δεν υπήρξε απαραίτητα και αντίθετος προς τις άλλες φυλές. Σκοπός του ήταν *"να καταστήσει τον γερμανικό λαό ισχυρό και υγιή σε όλους τους τομείς"*. Κάτι ανάλογο πίστευαν και οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι εθνικοσοσιαλιστές και επιδίωξαν την καλυτέρευση και την επαναφορά των δικών τους αξιών πάνω στους λαούς τους.

Ολα αυτά αποδείχθηκαν όταν τα Waffen SS άνοιξαν τις τάξεις τους για να συμπεριλάβουν 20.000 Γάλλους εθελοντές, 60.000 μουσουλμάνους διαφόρων εθνικοτήτων, 40.000 Ολλανδούς, 8.000 Νορβηγούς, 6.000 Δανούς, 15.000 Εσθονούς, 1.000 Ελληνες κ.ά. Στα αρχεία της Wehrmacht αναφέρονται και κάποια ονόματα Κυπρίων εθελοντών, που οι περισσότεροι χάθηκαν στις αιματηρές μάχες του ανατολικού μετώπου.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ ΦΟΥΛΙΔΗ

Με τους Ελληνοπόντιους του ΡΟΑ είχε σχέση και ένα ικανότατο στέλεχος των γερμανικών Ειδικών Δυνάμεων (Μεραρχία Brandenburg), ο συμπατριώτης μας Σεβαστιανός Φουλίδης, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε από το γερμανικό επιτελείο στις πιο δύσκολες αποστολές.

Ο Φουλίδης καταγόταν από τον Πόντο και ήταν φανατικός αντικομμουνιστής. Στη γερμανική αντικατασκοπεία είχε ενταχθεί το 1938, με μοναδικό σκοπό να πλήξει τους Μπολσεβίκους με οποιονδήποτε τρόπο. Αφού φοίτησε σε μια σχολή πρακτόρων και εκπαιδεύτηκε στο Quenz, εντάχθηκε στο τμήμα της Brandenburg που είχε την ευθύνη των βαλκανικών χωρών.

Ο Κανάρης, που συνδεόταν φιλικά με τον Φουλίδη, ζήτησε από τον Ελληνα πράκτορα να του μεταφέρει πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατούσε στη νότια Ρωσία και στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας. Επειδή όμως η τουρκική αστυνομία τον καταζητούσε από την εποχή του Μικρασιατικού Πολέμου (1919-1922), ο Φουλίδης μετέφερε την έδρα του στην Αθήνα. Στη συμφωνία που έκανε με τον Κανάρη τόνισε πως η δράση του και οι πληροφορίες που θα συγκέντρωνε θα αφορούσαν αποκλειστικά τη Σοβιετική Ενωση και σε καμία περίπτωση την Ελλάδα, την οποία θεωρούσε πατρίδα του και υπεραγαπούσε. Αλλωστε σε προσωπικές του συζητήσεις με τον αρχηγό της Abwehr ανέφερε πως ό,τι έκανε το έκανε για να δει τον Πόντο ενωμένο με τη μητροπολιτική Ελλάδα, μετά τον νικηφόρο αγώνα του Αξονα εναντίον των Σοβιετικών.

Επί δύο ολόκληρα χρόνια ο Φουλίδης συνεργαζόταν στενά -εκτός από τη γερμανική Abwehr- και με τον αστυνόμο Σπύρο Παξινό της Υπηρεσίας Αλλοδαπών. Είχε συμφωνήσει με τον Παξινό, με την έγκριση του Κανάρη, να παραχωρεί στις ελληνικές αρχές όλα τα έγγραφα και τα δελτία των πρακτόρων του, τα οποία, αφού θα φωτογραφίζονταν, θα του επιστρέφονταν για να σταλούν στο Βερολίνο. Με τη βοήθεια του Παξινού ο Φουλίδης οργάνωσε το δίκτυό του, που το αποτελούσαν κυρίως ρωσομαθείς Ελληνες. Κατόρθωσε να τους ναυτολογήσει σε

τουρκικά καράβια που επισκέπτονταν τα ρωσικά λιμάνια του Ευξείνου Πόντου. Παράλληλα αποκατέστησε επαφή με τους πράκτορές του οι οποίοι δρούσαν στη νότια Ρωσία.

Για τη συνεργασία Φουλίδη-Παξινού έγραψε στα απομνημονεύματά του ο Αρθουρ Ζάιτς, ένας άλλος σημαντικός Γερμανός πράκτορας στην Ελλάδα: "Με αυτόν τον τρόπο η εναντίον της Ρωσίας κατασκοπευτική εργασία του Φουλίδη κατέληγε να γίνεται γνωστή και να επωφελούνται συγχρόνως η ελληνική, η αγγλική και η γερμανική υπηρεσία πληροφοριών. Τούτο το γνώριζε βέβαια η γερμανική κατασκοπεία, η οποία κατά κανόνα δεν επέτρεπε στους πράκτορές της παρόμοιες συνεργασίες. Και αυτό επετράπη μόνο στον Φουλίδη, επειδή αυτός είχε δηλώσει ότι, ως Ελληνας στην καταγωγή, δεν δεχόταν να εργασθεί στην Ελλάδα ως κατάσκοπος της Γερμανίας χωρίς τη συγκατάθεση των ελληνικών αρχών. Και ο ίδιος πρότεινε αυτού του είδους τη συνεργασία, την οποία τόσο ο Ναύαρχος Κανάρης, όσο και ο άμεσος προϊστάμενος του Φουλίδη στο Βερολίνο, συνταγματάρχης Μούνταιγκερ, υιοθέτησαν απολύτως, διότι αφενός είχαν απόλυτη εμπιστοσύνη και εκτίμηση στον χαρακτήρα του Φουλίδη και αφετέρου οι πληροφορίες αφορούσαν τη Ρωσία, εναντίον της οποίας στρέφονταν τότε όλοι".

Αυτά βέβαια ίσχυαν ως την είσοδο των γερμανικών στρατευμάτων στην Ελλάδα, οπότε οι συνθήκες που δημιουργήθηκαν ανάγκασαν τη γερμανική κατασκοπεία να τροποποιήσει το πρόγραμμά της. Η επίθεση στη Σοβιετική Ενωση ήταν θέμα χρόνου. Ο Φουλίδης ήταν ενημερωμένος από τους προϊσταμένους του στο Βερολίνο. Οργάνωσε λοιπόν ένα σώμα από αποφασισμένους Λευκορώσους μετανάστες που ζούσαν από καιρό στην Ελλάδα και τους έστειλε λίγους μήνες αργότερα πίσω από τις ρωσικές γραμμές για διενέργεια δολιοφθορών, συλλογή πληροφοριών και διασπορά ψευδών ειδήσεων.

Ο ίδιος ο Φουλίδης έφυγε από την Ελλάδα τον Αύγουστο του 1941 και παρουσιάστηκε στον συνταγματάρχη φον Κλάουζεβιτς, αρχηγό της Υπηρεσίας Κατασκοπείας της Ομάδας Στρατιών του Νότου. Αποστολή του ήταν η συλλογή πληροφοριών για την κατάσταση που επικρατούσε στα ρωσικά μετόπισθεν και ο κλονισμός του ηθικού των Ουκρανών οι οποίοι υπηρετούσαν στον Κόκκινο Στρατό. Ο Φουλίδης και η ομάδα του εφοδιάστηκαν με το κατάλληλο προπαγανδιστικό υλικό και μεταφέρθηκαν ένα βράδυ με γερμανικό αεροπλάνο πίσω από τις ρωσικές γραμμές.

Ο τολμηρός Ελληνας κατάφερε πολύ περισσότερα από όσα περίμενε το γερμανικό στρατηγείο. Πρώτα από όλα ενημέρωσε με τον ασύρματό του τον Κλάουζεβιτς για την ακριβή θέση των αεροδρομίων τα οποία χρησιμοποιούσαν οι Σοβιετικοί, καθώς και για τον αριθμό και τη θέση των αρμάτων μάχης που υπεράσπιζαν το Κίεβο. Οταν άρχισε η γερμανική επίθεση ο Φουλίδης και οι σύντροφοί του πέρασαν πάλι μέσα από τις ρωσικές γραμμές. Με κίνδυνο της ζωής τους ενημέρωσαν τον επιτελάρχη του γερμανικού στρατεύματος για τις κινήσεις των ρωσικών τεθωρακισμένων, τα οποία τελικά εξουδετερώθηκαν.

Δύο μέρες μετά την κατάληψη του Κιέβου στο πολεμικό ανακοινωθέν της Wehrmacht έγινε μνεία του ηρωισμού και της αυτοθυσίας της ομάδας Φουλίδη. Ο ίδιος από ανθυπολοχαγός προήχθη στον βαθμό του υπολοχαγού επ' ανδραγαθία. Στη συνέχεια οι επιτυχίες του Φουλίδη, ιδιαίτερα στον Καύκασο, ξεπέρασαν και την πιο τολμηρή φαντασία, "αφού υπερέβη σε κατορθώματα και τη δράση του θρυλικού Αγγλου πράκτορα Λώρενς της Αραβίας", όπως έγραψε ο Ζάιτς. Με τα κηρύγματα και την προπαγάνδα του δαιμόνιου Ελληνα εξεγέρθηκαν χιλιάδες Πόντιοι, Γεωργιανοί και Αρμένιοι εναντίον των Σοβιετικών. Ηταν τόσο μεγάλη η ταραχή της ρωσικής κυβέρνησης ώστε και μετά το τέλος του πολέμου οι λαοί αυτοί θεωρήθηκε ότι δεν μπόρεσαν να αποβάλουν το "σπέρμα της προδοσίας" με το οποίο "διαβρώθηκαν" από τους Γερμανούς. Αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής ήταν να εκτοπισθούν 500.000 περίπου Καυκάσιοι, μεταξύ των ετών 1944 και 1947, στη Σιβηρία.

Το τέλος του Φουλίδη ήταν λίγο-πολύ αναμενόμενο. Τον Δεκέμβριο του 1943 ο Κλαούζεβιτς του ανέθεσε να εισχωρήσει εκ νέου στις ρωσικές γραμμές για να εξακριβώσει τον αριθμό των Σοβιετικών και τη διάταξη των εχθρικών τεθωρακισμένων. Ο Φουλίδης έγινε όμως αντιληπτός από μια ρωσική περίπολο και άφησε την τελευταία του πνοή σε απόσταση μόλις 200 μέτρων από τις γερμανικές γραμμές.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΩΝ ΝΕΑΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (ΟΠΝΕ)

Λίγο μετά την είσοδο των Γερμανών, τον Μάιο του 1941, ιδρύθηκε στην Αθήνα μια νέα εθνικοσοσιαλιστικών αρχών οργάνωση με στόχο τον προσηλυτισμό όλο και περισσότερων Ελλήνων στην υπόθεση του Αξονα και της Νέας Ευρώπης.

Στην ίδρυση της ΟΠΝΕ πρωτοστάτησαν οι αδελφοί Κύρου (της "Εστίας"), ο γνωστός αντισυνταγματάρχης Κονδάκης, ο τεταρταυγουστιανός υπουργός Κριμπάς, ο Αλ. Γιάνναρος και κυρίως ο μετέπειτα αρχηγός της ΕΣΑΟ, Γ. Ριζόπουλος. Η κίνηση αυτή συσπείρωσε όλη την "αφρόκρεμα" των Ελλήνων εθνικοσοσιαλιστών, αφού εκτός από τους παραπάνω συμμετείχαν ο Γ. Μερκούρης, ο αντισυνταγματάρχης Οικονομάκος, ο αντιστράτηγος Γιαννουκάκος, καθώς και ο γνωστός Ματούσης της Λεγεώνας των Κουτσοβλάχων.

Αξίζει ακόμα να σημειωθεί πως στην οργάνωση συμμετείχε και ο μετέπειτα αρχηγός της Εθνικοσοσιαλιστικής Φρουράς Ελλάδας, Βασίλης Πάικος. Τα γραφεία της βρίσκονταν στην οδό Πατησίων 133 και ανατινάχθηκαν κατά τη διάρκεια του Δεκεμβριανού Κινήματος.

Η είσοδος του κτιρίου της ΕΣΠΟ λίγο μετά την ανατίναξή του από τους αντιστασιακούς της ΠΕΑΝ (Σεπτέμβριος 1942).

Η ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΣΠΟ

Μια από τις πιο γνωστές γερμανόφιλες οργανώσεις της Κατοχής ήταν η περίφημη ΕΣΠΟ. Ο ακριβής τίτλος της ήταν "Ελληνική Σοσιαλιστική Πατριωτική Οργάνωση".

Πρώτος αρχηγός της οργάνωσης ήταν ο γιατρός Γεώργιος Βλαβιανός, ο οποίος μαζί με άλλους ομοϊδεάτες του εθνικοσοσιαλιστές την ίδρυσε αμέσως μετά την είσοδο των Γερμανών στην Αθήνα. Οι Γερμανοί αναγνώρισαν αμέσως την οργάνωση, τη χρηματοδότησαν και της έδωσαν ένα τετραώροφο κτίριο στη συμβολή των οδών Πατησίων και Γλάδστωνος -κοντά στην Ομόνοια- για να στεγάσει τα γραφεία της.

Οι δραστηριότητες της ΕΣΠΟ επεκτάθηκαν σε πολλούς τομείς. Εκτός από την προπαγάνδα και την πολιτική διαφώτιση, που ανέλαβε ο επίσης γιατρός Σπύρος Στεροδήμας, η οργάνωση διατηρούσε αθλητικό, καλλιτεχνικό και λογοτεχνικό τμήμα. Νεαροί, άγνωστοι τότε λογοτέχνες και ποιητές, είχαν ιδρύσει μέσα στην ΕΣΠΟ μια άλλη ομάδα, την ΑΟΝΛ (Ανεξάρτητη Ομάδα Νέων Λογοτεχνών) και εξέδιδαν το περιοδικό ιδεολογικών αναζητήσεων "Κοραής". Επικεφαλής αυτής της ομάδας ήταν ο Νίκος Ματθαίου, συνεργάτης του Κυριάκη και της Σίτσας Καραϊσκάκη στο κατοχικό ραδιόφωνο.

Η οργάνωση φιλοδοξούσε να αποτελέσει το φυτώριο του εθνικοσοσιαλισμού για τους Έλληνες ομοϊδεάτες και να συμμετέχει στον βαθμό που αυτό ήταν δυνατό στη διακυβέρνηση της χώρας με τοποθέτηση μελών της σε κυβερνητικές θέσεις.

Ένα από τα πιο δραστήρια και ιδρυτικά στελέχη της οργάνωσης ήταν ο Σταύρος Βελλόπουλος, φίλος του Γ. Βλαβιανού και του Ανδρέα Κονδάκη. Άλλα ιδρυτικά μέλη της ΕΣΠΟ ήταν οι: Γεώργιος Σουλιώτης, απόστρατος αξιωματικός, Σπυρίδων Τσάκωνας, απόστρατος αξιωματικός, Γεώργιος Τριαντόπουλος, δικηγόρος (ένας από τους αρχηγούς της ΕΣΠΟ μετά την ανατίναξη των γραφείων της), Κωνσταντίνος Κουτουμάνος, υπάλληλος του ΙΚΑ, Γεράσιμος Μονόπολης, επιχειρηματίας, Δημ. Αναστασίου, δημόσιος υπάλληλος και αρχηγός της ομάδας κρούσης της οργάνωσης, Αχιλλέας Κοντοράτος, αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού κ.ά.

Ο Βλαβιανός, αρχηγός της ΕΣΠΟ, διορίσθηκε το καλοκαίρι του 1941 από την κατοχική κυβέρνηση πρόεδρος της κοινότητας Κηφισιάς, ήταν δε τακτικός επισκέπτης της γερμανικής πρεσβείας. Κατά την ίδρυση της ελληνογερμανικής προπαγανδιστικής εταιρίας "Ελεύθερο Βήμα" τοποθετήθηκε αντιπρόεδρος του ΔΣ της εταιρίας με αναπληρωτή του τον υπάλληλο της γερμανικής πρεσβείας Φερδ. Φράουερ.

Τον Φεβρουάριο του 1942 προέκυψαν μέσα στους κόλπους της οργάνωσης ορισμένες διαφωνίες μεταξύ γερμανόφιλων και ιταλόφιλων, με αποτέλεσμα την παραίτηση του Γ. Βλαβιανού από την αρχηγία και την αντικατάστασή του από τον Σπύρο Στεροδήμα, που ήταν φανατικός γερμανόφιλος και δεινός ρήτορας.

Κυριότερη δραστηριότητα της ΕΣΠΟ ήταν η προσπάθειά της να δημιουργήσει μια ελληνική λεγεώνα για να αποσταλεί με τους άλλους Ευρωπαίους εθελοντές στο Ανατολικό Μέτωπο. Η προπαγάνδα της οργάνωσης είχε κάποια αποτελέσματα, αφού στις 21 Ιουλίου 1941 η γερμανική πρεσβεία τηλεγραφούσε στο Βερολίνο πως "ιδέα συγκρότησης ελληνικής λεγεώνας που θα πολεμήσει κατά της Ρωσίας βρίσκει απήχηση σε ευρείς κύκλους του λαού". Το θέμα προωθήθηκε και η υπογραφή της σχετικής συμφωνίας από τον στρατηγό Μπάκο ήταν πια θέμα χρόνου. Προέβαλαν όμως βέτο οι Ιταλοί, οι οποίοι ζήτησαν να μην επιτραπεί η αποστολή Ελλήνων στο Ανατολικό Μέτωπο και η ιδέα συγκρότησης ελληνικής λεγεώνας αναβλήθηκε επ' αόριστον.

Η δράση της ΕΣΠΟ συνεχίστηκε και μετά την ανατίναξη του κτιρίου της στις 20 Σεπτεμβρίου 1942. Το παραπάνω εγχείρημα πραγματοποιήθηκε από μία μικρή ομάδα αντιστασιακών της ΠΕΑΝ, τον Κώστα Περρίκο, τον Α. Μυτιληναίο και τον Σπ. Γαλάτη, πρωί Κυριακής, σε μια στιγμή που τα γραφεία της ΕΣΠΟ ήταν κατάμεστα λόγω της τακτικής συνεδρίασης των μελών της οργάνωσης. Γύρω στις 11.00 άρχισε η αποχώρηση των πρώτων μελών της ΕΣΠΟ. Τότε ο Περρίκος αποφάσισε. Από τη μία πλευρά της Γλάδστωνος μια γυναίκα της ΠΕΑΝ, η Ιουλία Μπίμπα, προχώρησε ήρεμα προς την είσοδο του κτιρίου. Κρατούσε μία τσάντα με χόρτα, μέσα στην οποία ήταν κρυμμένη η βόμβα... Από την απέναντι πλευρά πλησίασαν οι Μυτιληναίος και Γαλάτης. Η Μπίμπα πολύ φυσικά τους παρέδωσε την τσάντα και οι δυο τους ανέβηκαν προσεκτικά τις σκάλες του κτιρίου. Σε κάποια εσοχή και ενώ (παραδόξως) κανένας Γερμανός ή συνεργά-

Η ΕΣΠΟ φλέγεται (βλ. Αλέξ. Ζαούση, "Οι δύο όχθες", εκδ. Παπαζήση).

της τους δεν υποψιάσθηκε τίποτα, τοποθέτησαν τη βόμβα. Απ' έξω, ο Περρίκος και οι υπόλοιποι βάδιζαν ανυπόμονα. Μια ομάδα ανυποψίαστων διαβατών βρισκόταν δίπλα, έξω από το ξενοδοχείο "Πατρίς".

Στις 12.03 ακριβώς το κτίριο της ΕΣΠΟ και ολόκληρη η περιοχή συγκλονίστηκε από μια φοβερή έκρηξη. Από την ανατίναξη και την πυρκαγιά που επακολούθησε βρήκαν τον θάνατο 43 Γερμανοί και 29 μέλη της ΕΣΠΟ, ενώ τραυματίσθηκαν τρεις Γερμανοί στρατιώτες, 12 τυχαία διερχόμενοι και 27 "Εσπίτες". Το κτίριο πήρε φωτιά και η διέλευση των οχημάτων από την Πατησίων στο σημείο εκείνο διακόπηκε επί δέκα μέρες. Μεταξύ των τραυματιών της ΕΣΠΟ ήταν και ο αρχηγός της οργάνωσης Σπύρος Στεροδήμας, ο οποίος πέθανε λίγες ημέρες αργότερα (6 Οκτωβρίου 1942) υποκύπτοντας στα τραύματά του.

Το εγχείρημα της ΠΕΑΝ εμφανίσθηκε με καθυστέρηση στον αθηναϊκό Τύπο. Μόλις στις 23 Σεπτεμβρίου η "Βραδυνή" έγραψε στην τελευταία σελίδα τα εξής: *"Την 20ήν τρέχοντος, εντός ενός κτιρίου της οδού Πατησίων 8 προεκλήθη ανάφλεξις εκρηκτικού μηχανήματος, ήτις επέφερε τον τραυματισμόν πολυαρίθμων προσώπων, μεταξύ των οποίων και στρατιωτών των Ενόπλων Δυνάμεων Κατοχής, ως και τον εμπρησμόν του κτιρίου. Ενώ διεξάγονται δραστήριαι ανακρίσεις δια την ανακάλυψιν και σύλληψιν των ενόχων, η Ανωτάτη Στρατιωτική Διοίκησις των Ιταλικών Δυνάμεων εθεώρησεν ότι η επανάληψις τρομοκρατικών πράξεων δεν δικαιολογεί ουδέν μέτρον επιεικίας και απεφάσισε την εκτέλεσιν της καταδίκης εις θάνατον των κάτωθι αναφερομένων τριών προσώπων, δικασθέντων και καταδικασθέντων ήδη εις την ποινήν ταύτην υπό του Στρατοδικείου πολέμου ως ενόχων κατοχής όπλων και πολεμοφοδίων, και δια τα οποία η εκτέλεσις της καταδίκης είχεν ανασταλή:*

1) Ζικόπουλος Ιωάννης του Δημητρίου εξ Αγ. Σωτείρας,

2) Τσαουσίδης Ηλίας του Ιωάννου εξ Ερχάδας (Τουρκίας) και

3) Γκουγκάρας Λεωνίδας του Στεφάνου εκ Μεγαλοχωρίου.

Η εκτέλεσις έλαβε χώραν την χαραυγήν της σήμερον".

Οι δραστηριότητες της ΕΣΠΟ, παρόλη την αντίθετη άποψη κάποιων ιστοριογράφων, δεν ανεστάλησαν. Οι Γερμανοί συνέχισαν τη χρηματοδότηση και τις παροχές και νέα γραφεία της οργάνωσης στεγάστηκαν στην οδό Σταδίου και αργότερα στο παλαιό κτίριο του Οικονομικού Γυμνασίου στην οδό Ακαδημίας. Το τυπογραφείο της οργάνωσης, στο οποίο τυπώνονταν προπαγανδιστικά φυλλάδια, βρισκόταν στην οδό Παπαρρηγοπούλου 2-4.

Σύμφωνα με αναφορά ενός πληροφοριοδότη που εργαζόταν για τις συμμαχικές υπηρεσίες, μέλη της ΕΣΠΟ ήταν ακόμα *"ο στρατηγός Οικονομάκος, ο Π. Σακελλαρόπουλος, ο Στ. Καστέλης και ο νεαρός Πομόνης. Ο εκ των σημαινόντων μελών της απόστρατος πλοίαρχος Π.Ν. Τσάκωνας (αντιπρόεδρος) παρητήθη αποδοκιμάσας την τροπήν της οργανώσεως εις αντεθνικήν δράσιν. Τα μέλη της ανήλθον εις 2.500, πολλά των οποίων διέρρευσαν, αποτελούντο δε κυρίως από νεαρούς και νεαράς μέλη της ΕΟΝ. Εις τα γραφεία της συνεκεντρούντο νέοι και νεανίδες και ήρχοντο εις επαφήν με Γερμανούς αξιωματικούς και κατόπιν εξαπελύοντο προς συλλογήν πληροφοριών. Ησχολείτο με την παρακολούθησιν πατριωτών τους οποίους κατέδιδε εις την Γκεστάπο μετά της οποίας συνεργάζετο. Είχε σκοπόν την δημιουργίαν ταγμάτων τα οποία να εκπαιδευτούν και να πολεμήσουν παρά το πλευρόν των Γερμανών.*

Μεταξύ των μελών της περιλαμβάνονται και μέλη άλλων φιλοαξονικών οργανώσεων δεδομένου ότι όλαι σχεδόν έχουν τα αυτά μέλη και διαφόρους τίτλους ίνα παρουσιάζουν όγκον. Παρουσιάζει σοβα-

"E.S.P.O."
PARASKEVAKOS
GEORG
40
"E.S.P.O."

Ταυτότητα μέλους της ΕΣΠΟ.

ράν δράσιν. Αρκετός αριθμός μελών της κατετάγη ως άνευ θητείας χωροφύλακες εις την ειδικήν ασφάλειαν. Μεταξύ των μελών είναι ο Σ. Στιλόπουλος" (βλ. Αρχεία Εθνικής Αντίστασης, Τόμος 2, σελ. 509, Εκδόσεις ΔΙΣ).

Μετά την ανατίναξη νέος αρχηγός της ΕΣΠΟ έγινε ο γνωστός αντισιωνιστής και φιλόσοφος Αριστείδης Ανδρόνικος. Ο Ανδρόνικος λίγο πριν από την αποχώρηση των Γερμανών έφυγε με ειδική αμαξοστοιχία για τη Βιέννη (12/9/1944), μαζί με πλειάδα άλλων εθνικοσοσιαλιστών και γερμανόφιλων. Εκεί συμμετείχε στην "εξόριστη" κυβέρνηση του Εκτορα Τσιρονίκου, αναλαμβάνοντας μαζί με τον Κωνστ. Σκανδάλη το "Υπουργείο Διαφώτισης και Προπαγάνδας".

Αρκετά στελέχη της ΕΣΠΟ καταδικάσθηκαν αργότερα κατά τις δίκες των δοσιλόγων (Φεβρουάριος - Μάρτιος 1946), χωρίς οι περισσότεροι να παραμείνουν στις φυλακές. Ηταν τέτοιες οι συνθήκες του μεταδεκεμβριανού κράτους που δεν επέτρεψαν στις εκατοντάδες αν όχι χιλιάδες συνεργάτες των Γερμανών να δικασθούν και να τιμωρηθούν για όσα αδικήματα διέπραξαν κατά την περίοδο της Κατοχής. Πολλές φορές μάλιστα συνέβαινε το παράδοξο δεδηλωμένοι γερμανόφιλοι δικαστές να εκδικάζουν υποθέσεις παλαιών γνώριμων ομοϊδεατών. Για παράδειγμα ο δικαστικός Γενησεβδάς αθώωσε τον κατηγορούμενο συνταγματάρχη Ποδότα, στέλεχος της ΕΣΠΟ. Αλλη περίπτωση αφορούσε την αθωωτική απόφαση για την κόρη του Στεροδήμα, η οποία αργότερα μαζί με έναν ανηψιό του Λογοθετόπουλου, με τον οποίο διατηρούσε δεσμό, θα επισκεπτόταν συχνά τον "θείο" και τέως πρωθυπουργό στις φυλακές της Καλλιθέας όπου εκρατείτο.

Αλλα στελέχη, λιγότερο επώνυμα, όπως ο Φίλιππος Λεσχόπουλος που διατηρούσε το κατάστημα ηλεκτρικών ειδών στο ισόγειο του κτιρίου της ΕΣΠΟ, δεν στάθηκαν τόσο τυχερά. Ο Λεσχόπουλος δεν είχε τις "υψηλές γνωριμίες" της Στεροδήμα και φυλακίσθηκε για περισσότερα από επτά χρόνια στην Καλλιθέα.

Κατά την ανατίναξη της ΕΣΠΟ τον Σεπτέμβριο του 1942 οι Γερμανοί ισχυρίσθηκαν πως καταστράφηκε το υλικό μιας γερμανικής αεροπορικής μονάδας, που φυλασσόταν σε μια αποθήκη του κτιρίου. Ο στρατηγός Σπάιντελ, Στρατιωτικός Διοικητής Αθηνών, απαίτησε από την τότε κυβέρνηση Τσολάκογλου την καταβολή 810 εκατομμυρίων δρχ. (περίπου 4.000 χρυσών λιρών με την τότε ισοτιμία) ως αποζημίωση για την καταστροφή του υλικού αυτού.

Η Υπηρεσία Συνδέσμου με τις Γερμανικές Στρατιωτικές Αρχές εισηγήθηκε στον Ελληνα πρωθυπουργό την αποδοχή της αξίωσης, με αποτέλεσμα να συμφωνήσει και ο Τσολάκογλου να καταβληθεί το παραπάνω ποσό. Μετά όμως από αίτηση του γενικού γραμματέα του Υπουργείου Οικονομικών, Ι. Κονιωτάκη, ο διευθυντής ανταποκρίσεων, Γ. Φαρμακίδης, ανέλαβε τον χειρισμό της υπόθεσης και πέτυχε τελικά να εγκαταλειφθεί η γερμανική απαίτηση. "Κλειδί" για την παραπομπή του θέματος στα αρχεία ήταν η άφιξη του νεοδιορισθέντα Ειδικού Πληρεξούσιου του Ράιχ στην Αθήνα, Νώυμπάχερ.

ΟΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΜΠΟΥΝΤ ΚΑΙ ΟΕΔΕ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Εκτός από την ΕΣΠΟ στις αρχές του 1942 εμφανίσθηκαν άλλες τρεις εθνικοσοσιαλιστικές οργανώσεις οι οποίες με την πάροδο του χρόνου εξυπηρέτησαν αποκλειστικά γερμανικά συμφέροντα.

Η πρώτη και η πιο σοβαρή ίσως από άποψη στελέχωσης μελών ήταν η ΟΕΔΕ (Οργάνωση Εθνικών Δυνάμεων Ελλάδος). Αρχηγός της ήταν κάποιος με το όνομα Παντελόγλου και σύνδεσμος με τη γερμανική μυστική αστυνομία ο Νικ. Μπούγαλης. Η οργάνωση ιδρύθηκε με αντικομμουνιστικούς στόχους, στην ουσία όμως με σκοπό την επιλογή και τη στρατολόγηση κατάλληλων πρακτόρων για την AST και τα SD. Τα γραφεία της αρχικά στεγάζονταν στην οδό Καντακουζηνού, ενώ αργότερα μεταφέρθηκαν στη συμβολή των οδών Εμμ. Μπενάκη και Ακαδημίας (τέλη του 1943). Τα μέλη της ΟΕΔΕ είχαν εφοδιαστεί με γερμανικές ταυτότητες και αποτελούσαν τμήμα του γερμανικού δικτύου αντικατασκοπείας. Η εκπαίδευσή τους, που γινόταν σε στρατιωτικές μονάδες, αφορούσε τον αντικομμουνιστικό αγώνα αλλά και την υποκλοπή σημάτων από ασύρματο, δολιοφθορές, παρακολουθήσεις αντιστασιακών κ.ά.

Τα γραφεία της οργάνωσης στον Πειραιά βρίσκονταν στην οδό Αγ. Κωνσταντίνου, ακριβώς απέναντι από τα ανθοπωλεία. Στο μπαλκόνι της κυμάτιζε μια ελληνική σημαία με έναν δικέφαλο αετό. Αρχηγός του εκεί παραρτήματος ήταν ένας Ελληνας του εξωτερικού, ο Διονύσιος Βύρων. Αλλα στελέχη της ΟΕΔΕ Πειραιώς ήταν οι Παντελής Νούλης, Κάλφας από την Τρούμπα, Ρίζος, Στράτος, Τάκης Ξάνθος, πολιτικός μηχανικός, ένας δάσκαλος ξένων γλωσσών, ο Τάκης Μπέλλος κ.ά. Οι δύο τελευταίοι πριν από τον πόλεμο εργάζονταν για τη γερμανική κατασκοπεία και ανήκαν στο δίκτυο του γνωστού πράκτορα της γερμανικής πρεσβείας, Αρθουρ Ζάιτς. Λίγο πριν από την είσοδο των Γερμανών στην Αθήνα συνελήφθησαν

από την ελληνική αστυνομία με την κατηγορία ότι τον Νοέμβριο του 1940 σχεδίαζαν να ανατινάξουν το αγγλικό φορτηγό πλοίο "Σαμίρ" που βρισκόταν αγκυροβολημένο στον όρμο του Κερατσινίου. Στην επιχείρηση αυτή οι Ελληνες πράκτορες είχαν τη βοήθεια δύο Γερμανών αξιωματικών που ήταν μεταμφιεσμένοι σε "αθώους" τουρίστες: του ταγματάρχη Μπερντ Πάουλ και του λοχαγού Νίκολιτς Γιόχαν.

Ενας από τους ικανότερους πράκτορες του Ζάιτς και δραστήριο στέλεχος της ΟΕΔΕ ήταν κάποιος Ναβάλης, ο οποίος είχε καταδικασθεί από το Α' Διαρκές Στρατοδικείο Αθηνών μαζί με δύο συνεργάτες του, τον Κουδούνα και την Ελληνοαιγύπτια Αγγέλα Δουλίκη, τον Φεβρουάριο του 1941. Οι Ναβάλης και Κουδούνας κλείσθηκαν στις στρατιωτικές φυλακές, ενώ η Δουλίκη στις γυναικείες φυλακές Αβέρωφ. Λίγο μετά την εισβολή των Γερμανών απελευθερώθηκαν και ο Ναβάλης ως μέλος της ΟΕΔΕ υπηρέτησε τη γερμανική ναυτική Αντικατασκοπεία (Αϊντς Μαρίνε) στο κλιμάκιο του λοχαγού Βάλτερ Φιρστ.

Η ΟΕΔΕ συνεργαζόταν στενά με μια άλλη φιλογερμανική οργάνωση, την Μπουντ (Σύνδεσμος), που διοικούσαν ο Αγήνωρ και ο Ιωάννης Μπουρνιάς. Ο Αγήνορας καταγόταν από την Κωνσταντινούπολη, ήταν γερμανομαθής και ανήκε προπολεμικά στο δίκτυο πρακτόρων του συνταγματάρχη Μπέλα Ναϊμερ.

Η Μπουντ, που λεγόταν και Οργάνωση Φίλων του Χίτλερ, εμφανίσθηκε αρχικά ως πολιτική οργάνωση και περιελάμβανε άτομα που πίστευαν στις αρχές του εθνικοσοσιαλισμού. Σύμφωνα με το καταστατικό της σκοπό είχε τη δημιουργία φιλογερμανικού πνεύματος στην ελληνική κοινή γνώμη αλλά και τη διαφώτιση του ελληνικού λαού σε θέματα που αφορούσαν τον γερμανικό εθνικοσοσιαλισμό. Από την αρχή ελεγχόταν και διευθυνόταν από τη γερμανική πρεσβεία, για λογαριασμό της οποίας συνέλεγε πολιτικές και οικονομικές πληροφορίες.

Τα γραφεία της Μπουντ βρίσκονταν στην οδό Παπαρρηγοπούλου και τα στελέχη της ασχολούντο, εκτός από τη συλλογή πληροφοριών, με τον αντικομμουνιστικό αγώνα και την παρακολούθηση των εβραίων προσφύγων.

Μετά την ιταλική συνθηκολόγηση (Σεπτέμβριος 1943), η Μπουντ υπήχθη στο Γερμανικό Στρατηγείο Ελλάδος από το οποίο ελεγχόταν και χρηματοδοτείτο. Τότε άρχισε να εργάζεται για την AST (Μυστική Υπηρεσία Πληροφοριών της Ανώτατης Γερμανικής Στρατιωτικής Διοίκησης) και υπαγόταν απευθείας στο στρατιωτικό επιτελείο του Φύρερ.

Τον Ιούλιο του 1943 επισκέφθηκε τον Αγήνορα ο λοχαγός Φρειδερίκος Χόλμαν, διοικητής τάγματος της Μεραρχίας Brandenburg. Οι δύο άνδρες αποφάσισαν τη συγκρότηση ενός λόχου από Ελληνες εθελοντές για την αντιμετώπιση των ανταρτών. Η Μεραρχία "Brandenburg" αποτελείτο από άνδρες εξαιρετικής μαχητικής ικανότητας οι οποίοι ανελάμβαναν τις πιο δύσκολες αποστολές.

Οι Ελληνες εθελοντές εκπαιδεύτηκαν από Γερμανούς αξιωματικούς σε ένα στρατόπεδο στα Βίλλια Αττικής. Τον Δεκέμβριο του 1943 μετατέθηκαν στη Ρωσία, όπου έλαβαν μέρος σε επιχειρήσεις εναντίον των παρτιζάνων. Το καλοκαίρι του 1944 ανέλαβαν νέα καθήκοντα στην ενδοχώρα της Βοσνίας με πολύ μεγάλη επιτυχία. Τον Σεπτέμβριο ο λόχος μετακινήθηκε στο Κλαούζενμπουργκ της Ρουμανίας.

Η ρωσική όμως προέλαση εξελισσόταν ραγδαία και το μόνο που απέμενε στους Ελληνες "Μπραντενμπούργκερ" ήταν να υποχωρήσουν προς τη Βιέννη. Στην αυστριακή πρωτεύουσα είχε καταφύγει και ο Αγήνορας, ο οποίος φιλοδοξούσε να οργανώσει ένα νέο κατασκοπευτικό δίκτυο από έμπιστους πράκτορες που θα έστελνε στην Ελλάδα. Επικεφαλής της ομάδας αυτής ήταν ο εικοσάχρονος υπαξιωματικός της Brandenburg Ζήσιμος Παρτίδος, ο οποίος καταγόταν από την Κεφαλλονιά. Ο Παρτίδος, που στην πραγματικότητα ήταν διπλός πράκτορας, είχε εκπαιδευτεί σε μια ειδική σχολή πρακτόρων λίγα χιλιόμετρα έξω από τη Βιέννη. Θεωρείτο ο καταλληλότερος άνθρωπος γι' αυτήν την αποστολή. Το αξιοπερίεργο είναι ότι παρόλα τα καταστροφικά πλήγματα που δεχόταν η γερμανική πολεμική μηχανή τόσο ο Αγήνορας, όσο και οι υπόλοιποι Ελληνες "δοσίλογοι", διατηρούσαν τις νεφελώδεις ελπίδες τους για την "τελική νίκη".

GEORGE

Ταυτότητα μέλους της ΟΕΔΕ

Στις αρχές του 1945 η Γερμανία είχε σχεδόν καταρρεύσει και αυτοί που πίστευαν ότι θα άλλαζε η πορεία του πολέμου ή ότι τουλάχιστον θα είχαν καλύτερη μεταχείριση από τους Αγγλοαμερικανούς ήταν μόνο οι φανατικοί ή απλά οι πιο αφελείς.

Η τελευταία αποστολή δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Τα ίχνη του Αγήνορα χάθηκαν κάπου μέσα στον χαλασμό των ημερών του Απριλίου. Ο αστυνομικός διευθυντής Νικ. Αρχιμανδρίτης κατέθεσε στο Ειδικό Δικαστήριο ότι ο αρχηγός της Μπουντ εκτελέστηκε κάπου στη βόρεια Ελλάδα λίγους μήνες μετά την απελευθέρωση από μια ομάδα ενόπλων ελασιτών. Για το τέλος του επικεφαλής της ΟΕΔΕ Παντελόγλου οι πληροφορίες είναι πιο συγκεκριμένες. Δολοφονήθηκε κατά τη διάρκεια του δεκεμβριανού

κινήματος, ενώ ο δεύτερος στην ιεραρχία, Νικ. Μπούγαλης, κλείστηκε στις φυλακές της Καλλιθέας επί έξι χρόνια με την κατηγορία της κατασκοπείας.

Τον Οκτώβριο του 1943 ένα από τα ικανότερα στελέχη της ΟΕΔΕ, ο δικηγόρος Ξηροτύρης από τη Λαμία, εγκατέλειψε την οργάνωση και προσχώρησε στο ΕΑΜ. Ο Ξηροτύρης ήταν εκείνος που το καλοκαίρι του 1942, όταν οι Γερμανοί άνοιγαν τις πύλες του Καυκάσου και της Αλεξάνδρειας, πλημμύρισε τους τοίχους της Αθήνας με μαύρες επιγραφές τριγωνικού σχήματος και τη βεβαίωση "Νενικήκαμεν" με την υπογραφή ΟΕΔΕ. Εναν μόλις χρόνο αργότερα και καθώς η γερμανική τελική νίκη ξεθώριαζε, ο Ξηροτύρης έκρινε πως έπρεπε να αλλάξει στρατόπεδο. Αφού συνεννοήθηκε με τον ΕΑΜ της Αθήνας αναχώρησε μυστικά για την Πάρνηθα. Στη συνέχεια φυγαδεύτηκε στα ορεινά της Ευρυτανίας με την εντολή να καταθέσει όσο το δυνατόν περισσότερες ενοχοποιητικές μαρτυρίες για τους πρώην συνεργάτες του αλλά και τον ΕΔΕΣ της Αθήνας. Εκεί σε κάποιο απομακρυσμένο χωριό είχε μια απρόσμενη συνάντηση με τον πρωτοκαπετάνιο του ΕΛΑΣ Αρη Βελουχιώτη. Ο Αρης, έχοντας προηγούμενα μαζί του από την εποχή που ήταν ένα απλό στέλεχος του ΚΚΕ, εξεμάνη μόλις τον πρωτοαντίκρυσε:

"Ποιός σ' έφερε μωρέ 'δω πάνω; Γιατί ήρθες;", του είπε.

Ο Ξηροτύρης προσπάθησε να τον γαληνέψει: "Μην κάνεις έτσι καπετάνιο", ψέλλισε. Ο..... μ' έφερε", και είπε το όνομα ενός μαιευτήρα στην Αθήνα.

"Ποιός; Ο "εκστρωσάκιας; Θα του τον πάρω το λαιμό κι αυτουνού...". Ταυτόχρονα σήκωσε το πόδι και κτύπησε τον Ξηροτύρη με δύναμη στην κοιλιά. Ο άνθρωπος κουλουριάσθηκε. Τότε ο Βελουχιώτης τράβηξε το περίστροφό του και τον άφησε στον τόπο με δύο σφαίρες στο κεφάλι...

(βλ. το βιβλίο του Γιώργου Καράγιωργα: "Η ΟΠΛΑ χωρίς θρύλο", σελ. 87).

ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΗΣ SD

Στα μέσα του 1942 συγκροτήθηκαν δύο υπηρεσίες των Γερμανών, η "2000" στη Θεσσαλονίκη και η "3000" στην Αθήνα, που στρατολογούσαν και εκπαίδευαν Ελληνες πράκτορες σε ειδικά διαμορφωμένα στρατόπεδα. Ενα τέτοιο στρατόπεδο υπήρχε επί της οδού Αχαρνών με διευθυντή τον Περικλή Νικολαΐδη, ο οποίος αργότερα ακολούθησε τους Γερμανούς κατά την υποχώρησή τους. Ο Νικολαΐδης μαζί με την ερωμένη του, μια Γερμανίδα αρτίστα, την Τάντα Βάλιτς, έδρασε για μικρό χρονικό διάστημα στη Θεσσαλονίκη, όπου σύμφωνα με πληροφορίες του αστυνόμου Α. Βολταιράκη ήταν συνδιοικητής της Γκεστάπο με την προσωνυμία "Μαύρη Σκιά". Συνεργάτης του Νικολαΐδη ήταν ο πρώην εργαζόμενος στο εκεί Γραφείο Τύπου Παπαναούμ, μαζί με τη Γερμανίδα σύζυγό του.

Τα μέλη της ΟΕΔΕ και της Μπουντ εκπαιδεύονταν από την ομάδα "3000" της SD και εφοδιάζονταν με το απαραίτητο υλικό για δολιοφθορές μετά την αποχώρηση των Γερμανών. Υπήρχε διάχυτη η σκέψη ότι τα νέα όπλα του Χίτλερ θα επέτρεπαν στους Γερμανούς να επανέλθουν στην Ελλάδα μετά από λίγο.

Δύο σχολές εκπαίδευσης στελεχών της Γκεστάπο υπήρχαν στην οδό Νεοφ. Δούκα 10 και στη Νέα Ερυθραία Κηφισιάς. Εκεί γινόταν ατομική εκπαίδευση για να μην αναγνωρίζονται οι πράκτορες μεταξύ τους. Οταν αποφοιτούσαν, στέλνονταν ανάλογα με τις ικανότητες, τις γνώσεις και την ειδικότητά τους σε διάφορες αποστολές.

Ενας τέτοιος πράκτορας, απόφοιτος της σχολής της οδού Νεοφ. Δούκα, ήταν ο Ελληνας Γεώργιος Λειβαδίτης, πρώην τεχνίτης στο εργοστάσιο αεροπλάνων στο Ν. Φάληρο. Ο Λειβαδίτης έχοντας προϋπηρεσία στη σχολή της Abwehr στο Brandenburg ήλθε στην Ελλάδα την άνοιξη του 1942. Αφού εκπαιδεύτηκε επί λίγες εβδομάδες στη σχολή της Γκεστάπο, αναχώρησε μέσω Τουρκίας για τη Μέση Ανατολή παριστάνοντας τον Ελληνα αξιωματικό που ήθελε να πολεμήσει στο πλευρό των Συμμάχων. Μόλις όμως έφθασε στη Συρία συνελήφθη από τις αγγλικές αρχές και αφού ανακρίθηκε ομολόγησε τον πραγματικό σκοπό της αποστολής του. Λίγες μέρες αργότερα, στις 18/5/1942, οδηγήθηκε στο εκτελεστικό απόσπασμα και τουφεκίσθηκε.

ΕΝΩΣΙΣ ΦΙΛΩΝ ΧΙΤΛΕΡ (ΕΦΧ)

Μία από τις πιο ασήμαντες κατοχικές οργανώσεις ήταν η "Ενωση Φίλων Χίτλερ". Ελάχιστα στοιχεία είναι διαθέσιμα για τις δραστηριότητες της ΕΦΧ η οποία πιθανότατα ιδρύθηκε πριν από τον πόλεμο με αρχηγό τον καθηγητή της Σχολής Ικάρων Καλαντζή. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής την αρχηγία ανέλαβε ο έφεδρος ανθυπασπιστής Δανάλης με συνεργάτες τους γνωστούς γερμανόφιλους Μπαρδόπουλο και Μπριντάκη.

Η οργάνωση διατηρούσε στενές επαφές με το γερμανικό φρουραρχείο και στα γραφεία της στην οδό Παπαρρηγοπούλου 9 είχε συγκροτηθεί υπηρεσία πληροφοριών που διηύθυναν ο χωροφύλακας Παπαγρηγοράκης και ο γνωστός διερμηνέας Οικονομίσης.

Η ΕΦΧ συνεργαζόταν με την ΟΕΔΕ και την Μπουντ, ενώ είχε ανοίξει και παράρτημα στη Θεσσαλονίκη. Πρόεδρος του εκεί τμήματος της οργάνωσης ήταν ο Νικόλαος Σωτήρχος, πρώην γενικός γραμματέας της Γεν. Διοίκησης Μακεδονίας, με συναρχηγό τον Γ. Πριντάκη, ο οποίος λειτουργούσε ως σύνδεσμος με την Αθήνα.

Εφημερίδα της οργάνωσης ήταν η "Ελληνική Ηχώ".

Μετά το 1943 η ΕΦΧ ενσωματώθηκε στην Μπουντ.

Ενα από τα στελέχη της οργάνωσης, ο δημοσιογράφος Χρήστος Μπαρδόπουλος, ήταν σύνδεσμος με το Γραφείο Προπαγάνδας και την SD. Λίγο πριν από την αποχώρηση των Γερμανών διέφυγε στη Γερ-

μανία, όπου συμμετείχε στην εξόριστη κυβέρνηση των γερμανόφιλων. Από το Ειδικό Δικαστήριο Δοσιλόγων καταδικάστηκε σε ισόβια, αλλά παρέμεινε στις φυλακές μόνο τρία χρόνια. Πέθανε στις αρχές της δεκαετίας του '80 στην Αθήνα.

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΑΝΤΙΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ (ΠΑΤ)

Την άνοιξη του 1944 στην περιοχή Κολωνού στην Αθήνα δρούσε μια μικρή ομάδα Ελλήνων αντικομμουνιστών. Η ομάδα αυτή, που εξοπλίστηκε από τους Γερμανούς, αριθμούσε περίπου 50 μέλη και είχε ως αρχηγό κάποιον Παναγόπουλο.

Για τις δραστηριότητες της ΠΑΤ στις Συμμαχικές Υπηρεσίες υπήρχε μία και μοναδική έκθεση ενός πληροφοριοδότη (εκθ. 124/31, 31/7/1944), πράγμα που σημαίνει ότι η οργάνωση στερείτο πολιτικής σημασίας. Άλλωστε οι περισσότεροι "αρχηγίσκοι των εκκολαπτόμενων φασιστοειδών μικροοργανώσεων" θεωρούντο από τον Γερμανό πρεσβευτή Αλτενμπουργκ ως "μωροφιλόδοξοι καιροσκόποι", επειδή θα προκαλούσαν την καθοριστική αντίδραση του ελληνικού λαού (βλ. Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου "Η Ελλάδα 1936-44", σελ. 386).

Ο Παναγόπουλος έμεινε γνωστός και για την ανατίναξη των φυλακών της Καλλιθέας όταν δεκατρείς δοσίλογοι, εκμεταλλευόμενοι τη σύγχυση και τον πανικό λόγω της έκρηξης, κατόρθωσαν να δραπετεύσουν - οι υπόλοιποι μεταφέρθηκαν στις φυλακές της Αίγινας.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ

Μία ομάδα από εκείνες που διενεργούσαν δολιοφθορές εναντίον των Συμμάχων ήταν εκείνη του Ιωάννη Κανελλόπουλου και του Χρήστου Βαρούχα, που είχε ως έδρα το οίκημα της οδού Αλκυστίδος 5. Το συγκεκριμένο κλιμάκιο πρακτόρων διέθετε ασύρματο και εκρηκτικές ύλες. Το πρωί της 9ης Αυγούστου 1944, κάτω από τα μάτια των Γερμανών, μια ομάδα αντιστασιακών αξιωματικών που αποτελείτο από τους Τάκη Μπαρδή, Κώστα Αντωνακέα, Σπύρο Κονιδάρη κ.ά. εισέβαλε στο άντρο τους με προτεταμένα όπλα και τους συνέλαβε. Μετά από πολύωρη ανάκριση ομολόγησαν ότι αρχηγός του κλιμακίου ήταν ο πράκτορας των Γερμανών Δημ. Ρούσσος και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας ήταν τα αδέλφια Χρήστος και Νικολέττα Κανελλοπούλου.

Ολοι οι πράκτορες ανήκαν στο δίκτυο κατασκοπείας του Γερμανού Μίζε, του οποίου τα γραφεία βρίσκονταν στην οδό Βασ. Σοφίας 151. Το παράδοξο ήταν ότι ο Ρούσσος διηύθυνε το κλιμάκιο από το Λονδίνο, όπου βρισκόταν για λογαριασμό της γερμανικής κατασκοπείας.

Σε μια άλλη Ειδική Υπηρεσία, την επονομαζόμενη Abwehr Stelle 2, υπηρετούσε πλειάδα Ελλήνων συνεργατών οι οποίοι με τη δράση τους έφεραν πολλές φορές τις αντιστασιακές ομάδες σε δύσκολη θέση. Ορισμένοι από αυτούς (Τσίρος, Παρασκευάς, Στράτος) μαζί με την πιο δραστήρια πράκτορα των Γερμανών, την κατάξανθη Αλίκη Ηπιώτου, ανήκαν προπολεμικά στο περίφημο κατασκοπευτικό δίκτυο FAT 376.

Η Ηπιώτου μαζί με τον φοιτητή Γιώργο Δανέτη πριν από την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού Πολέμου είχαν κλέψει στρατιωτικούς χάρτες με τις οχυρώσεις της Ηπείρου και της Μακεδονίας και τους είχαν παραδώσει στη γερμανική πρεσβεία. Η Ηπιώτου συνελήφθη από την Ελληνική Αστυνομία, αλλά ελευθερώθηκε από τους Γερμανούς στις 10 Ιουνίου 1941. Γι' αυτήν και τους συναδέλφους της της FAT 376 η συναρπαστική ζωή της κατασκόπου συνεχίστηκε. Μαζί με τους Δανέτη, Γιάννη Ανιάν κ.ά. τοποθετήθηκε στη GFP της οδού Κοραή, στο Μέγαρο Ζαναρά. Αποστολή τους ήταν να εντοπίζουν αντιστασιακούς και Άγγλους πράκτορες και να τους παραδίδουν στους Γερμανούς. Λίγο αργότερα ο Ανιάν και ο Δημ. Καρούσας, αρχινοσοκόμος του Πολιτικού Νοσοκομείου και δραστήριο στέλεχος της FAT 376, μετατέθηκαν στα SS της οδού Μέρλιν. Στη GFP παρέμειναν η Ηπιώτου, ο Δανέτης, η Αγγελική Μαρσέλου, ο Αντ. Βαλαβάνης και ο Γ. Μενουδάκος.

Ολόκληρο το κατασκοπευτικό δίκτυο εργάστηκε για τους Γερμανούς μέχρι την τελευταία στιγμή. Το τέλος της δραστηριότητας ήταν αναμενόμενο. Οι περισσότεροι πλήρωσαν το τίμημα που πληρώνουν σχεδόν πάντα οι κατάσκοποι: συνελήφθησαν ή θανατώθηκαν.

Στις 20 Μαΐου 1946 το Ειδικό Δικαστήριο Δοσιλόγων Πειραιά καταδίκασε ερήμην τους Μπέλο και Ξάνθο σε ισόβια, τον Δ. Βύρωνα σε 15 έτη, ενώ απάλλαξε τον Κάλφα. Ο Βύρων συνελήφθη τελικά στη συνοικία Άγιος Λουκάς το 1947. Ο Μπέλος, που είχε καταφύγει αρχικά στη Γερμανία, επέστρεψε και κρυβόταν σε φιλικό του σπίτι στην Πάτρα για περισσότερο από 2 χρόνια. Τελικά ανακαλύφθηκε και προφυλακίσθηκε το 1948.

Στις 10 Μαρτίου 1944 ένα ανώνυμο τηλεφώνημα ειδοποιούσε το νοσοκομείο του Ερυθρού Σταυρού ότι ένα ανδρικό πτώμα βρισκόταν σε ένα ύψωμα στην περιοχή του Ψυχικού. Ο άνδρας, που ζούσε ακόμα όταν έτρεξαν οι γιατροί, αποκάλυψε ότι ένας Γερμανός λοχίας μαζί με τον πράκτορα των SS Δημ. Καρούσα επιχείρησαν να τον δολοφονήσουν. Ο ετοιμοθάνατος Γιάννης Ανιάν έφερε επτά τραύματα από βολίδες αυτόματου όπλου και ανέπνεε με δυσκολία. Λίγες στιγμές αργότερα άφησε την τελευταία του πνοή χωρίς οι γιατροί να του προσφέρουν καμιά βοήθεια.

Ηταν η εποχή που οι Γερμανοί άρχισαν να δολοφονούν όλους όσους θεωρούσαν διπλούς πράκτορες, ύποπτους επειδή γνώριζαν πολλά και επικίνδυνους λόγω πιθανότητας να προσχωρήσουν στο συμμαχικό στρατόπεδο. Ακολουθώντας αυτήν την τα-

κτική σκότωσαν μερικές δεκάδες διερμηνείς τους τον Σεπτέμβριο του 1944 στην οδό Μέρλιν, ενώ κάποιους άλλους, περισσότερο έμπιστους, τους πήραν μαζί τους στη Γερμανία.

Ο Δημ. Καρούσας αναχώρησε με τις τελευταίες γερμανικές φάλαγγες για το Μόναχο και καταδικάσθηκε ερήμην σε θάνατο. Ο Καρούσας δεν επέστρεψε πίσω και κανένας δεν έμαθε γι' αυτόν τίποτα.

Στην Αθήνα της Κατοχής υπήρχε και ένα πλήθος από τυχοδιώκτες και καιροσκόπους Ελληνες που ασχολούντο με τις πλέον ύποπτες υποθέσεις (μαύρη αγορά, παραχάραξη νομισμάτων, διπλή κατασκοπεία κ.ά.).

Ενας γνωστός τυχοδιώκτης της εποχής ήταν ο Κώστας Πετρουτσόπουλος. Εμφανίσημος και πάντα καλοντυμένος, κυκλοφορούσε με ένα ακριβό αυτοκίνητο μάρκας Opel έχοντας μαζί του την ταυτότητα της γερμανικής μυστικής αστυνομίας. Προσποιούμενος τον αγγλόφιλο δέχθηκε να φιλοξενήσει στο πολυτελέστατο διαμέρισμά του στην οδό Σκαραμαγκά, απέναντι από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, δύο Αγγλους αξιωματικούς, τον υπολοχαγό Μακ Νάμπ και τον ανθυπολοχαγό Ρίκετ. Την επόμενη μέρα τους κατέδωσε στους Ιταλούς με αποτέλεσμα να τους συλλάβουν οι καραμπινιέροι και να τους εκτελέσουν αργότερα με την κατηγορία της δολιοφθοράς και της κατασκοπείας.

Το καλοκαίρι του 1941 ο Πετρουτσόπουλος συνδέθηκε συναισθηματικά με τη νεαρή ηθοποιό Καίτη Οικονόμου. Η Οικονόμου έγινε αργότερα γνωστή στο θεατρόφιλο κοινό με το ψευδώνυμο "Ντιριντάουα" και παντρεύτηκε τον "δανδή" αρχικατάσκοπο.

Τον Ιούλιο του 1942 έγιναν μαζικές συλλήψεις Βρετανών αξιωματικών που κρύβονταν στην Αθήνα. Για τις συλλήψεις αυτές θεωρήθηκαν τότε υπεύθυνοι η "Ντιριντάουα" και ο Πετρουτσόπουλος. Οι Αθηναίοι που κατέκλυζαν το θέατρο "Αλκαζάρ" το καυτό καλοκαίρι του 1942, δημιουργούσαν σε βάρος της νεαρής ηθοποιού συχνά επεισόδια. Της έστελναν υβριστικές επιστολές και την αποδοκίμαζαν με βαρείς χαρακτηρισμούς. Η κατάσταση είχε γίνει τόσο αφόρηση ώστε ένα βράδυ που ακούστηκαν έντονες αποδοκιμασίες και η λέξη "Βουλγάρα" από έναν θεατή, η "Ντιριντάουα" διέκοψε εκνευρισμένη και φώναξε θαρραλέα: "Είμαι Ελληνίδα, ζήτω η Αγγλία!". Παρόλα αυτά, μετά το τέλος της Κατοχής η Καίτη Οικονόμου καταδικάσθηκε σε φυλάκιση ενός έτους, ποινή που δεν εξέτισε ποτέ.

Για τον "ωραίο" και "αριστοκράτη" Πετρουτσόπουλο ο γνωστός ηθοποιός Λάμπρος Κωνσταντάρας διηγήθηκε ένα επεισόδιο που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα "Βραδυνή" (Ιανουάριος 1945). Εγραψε σχετικά με το επεισόδιο ο δημοσιογράφος Τάσος Κοντογιαννίδης στο βιβλίο του "Ηρωες και προδότες στην Κατοχική Ελλάδα": *"Οπως διηγήθηκε ο ηθοποιός Λάμπρος Κωνσταντάρας, ο Πετρουτσόπουλος που τριγύριζε στα θέατρα, του ζήτησε να του δανείσει κάποιο χρηματικό ποσό που είχε, όπως του είπε, μεγάλη ανάγκη. Πράγματι ο Κωνσταντάρας του δάνεισε το ποσό που ζήτησε, αλλά δεν ήταν το μοναδικό. Του έδωσε και άλλα χρήματα, τα οποία κάποια στιγμή ήθελε να του επιστραφούν γιατί είχε κι αυτός ανάγκες. Οταν πήγε ο Κωνσταντάρας στο ραντεβού που έκλεισε για να πάρει πίσω τα δανεικά, τον πληροφόρησαν ότι ο Πετρουτσόπουλος προσβλήθηκε από σηψαιμία και τον μετέφεραν επειγόντως στο νοσοκομείο "Αιγινήτειο". Το ίδιο απόγευμα ο λαμπρός ηθοποιός πήγε στο νοσοκομείο από ενδιαφέρον για να τον δει. Ελαβε εκεί την πληροφορία από τις νοσοκόμες ότι ξεψυχάει και ότι δεν έχει παρά μόνο λίγες ώρες ζωής.*

Εφυγε γεμάτος συγκίνηση και την άλλη μέρα το πρωί φρόντισε να αγοράσει ένα στεφάνι για την κηδεία του, πράγμα που είχαν κάνει και άλλοι γνωστοί του. Στη συνέχεια πήγε στο νοσοκομείο, όπου έμαθε κατάπληκτος από μη μυημένες νοσοκόμες ότι ο Πετρουτσόπουλος όχι μόνο δεν ήταν ασθενής αλλά υγιέστατος, έφυγε νωρίς το πρωί από το νοσοκομείο και από εκεί για τη Ρώμη".

Ο Πετρουτσόπουλος επέστρεψε στην Ελλάδα το 1945 και κλείστηκε στις φυλακές της Καλλιθέας ως τις αρχές της δεκαετίας του '50.

Η "Ντιριντάουα" για να ξεπλύνει την "ντροπή" του δοσιλογισμού προσχώρησε μετά την απελευθέρωση στο ΕΑΜ και έλαβε μέρος σε πολλές διαδηλώσεις κατά του βασιλιά και των Αγγλων. Μερικά χρόνια αργότερα πραγματοποίησε έναν "βραχύβιο" γάμο με τον ηθοποιό Κώστα Χατζηχρήστο. Η Καίτη Οικονόμου πέθανε ξεχασμένη από όλους στην Κηφισιά τον Φεβρουάριο του 1996.

Ενας ιδιαίτερα επικίνδυνος πράκτορας των SS ήταν ο Φραγκολεβαντίνος Θωμάς Αποστολίδης, που εργαζόταν στο γνωστό επί της οδού Σταδίου πρατήριο του Λουμίδη. Ηταν εφοδιασμένος με γερμανική ταυτότητα και διέθετε φωτογραφίες Ελλήνων αντιστασιακών και Αγγλων πρακτόρων. Είχε ως αποστολή την αναγνώρισή τους -αφού το πρατήριο ήταν "κέντρο διερχομένων"- και την τακτική ενημέρωση των γερμανικών αρχών.

Προϊστάμενος της υπηρεσίας του ήταν τότε ο δαιμόνιος αντισυνταγματάρχης Σβέρμπελ, που με χρήματα και άλλου είδους κίνητρα είχε στρατολογήσει δεκάδες Ελληνες πράκτορες.

Στο πρατήριο του Λουμίδη εργαζόταν ένας άλλος Ελληνας, συνειδητός πατριώτης και μέλος αντιστασιακής οργάνωσης, ο Ιωάννης Σακελλαρίου. Ο Σακελλαρίου είχε την πληροφορία από τον αστυνομικό Σπύρο Κώτση (της ομάδας Τσιγάντε) ότι ο Αποστολίδης ήταν πράκτορας των Γερμανών. Ενα βράδυ του Απριλίου του 1943 ο Αποστολίδης είχε πιει λίγο παραπάνω. Προσποιούμενος τον φίλο ο Σακελλαρίου του πρότεινε "συνεργασία".

"Δε μου δίνεις τις φωτογραφίες Θωμά, να ρίξω κι εγώ μια ματιά μήπως αναγνωρίσω κανέναν από τους καταζητούμενους για να βγάλω κι εγώ τίποτα ψιλά;".

Αμέσως ο Θωμάς έβγαλε από έναν φάκελο εκατό περίπου φωτογραφίες καταδιωκομένων, μεταξύ

των οποίων ο Σακελλαρίου αναγνώρισε τον τέως α-στυνομικό Τζαβέλλα της οργάνωσης Τσιγάντε, τον δικηγόρο Κώστα Μπούρα και τον υπάλληλο της Α-γροτικής Τράπεζας Γ. Κατσημήτρο, που καταζητού-σαν οι Αρχές Κατοχής.

Ο Σακελλαρίου, φοβούμενος τη σύλληψη των παραπάνω ειδοποίησε την οργάνωση μέσω του Κώ-τση. Για τον δικηγόρο Κ. Μπούρα ήταν πολύ αργά ό-μως. Ο κλοιός είχε στενέψει και ένα πρωί, την ώρα που ο άτυχος δικηγόρος βρισκόταν σε ένα καφενείο δίπλα στο θέατρο Σαμαρτζή, σταμάτησε έξω ένα γερμανικό αυτοκίνητο. Από το ανοικτό Volkswagen κατέβηκαν τρεις Γερμανοί και ένας διερμηνέας με προτεταμένα όπλα. Λίγες στιγμές αργότερα ο Μπούρας οδηγείτο στις φυλακές Αβέρωφ, όπου τουφεκίσθηκε στις 19 Ιουνίου 1943.

Ο Θωμάς Αποστολίδης συνελλήφθη από την α-στυνομία λίγο μετά την απελευθέρωση και κλείστη-κε στις φυλακές της Καλλιθέας. Στις αρχές του 1952 αποφυλακίσθηκε και εργάσθηκε ως ξενοδοχοϋπάλ-ληλος στο ξενοδοχείο "Ρουαγιάλ", απέναντι από τη Μητρόπολη.

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΜΠΑΣ

Μια άλλη μυστηριώδης φυσιογνωμία της Κατο-χής ήταν ο Κεφαλλονίτης Κωνσταντίνος Τσίμπας. Ο Τσίμπας, έχοντας υπηρετήσει το 1918 στον Βρετανι-κό Στρατό, ταξίδευσε κατά τη διάρκεια του Μεσοπο-λέμου σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Μιλώντας με ευχέρεια τρεις γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά και γερ-μανικά) απέκτησε πολύ σύντομα τη φήμη του κοσμι-κού και του τυχοδιώκτη. Το 1923 πλαστογράφησε ένα πιστοποιητικό ανώτερου αξιωματικού του Ναυ-τικού και εμφανιζόταν με την ιδιότητα αυτή απο-σπώντας διάφορα χρηματικά ποσά από ανύποπτους πολίτες.

Στην Αθήνα έμενε στην οδό Σόλωνος 108 και ερ-γάστηκε επί ένα μικρό χρονικό διάστημα ως ανταπο-κριτής ξένων εφημερίδων. Περιπετειώδης τύπος, του άρεσε να έχει σχέσεις με γυναίκες του ελαφρού κόσμου και των dancing-cafe. Τελικά παντρεύτηκε την ηθοποιό Αγγελική Κοτσάλη.

Από πολύ νωρίς ήλθε σε επαφή με τη γερμανική κατασκοπεία και εκδηλώθηκε καθ' υπόδειξη ως αγ-γλόφιλος. Αμέσως μετά όμως, με την είσοδο των Γερμανών, έδειξε την πραγματική του ιδιότητα. Με-ταξύ του 1941 και του 1942 υπηρετούσε στη Γερμα-νική Μυστική Στρατιωτική Αστυνομία (GFP) και διε-τέλεσε ένας από τους πιο ικανούς συνεργάτες του υπολοχαγού Σμιτ, προϊστάμενος της υπηρεσίας GFP στην οδό 3ης Σεπτεμβρίου.

Αποστολή του Τσίμπα ήταν η ανακάλυψη όσο το δυνατόν περισσοτέρων Άγγλων πρακτόρων ή αξιω-ματικών που είχαν παραμείνει στην Ελλάδα και η πα-ράδοσή τους στις γερμανικές αρχές. Ήταν τόσο πα-νούργος ώστε είχε φθάσει στο σημείο να ναυλώσει ι-στιοφόρα και άλλα πλεούμενα για τη δήθεν μεταφο-ρά των Ελλήνων και των Άγγλων που ήθελαν να φυ-γαδευθούν στη Μέση Ανατολή.

Μεταξύ των ετών 1943 και 1944 ο Τσίμπας εκπαι-δεύτηκε μαζί με δέκα άλλους Έλληνες πράκτορες από μια Ειδική Γερμανική Υπηρεσία στη ρωσική γλώσσα και σε τακτικές ανορθοδόξου πολέμου, με σκοπό να αποσταλεί στο Ανατολικό Μέτωπο. Εξαι-τίας των ραγδαίων εξελίξεων όμως η αποστολή δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ και ο Τσίμπας μαζί με τη γυ-ναίκα του Αγγελική αναχώρησαν για τη Γερμανία τον Σεπτέμβριο του 1944.

Ο Τσίμπας εγκαταστάθηκε στη Βαϊμάρη, ενώ η σύζυγός του μετέβη στο Βερολίνο, όπου ανέλαβε υ-πηρεσία στην ελληνόφωνη εκπομπή του Κυριάκη στο γερμανικό ραδιόφωνο.

Τον Απρίλιο του 1945 ο Τσίμπας συνελήφθη από τα αμερικανικά στρατεύματα λίγο έξω από το Βι-σμπάντεν. Τη στιγμή της σύλληψής του έφερε πάνω του το ποσόν των 145.000 δολαρίων, όπως ο ίδιος κατέθεσε αργότερα στον ανακριτή. Τα χρήματα αυ-τά κατασχέθηκαν από τις αμερικανικές Αρχές Κατο-χής.

Ο αρχηγός του ΕΑΣΑΔ, Τάκης Μακεδόνας.

Αφού παρέμεινε επί έναν περίπου χρό-νο στις αμερικανικές στρατιωτικές φυλα-κές μεταφέρθηκε στην Ελλάδα τον Μάρτιο του 1946 και παραδόθηκε στην ελληνική δι-καιοσύνη. Καταδικάσθηκε τρεις φορές σε θάνατο, αλλά δεν εκτελέσθηκε. Κλείστηκε στις φυλακές της Καλλιθέας μαζί με τους άλλους "ομοϊδεάτες" του και απελευθερώ-θηκε στις αρχές της δεκαετίας του '50. Μέ-χρι την τελευταία στιγμή παρέμεινε πιστός στις ιδέες του, αφού θεωρούσε πως "το συμφέρον της Ελλάδος ήταν να σταθεί στο πλευρό της Γερμανίας στον Πόλεμο" (από επιστολή που έστειλε το 1947 στον Πρόε-δρο της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Πολίτου, κ. Νινατσιό).

Ο μακρύς κατάλογος των Ελλήνων που υπηρέτησαν με φανατισμό και συχνά με δουλικότητα τη γερμανική Νέα τάξη δεν έχει τέλος. Εκτός από τους δύο γνωστούς δοσίλογους (Ν. Εξαρ-χο και Γ. Πούλο) που εκτελέσθηκαν μετά τον πόλε-μο, οι υπόλοιποι -μικρά και μεγάλα "ψάρια"- πλήρω-σαν το τίμημα της ιδεολογίας και της δράσης τους με μερικά χρόνια φυλακή. Κάποιοι άλλοι φρόντισαν έγκαιρα να αλλάξουν στρατόπεδο υπηρετώντας εξί-σου πιστά τη μεταπολεμική τάξη πραγμάτων. Η α-νταμοιβή για τις υπηρεσίες τους ήταν η απαλλαγή από την κατηγορία της συνεργασίας με τον κατα-κτητή και η επανένταξή τους στη μεταπολεμική ελ-ληνική κοινωνία, πολλές φορές με το φωτοστέφανο του "αντιστασιακού" και τις ανάλογες ευεργετικές συνέπειες.

ΟΙ ΑΝΤΙΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Το κίνητρο των Ελλήνων αντικομμουνιστών που συνεργάστηκαν με τους Γερμανούς ήταν λιγότερο η

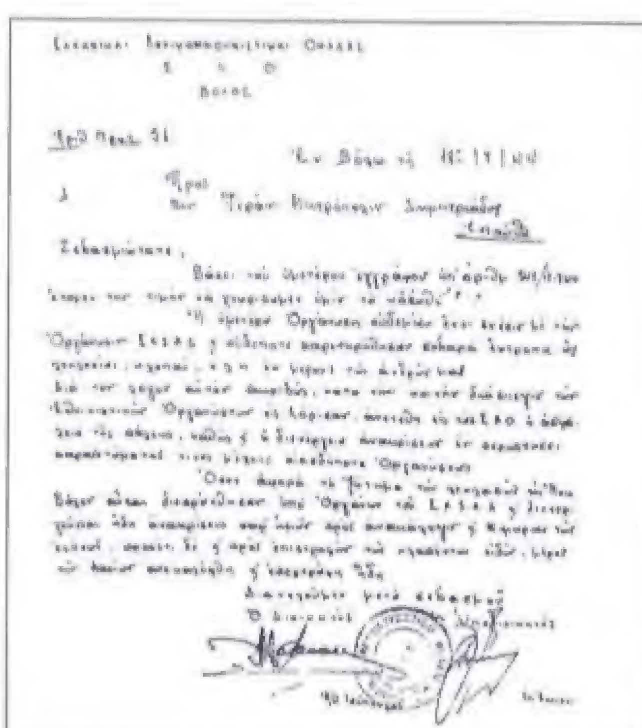

Ε.Α.Σ.Α.Δ.

ΒΟΛΟΣ

ΠΡΟΣ

Εγγραφο του ΕΑΣΑΔ με την υπογραφή του Τάκη Μακεδόνα.

Επιστολή της Αντικομμουνιστικής Οργάνωσης Βόλου, Ιούλιος του 1944.

συμπάθεια προς τον εθνικοσοσιαλισμό και περισσότερο ο φόβος της "Μπολσεβικικής Επανάστασης". Την άποψη αυτή συμμερίζονταν και οι ίδιοι οι Γερμανοί, που δημιούργησαν και χρηματοδότησαν τις αντικομμουνιστικές οργανώσεις από τα μέσα του 1943. Παρόλα αυτά οι περισσότερες αντικομμουνιστικές ομάδες διακήρυτταν ανοικτά τη νομιμοφροσύνη τους προς τον εθνικοσοσιαλισμό, τον Φύρερ και τις Αρχές Κατοχής.

Εχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να δούμε το πώς έβλεπαν οι Αγγλοι τις αντικομμουνιστικές οργανώσεις το καλοκαίρι του 1944, μέσα από μια αναφορά ενός πράκτορά τους λίγο πριν από την αποχώρηση των Γερμανών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "D"
ΕΑΣΑΔ
Εθνικός Αγροτικός Σύνδεσμος Αντικομμουνιστικής Δράσεως

Προέλευση

Η ΕΑΣΑΔ δημιουργήθηκε τον Μάρτιο του '44 στη Θεσσαλία, στις πόλεις των Τρικάλων, της Καρδίτσας, της Λάρισας και του Βόλου. Στρατολογήθηκε κατά μεγάλο μέρος από χωρικούς που για να σωθούν από τον ΕΛΑΣ είχαν φύγει από τα ορεινά χωριά και είχαν καταφύγει στις πόλεις. Στα τέλη Μαρτίου του '44 έφτασαν τα πρώτα 17 μέλη από την Αθήνα στον Βόλο, όπου σκοπός τους ορίστηκε να είναι η διαφύλαξη της εσωτερικής ασφάλειας και τα κύρια καθήκοντά τους στην πόλη συνίσταντο στη φύλαξη εργοστασίων, αποθηκών, αποθεμάτων τροφίμων και πετρελαιολιπαντικών.

Αντικείμενο

Στις 27 Απριλίου του '44 το Ραδιόφωνο της Αθήνας ανακοίνωσε την άφιξη μελών της ΕΑΣΑΔ στη Θεσσαλία και ανέφερε ότι σκοπός τους ήταν η καταστροφή του κομμουνισμού και η εξουδετέρωση όλων των κινήσεων που ήταν πιθανό να βλάψουν τα εθνικά συμφέροντα.

Οργάνωση

Οι Γερμανοί ανακοίνωσαν ότι η στρατιωτική διοίκηση της ΕΑΣΑΔ βρισκόταν στα χέρια Γερμανικών Στρατευμάτων Κρούσεως και ο πολιτικός τους αρχηγός περιγραφόταν ως "ένας από τους πιο γνωστούς πολιτικούς στην Ελλάδα". Ανώτατος αρχηγός τους είναι κάποιος Τάκης Μακεδών, γνωστός ως "Μαύρος".

Αντίθετα με τα κανονικά Τάγματα Ασφαλείας, τα μέλη της ΕΑΣΑΔ φορούν πολιτικά και πράσινο περιβραχιόνιο με τα αρχικά ΕΑΣΑΔ σε λευκό. Πιστεύεται ότι είναι οπλισμένοι με γερμανικά πιστόλια και ιταλικά τυφέκια και ότι μεταφέρονται με γερμανικά οχήματα. Πολλά από τα μέλη τους είναι εγκληματικοί τύποι που προέρχονται από τα χειρότερα στρώματα του πληθυσμού.

Κατάλυμα

Στον Βόλο κατάλυμά τους λέγεται πως είναι η οικία Καρτάλη (πρώην ιδιοκτησία του τωρινού Ελληνα Υπουργού Πληροφοριών) και τα γραφεία τους πιστεύεται πως είναι στην Πλατεία Ελευθερίας. Μια ακόμα μονάδα στρατωνίζεται στην Καρδίτσα.

Φυλακή

Η ΕΑΣΑΔ λέγεται πως χρησιμοποιεί ως φυλακή

την "Κίτρινη Αποθήκη" στον Βόλο, ένα κτίριο το οποίο άλλοτε ανήκε σε αμερικανική εταιρία καπνού.

Δραστηριότητες

Το ραδιόφωνο της Αθήνας ανακοίνωσε πως όταν η ΕΑΣΑΔ εμφανίστηκε στη Θεσσαλία, τα μέλη της έγιναν δεκτά με ενθουσιασμό και έκαναν αμέσως ενέργειες για να επιβληθούν στους "τρομοκράτες". Ενα περιληπτικό δελτίο πληροφοριών στην Καρδίτσα δήλωνε έμμεσα ότι η ΕΑΣΑΔ είχε κάποια επιτυχία κατά του ΕΑΜ της πόλης, αλλά οι περισσότερες αναφορές σχετικά με τις δραστηριότητες της ΕΑΣΑΔ έρχονται από τον Βόλο. Εδώ λέγεται ότι έχει υποδαυλίσει καθεστώς τρόμου και τον Μάιο του '44 πολλοί άνθρωποι φονεύθηκαν στους δρόμους. Στις 14 Μαΐου του '44 το αντίτιμο του τραυματισμού ενός απλού στρατιώτη της ΕΑΣΑΔ ήταν η εκτέλεση 12 πολιτών που ανήκαν σε "κομμουνιστικές οργανώσεις". Η σχετική ανακοίνωση στον Τύπο είχε υπογραφή "Διοίκηση της ΕΑΣΑΔ" και είναι κατά συνέπεια πολύ πιθανό οι άνθρωποι της ΕΑΣΑΔ να αντέγραψαν τα κανονικά Τάγματα Ασφαλείας κάνοντας οι ίδιοι τις εκτελέσεις. Μέλη της ΕΑΣΑΔ στη Λάρισα λέγεται ότι έχουν πραγματοποιήσει έρευνες και εκτελέσεις χωρίς δίκη.

Τον Μάιο του '44 η ΕΑΣΑΔ έδωσε αμνηστία σε εκείνα τα μέλη του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ που είχαν εξαναγκαστεί να μπουν στην οργάνωση. Διατάχθηκαν να παρουσιαστούν στο Στρατηγείο της ΕΑΣΑΔ με χρονικό όριο την 18η Μαΐου του '44 και προπαγανδίστηκε ότι η ΕΑΣΑΔ είχε Βρετανική και Αμερικανική στήριξη. Δεδομένων ορισμένων κατοπινών συμβάντων και του αναμφισβήτητα δοσιλογικού χαρακτήρα αυτής της οργάνωσης, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αυτή η εκστρατεία ουσιαστικά δεν είχε αποτέλεσμα.

Ο μικρός πυρήνας των 17 αρχικών μελών της ΕΑΣΑΔ λεγόταν ότι ως τον Ιούνιο του '44 είχε φτάσει το μέγιστο των 480. Στις 20 Ιουνίου ο αρχηγός τους, Τάκης Μακεδών, βρισκόταν στην Αθήνα, όπου διέδιδε τις συνηθισμένες αντικομμουνιστικές ιστορίες φρικαλεοτήτων. Κατά την απουσία του 200 μέλη της ΕΑΣΑΔ πιστεύεται ότι αυτομόλησαν προς τον ΕΛΑΣ και κατά τη διάρκεια των προσπαθειών του αρχηγού να αναδιοργανώσει τη μειωμένη δύναμή του λέγεται πως παραδέχτηκε ειλικρινά ότι η ΕΑΣΑΔ συνεργάστηκε πλήρως με τους Γερμανούς.

Προσωπικότητες

1. ΓΟΥΒΕΡΗΣ
Διοικητής αξιωματούχος στη Λάρισα.

2. ΚΑΛΑΠΟΥΖΟΣ
Στην Καρδίτσα.

3. Συνταγματάρχης
ΚΥΡΙΑΖΗΣ Γεώργιος
Στην Καρδίτσα.

4. Αντισυνταγματάρχης
ΜΑΚΕΔΩΝ Τάκης (Μαύρος)
Ανώτατος αρχηγός της ΕΑΣΑΔ, από το Μούρεσι Πηλίου (σύμφωνα με άλλη αναφορά είναι από τη Σκόπελο), 24 ετών. Σαδιστής και πρώην υπαξιωματικός της Χωροφυλακής. Λέγεται πως έβγαλε λόγο και είπε ότι οι Αγγλο-αμερικανοί ρίχνουν προμήθειες στην ΕΑΣΑΔ (σ.σ. Ο Μακεδόνας εκτελέστηκε από τον ΕΛΑΣ τον χειμώνα του 1944, λίγο πριν προσαχθεί σε "δίκη").

5. ΜΑΝΤΖΟΥΚΑΣ
Στα Τρίκαλα.

6. ΝΙΚΟΛΗΣ
Διευθυντής σχολείου. Διοικητικός επικεφαλής στη Λάρισα.

7. ΠΑΝΓΚΟΥΤΣΟΣ
Πρώην αγροτικός πολιτικός. Πιστεύεται ότι συνδέεται με την ΕΑΣΑΔ. Τώρα βρίσκεται στα Τρίκαλα.

8. ΠΑΠΠΑΣ Ιωάννης
22 ετών. Είναι από τους Τσαγκαράδες Πηλίου. Γιος πλούσιου κτηματία.

9. ΨΥΛΛΑΣ
Στρατιωτικός επικεφαλής στη Λάρισα.

10. ΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
Στην Καρδίτσα.

11. Ταγματάρχης ΘΑΝΟΣ Γεώργιος
Πρώην αξιωματικός του ΕΔΕΣ. Πιστεύεται ότι είναι ένας από τους ηγέτες της ΕΑΣΑΔ. 40 ετών.

12. ΤΣΙΡΙΠΑΚΗΣ
Διοικητικός αξιωματούχος στη Λάρισα.

13. ΒΛΑΧΟΣ
Στρατιωτικός επικεφαλής στη Λάρισα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "Ε"
ΕΕΕ ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αυτή η οργάνωση (που πρέπει να διακριθεί από την Ενωση Ελευθέρων Ελλήνων, πατριωτική οργάνωση που ιδρύθηκε στην Αθήνα κατά την Κατοχή, το 1941) ήταν το πρώτο φασιστικό κόμμα της Ελλάδας. Η προέλευσή της είναι σκοτεινή, πάντως σύμφωνα με την πιο αξιόπιστη άποψη ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1930 από τον συνταγματάρχη Πέτρο Γρηγοράκη και είχε αντικομμουνιστικό πρόγραμμα. Η έδρα της ήταν στη Θεσσαλονίκη, παραρτήματα υπήρχαν σε άλλες πόλεις της Ελλάδας και τα μέλη της ήταν ως επί το πλείστον έμποροι, βιομήχανοι, δημόσιοι υπάλληλοι κλπ. Λίγα πράγματα είναι γνωστά σχετικά με τις δραστηριότητές της, αλλά το σίγουρο είναι ότι συνεργάστηκε χωρίς κανέναν δισταγμό με τους Γερμανούς, όταν αυτοί εισήλθαν στη Θεσσαλονίκη τον Απρίλιο του 1941.

Ο Μαν. Μανωλέας, τ. βουλευτής του ΚΚΕ.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ "ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ" ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής η Gestapo εκτός από τους γνωστούς γερμανόφιλους συνεργάστηκε και με επώνυμους κομμουνιστές και "δηλωσίες", οι οποίοι με την είσοδο των Γερμανών φόρεσαν τον μανδύα του εθνικοσοσιαλιστή ή υιοθέτησαν την ι-

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Παρακολουθήσατε εἰς τὰς ἐφημερίδας τὴν δευτέραν νέαν σειρὰν τῶν ἀποκαλυπτικῶν ἄρθρων τοῦ κ. ΜΑΝΩΛΗ ΜΑΝΩΛΕΑ, πρώην βουλευτοῦ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος.

Ὁ κ. Μανωλέας θὰ ὁλοκληρώση τὰς ἀποκαλύψεις του καὶ θὰ παρουσιάση καὶ πάλιν τὴν ἐγκληματικὴν δρᾶσιν τοῦ Κομμουνισμοῦ μὲ στοιχεῖα ἀκαταμάχητα, τὰ ὁποῖα τόσον ζωηρὸν προεκάλεσαν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

"Καθημερινή", 22-5-1943: "Αποκαλυπτικά άρθρα του πρώην βουλευτού του Κομμουνιστικού Κόμματος, Μανώλη Μανωλέα".

δεολογία αυτή. Δύο από τις πιο γνωστές περιπτώσεις αφορούν τις δραστηριότητες του Μανώλη Μανωλέα και του Μιχάλη Τυρίμου, πρώην βουλευτών του ΚΚΕ.

Ο Μανώλης Μανωλέας καταγόταν από την Καρδαμύλη και το πραγματικό του όνομα ήταν Αντώνης Κρητικός. Από πολύ νωρίς μυήθηκε στην κομμουνιστική θεωρία και σε σύντομο χρονικό διάστημα έδειξε στο κόμμα τη "σοβαρή" και "πειθαρχημένη" δράση του. Το 1925 έγινε πρόεδρος των ναυπηγοξυλουργών Καλαμάτας, στη συνέχεια γενικός γραμματέας του Εργατικού Κέντρου Γυθείου (1926 - 1927) και το 1929 άρχισε η κυρίως κομματική του δραστηριότητα στον Πειραιά.

Πρωτοστάτησε σε απεργίες και συλλαλητήρια, ενώ συγκρούστηκε πολλές φορές με την Αστυνομία και έδωσε δυναμικά μάχες στους δρόμους με μέλη εθνικιστικών οργανώσεων. Το 1932 εξελέγη βουλευτής Πειραιά με μεγάλη διαφορά ψήφων. Τον Αύγουστο του 1933 έφυγε μαζί με μια ομάδα άλλων κομμουνιστών για τη Σοβιετική Ενωση, όπου παρακολούθησε σεμινάρια, στην περίφημη Κομματική Σχολή της ΚΟΥΤΒ, πάνω σε θέματα τακτικής προσηλυτισμού και θεωρητικής κατάρτισης.

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, τον Οκτώβριο του 1935, είχε πλέον πεισθεί ότι ο κομμουνισμός της Σοβιετικής Ενωσης δεν είχε καμία σχέση με εκείνον που ο ίδιος οραματιζόταν και αγωνιζόταν να εγκαταστήσει.

Στις εκλογές του Ιανουαρίου του 1936 εξελέγη εκ νέου βουλευτής με το ΚΚΕ από τον λαό του Πειραιά. Ηταν τόσο αγαπητός στα εκεί κομματικά στελέχη, ώστε δημιουργήθηκε νεολαία που έφερε το όνομά του: οι "Μανώληδες". Οι "Μανώληδες" του Πειραιά ξεπέρασαν τους χίλιους και αποτελούσαν τα πιο δυναμικά μέλη του κομματικού μηχανισμού της περιοχής. Κατά το πρότυπο των "Μανώληδων" δημιουργήθηκαν τη δεκαετία του '60 οι "Λαμπράκηδες".

Ο Μανωλέας τέθηκε επικεφαλής, ως βουλευτής, μιας πορείας εκατοντάδων απεργών και μαθητών γυμνασίου και αντιμετώπισε την Αστυνομία. Συνελήφθη από αστυνομικούς και κλείστηκε στις φυλακές.

Κατά τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου εκτοπίσθηκε κατά σειρά στην Ανάφη, στην Αίγινα και στην Κέρκυρα, όπου παρέμεινε φυλακισμένος μαζί με τον Ν. Ζαχαριάδη, τότε ηγέτη του ΚΚΕ. Στις φυλακές της Κέρκυρας διαφώνησε έντονα με τον Ζαχαριάδη και συγκρούστηκε μαζί του, καθώς θεωρούσε πως οι θέσεις του κόμματος απέναντι σε ζητήματα όπως το Μακεδονικό ή η Εκστρατεία της Μικράς Ασίας ήταν λανθασμένες, με αποτέλεσμα να καθορίζουν τα πενιχρά αποτελέσματα του ΚΚΕ στις βουλευτικές εκλογές.

Η διαφωνία του με τον Ζαχαριάδη του στοίχισε τη διαγραφή του από το κόμμα. Ακολούθησε η υπογραφή δήλωσης αποκήρυξης του κομμουνισμού και η ένταξή του στην ΕΟΝ. Με εντολή του δαιμόνιου Μανιαδάκη συμμετείχε στη λεγόμενη Προσωρινή Διοίκηση του ΚΚΕ μαζί με άλλα αξιόλογα κομματικά στελέχη, όπως ο Μάθεσης, ο Μιχελίδης, ο Μίτλας, ο Μιχ. Τυρίμος κ.ά. Ολοι μαζί εξέδωσαν δικό τους "Ριζοσπάστη" και έφεραν τέτοια αναστάτωση στο κομμουνιστικό κίνημα ώστε ο Ιωαννίδης, γεν. γραμματέας του ΚΚΕ κατά την Κατοχή, είπε ότι ο Μανιαδάκης με την Προσωρινή Διοίκηση τους *"χάλασε μέσα σε δύο χρόνια όσα αυτοί είχαν καταφέρει τόσο καιρό με κόπο και επίμονη κομματική εργασία"*.

Ο Μανωλέας και τα άλλα στελέχη έδιναν διαλέξεις στα αμφιθέατρα των Πανεπιστημιακών Σχολών και παρείχαν την κομματική τους εμπειρία στην Ασφάλεια.

Η Κατοχή βρήκε τον Μανωλέα άνεργο και τελείως αποκομμένο από τους πρώην "φίλους" του. Αναγκάστηκε να εργασθεί ως μάγειρος σε κάποιο εργοστάσιο μέχρι το 1943. Η ήττα της 6ης Στρατιάς των Γερμανών στο Στάλινγκραντ αποτέλεσε τον σπινθήρα για το ξεκίνημα της νέας του στράτευσης. Για τον Μανωλέα ο κίνδυνος "σοβιετικοποίησης" της Ευρώπης ήταν τότε περισσότερο ορατός παρά ποτέ. Ο ίδιος προσέφερε τις υπηρεσίες του στο κατοχικό ραδιόφωνο και στο Γραφείο Τύπου της γερμανικής πρεσβείας. Η γνωστή Σίτσα Καραϊσκάκη συντόνιζε την παρουσίαση των κειμένων και των λόγων του Μανωλέα.

Τα περισσότερα άρθρα του Μανωλέα δημοσιεύθηκαν στις αθηναϊκές εφημερίδες τον Απρίλιο του 1943 με τον γενικό τίτλο "Το αληθινό πρόσωπο του κομμουνισμού". Μια δεύτερη σειρά άρθρων άρχισε να δημοσιεύεται στις 23 Μαΐου και διήρκεσε ως τις 30 Μαΐου 1943 έχοντας τον γενικό τίτλο "Ελλάς ξύπνα!" και υπότιτλο "του πρώην βουλευτού του κομμουνιστικού κόμματος κ. Μανώλη Μανωλέα".

Οι αποκαλύψεις του Μανωλέα για τη Γ' Διεθνή, τις οργανώσεις της ΕΠΟΝ και του ΕΑΜ, προκάλεσαν τότε ζωηρή εντύπωση στο αναγνωστικό κοινό με αποτέλεσμα το όνομά του να μπει στη "μαύρη" λίστα της ΟΠΛΑ.

Το τέλος της πολυτάραχης ζωής του είχε πια προδιαγραφεί. Τον Ιανουάριο του 1944 δύο εκτελεστές της ΟΠΛΑ με υποπολυβόλα Sten κρυμμένα μέσα στις καμπαρντίνες τους ανέβηκαν σε ένα τραμ στην οδό Θησέως στην Καλλιθέα. Ο Μανωλέας ήταν ένας από τους επιβάτες. Αφού τον αιφνιδίασαν, τον οδήγησαν με τη βία έξω. Μέσα στο χειμωνιάτικο πρωινό ακούστηκαν δύο πυροβολισμοί και ο Μανωλέας έπεσε στον δρόμο. Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή η δολοφονία του "κομμουνιστή" βουλευτή έγινε

Ο Πούλος μιλά σε κάποιο χωριό στη βόρεια Ελλάδα εναντίον των "κομμουνιστών" και των "κεφαλαιοκρατών". Προσέξτε πίσω του τη γερμανική σημαία με τον αγκυλωτό σταυρό.

στην Πλατεία Συντάγματος, μπροστά στα μάτια των Γερμανών, μερικές δεκάδες μόνο μέτρα από το κτίριο της Gestapo στην οδό Μέρλιν.

Κατά τον γράφοντα η πιο πιθανή εκδοχή είναι η πρώτη, αφού οι άνδρες της ΟΠΛΑ συνήθιζαν να κτυπούν τα θύματά τους σε απόμακρες συνοικίες της Αθήνας και όχι εκεί όπου υπήρχε μεγάλος κίνδυνος να συλληφθούν.

Ο Μανωλέας δεν ήταν ο μόνος κομμουνιστής βουλευτής που εκδηλώθηκε ανοικτά υπέρ των Γερμανών. Περισσότερο δραστήριος ίσως και ευφυής αποδείχθηκε ο υπ' αριθμόν δύο στην κομματική ιεραρχία μετά τον Ζαχαριάδη, βουλευτής Λέσβου του ΚΚΕ (1936) Μιχάλης Τυρίμος. Ο Τυρίμος, αφού έκανε τη γνωστή "δήλωση", απελευθερώθηκε από τις φυλακές της Κέρκυρας όπου εκρατείτο και ήλθε σε επαφή με τον Μανιαδάκη.

Κατ' εντολήν του τελευταίου ανέλαβε την ηγεσία του ΚΚΕ, αφού ο Ζαχαριάδης ήταν φυλακισμένος. Η ιστορία της Προσωρινής Διοίκησης είναι λίγο πολύ γνωστή. Το ξεκαθάρισμα μεταξύ της Παλαιάς και της Προσωρινής Διοίκησης έγινε μόνο τους πρώτους μήνες της Κατοχής, όταν τα περισσότερα φυλακισμένα ή εξορισμένα στελέχη του ΚΚΕ απελευθερώθηκαν ή δραπέτευσαν.

Το καλοκαίρι του 1941 ο Τυρίμος εγκατέλειψε την "ηγεσία" του ΚΚΕ και ανέλαβε καθήκοντα υπαρχηγού στο νεοσύστατο Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα του Γεωργίου Μερκούρη. Εκεί μαζί με τους Αλεξ. Γιάνναρο και Μ. Μανωλέα επεδίωξαν να προσεγγίσουν την εργατοϋπαλληλική τάξη με σκοπό την αύξηση των μελών του κόμματος. Εκτός από την πλαισίωση των δύο γνωστών παραγόντων (Α. Κονδάκης και Παντελόγλου), η προσπάθεια αυτή έπεσε στο κενό. Ο Τυρίμος μαζί με τον Γιάνναρο κατηγορήθηκαν προς το τέλος της Κατοχής για την "απογύμνωσιν" της Εφορίας Υλικού Πολέμου, αλλά και για ύποπτες συναλλαγές με μαυραγορίτες.

Σταδιακά ο Τυρίμος απομονώθηκε από τους Γερμανούς και τους συνεργάτες τους και έπεσε σε δυσμένεια. Η επιθυμία του να βρει λαϊκό έρεισμα και να αποτελέσει ο ίδιος μια περίπτωση Ζακ Ντοριό (ηγετικό στέλεχος του γαλλικού ΚΚ πριν από τον πόλεμο, που στην πορεία το εγκατέλειψε και συνεργάστηκε με τους Γερμανούς πολεμώντας ως εθελοντής στο Ανατολικό Μέτωπο), δεν βρήκε ανταπόκριση. Μερικές ημέρες μετά την Απελευθέρωση έπεσε στα χέρια της ΟΠΛΑ και εκτελέστηκε κατά τα Δεκεμβριανά. Ο Τυρίμος πλήρωσε με τη ζωή του για τον ρόλο που διεδραμάτισε στη συγκρότηση των Ταγμάτων Ασφαλείας στην Εύβοια, αλλά και για τη γενικότερη δράση του απέναντι στους πρώην "συντρόφους" του.

ΕΘΝΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ (ΕΕΣ)

ΤΟ ΕΝΟΠΛΟ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗ Γ. ΠΟΥΛΟΥ (POULOS VERBAND)

Ενώ η Κατοχή πλησίαζε στο τέλος της, η κυβέρνηση Ράλλη προχώρησε από το φθινόπωρο του 1943 στον σχηματισμό βοηθητικών αντικομμουνιστικών μονάδων (Τάγματα Ασφαλείας και άλλες παρακρατικές ομάδες), με σκοπό την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του ανταρτικού κινήματος στην ορεινή

Ο συνταγματάρχης Γεώργιος Πούλος. Η στολή που φέρει είναι Ελληνα αξιωματικού. Ωστόσο πάνω από τη δεξιά τσέπη υπάρχει ο γερμανικός αετός με τη σβάστικα. Η φωτογραφία ελήφθη στην Κρύα Βρύση Γιαννιτσών, το "πουλικό" φρούριο, στις 27-7-1944.

και στην πεδινή Ελλάδα και τη διάσωση του αστικού καθεστώτος από την επερχόμενη κομμουνιστική καταιγίδα.

Πολλά από τα στοιχεία που αφορούσαν αυτές τις μονάδες έχουν χαθεί ή καταστραφεί. Οσα υπάρχουν (Ομοσπονδιακά Αρχεία στο Κόμπλεντς της Γερμανίας (Bundesarchiv), έγγραφα της RG 165/179 στην Ουάσιγκτον κ.ά.), τεκμηριώνουν την άποψη πως οι Γερμανοί για να εμποδίσουν την άνοδο του ΕΛΑΣ χρηματοδότησαν και εξόπλισαν τις μονάδες αυτές με αποστολή να ελέγξουν την ελληνική ύπαιθρο χρησιμοποιώντας πολλές φορές τη βία και την τρομοκρατία.

Ο συνταγματάρχης Γεώργιος Πούλος ήταν ένας άγνωστος αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού μέχρι τη στιγμή που προσέφερε οικειοθελώς τις υπηρεσίες του στους Γερμανούς. Αν και το πολιτικό του ιστορικό θεωρείτο δημοκρατικό, τα δεξιά - εθνικιστικά του αισθήματα σύντομα βγήκαν στην επιφάνεια. Ο ίδιος, όπως και πολλοί από τους γερμανόφιλους της εποχής, ήταν αντιβασιλικός και προπολεμικά υποστήριζε την αντισημιτική οργάνωση ΕΕΕ που δημιουργήθηκε και δραστηριοποιήθηκε με βενιζελική χρηματοδότηση και υποστήριξη. Μισούσε τους Βρετανούς επειδή τους θεωρούσε υπεύθυνους για τη Μικρασιατική Καταστροφή και υποστήριζε πως ο βασιλιάς Γεώργιος Β' ήταν Αγγλος πράκτορας. Ομως αν τα αισθήματά του εναντίον του Ελληνα μονάρχη ήταν έντονα, τότε η αποστροφή που ένιωθε για τον κομμουνισμό ήταν ακόμα μεγαλύτερη. Ο Πούλος ξεκίνησε τη "σταδιοδρομία" του ως μέλος της Sonderkommando 2000, μιας γερμανικής μονάδας αντικατασκοπείας που οργάνωνε δίκτυα πληροφοριοδοτών και πρακτόρων στις γραμμές της ελληνικής αντίστασης. Παράλληλα δραστηριοποιήθηκε και στη διοίκηση της Εθνικής Ενωσης Ελλάδος (ΕΕΕ), της παλιάς αντιεβραϊκής οργάνωσης την οποία είχαν αναβιώσει στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα τα SS, η SD και κάποιοι Ελληνες νοσταλγοί του "Κάμπελ" (Βασ. Σκανδάλης, Γ. Κοσμίδης, Ν. Ζωγράφος κ.ά.).

Οπλισμένος χωρικός στη βόρεια Ελλάδα. Στο περιβραχιόνιο φέρει τον αγκυλωτό σταυρό και το σήμα της νίκης του Γκαίμπελς.

Οταν ο Πούλος προσφέρθηκε να βοηθήσει τους Γερμανούς στη Θεσσαλονίκη (άνοιξη 1943), οι επιθέσεις των ανταρτών είχαν αυξηθεί σημαντικά. Ηταν η εποχή που η ρήξη μεταξύ των Ελλήνων που ήθελαν μια μεταπολεμική κομμουνιστική διαχείριση και εκείνων οι οποίοι επιθυμούσαν έναν μονάρχη (είτε μια δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση) είχε ολοκληρωθεί.

Αυτές οι ολότελα διαφορετικές απόψεις παρατηρούντο μέχρι τότε στα ελληνικά πανεπιστήμια, στα καφενεία και στις ταβέρνες των μεγάλων πόλεων. Σταδιακά έφθασαν στα βουνά, στα χωριά και γενικότερα στην ελληνική ύπαιθρο.

Οι δυνάμεις του Αξονα δεν έχασαν την ευκαιρία που παρουσιάστηκε. Υποστηρίζοντας τα αντικομμουνιστικά στοιχεία της χώρας προχώρησαν με γερμανικό και ιταλικό εξοπλισμό στη συγκρότηση ελληνικών βοηθητικών αποσπασμάτων. Οι Ιταλοί είχαν προσπαθήσει νωρίτερα να βρουν Ελληνες εθελοντές, όμως επειδή ήταν αντιπαθείς και άξιοι περιφρόνησης μόλις και μετά βίας μπορούσαν να διατηρήσουν την τάξη στις περιοχές που έλεγχαν. Οι Γερμανοί και (σε μικρότερο βαθμό) οι Βούλγαροι ήταν πιο αποτελεσματικοί στη στρατολόγηση Ελλήνων εθελοντών. Οι Γερμανοί, ας σημειωθεί, ήταν σεβαστοί ως εξαιρετικοί στρατιώτες από ένα μέρος της ελληνικής κοινής γνώμης, ενώ οι Βούλγαροι στρατολόγησαν κυρίως σλαβόφωνους χωρικούς στη Δυτική Μακεδονία. Επιπλέον ένα μεγάλο τμήμα της ελληνικής κοινωνίας είχε αντικομμουνιστικά αισθήματα, ενώ ένα μικρότερο, κατάλοιπο της 4ης Αυγούστου, ήταν ισχυρά φασιστικό και υποστήριζε τους Γερμανούς.

Παρόλο που οι συνθήκες ήταν αρκετά ευνοϊκές επειδή ο ΕΛΑΣ είχε διαλύσει με τη βία τις περισσότερες αντικομμουνιστικές ομάδες στην περιοχή ενδιαφέροντος, ο Πούλος δεν κατάφερε να συγκεντρώσει περισσότερους από 300 άνδρες. Οι "Πουλικοί" με πρώτο ορμητήριο την πόλη της Θεσσαλονίκης και αργότερα το χωριό Κρύα Βρύση της Πέλλας συμμετείχαν σε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις της Βέρμαχτ (Wehrmacht) στη Μακεδονία. Φορούσαν γερμανικές στολές που έφεραν τα διακριτικά ΕΕΣ (Εθνικός Ελληνικός Στρατός) και συνεργάζονταν με τα τοπικά Τάγματα Ασφαλείας. Ο ίδιος ο Πούλος φορούσε στολή αξιωματικού του Ελληνικού Στρατού με μόνα γερμανικά διακριτικά τον αετό και τη σβάστικα. Ενας Γερμανός αξιωματικός - σύνδεσμος, ο Κουρτ Τομπίας (Kurt Tobias), τοποθετήθηκε στο αρχηγείο του (επί της οδού Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη) για τον καλύτερο συντονισμό της ομάδας Πούλου.

Τον Σεπτέμβριο του 1943 η SD αναγνώρισε επίσημα την ομάδα του Πούλου ως μέρος του οργανισμού της στην Ελλάδα, διαθέτοντας στον υπέρβαρο συνταγματάρχη γραφεία και ένα πεδίο ασκήσεων. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ημερών του ίδιου μήνα η ομάδα του Πούλου υπήχθη στο 2ο Σύνταγμα Brandenburg. Τότε η μονάδα εγκαταστάθηκε μέσα και γύρω από την Πτολεμαΐδα, κυρίως στα χωριά που κατοικούντο από προσφυγικό πληθυσμό. Οι "Πουλικοί" της Εορδαίας και της Καστοριάς, υπό τη διοίκη-

Το Σώμα του Πούλου εγκαταλείπει την Κρύα Βρύση (Ιούλιος 1944). Οι περισσότεροι άνδρες του φορούν γερμανικές στολές.

ση του έφεδρου λοχαγού Μενεμενή και του Ανδρέα Αναγνωστόπουλου (παλαιού μακεδονομάχου από την Κλεισούρα), πραγματοποιούσαν πολλές επιδρομές εναντίον των ανταρτών της περιοχής, αλλά και των χωριών που υποψιάζονταν πως βοηθούσαν τους αντάρτες (Ερμακιά).

Τον Ιανουάριο του 1944 το εθελοντικό Σώμα του Πούλου δέχθηκε 90-100 άνδρες από την Κρήτη. Φαίνεται πως η μικρή αυτή μονάδα δημιουργήθηκε στο νησί από έναν ελληνομαθή Γερμανό λοχία της Μυστικής Αστυνομίας, τον Φριτς Σούμπερτ (Fritz Schubert). Ο Σούμπερτ είχε στρατολογήσει Κρητικούς εθελοντές, αλλά και Γερμανούς του κοινού ποινικού δικαίου και των ταγμάτων φρουρίων, που εμφανίστηκαν στο ελληνικό έδαφος το φθινόπωρο του 1943. Οι περισσότεροι "Σουμπερτιανοί" ήταν φλογεροί πολέμιοι του κομμουνισμού, είτε άνεργοι και καιροσκόποι, είτε απλώς νέοι Κρητικοί, που αναζητούσαν την περιπέτεια, διακρίνονταν δε για τη σκληρότητά τους. Η 5η Μεραρχία του ΕΛΑΣ, που έδρευε στα ορεινά της Κρήτης, είχε ορκιστεί να καταστρέψει την ομάδα του Σούμπερτ με κάθε μέσο. Αυτό είχε ως συνέπεια ο Σούμπερτ να μην τολμήσει πλέον κανένα εγχείρημα έξω από τα Χανιά αν δεν συνοδευόταν από δυνάμεις της Wehrmacht. Έτσι η αποτελεσματικότητα της ομάδας του, ήταν πολύ μειωμένη, αφού η δράση της ήταν περιορισμένη. Επιπλέον, ο διοικητής της 22ης Αερομεταφερόμενης Μεραρχίας (που τότε στάθμευε στην Κρήτη) αντιπαθούσε τον Σούμπερτ και τους άνδρες του, επειδή πίστευε πως η παρουσία τους ήταν επιζήμια.

Οι "Σουμπερτιανοί" είχαν προκαλέσει τέτοιο θόρυβο στο νησί ώστε η γερμανική διοίκηση ήταν αναγκασμένη να τους στείλει μακριά. Έτσι κατέληξαν στη Βέροια, μαζί με τον συνταγματάρχη Πούλο, στις αρχές του 1944. Και οι δύο ομάδες πλέον συναγωνίζονταν στο ποια θα διαπράξει τις μεγαλύτερες ωμότητες.

Οι περισσότερες επιδρομές εναντίον των ανταρτών από τους άνδρες του Πούλου ήταν εστιασμένες σε περιοχές όπου δρούσαν οι αντάρτες του συνταγματάρχη Καλαμπαλίκη της 10ης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ. Οι Ελασίτες δεν δίσταζαν να αντιμετωπίσουν τον τρόμο της Poulos Verband με αντι-τρομοκρατία. Οι επιθέσεις εναντίον του Πούλου άρχισαν την άνοιξη του 1944. Στην αρχή ήταν παρενοχλητικές, σταδιακά όμως έγιναν συντονισμένες προσπάθειες ώστε η μονάδα του να καταστραφεί πλήρως. Στις 6 Απριλίου, για παράδειγμα, μια μονάδα της 10ης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ από το Βέρμιο επιτέθηκε σε ένα τμήμα "Πουλικών" την ώρα της αναφοράς τους. Όταν η μάχη τελείωσε, οι αντάρτες ισχυρίστηκαν ότι είχαν σκοτώσει 83 άνδρες.

Τον Ιούλιο του 1944 ομάδες "Πουλικών" και το 5ο Τάγμα Ασφαλείας Πτολεμαΐδας, υπό τη διοίκηση του ταγματάρχη Μαλτέζου, πήραν μέρος στις επιχειρήσεις των Γερμανών ανατολικά του Βερμίου εναντίον των ανταρτών της περιοχής. Η σχετική αναφορά του Τάγματος μιλά για "μεγάλες απώλειες των κομμουνιστικών συμμοριών".

Σε λίγο καιρό οι "πραιτωριανοί" του Πούλου έγιναν γνωστοί στα γύρω χωριά για την ωμότητά τους. Τουφέκιζαν όσους χωρικούς υποψιάζονταν πως ήταν μέλη του ΕΛΑΣ και επιτίθεντο στις γυναίκες που είχαν άνδρες στην Αντίσταση. Πίσω από κάθε φοβισμένο χωρικό έβλεπαν έναν υποψήφιο αντάρτη. Λεηλατούσαν τα σπίτια παίρνοντας το ψωμί, το στάρι, το τυρί και τα γιδοπρόβατα που οι χωρικοί δεν είχαν προλάβει να κρύψουν στα γύρω βουνά.

Πολλοί από τους "Πουλικούς", όπως κάποιος Κακλαμάνης από την Καστοριά, ζητούσαν "εισφορές" για τον "αντικομμουνιστικό αγώνα" και φορολογούσαν τους εμπόρους και τους βιοτέχνες της περιοχής.

"Ζητάμε από τον ελληνικό λαό", έλεγε σε μήνυμά του ο κατοχικός πρωθυπουργός στις αρχές του 1944, *"να δείξει στοργή για τους άνδρες των Σωμάτων Ασφαλείας που θέτουν τη ζωή τους σε κίνδυνο για να διασφαλίσουν τη ζωή, την τιμή και την ιδιοκτησία των πολιτών"*.

Λίγοι όμως από τους "ειρηνόφιλους πολίτες" προς τους οποίους απευθύνθηκε ο Ράλλης εμπιστεύονταν τα Τάγματα, αλλά και τις πολλές αναξέλεγκτες συμμορίες του ΕΛΑΣ που το όνομά τους είχε

γίνει συνώνυμο της αυθαίρετης βίας.

Στις 13 Απριλίου 1944 η μονάδα του συνταγματάρχη Πούλου βρέθηκε στα Γιαννιτσά. Μαζί ήταν και η μονάδα των "Σουμπερτιανών", πλαισιωμένη από τουρκόφωνους χωρικούς της γύρω περιοχής. Είχε προηγηθεί η απαγωγή και η εκτέλεση ενός Γερμανού στρατιώτη από αντάρτες του ΕΛΑΣ. Εκεί οι άνδρες του Πούλου και του Σούμπερτ συγκέντρωσαν όλους τους άρρενες άνω των 10 χρόνων, στην πλατεία μπροστά από το σχολείο, όπου στεγαζόταν η γερμανική φρουρά. Τις γυναίκες και τα παιδιά τα συγκέντρωσαν σε μια άλλη γειτονική πλατεία. Ύστερα από μια σύντομη ομιλία του πατέρα Παπαγρηγορίου, του ιερέα που συνόδευε το απόσπασμα, ο Σούμπερτ

Ο συνταγματάρχης Πούλος με έναν Γερμανό αξιωματικό - σύνδεσμο και δεκάδες οπλισμένους χωρικούς σε κάποιο μακεδονικό χωριό. Η περιοχή δράσης του ήταν η Βέροια, η Πέλλα και χωριά της Εορδαίας.

άρχισε να απειλεί ουρλιάζοντας.

Για τους "Πουλικούς", που είχαν εκτεθεί στα μάτια του κόσμου με τη συνεργασία τους με τους Γερμανούς, οι εκτελέσεις και οι βιαιοπραγίες αποτελούσαν καθημερινή ρουτίνα. Ο τελικός αριθμός των νεκρών ανέβηκε τουλάχιστον στους 75, ανεξάρτητα από εκείνους τους χωρικούς οι οποίοι εκτελέσθηκαν επί τόπου στους αγρούς τους από τους άνδρες του Πούλου και του Σούμπερτ.

Η εφιαλτική μέρα για τους άτυχους Γιαννιτσιώτες όμως δεν τελείωσε με τις εκτελέσεις. Το απόσπασμα θανάτου συνέχισε το έργο του παίρνοντας τα ρούχα των θυμάτων, τα παπούτσια, τα λεφτά και τα πολύτιμα είδη τους, ενώ έκαψε και πολλά σπίτια "υπόπτων στο φρόνημα". Όση ώρα διαδραματίζονταν τα γεγονότα αυτά οι Γερμανοί της τοπικής φρουράς έστεκαν παράμερα και κοιτούσαν αδιάφορα ή έπαιρναν φωτογραφίες.

Μόλις αποχώρησαν οι "Πουλικοί" με τα φορτηγά αυτοκίνητά τους, οι επιζώντες διέφυγαν στην ύπαιθρο. Ένας απεσταλμένος του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού, ο Ελβετός Βένγκερ, επισκέφθηκε τα Γιαννιτσά έπειτα από δύο ημέρες. Βρέθηκε σε "μια νεκρή πόλη, μια πόλη φάντασμα". Σχεδόν το 1/3 των σπιτιών είχε καεί, ενώ οι δρόμοι και οι πλατείες είχαν ερημώσει. Καθώς διέσχιζε τον κάμπο μέχρι τη Θεσσαλονίκη, άκουσε από τους φοβισμένους ντόπιους και για άλλα εγκλήματα. Στη Βέροια είχαν βιάσει 12 γυναίκες, στο χωριό Σκυλίτσι οι "Πουλικοί" είχαν εκτελέσει όποιον βρήκαν μπροστά τους. Στον Χορτιάτη, 22 χλμ. ΝΑ της Θεσσαλονίκης, συνέβη το πιο φρικτό από όλα. Στις 19 Σεπτεμβρίου 1944 ο Σούμπερτ μεταφέροντας μια δύναμη από δικούς του και άνδρες του Πούλου πάνω σε 20 καμιόνια κύκλωσε το χωριό. Είχε προηγηθεί η δολοφονία ενός Γερμανού και ενός Έλληνα υπαλλήλου της Εταιρίας Ύδρευσης από μια ομάδα ανταρτών του ΕΛΑΣ. Εισερχόμενοι οι "γερμανοντυμένοι" μέσα στο χωριό άρχισαν να πυροβολούν ό,τι εκινείτο. Σε ένα από τα αρχοντικά σπίτια συγκέντρωσαν όλα τα γυναικόπαιδα και αφού κλείδωσαν τις πόρτες έβαλαν φωτιά χρησιμοποιώντας μια εμπρηστική σκόνη. Οι κάτοικοι αλλόφρονες προσπαθώντας να μην καούν ζωντανοί, έπεσαν πάνω στα πολυβόλα. Βλέποντας αιμόφυρτο τον ιερέα του χωριού, Δημήτριο Τομαρά, οι δύο κόρες του όρμησαν πάνω σε έναν Γερμανό φρουρό. Ο επικεφαλής αξιωματικός τις συνέλαβε και τις έριξε και αυτές στις φλόγες. Συνολικά 250 κάτοικοι του Χορτιάτη εκτελέσθηκαν ή κάηκαν ζωντανοί.

Ο Βένγκερ συνάντησε τον Πούλο στο οχυρωμένο στρατηγείο του στην Κρύα Βρύση, έξω από τα Γιαννιτσά. Τόλμησε να αρθρώσει κάποιες λέξεις διαμαρτυρίας για τις σφαγές που προξένησαν οι παρακρατικές συμμορίες, αλλά ο δοσίλογος συνταγματάρχης τον διέκοψε απότομα: *"Τα παράπονά σας να τα κάνετε στους αντάρτες. Αυτοί είναι υπεύθυνοι για την όλη κατάσταση"*. Δεν έδειξε να έχει καθόλου τύψεις παρά μόνο μίσος για τους χωρικούς που τροφοδοτούσαν τους αντάρτες, ενώ κατέστησε σαφές στον ξένο συνομιλητή του πως η γνώμη του για τον Ερυθρό Σταυρό δεν ήταν καθόλου καλή.

Καθώς ο ΕΛΑΣ γινόταν ολοένα και πιο απειλητικός, οι "στρατιώτες" του Πούλου έδειχναν φοβισμένοι, έτοιμοι να πατήσουν τη σκανδάλη και να προβούν σε πράξεις πρωτοφανούς αγριότητας. Μόλις μαθευόταν ότι πλησίαζαν, ολόκληρα χωριά και κωμοπόλεις άδειαζαν και οι κάτοικοι έτρεχαν πανικόβλητοι να κρυφτούν στα χωράφια και στις σπηλιές των γύρω βουνών. Μια φορά ένας "Πουλικός" οπλαρχηγός, όταν πάντρεψε την κόρη του, υποχρέωσε τα χωριά της περιφερείας του να πληρώσουν σε είδος κάποια "δώρα" για τον γάμο της.

Γενικά οι σφαγές, η βία και οι μέθοδοι του Πούλου ήταν μέρος μιας συνειδητής πολιτικής και τακτικής των Γερμανών, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν την τρομοκρατία σε μαζική κλίμακα πιστεύοντας πως ήταν η καλύτερη δυνατή λύση απέναντι στο συνεχώς διογκούμενο αντάρτικο. Ο ΕΛΑΣ από την πλευρά του συμμετείχε το ίδιο φανατισμένα σε αυτό το όργιο εγκλημάτων αντεκδίκησης, εκτελώντας συχνά ανυποψίαστους πολίτες με ψευδείς κατηγορίες.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως και η ίδια η ΠΑΟ, μια από τις πιο αντικομμουνιστικές οργανώ-

Οι άνδρες του Πούλου εμβολιάζονται κατά της χολέρας και του τύφου από Ελληνες γιατρούς.

σεις της Κατοχής, κράτησε αποστάσεις από τον Πούλο. Ενα υπόμνημα του αντισυνταγματάρχη Αργυρόπουλου της ΠΑΟ προς το συμμαχικό στρατηγείο του Καΐρου στις 22/10/1944 ανέφερε: "...ουδείς οίκτος επιτρέπεται δια τον Πούλον και τα τμήματά του. Πρέπει να τους γίνει μεταχείρισις προδοτών. Ο λαός της Βορείου Ελλάδος με ικανοποίηση θα τους έβλεπε κρεμασμένους όλους".

Τον Απρίλιο του 1944 ο ΕΛΑΣ αποφάσισε να δώσει ένα γερό κτύπημα στο "πουλικό απόσπασμα". Μια ειδική ομάδα από 20 αντάρτες εισχώρησε στη Βέροια, όπου ήταν στρατοπεδευμένοι οι δοσίλογοι. Ηταν Κυριακή απόγευμα και αρκετός κόσμος έκανε την καθιερωμένη βόλτα του. Ο Πούλος και οι άνδρες του δειπνούσαν σε ένα σχολείο χωρίς να έχουν λάβει ιδιαίτερα μέτρα προφύλαξης. Το πυρ των ανταρτών τούς έπιασε απροετοίμαστους. Επακολούθησε πανικός. Πάνω από 100 άνδρες του Πούλου σκοτώθηκαν ή τραυματίσθηκαν. Ανάμεσά τους ήταν και ο υπαρχηγός τους, ενώ ο σκληροτράχηλος συνταγματάρχης κατόρθωσε να ξεφύγει. Οι Γερμανοί, που έφθασαν καθυστερημένα, δεν έκαναν τίποτε. Οι αντάρτες απεχώρησαν αθόρυβα με τον ίδιο τρόπο με τον οποίον είχαν εισέλθει στην πόλη (ο γράφων είχε την ευκαιρία να ακούσει τις λεπτομέρειες της μάχης από έναν παλαιό "Πουλικό" που ήταν αυτόπτης μάρτυρας της επίθεσης και πέθανε πρόσφατα).

Ο πόλεμος όμως πλησίαζε στο τέλος του. Τον Αύγουστο του 1944 η Ρουμανία και η Βουλγαρία συνθηκολόγησαν και ο Ρωσικός Στρατός απείλησε να εγκλωβίσει τις δυνάμεις των Γερμανών στην Ελλάδα. Η Ομάδα Στρατιών του στρατηγού Λερ έλαβε τη διαταγή οπισθοχώρησης και εκκένωσης του ελλαδικού χώρου εκτός από την Κρήτη, η οποία ανακηρύχθηκε σε Festung (φρούριο-οχυρό).

Για τον Πούλο και τους άνδρες του απέμενε μόνο η "ασφάλεια" της Κεντρικής Ευρώπης. Ο "Εθνικός Στρατός" μαζί με πολλούς άλλους δοσίλογους μετακινήθηκαν στα τέλη Οκτωβρίου προς Βορρά. Στη Σλοβενία, έξω από τη Λουμπλιάνα, ο Πούλος σχημάτισε ένα εθελοντικό ελληνικό τάγμα αστυνομίας υπό γερμανική διοίκηση. Μέσα από βουνά γεμάτα παρτιζάνους και αντιμέτωπη με έναν εχθρικό πληθυσμό η μονάδα αυτή πολέμησε με φανατισμό στο πλευρό των Γερμανών ως τις αρχές Απριλίου του 1945.

Οταν οι "Πουλικοί" αρνήθηκαν να κινηθούν εναντίον αμερικανικών δυνάμεων στην Αυστρία, ο Πούλος διατάχθηκε από την "εξόριστη" ελληνική κυβέρνηση του Κίτσμπυλ να παρουσιαστεί μπροστά στον πρόεδρο Τσιρονίκο για να απολογηθεί. Στο Κίτσμπυλ οι Ελληνες φυγάδες μετρούσαν τις τελευταίες ημέρες ύπαρξής τους ως "κυβέρνηση".

Λίγο αργότερα ο Πούλος συνελήφθη από τους Αμερικανούς και μεταφέρθηκε σε ένα συμμαχικό στρατόπεδο κοντά στη Στουτγάρδη (Κόρβεσχαϊμ), μαζί με τα δυο του παιδιά, Αθηνά και Δημήτρη, και τη σύζυγό του, Μαστιχούλα Πούλου. Ενώ ήταν κρατούμενος, έγραψε μια επιστολή στην ελληνική κυβέρνηση και δήλωνε πως ο ίδιος και οι άνδρες του ήταν πρόθυμοι να πολεμήσουν στο "πλευρό του Εθνικού Στρατού εναντίον της κομμουνιστικής ανταρσίας". Τα εγκλήματα όμως και η δράση των "Πουλικών" είχαν προκαλέσει τέτοια αγανάκτηση στην ελληνική κοινωνία, ώστε ο Πούλος μεταφέρθηκε και προφυλακίσθηκε στη Θεσσαλονίκη και αργότερα στις φυλακές της Καλλιθέας.

Σημειώνεται ότι μαζί με τον Εθνικό Στρατό του Πούλου υπήρχαν και μερικές εκατοντάδες άνδρες των Ταγμάτων Ασφαλείας και των Εθελοντικών Σχηματισμών (Freiwilligen Formationen - FF). Ο αρχηγός της αστυνομίας και διοικητής των SS Hermann Franz, εντυπωσιασμένος από τη δράση τους κατά τη διάρ-

"Πουλικοί" στους δρόμους της Κρύας Βρύσης. Η φωτογραφία αυτή βρίσκεται στο Μουσείο Σύγχρονης Ιστορίας της Λουμπλιάνα (Σλοβενία).

κεια της γερμανικής σύμπτυξης από τα Βαλκάνια (Οκτώβριος - Νοέμβριος 1944), δήλωσε μετά τον πόλεμο: *"Η παρουσία των Ελλήνων εθελοντών ήταν πολύ σημαντική για μας, επειδή κάλυψαν με απόλυτη επιτυχία την οπισθοχώρηση των καταπονημένων μονάδων της Wehrmacht, αντιμετωπίζοντας συχνά υπέρτερες εχθρικές δυνάμεις".* Οι άνδρες των FF χρησιμοποιήθηκαν για τελευταία φορά στη Βαυαρία τον Απρίλιο του 1945, σε καθήκοντα βοηθητικής αστυνομίας.

Τον Μάιο του 1947 (22/5/47) άρχισε στο Διαρκές Στρατοδικείο Θεσσαλονίκης η δίκη του Γ. Πούλου και των συνεργατών του. Πρόεδρος του δικαστηρίου ορίστηκε ο υποστράτηγος Χατζητζανής και δημόσιος κατήγορος ο συνταγματάρχης της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης Μπασιάκος. Κατηγορούμενοι ήταν οι: Γ. Πούλος, Μαστιχούλα Πούλου, Αν. Καναβάτζογλου, Αρ. Ζαρταλούδης, Ν. Πανταζής (μηχανοδηγός), Θ. Λαζαρίδης (συνταξιούχος χωροφύλακας), Π. Θεοδωρίδης, Διογ. Καρακάσογλου (υπάλληλος Αμερικανικής Εταιρίας), Ηλίας Συκαμιώτης (ταγματάρχης ε.α.), Χρ. Σάββας (γεωργός), Γ. Σαπουνάς, Ν. Βουδούρης, Ι. Πετρακάκος, Χρ. Καμπεριάδης και Αρ. Βλαχάκης.

Σύμφωνα με το κατηγορητήριο οι παραπάνω *"από κοινού συμφέροντος κινούμενοι συναπεφάσισαν την εκτέλεσιν της επομένης αξιοποίνου πράξεως εν Θεσσαλονίκη και αλλαχού κατά το από του έτους 1943 μέχρι Νοεμβρίου 1944. Ητοι γενομένης προς αυτούς προσκλήσεως παρά της Γερμανικής Υπηρεσίας Αντικατασκοπείας (του Δικτύου Βορ. Ελλάδος) και των Φρανς και Βίλιτς επί σκοπώ κατασκοπείας και επί αμοιβή παρέχωσιν εις αυτούς μυστικάς πληροφορίας αφορώσας την άμυναν της χώρας και την εξωτερικήν ασφάλειαν αυτής..."* (εφημερίδα "Φως" της Θεσσαλονίκης, 22/5/47).

Στην κατάμεστη από περίεργους και ενδιαφερόμενους αίθουσα του δικαστηρίου κατέθεσαν ως μάρτυρες κατηγορίας οι Μαντούβαλος, Χρυσοχόου, Θ. Αυγέρης, Ι. Καραγιάννης κ.ά. Την υπεράσπιση των κατηγορουμένων ανέλαβαν οι δικηγόροι Κανναβός, Τσίτσουρας, Μακρής, Αρ. Νικολαΐδης, Πετμεζάς, Πετραλιάς, Πέιος και Μαγιάκος. Ως μάρτυρες υπεράσπισης παρουσιάσθηκαν οι Ε. Τήκος, Β. Ατμαζάνης, Ν. Αθηναϊλίδης και Π. Σαββίδης από την περιφέρεια Πτολεμαΐδας και κατέθεσαν ότι ο Πούλος τους βοήθησε να σωθούν από τους Βουλγάρους.

Κατά την απολογία του ο δοσίλογος συνταγματάρχης δήλωσε (29/5/47) ότι η κίνησή του δημιουργήθηκε για να αντιπαλέψει την τρομοκρατία του ΕΑΜ και δικαιολογήθηκε λέγοντας ότι οι άνδρες του *"επειδή δεν υπήρχαν ελληνικές στρατιωτικές στολές... έφεραν γερμανικές με ελληνικά σήματα".*

Συνεχίζοντας παραδέχθηκε: *"...όπλα βεβαίως επήραμε από τους Γερμανούς, όπως θα μπορούσαμε να πάρουμε και από τον χειρότερον εχθρόν μας, μιας και θα τα χρησιμοποιούσαμε εναντίον των Βουλγάρων και των κομμουνιστών..."*. Τελειώνοντας ανέφερε πως το σώμα των "πραιτωριανών του" εγκαταστάθηκε την άνοιξη του 1944 στην Πτολεμαΐδα για να δράσει εναντίον των Βουλγάρων. Αργότερα, τον Σεπτέμβριο, προωθήθηκε από τη βάση του (Κρύα Βρύση) στη Χαλκηδόνα για να φύγει οδικώς για τη Γερμανία (εφημερίδα "Φως", 30/5/1947).

Σε ερώτηση του βασιλικού επιτρόπου γιατί δεν βοήθησε στην κίνηση του Χρυσοχόου (στη συλλογή πληροφοριών για την αντιμετώπιση της ξενοκίνητης προπαγάνδας), ο Πούλος απάντησε ότι δεν είχε τη δυνατότητα να το κάνει επειδή "θα έχανε την εμπιστοσύνη των Γερμανών και δεν θα μπορούσε να ολοκληρώσει το πατριωτικό του πρόγραμμα".

Στο τέλος ο Πούλος δεν κατάφερε να αποφύγει τη Νέμεση και οδηγήθηκε στο εκτελεστικό απόσπασμα.

Σφραγίδα την οποία χρησιμοποιούσαν τα τμήματα του Πούλου, στην ελληνική και στη γερμανική γλώσσα.

Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΕΕΕ)

Το καλοκαίρι του 1941 ανασυστάθηκε στην Αθήνα με τη συγκατάθεση των Γερμανών η παλαιά αντισημιτική οργάνωση ΕΕΕ. Η ηγετική ομάδα των αναγεννημένων Τριών Εψιλον αποτελείτο από τον δικηγόρο Κώνστ. Γούλα από τη Θεσσαλονίκη, τον συνταγματάρχη Γρηγοράκη, τον υιό Κοσμίδη (πρωτα-

Τάφος άνδρα του Σώματος Πούλου λίγο έξω από τα Διαβατά Βέροιας. Προσέξτε τα γερμανικό κράνος επί του σταυρού.

Το έμβλημα της κατοχικής ΕΕΕ.

γωνιστή των επεισοδίων του Κάμπελ), τον Βασ. Σκανδάλη, αδελφό του Κ. Σκανδάλη και διευθυντή των ελληνόφωνων εκπομπών του ραδιοφώνου, και τον Γεώργιο Αρβανιτάκη, παλαιό κομμουνιστή και "αναβαπτισμένο" συνδικαλιστή της 4ης Αυγούστου.

Οι πρώτες συζητήσεις για το πολιτικό πρόγραμμα της οργάνωσης έγιναν σε ένα ισόγειο της οδού Σκουφά 10, όπου έμεναν οι Ι. Κοσμίδης και Γούλας. Για τους δύο "σκληροπυρηνικούς" βορειοελλαδίτες ο αντιεβραϊσμός ήταν ζήτημα όχι μόνο πολιτικής αλλά κοσμοθεωρίας, ενώ πρέβαλαν στο καταστατικό των Τριών Έψιλον την Αρχή του Αρχηγού "...ως αξιώτερη και ιστορικά πλέον δικαιωμένη από την Αρχή της πλειοψηφίας".

Το κίνημα ευελπιστούσε να αποτελέσει έναν εθνικοσοσιαλιστικό προμαχώνα από όπου θα επιλέγονταν τα καλύτερα και τα ικανότερα στελέχη για να αναλάβουν κυβερνητικές θέσεις. Τα γραφεία του κόμματος στεγάζονταν στην οδό Σίνα 8, ενώ στη συμβολή των οδών Στησιχόρου και Μουρούζη υπήρχε η αίθουσα του Τμήματος Προπαγάνδας.

Υπεύθυνοι για την καθοδήγηση των νέων μελών ήταν οι Αρβανιτάκης, Πανταζής, Χ. Λάμπρου και Χρ. Στάγκος. Εφημολογείτο ότι πίσω από τα κατοχικά Τρία Εψιλον κρύβονταν ο στρατηγός Μπάκος και ο υπασπιστής του, λοχαγός Βουδικλάρης.

Σταδιακά με τη χρηματοδότηση των Γερμανών και την κατάλληλη προπαγάνδα η ΕΕΕ απέκτησε κάποια απήχηση και μερικές εκατοντάδες νέα μέλη. Στην περιοχή της Θεσσαλίας π.χ., σύμφωνα με μια αναφορά ενός πληροφοριοδότη της ελληνικής κυβέρνησης στη Μέση Ανατολή το καλοκαίρι του 1944, δρούσε μια μεγάλη ομάδα 800 Τριεψιλιτών υπό τον αντισυνταγματάρχη Χρυσοχοΐδη, η οποία αποσκοπούσε στην αντιμετώπιση των κομμουνιστών. Η ίδια αναφορά έκανε λόγο για παραρτήματα της ΕΕΕ στην περιφέρεια:

"...1. Εις Τρίκαλα με αρχηγόν τον Μαντζούφαν. Η εύκολος δύναμις της ομάδος είναι 150 άνδρες. 2. Εις Ιωάννινα αποτελούμενον από 30 μέλη υπό τας διαταγάς του λοχαγού Μιχαλάκη..." (Αρχείο Εθνικής Αντίστασης, Εκδόσεις ΔΙΣ, αναφ. 393/22.7.44, 239/26.8.44, 79/22.7.44).

Στην Αθήνα η οργάνωση δέχθηκε ένα ισχυρότατο κτύπημα τον Αύγουστο του 1944, όταν στη λαχαναγορά του Ρέντη δολοφονήθηκε από άνδρες της ΟΠΛΑ ο Βασίλης Σκανδάλης. Η εντυπωσιακή αυτή ενέργεια κατατρόμαξε τα υπόλοιπα στελέχη, αφού η επιδρομή έγινε μέσα στα τοπικά γραφεία του Ρέντη τα οποία φυλάσσονταν από πέντε οπλοφόρους "χίτες" (την εποχή εκείνη λόγω του γνωστού "αντικομμουνιστικού κλίματος" υπήρχε συνεργασία και κοινή δράση από τις περισσότερες οργανώσεις του ευρύτερου αντιεαμικού χώρου).

Επειδή λίγο πριν από την αποχώρηση των Γερμανών η κατάσταση γινόταν όλο και πιο ρευστή, οι περισσότεροι αδιάλλακτοι των Τριών Εψιλον αποφάσισαν να διαφύγουν προς Βορρά, για να δώσουν στα τελευταία οχυρά του Ράιχ την ύστατη μάχη.

"Μάνα μου γλυκιά, έλα στη Γερμανία
κι άμα δε με βρεις, κατέβα στην Αυστρία.
Εκεί Ελληνες θα βρεις, κουπόνια να πουλάνε
μανούλα μου γλυκιά για σένα συζητάνε".

Επιτυχία εποχής που τραγουδούσαν οι Ελληνες εθελοντές εργάτες στη Γερμανία και την Αυστρία.

5

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ

Η ΠΡΩΪΑ

ΤΕΤΑΡΤΗ 9 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1944

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΑΙ ΑΝΕΤΙΝΑΞΑΝ ΑΜΑΞΟΣΤΟΙΧΙΑΝ ΠΛΗΡΗ ΕΠΙΒΑΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΗΒΩΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΟΛΥΑΡΙΘΜΑ ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΝΟΡΜΑΝΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΗΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ ΣΦΟΔΡΟΣ ΑΓΩΝ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ ΔΕΝ ΕΣΗΜΕΙΩΘΗΣΑΝ ΣΟΒΑΡΑΙ ΜΑΧΑΙ

ΣΥΝΕΤΡΙΒΗΣΑΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΑΙ ΑΠΟΠΕΙΡΑΙ ΒΑ ΤΟΥ ΜΕΜΕΛ

Ο κ. ΝΟΥΜΠΑΧΕΡ ΔΙΕΒΙΒΑΣΕ ΤΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ ΤΟΥ ΦΥΡΕΡ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΟΘΥΠΟΥΡΓΟΝ κ. Ι. Δ. ΡΑΛΛΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΝ κ. ΤΣΙΡΟΝΙΚΟΝ

Εφημ. "Πρωία", 9-8-1944: "Ευχαριστίες του Φύρερ προς τον κον Τσιρονίκον και Ι. Ράλλην".

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΓΑΔΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ "ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ" ΤΣΙΡΟΝΙΚΟΥ

Το μεγάλο ταξίδι για τη Γερμανία ξεκίνησε στις αρχές Σεπτεμβρίου. Πρώτα έφυγαν οι γυναίκες που εργάζονταν για τον Γερμανικό Στρατό, οι νοσοκόμες, τα μέλη της γερμανικής παροικίας, οι γραφείς και άλλοι διοικητικοί υπάλληλοι. Ακολούθησαν οι υπόλοιποι. Ενα πυκνό ρεύμα από φορτηγά, ασθενοφόρα, βαριά πυροβόλα, επιτελικά αυτοκίνητα και μοτοσυκλέτες ανέβαινε τον σκονισμένο δημόσιο δρόμο που οδηγούσε στην καρδιά του Ράιχ, προσπερνώντας χωρικούς που μερικές φορές σήκωσαν το χέρι να χαιρετήσουν, αλλά και άλλους που αδιαφορούσαν.

Και οι συνεργάτες που άφησαν πίσω; Οι δοσίλογοι, οι γερμανόφιλοι, κάποιοι εθνικοσοσιαλιστές και εκείνοι που πίστεψαν στη "Νέα Τάξη Πραγμάτων"; Ποια θα ήταν η μοίρα τους; Οι περισσότεροι αξιωματικοί των Ταγμάτων Ασφαλείας άρχισαν να πανικοβάλλονται. Κάποιοι ακολούθησαν τους Γερμανούς. Αλλοι -οι περισσότεροι- αποφάσισαν "να πουλήσουν ακριβά το τομάρι τους" (οι τοπικοί "εθνικιστές" οπλαρχηγοί των ποντιακών και τουρκόφωνων χωριών της Δυτικής Μακεδονίας, τα Τάγματα στην Πελοπόννησο, μερικά στην Εύβοια κ.ά.).

Οι πολύ φανατικοί και αμετανόητοι γερμανόφιλοι πίστευαν ακόμα σε ένα θαύμα. Ο ρομαντικός Κυριάκης, ο Γκοτζαμάνης, ο Τσιρονίκος, αναχώρησαν έγκαιρα για τη Γερμανία. Αλλοι, λιγότερο επώ-

ΘΕΡΜΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ ΤΟΥ ΦΥΡΕΡ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΙΜΛΕΡ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΝ)ΧΗΝ κ. ΠΑΠΑΔΟΓΚΩΝΑΝ

Ὁ Φύρερ ἔδωσε διαταγήν, ὅπως ἀνακοινώσουν πρὸς τὸν διοικητὴν τῶν ἐθελοντικῶν τμημάτων Πελοποννήσου συνταγματάρχην κ. Παπαδόγκωναν, ὅτι ἐχάρη ἐγκαρδίως διὰ τὰ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς διασώσεώς του ἀποσταλέντα τηλεγραφήματα τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ κατὰ τοῦ μπολσεβικισμοῦ μαχομένων ἐθελοντῶν. Ὁ Φύρερ διαβιβάζει τὰς θερμάς του εὐχαριστίας καὶ τοὺς χαιρετισμούς του εἰς ὅλους τοὺς ἐθελοντάς.

Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σ.Σ. καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τοῦ Ράϊχ Χίμλερ ἔδωσεν ἐντολὴν ὅπως διαβιβασθοῦν πρὸς τὸν συνταγματάρχην κ. Παπαδόγκωναν καὶ αἱ ἰδικαί του εὐχαριστίαι.

Εφημ. «Πρωία», 13-8-1944 «Ευχαριστίες του Φύρερ και του Χίμλερ προς τον συν/χη Παπαδόγκωνα».

νυμοι εθνικοσοσιαλιστές, προσπαθούσαν να κλείσουν θέσεις για τους ίδιους και τις οικογένειές τους στα τελευταία τραίνα που έφευγαν για το περικυκλωμένο Ράιχ.

Στις 12 Σεπτεμβρίου 1944 ξεκίνησε από την Αθήνα μια ειδική αμαξοστοιχία αποτελούμενη από δύο βαγόνια με 40 περίπου "εκλεκτούς" γερμανόφιλους, με προορισμό τη Βιέννη. Ανάμεσά τους ήταν ο Κ. Γούλας των ΕΕΕ και ο αδελφός του, ο υπεύθυνος προπαγάνδας του ραδιοφωνικού σταθμού Αθηνών Κωνστ. Σκανδάλης με τη γυναίκα του και τον γιο του, ο κουνιάδος του Χ.Κ. (ο οποίος ζει σήμερα στη Νυρεμβέργη), ένας καθηγητής με το όνομα Φλόκας από την Καστοριά, ο Ιωάννης Κοσμίδης των ΕΕΕ με τη γυναίκα του και τα τρία παιδιά του, ο γνωστός αντισιωνιστής Αριστ. Ανδρόνικος με τη γυναίκα του και την κόρη του Βάλια και ο δικηγόρος Βλαχογιάννης των Τρία Εψιλον της Θεσσαλονίκης και αργότερα προϊστάμενος Νομαρχιών (επί Επταετίας). Στο τραίνο ήταν ακόμα ο Γεώργιος Κ., τότε μόλις 22 ετών, κάποιος Χρήστος Στάγγος που καταγόταν από την Ανατολική Ρωμυλία, ο Κυρτσόγλου από τη Σμύρνη και πολλοί ακόμα διερμηνείς, συνεργάτες και φιλοναζιστές που είχαν ταυτίσει την προσωπική τους πορεία με τη γερμανική νίκη ή την ήττα.

Οπως έγραψε ο Ιταλός συγγραφέας Κάρλο Καμπαλλέρο, "*Υπήρξαν πατριώτες και καιροσκόποι, ήρωες και εγκληματίες στις τάξεις και των αντιστασιακών και των συνεργατών. Για πολλούς η επιλογή ήταν απλώς μεταξύ δύο διαφορετικών απόψεων της μοίρας της χώρας τους. Για τους αντιφασίστες προτεραιότητα είχε η καταστροφή του Γερμανικού Φασισμού με τη συμμαχική βοήθεια. Για τους αντικομμουνιστές η γερμανική βοήθεια ήταν απαραίτητη για την καταστροφή της "μπολσεβικικής απειλής", ακόμα και αν έπρεπε να πληρωθή με το τίμημα της Γερμανικής Κατοχής*" (βλ. "Αντιστασιακοί και Συνεργάτες στη Δυτική Ευρώπη 1940 - 45", εκδ. Ελεύθερη Σκέψις, σελ. 3).

Η αμαξοστοιχία με τους επώνυμους Ελληνες γερμανόφιλους έφθασε στη Βιέννη μετά από 25 ημέρες (3 Οκτωβρίου 1944).

Την πρώτη ημέρα διανυκτέρευσαν στο Δαδί της Λειβαδιάς λόγω του φόβου των βομβαρδισμών. Τη δεύτερη νύκτα έμειναν στη Λάρισα και ύστερα στη Θεσσαλονίκη, όπου κατέλυσαν σε ξενοδοχεία της πόλης επί τέσσερις ημέρες. Η αγωνία και ο φόβος για το "τι μέλλει γενέσθαι" είχε καταλάβει τους περισσότερους επιβάτες. Κατά την πορεία τους προς τον Βορρά ανέβαιναν και άλλοι τρομαγμένοι "πρόσφυγες". Σε λίγο βρέθηκαν σε δασωμένες πλαγιές γεμάτες παρτιζάνους και παγιδευμένες σήραγγες. Μετά από ταξίδι έξι ημερών έφθασαν στη Μιτρόβιτσα (Κοσσυφοπέδιο).

Η διαδρομή ήταν γεμάτη κινδύνους. Το πρωί υπήρχε η απειλή των συμμαχικών αεροπλάνων, ενώ τα βράδια οι ενέδρες και οι επιθέσεις των Γιουγκοσλάβων ανταρτών. Στο χωριό Γκρίλιτσα οι επιβάτες της αμαξοστοιχίας έγιναν μάρτυρες μιας αιματηρής μάχης ανάμεσα σε Αλβανούς συνεργάτες των Γερμανών (Μπαλιστές) και παρτιζάνων του Τίτο. Μια γερμανική μονάδα επενέβη καταλυτικά στη μάχη και, αφού κτύπησε πλαγιομετωπικά τους αντάρτες, εξόντωσε πολλούς από αυτούς και έτρεψε τους υπόλοιπους σε φυγή. Οι Μπαλιστές συνεχίζοντας το έργο των "συμμάχων" τους καρατόμησαν τους τριακόσιους παρτιζάνους που είχαν αιχμαλωτισθεί μπροστά στα έκπληκτα μάτια των Ελλήνων συνεργατών.

Η πορεία προς το Βελιγράδι συνεχίστηκε χωρίς άλλα απρόοπτα, εκτός από τους σποραδικούς κανονιοβολισμούς που ακούγονταν από δυτικά. Οι περισσότεροι ήταν κατάκοποι από την πολυήμερη ταλαιπωρία, αλλά οι Γερμανοί τούς επέτρεψαν να αναπαυθούν μόνον όταν πλησίασαν τα ουγγρικά σύνορα στη Βοϊβοντίνα.

Μπορεί να ήταν αρχές Οκτωβρίου αλλά τα χιόνια είχαν αρχίσει και το κρύο ήταν ήδη τσουχτερό. Στη Βουδαπέστη έφθασαν το πρωί της 2ας Οκτωβρίου και, αφού πέρασαν τον Δούναβη, την επόμενη ημέρα αντίκρισαν την αυστριακή πρωτεύουσα.

Οι Ελληνες "δοσίλογοι" φιλοξενήθηκαν επί δύο ημέρες σε ένα ξενοδοχείο της πόλης και αμέσως μετά αναχώρησαν για το Αουγκσμπουργκ. Εκεί παρέμειναν για μικρό χρονικό διάστημα σε ένα στρατόπεδο έξω από την πόλη, υπό τη διακριτική προστασία των SD. Σε λίγο έφθασαν οι εντολές από "επάνω" να αναλάβουν κάποιες συγκεκριμένες δραστηριότητες που αφορούσαν την προπαγάνδα και τη διαφώτιση των Ελλήνων εργατών που ζούσαν στη Γερμανία.

Ο Σκανδάλης με τη γυναίκα του αναχώρησαν για το Βερολίνο, όπου εκείνος ανέλαβε τη θέση του εκφωνητή, μια θέση που του προσέφερε ο Κυριάκης. Αργότερα η εκπομπή μεταδιδόταν από τον ραδιοσταθμό της Βιέννης "Donau und Alpen" (Δούναβης και Αλπεις).

Οι ελληνικές εκπομπές άρχισαν στα τέλη Οκτωβρίου 1944 και συνεχίστηκαν ως τις αρχές Απριλίου

1945 υπό τη διεύθυνση του Κυριάκη. Υπήρχαν δύο ωριαίες καθημερινές μεταδόσεις στην ελληνική γλώσσα με ειδήσεις από την Ελλάδα, τα πολεμικά μέτωπα και συνθήματα κατά των Συμμάχων. Η πρωινή ξεκινούσε στις 10.00, άρχιζε με το χαρακτηριστικό μουσικό σήμα του "τσομπανάκου" και είχε εκφωνητές τον Κυριάκη, τον Γεώργιο Στελάκη και μια Ελληνίδα της Προπαγκάντασταφελ (Propagandastaffel), με σχολιαστή τον πρώην Λοχίτη της ΕΟΝ Νίκο Βε-

"ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΗ" ΣΗΜΕΡΟΝ ΤΕΤΡΑΣΕΛΙΔΟΣ

ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΗ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

DAS NEUE EUROPA

ΚΥΡΙΑΚΗ

19 Απριλίου 1942

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΚΑΤΕΛΑΒΟΝ 1000 ΣΟΒΙΕΤΙΚΑ ΟΧΥΡΑ ΩΣ ΚΑΙ 45 ΧΩΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ

ΤΕΡΑΣΤΙΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΙ ΤΩΝ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΩΝ ΕΙΣ ΝΕΚΡΟΥΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΥΛΙΚΟΝ

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΗ ΝΕΟΤΗΤΑ

Ἡ φλόγα τῆς ζωῆς

Η εφημερίδα "Νέα Ευρώπη" της Θεσσαλονίκης. Προσέξτε το αφιέρωμα στον "αρχηγό της Νέας Ευρώπης".

λισσαρόπουλο. Ο Βελισσαρόπουλος, που παλαιότερα από το κατοχικό ραδιόφωνο της Αθήνας καταφερόταν εναντίον των Εβραίων και των Αμερικανών, παραδόθηκε από τις συμμαχικές υπηρεσίες στις Ελληνικές Αρχές για να δικαστεί το καλοκαίρι του 1945.

Συντελεστές της απογευματινής εκπομπής (18.00 - 19.00) ήταν ο Σκανδάλης και η Σίτσα Καραϊσκάκη, με θεματολόγιο ανάλογο της πρωινής.

Στις αρχές Νοεμβρίου έγινε και κάτι άλλο σημαντικό από τους Ελληνες "εξόριστους" γερμανόφιλους. Συγκροτήθηκε η Εθνική Επιτροπή κατά το πρότυπο της γνωστής ΠΕΕΑ του ΕΑΜ. Η "κυβέρνηση" των φυγάδων συγκροτήθηκε στη γραφική κωμόπολη Κίτσμπυλ, στο ξενοδοχείο "Grand Hotel", υπό την προεδρία του Εκτορα Τσιρονίκου. Γενικός γραμματέας της Πολιτικής Επιτροπής ήταν ο Ν. Βλαχογιάννης, των Εσωτερικών Υποθέσεων ο Γούλας των ΕΕΕ, της Παιδείας ο καθηγητής Φλόκας, της Προπαγάνδας ο Σκανδάλης και ο Ανδρόνικος. Στην "κυβέρνηση" μετείχαν ακόμα ο Πασσαδάκης (ως Προεδρίας), ο Ταβουλάρης (κατοχικός πρώην υπουργός), ο Ξενοφών Γιοσμάς (γνωστός αργότερα, κατά τη δεκαετία του '60, από την υπόθεση Λαμπράκη), ο δημοσιογράφος της "Νέας Ευρώπης" στη Θεσσαλονίκη Μ. Παπαστρατηγάκης, ένας από τους λίγους ιδεολόγους των "εξορίστων" ο οποίος εργαζόταν στο περιοδικό Signal, ο Αλέξης Πανταζής και ο Χάρης Λάμπρου της Propagandastaffel και πολλά άλλα λιγότερο επώνυμα πρόσωπα τα οποία στελέχωσαν τις δευτερεύουσες υπηρεσίες.

Υπήρχαν όμως και άλλα "μεγάλα ψάρια" που είχαν καταφύγει στο περικυκλωμένο Ράιχ, όπως ο πρώην πρωθυπουργός Λογοθετόπουλος, που έφθασε έγκαιρα στη Βιέννη με τη Γερμανίδα γυναίκα του και τη μεγαλύτερη κόρη του (η μικρότερη έμεινε στην Αθήνα). Ο Λογοθετόπουλος μεταφέρθηκε στο Vilshofen, μια μικρή κωμόπολη της Βαυαρίας, και έμεινε εκεί μέχρι να συλληφθεί από τους Αμερικανούς λίγους μήνες μετά το τέλος του πολέμου. Στην Ελλάδα επανήλθε τον Φεβρουάριο του 1946.

Για την προσωπικότητα του Εκτορα Τσιρονίκου έγραψε σχετικά ο Νώυμπάχερ (Ειδικός πληρεξούσιος του Ράιχ) στο βιβλίο του "Ειδική αποστολή στη Νοτιοανατολική Ευρώπη": *"Εκτωρ Τσιρονίκος. Μέλος της κυβέρνησης από τον Δεκέμβριο του 1942, αρχικά ως υπουργός Ανεφοδιασμού, αργότερα Οικονομίας. Ηταν μεγαλοβιομήχανος και τραπεζίτης στην τσαρική Ρωσία και αργότερα εμπορικός και πολιτικός σύμβουλος της ελληνικής πρεσβείας στις Βρυξέλλες. Ως οικονομολόγος μεγάλης πείρας και ευθύς χαρακτήρας έπραξε ό,τι καλό μπορούσε να πράξει για τη χώρα του".* Ο Νώυμπάχερ βέβαια παρέλειψε να συμπληρώσει ότι ο Τσιρονίκος ήταν συνεταίρος του σε εμπορικές επιχειρήσεις στο Ροστόβ της Ρωσίας κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής και προσωπικός του φίλος.

Η παρουσία και η δράση της τελευταίας "εξόριστης" κυβέρνησης ήταν μικρής διάρκειας. *"Το χιόνι έλιωνε ήδη στις αυστριακές Αλπεις και η Ελλάδα ετοιμαζόταν για τον εμφύλιο πόλεμο"*, γράφει ο Μαρκ Μαζάουερ. Τα στελέχη της Εθνικής Επιτροπής περιορίστηκαν σε προπαγανδιστικές εμφανίσεις και επαφές με αντίστοιχες εξόριστες φιλοναζιστικές "κυβερνήσεις" της Γαλλίας, της Ρουμανίας, της Σερβίας κ.ά., τρέφοντας την αυταπάτη της "τελικής νίκης".

Στη Βιέννη είχε συγκεντρωθεί ένα πλήθος από γερμανόφιλους συνεργάτες των Βαλκανίων, όπως ο Πατριάρχης της Σερβικής Ορθόδοξης Εκκλησίας Γαβριήλ, ο πρωθυπουργός Νέντιτς με την οικογένειά του, ο αρχηγός της ρουμανικής Σιδηράς Φρουράς Χόρια Σίμα, διάφοροι Βούλγαροι, Αλβανοί και Ρουμάνοι συμπαθούντες και τα μέλη της ελληνικής Εθνικής Επιτροπής.

Οι Ελληνες που διέφυγαν προς τον Βορρά ήταν γνήσιοι εθνικοσοσιαλιστές, διαβόητοι μαυραγορίτες ή, όπως έγραψε ο Μαρκ Μαζάουερ, *"απλώς τόσο βλάκες ώστε να μην έχουν λάβει το προφυλακτικό μέτρο να διατηρούν επαφές με το Κάιρο"* για να σωθούν.

Η πιο εντυπωσιακή εμφάνιση των Ελλήνων φυγάδων της Βιέννης ήταν η παρουσία κλιμακίου της Εθνικής Επιτροπής και η κατάθεση στεφάνου στο Μνημείο του Αγνωστου Στρατιώτη της αυστριακής πρωτεύουσας κατά την επέτειο της παλιγγενεσίας

του 1821 (25 Μαρτίου 1945). Στην τελετή ήταν παρόντες οι Ταβουλάρης, Βλαχογιάννης, Ανδρόνικος, Αλεξ. Πανταζής και η αδελφή του (Θεσσαλονικείς), Χάρης Λάμπρου του τμήματος Διαφωτίσεως, Ε.Π., γνωστός σήμερα πανεπιστημιακός καθηγητής και τότε εκπρόσωπος του τμήματος νεολαίας της ΕΕ κ.ά.

Μεταπολεμικά ο Βλαχογιάννης εκβιάσθηκε από την αδελφή του Πανταζή με αντάλλαγμα ένα μεγάλο χρηματικό ποσό, επειδή η τελευταία είχε στην κατοχή της μία φωτογραφία της τελετής στη Βιέννη στην οποία ο Βλαχογιάννης διακρινόταν με περιβραχιόνιο με τον αγκυλωτό σταυρό.

Ο Ιω. Κοσμίδης επέστρεψε στην Ελλάδα το 1947 και αφού παρέμεινε στις φυλακές επί μικρό χρονικό διάστημα αμνηστεύθηκε και έλαβε σημαντική θέση στα υφαντουργεία Γαβριήλ στο Φάληρο. Ως τα βαθιά γεράματά του (αρχές του 1980) παρέμεινε αδιάλλακτος και αμετακίνητος εθνικοσοσιαλιστής.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΤΗΣ PROPAGANDASTAFFEL

Για τον Γεώργιο Κ. οι τελευταίες ημέρες της "εθνικοσοσιαλιστικής" του δράσης πέρασαν ανάμεσα στα ερείπια της Στουτγάρδης και στο καταφύγιό του στο κτίριο της Gestapo στην πλατεία Platz der SA.

Ο νεαρός Πειραιώτης, αισιόδοξος τα πρώτα χρόνια (1941-43) από την πλημμυρίδα των γερμανικών νικών, κατατάχθηκε στα ΕΕΕ μαζί με μια παρέα ομοϊδεατών του (Τραβαγιέρης, Ν., Τσάμαλος και Ν. Τσουγκανάκος). Τα γραφεία των ΕΕΕ βρίσκονταν στη συμβολή των οδών Σίνα και Βησσαρίωνος. Ο Γεώργιος Κ. ανέλαβε αμέσως θέση στη Διεύθυνση Προπαγάνδας (Στησιχόρου και Μουρούζη).

Πολύ σύντομα η οργάνωση έφθασε τα 400 μέλη (τέλη του 1943) και εξελίχθηκε σε μια από τις πιο σκληρές αντικομμουνιστικές ομάδες της κατοχικής περιόδου. Στην ΕΕΕ προσεχώρησαν και αρκετοί αξιωματικοί του Στρατού (Μ. Μανιατάκης, Γ. Κωστάκης κ.ά.), είτε από φανατικό αντικομμουνισμό είτε από απλή γερμανοφιλία.

Ο Γεώργιος Κ. μαζί με έναν άλλο πράκτορα του Τμήματος Προπαγάνδας τη μεθεπομένη της απόπειρας εναντίον του Χίτλερ (22 Ιουλίου 1944) βρέθηκε στην Πλατεία Συντάγματος και μοίρασε το έκτακτο παράρτημα της "Πρωίας" στους πολίτες: "Η διεθνής κοινή γνώμη θα δοκιμάση ασφαλώς αποτροπιασμόν δια την απόπειραν της δολοφονίας εναντίον του Αδόλφου Χίτλερ, περί της οποίας αλλαχού παρέχονται λεπτομέρειαι. Είναι δε ευεξήγητον το αίσθημα αυτό. Εις το πρόσωπον του Φύρερ η Γερμανία και η Ευρώπη του πολιτισμού βλέπουν τον ισχυρόν άνθρωπον, ο οποίος μάχεται εις την πρώτην γραμμήν δια να προφυλάξη την γηραιάν ήπειρον από τους φοβερούς κινδύνους. Αλλά η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη δοκιμάζει από το άλλο μέρος βαθείαν χαράν επί τη διασώσει του Φύρερ από τα δολοφονικά πλήγματα και ελπίζει ότι ο αρχηγός του Ράιχ, με ενισχυμένην δύναμιν και θέλησιν θα συνεχίση τον αγώνα μέχρι της τελικής νίκης, την οποίαν μόνον αυτός δύναται να επιτύχη".

ΝΕΚΡΟΛΟΥΛΟΥΔΑ ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΕΝΟΣ ΛΕΒΕΝΤΗ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ε. ΣΚΑΝΔΑΛΗΣ

Κηδεῖαι

Τὸν λατρευτόν μας υἱόν ἀδελφόν καὶ θεῖον
ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ Ε. ΣΚΑΝΔΑΛΗΝ
ἐτῶν 29

Πένθη

Η νεκρολογία του Βασ. Σκανδάλη μέσα από τις στήλες της εφημερίδας "Πρωία" (4-8-1944).

Η τελική νίκη λίγο ένοιαζε τον Γεώργιο Κ. και τους ομοίους του. Οι περισσότεροι Ελληνες δοσίλογοι ενδιαφέρονταν τη συγκεκριμένη περίοδο πολύ περισσότερο γι' αυτό που είχαν να αντιμετωπίσουν από εκεί και πέρα. Η γερμανική αντεπίθεση στις Αρδέννες (Δεκέμβριος 1944) δημιούργησε ένα κλίμα αισιοδοξίας στους φυγάδες της Βιέννης. Ο Κοσμίδης και ο Κυριάκης ήταν οι περισσότερο αισιόδοξοι από όλους. Η αντεπίθεση όμως δεν άργησε να ξεθυμάνει και τα ερείπια των γερμανικών πόλεων άρχισαν να καπνίζουν και πάλι.

Στη Γερμανία όπου διέφυγε ο Γεώργιος Κ. επιφορτίσθηκε με την ευθύνη της διαφώτισης των 1.500 Ελλήνων εργατών της Στουτγάρδης και την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη στρατολόγηση εθελοντών εθνικοσοσιαλιστών για τις ανάγκες της "κυ-

Εναρξη της Γερμανικής Πανεπιστημιακής Εβδομάδας στην Αθήνα τον Ιανουάριο του 1944. Διακρίνονται Γερμανοί στρατιώτες και Ελληνες "γερμανόφιλοι".

βέρνησης" Τσιρονίκου. Ο χειμώνας ήταν βαρύς και οι ανάγκες του "ολοκληρωτικού πολέμου" ακόμα μεγαλύτερες.

Η πρώτη συγκέντρωση (Φεβρουάριος 1945) ήταν απογοητευτική. Μόνον δύο (!) παραβρέθηκαν στην ειδικά παραχωρημένη από τη Gestapo αίθουσα. Οι εκκλήσεις του "διαφωτιστή" της Εθνικής Επιτροπής ελάχιστη επίδραση είχαν στους Ελληνες της περιοχής. Οι περισσότεροι διαδήλωναν την αντίθεσή τους στον εθνικοσοσιαλισμό, θεωρούσαν τον άνθρωπο της "κυβέρνησης" πράκτορα των Γερμανών και το μόνο που τους ενδιέφερε ήταν να σώσουν τη ζωή τους.

Ο Γεώργιος Κ. το μόνο που μπορούσε να πράξει ήταν να περιμένει καρτερικά την κατάρρευση, τραγουδώντας ακόμα το "Horst Wessel Lied..." ("Οταν όλοι γίνουν άπιστοι...") στην παλιά μπυραρία της Platz der SA. Μέσα στο καταφύγιο μαζί με μια Γερμανίδα φίλη του της Χιτλερικής Νεολαίας έκλαψαν το βράδυ της 30ής Απριλίου 1945, όταν άκουσαν στο γερμανικό ραδιόφωνο ότι "ο Φύρερ έπεσε μαχόμενος κατά του Μπολσεβικισμού...". Γύρω τους το μουγκρητό των Εκδικητών πλησίαζε. Ο νεαρός Ελληνας δεν είχε πολλές πιθανότητες να επιζήσει. Με ένα πιστόλι Luger και μια πλαστή ταυτότητα αποχαιρέτησε τη Γερμανίδα "συναγωνίστρια" και αφού βρήκε ένα εγκαταλελειμμένο ποδήλατο ξεκίνησε για τον Νότο, μη έχοντας καταλάβει και ο ίδιος καλά καλά το τι θα επακολουθούσε.

Οι πρώτες ζεστές ακτίνες έπεφταν στα περάσματα του Brenner όταν μια ομάδα Αμερικανών στρατιωτών έκανε τον καθιερωμένο έλεγχο. Θαρραλέα, προσποιούμενος τον "όμηρο" των Γερμανών, έδειξε την πλαστή ταυτότητα και πέρασε. Η διαδρομή με το ποδήλατο συνεχίστηκε μέσα στον αυτοκινητόδρομο Μιλάνο - Μπάρι χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Από εκεί με ένα βρετανικό πολεμικό πλοίο και μαζί με ένα πλήθος από Ελληνες ομήρους και φυγάδες της Γερμανίας μεταφέρθηκε στον Πειραιά.

Στην Αθήνα κυκλοφορούσε ανενόχλητος όλο το καλοκαίρι του 1945, διαμένοντας σε ένα συγγενικό του σπίτι στην οδό Πατησίων. Στα τέλη Αυγούστου, σε μια από τις καθιερωμένες του εξόδους, συνάντησε μια παλιά του γνώριμη: τη διερμηνέα του γραμματέα της γερμανικής πρεσβείας και επί Κατοχής ερωμένη ενός πιλότου της Luftwaffe, Α. Σιώκου. Η Σιώκου, υπηρετώντας τα "νέα" της "αφεντικά", κατέδωσε τον πρώην συνεργάτη της στη Διεύθυνση Διώξεως Εγκληματιών Πολέμου. Ο Γεώργιος Κ. συνελήφθη και, αφού ανακρίθηκε και ξυλοκοπήθηκε επί πολλές ημέρες, κλείστηκε στις φυλακές Ρόδου και Καλλιθέας (1946 - 1951).

Ο Γεώργιος Κ. αναρωτιόταν πάντα πώς αυτός, που ήταν ένα απλό μέλος των ΕΕΕ και τελευταίος στην ιεραρχία, τιμωρήθηκε με έξι χρόνια φυλάκιση, κακοποιήθηκε και επί πολλά χρόνια αντιμετώπισε πρόβλημα επιβίωσης επειδή διώχθηκε από το μεταπολεμικό ελληνικό κράτος, όταν άλλα σημαίνοντα στελέχη των ΕΕΕ και γερμανόφιλοι, όπως ο Γούλας ή ο Βρετάκος, έμειναν ατιμώρητοι. Η απάντηση βρίσκεται στο βιβλίο του καθηγητή Πολυχρόνη Ενεπεκίδη "Η Ελληνική Αντίσταση 1941 - 44 μέσα από τα μυστικά αρχεία της Βέρμαχτ" (έκδοση 1964).

"Υπηρεσία διαφώτισης μετώπου 390, της 14/7/1944. Το ότι πιστεύουν οι Γερμανοί πως έχουν βρει στον Γούλα (ΕΕΕ) ένα γερμανόφιλο κόμμα, σχολιάζεται ειρωνικά. Ολα τα ελληνικά κόμματα επιδιώκουν απλά να καταλάβουν την εξουσία, προσπαθώντας μόνο να εκμεταλλευτούν τους Γερμανούς για να φθάσουν στην εξουσία. Από αυτόν τον κανόνα δεν αποτελεί εξαίρεση και η κίνηση του Γούλα, που παρόλες τις καλές της σχέσεις με τη Γερμανική Ασφάλεια (SD) έχει έρθει σ' επαφή με την Κυβέρνηση του Καίρου" (σελ. 105).

Στην ίδια σελίδα αναφέρεται πως *"...ο στρατηγός Σπυρίδωνας, μέλος των ΕΕΕ και προσωπικός φίλος του Γούλα, αναχώρησε κατ' εντολή του τελευταίου στο Κάιρο για να έρθει σ' επαφή με την εξόριστη κυβέρνηση"* (απόρρητο FAT 390 της 15/8/1944).

Την ώρα, δηλαδή, που ο Γεώργιος Κ. και οι υπόλοιποι στρατευμένοι Τριεψιλίτες έκαναν όλη τη "βρώμικη" δουλειά για λογαριασμό της οργάνωσης και των Γερμανών, τα πρωτοκλασάτα στελέχη συνομιλούσαν με τους Βρετανούς για να εξασφαλίσουν την ατιμωρησία για όσα αδικήματα τους είχαν καταλογισθεί.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΣΩΤ. Ι. ΓΚΟΤΖΑΜΑΝΗ

Ενας άλλος εθνικοσοσιαλιστής, ο Σωτήρης Γκοτζαμάνης, ενσαρκώνει όπως γράφει ο Μαρκ Μαζά-

ουερ *"την πολύπαθη μοίρα του Έλληνα γερμανόφιλου"*. Παλαιός θαυμαστής της Γερμανίας του Κάιζερ και φυλακισμένος τα χρόνια του Εθνικού Διχασμού, υποστήριξε από τις αρχές της δεκαετίας του '30 ότι *"η Ελλάδα έπρεπε να αναδιοργανωθεί σε ολοκληρωτική βάση"* και να απομακρυνθεί σταδιακά από το άρμα της αγγλικής "πλουτοκρατίας". Γι' αυτόν τον λόγο έσπευσε να προσφέρει από τους πρώτους τις υπηρεσίες του στη Νέα Τάξη Πραγμάτων, αναλαμβάνοντας το Υπουργείο Οικονομικών στις κατοχικές κυβερνήσεις.

Ιδιαίτερα ευφυής και με αξιόλογες ικανότητες ο Μακεδόνας πολιτικός (καταγόταν από τα Γιαννιτσά της Πέλλας) προσπάθησε ακροβατώντας ανάμεσα στη γερμανική και στην ιταλική Διοίκηση να σώσει την ελληνική οικονομία από την κατάρρευση. Η προσπάθεια αυτή δεν βρήκε ιδιαίτερη απήχηση στο Βερολίνο, ακόμα και όταν ο Γκοτζαμάνης επισκέφθηκε τη γερμανική πρωτεύουσα τον Σεπτέμβριο του 1942 και είχε συνομιλίες με Γερμανούς αξιωματούχους.

Για τους προϊστάμενους του Έλληνα υπερυπουργού άμεση προτεραιότητα είχε ο έλεγχος της ευρωπαϊκής ηπείρου και όχι βέβαια η σωτηρία της ελληνικής οικονομίας. Παρόλα αυτά τού έγινε μια υποτονική υποδοχή όταν επισκέφθηκε τις παραστάσεις του "Βαρώνου των Τσιγγάνων" και του "Τανχώυζερ", ενώ δέχθηκε και την αντιπροσωπεία της ελληνικής κοινότητας στο ξενοδοχείο Αντλον. Η επιστροφή του όμως με άδεια χέρια -παρά τις υποσχέσεις- προκάλεσε πολιτική κρίση και αναγκάσθηκε να παραιτηθεί.

Ο Γκοτζαμάνης δεν ανήκε στους όψιμους γερμανόφιλους ούτε στους καιροσκόπους. Ακόμα και τότε, όταν το όραμα της Ενωμένης Ευρώπης των Εθνών φαινόταν πιο απόμακρο παρά ποτέ, πίστευε ότι θα έπειθε τους Γερμανούς για τα πλεονεκτήματα της συνεργασίας απέναντι στον εξαναγκασμό. Για τον ίδιο ήταν πλέον σαφές ότι *"δεν είναι οι Αγγλοαμερικανοί εκείνοι που θα φέρουν την ειρήνη, την ελευθερία και την ευημερία στην Ευρώπη, αλλά οι ίδιοι οι Ευρωπαίοι. Δεν πολεμούν για τίποτε λιγότερο από την ελευθερία της ηπείρου τους από τις έξωθεν παρεμβάσεις, από τη μακραίωνη ανάμιξη των Βρετανών, την απειλή του αμερικανικού καπιταλισμού και του ρωσικού μπολσεβικισμού"*.

Και κατέληγε, λέγοντας: *"...Ακριβώς μέσα στην αναταραχή που προξένησαν οι εθνικές συγκρούσεις στο παρελθόν μπόρεσαν οι πανούργοι Βρετανοί να απλώσουν την εξουσία τους σε όλη την ήπειρο... Αλλά αν θέλουμε να ελπίζουμε ότι οι ευρωπαϊκοί λαοί, μικροί και μεγάλοι, νικητές και νικημένοι, πρέπει να διδαχθούν από τις συμφορές και τα ερείπια του πολέμου, πρέπει να εγκαταλείψουν το κριτήριο δύναμης και τα κέρδη των προσαρτήσεων και να επιδιώξουν την ένωση, τη συνεργασία και στην ανάγκη τον περαιτέρω ζωτικό χώρο έξω από τα σύνορα της Ευρώπης"*.

Ο Γκοτζαμάνης δεν ευτύχησε να δει το όραμά του πραγματικότητα. Η γερμανική Νέα Τάξη ήταν αυστηρά ιεραρχημένη και πολύ "γερμανική", για να αφήσει τους μικρότερους λαούς να οικοδομήσουν έναν οποιασδήποτε μορφής εθνικοσοσιαλισμό και ανεξαρτησία.

Λίγο πριν από την κατάρρευση κατέφυγε στην Ελβετία ζητώντας άσυλο. Από τα Δικαστήρια των Δοσιλόγων απαλλάχθηκε και επανεμφανίσθηκε στο προσκήνιο στις αρχές του 1950. Στις δημοτικές εκλογές του 1954 στην πόλη της Θεσσαλονίκης πέτυχε έναν θρίαμβο στον πρώτο γύρο, με το 44% των ψήφων! Στον δεύτερο γύρο όμως συγκέντρωσε τη μήνι των αντιπάλων του και τελικά δεν εξελέγη.

Ο Ιω. Πασσαδάκης, γενικός διοικητής Κρήτης, ομιλεί στους Κρητικούς στις 22 Ιουλίου 1944.

ΙΩ. ΠΑΣΣΑΔΑΚΗΣ

Ο Ιωάννης Πασσαδάκης ανήκε στην κατηγορία των πιο συνεπών γερμανόφιλων. Προπολεμικά είχε εκλεγεί βουλευτής Ηρακλείου και αμέσως μετά την κατάληψη της χώρας από τους Γερμανούς διορίσθηκε νομάρχης. Από την πρώτη στιγμή εργάσθηκε χωρίς ενδοιασμούς και συστηματικά για την πάταξη της αντιστασιακής δραστηριότητας του κρητικού λαού.

Στις 22 Αυγούστου 1942 συνέταξε μια επιστολή και την κοινοποίησε σε όλους τους κοινοτάρχες του Νομού Ηρακλείου. Αυτή έλεγε μεταξύ άλλων:

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
Νομαρχία Ηρακλείου
Αριθμ. Πρωτ. 1002 7
Αριθμ. Εγκ. 137
Ηράκλειον τη 22/8/1942

Προς άπαντας τους Προέδρους των κοινοτήτων του Νομού

του Νομού μας η δολοφονική σπείρα του Μπαντουβά. Τα αποσπάσματα της χωροφυλακής μας δι' αξιέπαινου των δράσεως κατόρθωσαν να φονεύσουν οκτώ εκ των μελών και να διασκορπίσουν την

Αντικομμουνιστική διαδήλωση στην Κρήτη.

Εθνικοσοσιαλιστική εκδήλωση στην Κρήτη το καλοκαίρι του 1944. Προσέξτε τους Έλληνες που παρευρίσκονται και χαιρετούν χιτλερικά.

συμμορίαν. Επειδή όμως η κακοποιός σπείρα και διασκορπισθείσα εις μικρά τμήματα είναι επικίνδυνος και είναι δυνατόν πάσαν στιγμήν να διαπράξη έγκλημα τι νέον, να διαταραχθή και πάλιν η ασφάλεια εν τω Νόμω και ίσως επακολουθήσουν και νέαι εκτελέσεις ομήρων, είναι απόλυτος ανάγκη να συνεχισθή η προσπάθεια μέχρι της επιτυχίας της πλήρους εξοντώσεως της σπείρας και ιδία του αρχηγού αυτής.

Δια τούτου κάμνω πάλιν έκκλησιν προς την αγάπην σας δια την ησυχίαν και την ζωήν των κατοίκων του Νομού μας και σας παρακαλώ να ανακοινώσετε από εκκλησίαις εις όλους τους ομοχωρίους σας την παράκλησίν μου αυτήν, να εξακολουθήσουν αγρύπνως την παρακολούθησιν πάσης κινήσεως των μελών της σπείρας. Μόλις δε πληροφορηθείτε τι να το φέρετε αμέσως εις γνώσιν μου ως και των πλησίον σταθμών της χώρας ή των αποσπασμάτων, δια να καταστή δυνατή η σύλληψις και η πλήρης εξόντωσις της συμμορίας.

Σκοπεύω δε να υποβάλω την παράκλησιν εις την ΑΕ τον διοικητή του φρουρίου, Στρατηγόν Αντρέ, όπως χορηγήση αμνηστείαν εις τον Νομόν μας, ίνα σταθεροποιηθή και πάλιν εν αυτώ το αίσθημα της ησυχίας, της ασφάλειας της ζωής των κατοίκων και να απελευθερωθούν οι όμηροι.

Τούτο όμως δεν δύναμαι να το πράξω, πριν όλα τα μέλη της δολοφονικής σπείρας εξοντωθούν πλήρως και ιδίως ο αρχηγός αυτής.

Βοηθήσατε όθεν μετ' ενδιαφέροντος την προσπάθειαν της χωροφυλακής. Ανακοινώσατε επιπροσθέτως εις τους κατοίκους ότι εκείνος όστις θέλει συμβάλει εις την εξόντωσιν των μελών της συμμορίας, εκτός της ευγνωμοσύνης του πληθυσμού θα έχει, όχι μόνον εκ μέρους των αρχών αλλά και εκ της νομαρχίας, ως εδόθη ήδη υπόσχεσις, ηθικήν και υλικήν αμοιβήν.

Ο Νομάρχης Ι. Πασσαδάκης»

(βλ. εφημερίδα "Ελεύθερη Ώρα της Κυριακής", 23-5-99).

Η έκκληση του Πασσαδάκη να εξοντωθεί η ομάδα Μπαντουβά δεν εισακούσθηκε. Οι περισσότεροι Κρητικοί δεν συμμερίζονταν τέτοιου είδους απόψεις. Αντίθετα από ό,τι ανέμεναν οι Γερμανοί, συμ-

ΟΙ ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

Συνελήφθησαν οἱ Ἰω. Γιαννόπουλος, γνωστὸς κακοποιός, διοργανωτὴς Ἑλληνικῶν Σ.Σ. κατηγορούμενος διὰ ληστείας καὶ φόνους, [illegible] καὶ Γεωρ. Ἔξαρχος διερμηνεῖς τῶν Σ.Σ. Ὁ τελευταῖος ἔφερε προσωπίδα καὶ ὑπεδείκνυε κατὰ τοὺς ἀποκλεισμοὺς συνοικισμῶν διάφορα ἄτομα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐξετελοῦντο ἐπὶ τόπου.

Ἐξάλλου προεφυλακίσθησαν τὰ μέλη τῶν Σ.Σ. Γ. Λειβαδᾶς, Α. Λειβαδᾶς, Λ. Σεΐδας, Ν. Βενετσανάτος, Α. Βαχλιώτης, Π. Πυλαρινός, Γ. Σταματελᾶτος καὶ Χρ. Μαυρεπής.

Ἐπίσης συνελήφθησαν οἱ Β. Σαρούλιας καὶ Λ. Χριστοδῆμος, υἱὸς τοῦ ὑπουργοῦ ἐπισιτισμοῦ ἐπὶ κατοχῆς. Καταζητοῦνται ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν οἱ Γιόχαν Βάγνερ, διερμηνεῖς τῶν Σ.Σ. Ι. Κύπριος, Ν. Μπάτσης, Αχιλ. Κωνσταντινίδης, Ε. Ἀναστασιάδης, Β. Παπαλετόπουλος, Ἠλ. Λέφας ἀξιωματικὸς τῆς Ο.Ε.Δ.Ε., Β. Λέτζος Α. Κεφαλᾶς, Α. Σίσκος, Ι. Λυκίδης, καὶ Ι. Σεΐδας.

Ἅπαντες κατηγοροῦνται διὰ κλοπάς, ληστείας ἐκβιασμοὺς κλπ.

Ἀνεκοινώθη χθὲς ὅτι ἀπὸ τοὺς μέχρι σήμερον συλληφθέντας ἔχουν ἀποσταλῆ εἰς τὸ Γουδὶ 3136 ἰταλοὶ καὶ 45 γερμανοί, εἰς διάφορα νοσοκομεῖα νοσηλεύονται 614 ἰταλοὶ καὶ εἰς τὰ κρατητήρια τῆς ἀστυνομίας εὑρίσκονται 92 γερμανοὶ ἰταλοὶ καὶ ἕλληνες.

Κατόπιν διαταγῆς τῆς ἀγγλικῆς ἀστυνομίας συνελήφθη ὑπὸ ὀργάνων τῆς γενικῆς ἀσφαλείας ὁ Βασιλ. Βιντιλιάδης. Οὕτως παρεδόθη εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀστυνομίαν.

ΑΙ ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ὁ ἀντεισαγγελεὺς κ. Πεειβολιώτης διεβίβασεν χθὲς εἰς ἀνακριτὰς ἀνακριτὰς 200 δικογραφίας ἀφορώσας ἄτομα συνεργασθέντα μὲ τὸν ἐχθρόν.

Συλλήψεις δοσιλόγων (εφημ. "Καθημερινά Νέα", 24-10-1944).

μετείχαν ενεργά στην αντίσταση ή απλά αδιαφορούσαν για το ποιος θα κερδίσει τον πόλεμο. Το παραλήρημα του Πασσαδάκη στο ραδιόφωνο και τον τοπικό Τύπο ξεπέρασε κάθε όριο. Ταυτίζοντας την προσωπική του μοίρα με την έκβαση του πολέμου, προέβη σε δηλώσεις του τύπου *"Η Γερμανία σώζει την ιστορική μας φυλήν"* και οι στρατιώτες της Wehrmacht "πολεμούν όχι δι' εαυτούς, αλλά διά τον χριστιανισμόν, διά την οικογένειαν, διά τον πολιτισμόν, διά την Ευρώπην και τον κόσμον ολόκληρον, αγωνίζονται δια να θανατώσουν το εξαγριωμένο τέρας του μπολσεβικισμού. Ο Θεός ας μας λυπηθεί και ας χαρίσει την νίκην αυτήν" (βλ. Εφημερίδες "Παρατηρητής", 25-5-43, "Κρητικός Κήρυξ", 26-5-43).

Από τον Ιανουάριο του 1943 ως τον Σεπτέμβριο του 1944 ανέλαβε τη θέση του γενικού διοικητή Κρήτης. Λίγο πριν από την αποχώρηση των Γερμανών παρέδωσε την εξουσία στον Επίσκοπο Κυδωνίας Αγαθάγγελο Ξηρουχάκη και διέφυγε στη Γερμανία, όπου τον Ιανουάριο του 1945 πρωταγωνίστησε στον σχηματισμό εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης στη Βιέννη.

12 Οκτωβρίου 1944. Οι Γερμανοί αποχωρούν από την Αθήνα και παραδίδουν την πόλη στον δήμαρχο Αθηναίων Άγγελο Γεωργάτο.

Καταδικάσθηκε ερήμην από το Ειδικό Δικαστήριο Δοσιλόγων σε ισόβια (βλ. Δημοσθένη Κούκουνα "Οι Έλληνες πολιτικοί", σελ. 156).

ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΣΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΚΟΡΙΝΘΙΑ

Στις αρχές του 1945 και ενώ η Ελλάδα είχε απελευθερωθεί, τρεις ειδικά εκπαιδευμένοι πράκτορες μεταφέρθηκαν με γερμανικό αεροπλάνο από τη Ρουμανία και έπεσαν με αλεξίπτωτο στην ορεινή Κορινθία. Αποστολή τους ήταν η διενέργεια δολιοφθορών και η συλλογή πληροφοριών για τις βρετανικές δυνάμεις που βρίσκονταν στην Ελλάδα. Οι τρεις άνδρες στάθηκαν άτυχοι. Ο ένας σκοτώθηκε σε ανταλλαγή πυροβολισμών με μια στρατιωτική περίπολο, ενώ οι άλλοι δύο συνελήφθησαν και κλείστηκαν στις φυλακές της Καλλιθέας. Επρόκειτο για τον Νικόλαο Τζατζά από τη Σαμαρίνα, στέλεχος της ρουμανικής Σιδηράς Φρουράς και για τον Γεώργιο Αδαμίκο, βλάχο από την περιοχή των Γρεβενών.

Ο Αδαμίκος προπολεμικά είχε καταφύγει στο Βουκουρέστι και γνώρισε προσωπικά τον Χόρια Σίμα, αρχηγό της Σιδηράς Φρουράς και διάδοχο του Κοντρεάνου.

Φανατικά πιστός στον αρχηγό του αρνήθηκε να πει οτιδήποτε για την αποστολή στους ανακριτές. Λίγο αργότερα δικάστηκε για κατασκοπεία και εσχάτη προδοσία και εκτελέστηκε μαζί με τον Νικόλαο Τζατζά στις αρχές του 1947 στην Αθήνα.

ΟΙ ΚΑΤΑΔΙΚΕΣ ΤΩΝ ΔΟΣΙΛΟΓΩΝ

Τον Φεβρουάριο του 1945 συστάθηκε για πρώτη φορά το Ειδικό Δικαστήριο Δοσιλόγων υπό την επο-

πτεία του επιτρόπου Νικόλαου Παπαδάκη, με σκοπό να αποδώσει ευθύνες και να "καθίσει στο σκαμνί" τους συνεργάτες των κατακτητών με αξιόποινες πράξεις.

Οι κυριότερες κατηγορίες χωρίστηκαν σε τρία κεφάλαια (140 δακτυλογραφημένες σελίδες):

- Συνθηκολόγηση με τον εχθρό και εγκατάλειψη θέσης προ του εχθρού (στην κατηγορία αυτή συμπεριελήφθη μόνο ο Τσολάκογλου).
- Συνεργασία μετά του εχθρού "δια παροχής διευκολύνσεων εις αυτόν".
- Διενέργεια προπαγάνδας προς όφελος του εχθρού.

Ο συγγραφέας Αριστείδης Ανδρόνικος.

Στις 10 Φεβρουαρίου 1945 ο ειδικός επίτροπος Νικόλαος Παπαδάκης εξέδωσε το κατηγορητήριο και καλούσε τους πρώην πρωθυπουργούς και υπουργούς που χρημάτισαν επί Κατοχής να παρουσιαστούν στην αίθουσα του Εφετείου Αθηνών επί της οδού Σανταρόζα. Το κατηγορητήριο αφορούσε 33 σημαίνοντα πρόσωπα: Τσολάκογλου, Κωνσταντίνο Λογοθετόπουλο, Ιωάννη Ράλλη, Αντώνη Λιβιεράτο (υπουργό Δικαιοσύνης και Αγορανομίας στην πρώτη κατοχική κυβέρνηση), Γεώργιο Μπάκο (αντιστράτηγο), Αναστάσιο Ρουσόπουλο (υποστράτηγο), Νικόλαο Λούβαρη (υπουργό Παιδείας και Πρόνοιας επί Ράλλη), Σωτήριο Γκοτζαμάνη (υπουργό Οικονομικών επί Τσολάκογλου και Λογοθετόπουλου), Νικόλαο Ραγκαβή (αντιστράτηγο και γενικό διοικητή Μακεδονίας) κ.ά.

Πολλοί από τους παραπάνω δεν εμφανίστηκαν. Ο Γκοτζαμάνης είχε καταφύγει στην Ελβετία, οι Τσιρονίκος και Λογοθετόπουλος βρίσκονταν στη Γερμανία, ενώ οι Γ. Μπάκος και Γ. Πεoften ρουνάκης δεν ήταν δυνατόν να δικαστούν, αφού έναν μήνα νωρίτερα είχαν δολοφονηθεί άγρια στην κοινότητα Κρώρα της Βοιωτίας. Τις συνθήκες της εκτέλεσης των δύο τελευταίων περιγράφει ο δημοσιογράφος Τάσος Κοντογιαννίδης στο βιβλίο του "Ηρωες και προδότες στην κατοχική Ελλάδα", σελ. 234 – 235: *"Μετά το κίνημα των Δεκεμβριανών, στις 5 Ιανουαρίου 1945, μια φάλαγγα με αρκετές δεκάδες κρατουμένων ξεκίνησε από τα Καλύβια της Χασιάς προς τη Θήβα. Το κρύο είναι πολικό και το χιόνι στους 25 πόντους. Ανάμεσα στους κρατούμενους (πλην των υπουργών Μπάκου και Πειρουνάκη, αρεοπαγίτες, στρατηγοί, καθηγητές πανεπιστημίου και πολυτεχνείου, βιομήχανοι και εφοπλιστές, τραπεζίτες, δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, αστυνομικοί, χωριάτες από το Μενίδι και τους Αγίους Αναργύρους, γριές, γέροι και κορίτσια 16, 17 και 18 χρονών. Επικεφαλής τους ήταν ο Μητροπολίτης Κορυτσάς και καθηγητής του Πανεπιστημίου, Ευλόγιος Κουρίλας. Ο Ευλόγιος εθεωρείτο από τους Ελασίτες δοσίλογος, επειδή στην Κατοχή έκανε συχνά ομιλίες στον ραδιοφωνικό σταθμό Αθηνών επί θρησκευτικού θέματος, αλλά ανεμίγνυε, σύμφωνα με τους κατηγόρους του, και τον πολιτικό λόγο επικαλούμενος ρήσεις επιφανών Γερμανών και κυρίως του Χίτλερ.*

Στον δρόμο για το Μάζι της Αλιάρτου, έφθασε μια μοτοσυκλέτα με τον Ελασίτη Φρούραρχο Περιστερίου Παναγόπουλο, ο οποίος μόλις είχε ξεφύγει από τον κλοιό των Αγγλων που μπήκαν στο Περιστέρι και έκαναν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις.

Διατάζει πέντε - έξι από τους πιο κουρασμένους να μείνουν, να προχωρήσουν με κάρρο. Ζήτησε να μείνουν και οι Μπάκος και Πειρουνάκης.

Την επόμενη ημέρα η φάλαγγα των κρατουμένων έβλεπε δύο Ελασίτες από εκείνους που τους συνόδευαν με γεμάτα τα όπλα, να φορούν τα ρούχα των δύο δοσιλόγων υπουργών. Οι ίδιοι υπουργοί θα μεταφερθούν στα Κρώρα, θα "δικαστούν" και θα "καταδικαστούν" σε θάνατο από κάποιο πρόχειρο λαϊκό δικαστήριο, το οποίο στήθηκε μέσα στη μισοκατεστραμμένη εκκλησούλα που είχε μετατραπεί σε πρόχειρη φυλακή για τους κρατούμενους, και θα εκτελεσθούν.

Τέτοιες "δίκες" θα ακολουθήσουν πολλές, όπως και καταδίκες και εκτελέσεις.

Στις 9 Ιανουαρίου το βράδυ, στον Αγιο Τρύφωνα κοντά στην Αράχωβα και αφού είχαν επιλεγεί 13 όμηροι για εκτέλεση, ο Μητροπολίτης Ευλόγιος κατόρθωσε να δραπετεύσει και να σωθεί. Ανάμεσα στους 13 εκτελεσθέντες ήταν ο αρεοπαγίτης Κερασιώτης, ο τέως υπουργός Σπύρος Τρικούπης, ο αδερφός του πρώην πρωθυπουργού Σ. Κορυζής, ο κοινοτάρχης της Εκάλης Αποστολίδης και οι στρατηγοί Γκορτζάς και Κατσιγιαννάκης ("Εθνος", Μάρτιος και Απρίλιος 1946).

Το πτώμα του Μπάκου μεταφέρθηκε λίγους μήνες αργότερα στην Ελευσίνα και ετάφη με τιμές από τον στρατηγό Θρασύβουλο Τσακαλώτο. Η προτομή του στήθηκε στο ΝΙΜΙΤΣ ως ευεργέτη, αφού αυτός έκτισε το στρατιωτικό αυτό νοσοκομείο, ενώ δόθηκε το όνομά του και σε μια οδό στη Νέα Φιλοθέη κοντά στο Γηροκομείο.

Το πτώμα του υφυπουργού Επισιτισμού Γεωργίου Πειρουνάκη (σ.σ.: υπήρξε σύζυγος της περίφημης Λαΐδης Λω, αδελφής του αρχιστράτηγου Χατζανέστη) μαζί με τα άλλα 17, βρέθηκε στα Κρώρα και με δυσκολία αναγνωρίσθηκε από τον ιατροδικαστή Καψάσκη, ο οποίος είχε κάνει τη νεκροψία και τη νεκροτομή. Η κηδεία του έγινε την 1η Φεβρουαρίου 1945 στον Ιερό Ναό του Αγίου Γεωργίου Καρύτση".

Για την προσωπικότητα του στρατηγού Μπάκου έγραψε η ποιήτρια Ζαναρντίς στο βιβλίο της "Εθνική Δράσις και Αντίδρασις" (η Ζαναρντίς είχε αναλά-

θει την περίθαλψη των τραυματιών του αλβανικού μετώπου στο 8ο Στρατιωτικό Νοσοκομείο): "Με την αλλαγή της ζωής δεν ηξέραμε ποιός θα ήτανε ο ρυθμός της χώρας και ποιά η τύχη των νοσοκομείων. Επιτέλους την 3η μέρα έφτασε ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης, επισκεπτόμενος τα νοσοκομεία έφτασε και στο 8ο Στρατιωτικό. Φορούσε στρατιωτική ενδυμασία και τον συνοδεύανε 2 - 3 ακόλουθοι. Το βάδισμά του ήτανε αργό και φοβισμένο. Η μορφή του είχε κάτι το παράξενο. Την σκέπαζε μια βαθειά μελαγχολία και το βλέμμα του ήτανε διεισδυτικό και θλιμμένο.

"Ο προδότης! ... ψιθύρισε κάποιος με πολύ παράπονο".

"Σσστ!", μουρμούρισα. "Ας δούμε τί θα μας πεί...".

Τραβηχτήκαμε όλοι στις γωνίες. Οι ανάπηροι μείνανε ασάλευτοι στα κρεβάτια τους, μελαγχολικοί, πονεμένοι. Δεν μας είχε συγκινήσει καθόλου η θέα ενός υπουργού που στάθηκε εκεί στον μεγάλο θάλαμο για αρκετά λεπτά βουβός και ακίνητος, καρφωμένος από τα παγερά βλέμματα μιας ενστικτώδους αποστροφής.

Αλλά ο στρατηγός Μπάκος διέγνωσε το παράπονο και τη σκληρή λύπη που κατέτρωγε την ψυχή, που έμοιαζε μάλλον σα σιγανό κλάμα, μ' ένα βλέμμα που θόλωνε από συγκρατημένα δάκρυα, σεμνός και επιβλητικός, έδωσε με τα πρώτα λόγια του να καταλάβουμε ότι εκείνο που έγινε ήταν αναπόφευκτο.

"Δεν είμαστε εμείς οι ηττημένοι", συνέχισε.

"Η πατρίδα θα είναι πάντοτε η ένδοξος "Ελλάς" και εσείς οι αξέχαστοι ήρωές της... Δε θέλω να με βλέπετε με το αξίωμα του υπουργού. Δεν ανέβηκα στον υπουργικόν θώκον ορμώμενος από ταπεινές φιλοδοξίες. Εγινα υπουργός για να υπερασπίσω εσάς... Για να σταθώ και πάλι στο πλάι σας. Δε θα ξεχάσω ποτέ πως υπήρξατε οι γενναίοι συμπολεμισταί μου, οι ακατάβλητοι ήρωες του Αλβανικού μετώπου, οι πειθαρχημένοι συμμαχηταί μου. Εγινα υπουργός για να είμαι κοντά σας. Το υπόλοιπον της ζωής μου θα το αφιερώσω μόνο για σας, για τα συμφέροντά σας, για τη δικαίωσή σας, για την αποκατάστασή σας". Ο λόγος του ήτανε στοργικός και ενέπνευσε κάποια εμπιστοσύνη. Εσπασε τον πάγο του μίσους και της απογνώσεως. Η καρδιά των αρρώστων ζεστάθηκε. Σιγά σιγά άρχισαν όλοι να τον περικυκλώνουν. Καναδυό του φίλησαν το χέρι και ένας ευαίσθητος σύρθηκε για να του αγκαλιάσει τα πόδια. Ο "Στρατηγός Μπάκος" μας είχε πείσει με τα λόγια του ότι δεν στάθηκε προδότης! Στα μάτια του είχανε φανεί ειλικρινά δάκρυα... Ο "υπουργός Μπάκος" μας ενέπνευσε την πεποίθηση ότι θα σταθεί μεταξύ ημών και των κατακτητών σαν ένα τείχος αμύνης...".

Για την κα Ζαναρντίς (ή Ιωάννα Ανδριανοπούλου, όπως ήταν το πραγματικό της όνομα), δεν χωρά αμφιβολία ότι ο στρατηγός Μπάκος έπεσε θύμα περιστάσεων. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι η ίδια τι-

ΗΡΧΙΣΕ ΧΘΕΣ Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΚΑΤΟΧΗΣ Ι. ΡΑΛΛΗ

Ο Ι. ΡΑΛΛΗΣ

Ο ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΕΛΕΙΩΣ ΑΙΣΙΟΔΟΞΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑΝ ΤΩΝ ΕΘΝ. ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ

Η ΕΠΟΝ ΑΠΟΧΩΡΕΙ ΑΠΟ ΤΟ ΕΑΜ

Η απολογία του κατοχικού πρωθυπουργού Ι. Ράλλη μέσα από τις στήλες της εφημερίδας «Ελευθερία» (1-5-1945).

μήθηκε επανειλημμένα από τις συμμαχικές υπηρεσίες για τη δράση και την προσφορά της στον συμμαχικό αγώνα.

Στο βιβλίο της αναφέρει ένα ακόμα επεισόδιο που συνέβη τον χειμώνα του 1942 - 43: "...Τον Νοέμβριο του 1942 και τον Ιανουάριο του 1943 επρόκειτο να συλληφθούν όλοι οι αξιωματικοί μας και να εγκλεισθούν εις στρατόπεδα και σιγά - σιγά να μεταφερθούν εις την Ιταλίαν. Για τον λόγο τούτον επισκέφθη τον Γεώργιον Μπάκο ο Ιταλός συνταγματάρχης Σκατίνι, εις τον οποίον ο Ελληνας στρατηγός απάντησεν: "Εμού όντος Υπουργού Εθνικής Αμύνης, οι Ελληνες δεν πρόκειται να συλληφθούν ποτέ! Εάν επιμένετε σε αυτήν την στιγμήν δεν είμαι Υπουργός αλλά ο Στρατηγός Μπάκος, ο Διοικητής των επτά μεραρχιών στην Αλβανία, ο οποίος τώρα δεν έχει τας μεραρχίας που εγνωρίσατε και συνεπώς δύνασθε να τον συλλάβετε...".

Εσηκώθη μάλιστα από τη θέση του τότε ο Σκατίνι και του είπε: "Στρατηγέ, δύνασθε να είσθε ικανοποιημένος ότι, δια δευτέραν φοράν οι Ελληνες αξιωματικοί δεν θα οχληθώσιν".

Πάντως ο Συνταγματάρχης Σκατίνι, σεβόμενος τον πολεμιστήν Στρατηγόν, δεν θα επανέλθει επί του ζητήματος αυτού, έστω και διατασσόμενος.

Οι γνωρίζοντες την ψυχοσύνθεσιν του Υπουργού και παρευρεθέντες εις την συζήτησιν αυτήν, ο-

Απολογίες «επιφανών» δοσιλόγων. (εφημ. «Ελευθερία», 25-4-1945).

ΕΛΗΞΕΝ ΧΘΕΣ Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ο ΛΙΜΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

μολόγησαν ότι ο "Στρατηγός Μπάκος" είχεν δακρύσει".

Για τον Μπάκο βέβαια υπάρχει και η άλλη άποψη, όπως ειπώθηκε στον γράφοντα από τον στρατηγό ε.α. Αριστ. Αντωνακέα. Ο Αντωνακέας, που συνελήφθη από τους Γερμανούς το 1944, προοριζόταν να μεταφερθεί σε ένα γερμανικό στρατόπεδο κοντά στο Βερολίνο. Ο πατέρας του Νικόλαος Αντωνακέας, πρώην νομάρχης Ιωαννίνων, προσπάθησε να μεσολαβήσει για να μην πραγματοποιηθεί η μεταφορά. Ο Μπάκος, φανατικός γερμανόφιλος ακόμα, αρνήθηκε να συνδράμει λέγοντας ότι δεν μπορούσε να κάνει τίποτα. "Άλλωστε", όπως είπε, "έβαλε μόνος του το κεφάλι στον τορβά. Ποιος του είπε να πάει με τους Εγγλέζους;". Ο στρατηγός Αριστ. Αντωνακέας αναχώρησε τελικά για τη Γερμανία μαζί με μια άλλη ομάδα κρατουμένων το καλοκαίρι του 1944 και κλείστηκε στο στρατόπεδο αιχμαλώτων του Βραδεμβούργου. Εκεί παρέμεινε μέχρι τον Απρίλιο του 1945, οπότε απελευθερώθηκε από τους προελαύνοντες Ρώσους, για να επιστρέψει λίγο αργότερα στην Ελλάδα.

Τελικά τον Μάιο του 1945 το Ειδικό Δικαστήριο, με πρόεδρο τον αρεοπαγίτη Χρ. Καλέλη, εξέδωσε τις πρώτες καταδικαστικές αποφάσεις που αφορούσαν τα "πρωτοκλασάτα" στελέχη των κατοχικών κυβερνήσεων.

Οι πρώτοι που καταδικάστηκαν ήταν οι:

- Κωνσταντίνος Λογοθετόπουλος (σε ισόβια δεσμά και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων).
- Γεώργιος Τσολάκογλου (σε θάνατο, στρατιωτική καθαίρεση και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων).
- Ιωάννης Ράλλης (σε ισόβια δεσμά και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων).
- Α. Λιβιεράτος (σε πρόσκαιρα δεσμά 11 ετών και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων).
- Π. Χατζημιχάλης (σε πρόσκαιρα δεσμά 20 χρόνων και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων).
- Π. Δεμέστιχας (σε πρόσκαιρα δεσμά 20 ετών και στερήσεις).
- Σ. Μουτούσης (σε πρόσκαιρα δεσμά 11 χρόνων και πολιτικές στερήσεις).
- Χ. Κατσιμήτρος (σε ειρκτή πεντέμισι χρόνων και πολιτικές στερήσεις).
- Ν. Μάρκου (σε πρόσκαιρα δεσμά 11 χρόνων και στερήσεις).
- Ι. Παπαδόπουλος (σε ειρκτή πεντέμισι χρόνων και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων).
- Σ. Γκοτζαμάνης (σε θάνατο, δήμευση ολόκληρης της περιουσίας και πολιτικές στερήσεις).
- Ι. Καραμάνος (σε ισόβια δεσμά και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων).
- Α. Ταβουλάρης (σε ισόβια δεσμά και στερήσεις).
- Ε. Τσιρονίκος (σε θάνατο, δήμευση προσωπικής περιουσίας και πολιτικές στερήσεις).
- Ι. Πασσαδάκης (σε ισόβια δεσμά και στερήσεις).
- Κ. Πουρνάρας (σε ειρκτή 5 χρόνων και στερήσεις).
- Ν. Λούβαρης (σε ειρκτή 5 χρόνων και στερήσεις).
- Β. Καραπάνος (σε ειρκτή 5 χρόνων και στερήσεις).
- Α. Γέροντας (σε ειρκτή 5 χρόνων και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων).

Προηγήθηκαν και ακολούθησαν και άλλες καταδικαστικές αποφάσεις που αφορούσαν περιπτώσεις συνεργατών οι οποίοι κρίθηκαν ως ιδιαίτερα "επικίνδυνοι". Παρόλα αυτά στην κατηγορία των "μη επικίνδυνων" η ελληνική δικαιοσύνη εξάντλησε συχνά όλη της την αυστηρότητα, επιβάλλοντας σκληρότερες και περισσότερο μακροχρόνιες ποινές.

Π.χ. ο Νικ. Έξαρχος με την απόφαση της 10-3-45 καταδικάσθηκε σε θάνατο και τελικά εκτελέσθηκε. Ο Ν. Έξαρχος ήταν ο πρώτος συνεργάτης των Γερμανών που εκτελέσθηκε με δικαστική απόφαση, αλλά και ο μοναδικός που είχε το "θάρρος" να φωνάξει μπροστά στο στρατιωτικό απόσπασμα "Χάιλ Χίτλερ"! Ακολούθησε ο γνωστός συνταγματάρχης Γεώργιος Πούλος, που σε μια πράξη "γενναιοφροσύνης" αρνήθηκε την ώρα της εκτέλεσης να του κλείσουν τα μάτια. Λίγο νωρίτερα είχε πει σε φίλους του συγκρατούμενους στα κρατητήρια της Καλλιθέας πως *"πρέπει να έχουν πίστη γι' αυτά για τα οποία αγωνίσθηκαν και ότι μια ημέρα η Ιστορία θα τους δικαιώσει".*

Για τους υπόλοιπους οι ποινές ήταν χωρίς αμφιβολία μικρότερες, π.χ. για τον Ιάσονα Μανδηλάρη (καταδικάστηκε στις 11-3-45 σε πρόσκαιρα δεσμά 20 ετών), για τον Ευθύμιο Παπαναστασίου (καταδικά-

Ο Μητροπολίτης Ολύμπου Καλίνικος μαζί με άλλες προσωπικότητες επισκέφθηκαν τους ομαδικούς τάφους της Βίνιτσα (Winniza) στην Ουκρανία. Μπροστά στις σορούς των αθώων θυμάτων από τους Μπολσεβίκους, ο Καλίνικος εξέφρασε την ελπίδα του για μια γρήγορη «νίκη του Άξονα».

στηκε στις 17-3-45 σε πρόσκαιρα δεσμά 12 ετών και ισόβια στέρηση δικαιωμάτων) και για τη Σοφία Λιβανού, σύζυγο Στεφάνου (ειρκτή 6 ετών με απόφαση της 22-3-45).

Ακολούθησαν οι:

- Μιχαήλ Φάτσιος του Γ. (27-3-45), σε ειρκτή 5 ετών και ισόβια στέρηση,
- Γεώργιος Τσακίρογλου του Βασιλείου, σε πρόσκαιρα δεσμά 15 ετών,
- Θεοδώρα Πατρινέλλη (28-4-45), σε ειρκτή 6 ετών,
- Λεωνίδας Κωνσταντινίδης, σε θάνατο (η εκτέλεση δεν πραγματοποιήθηκε),
- Σπύρος Δακόρος (28-4-45), σε ειρκτή πεντέμισι ετών και δήμευση οικίας,
- Παναγιώτης Ρουμελιώτης (3-10-45), σε πρόσκαιρα δεσμά 15 ετών,
- Ιωάννης Ταλιαδούρος (9-10-45), σε φυλάκιση 2 ετών,
- Κωνσταντίνος Βλαστός (29-11-45), σε ισόβια,
- Σόλων Σαμοθράκης, σε πρόσκαιρα δεσμά 20 ετών,
- Φανή Ρεϋζάνη, σε φυλάκιση 5 μηνών.

Οι δίκες των συνεργασθέντων με τους κατακτητές συνεχίσθηκαν καθόλη τη διάρκεια του 1945 και του 1946, στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στα κατά τόπους έκτακτα Δικαστήρια Δοσιλόγων.

Η κατάσταση εκκρεμότητας πολλών χιλιάδων υποθέσεων και η παρατεταμένη προφυλάκιση κατηγορουμένων δημιούργησε πολλά προβλήματα. Τον Αύγουστο του 1945 ο υπουργός Δικαιοσύνης Β. Κυριακόπουλος προετοίμασε έναν νόμο "Περί παραγραφής, αναστολής διώξεως εγκλημάτων τινών και απολύσεως κρατουμένων" που αφορούσε τους περισσότερους δοσίλογους, εκτός από εκείνους που ενέπιπταν στις διατάξεις της Συντακτικής Πράξεως 6/45. Με βάση αυτόν αποφυλακίσθηκαν 16.853 Εαμίτες που είχαν καταδικασθεί για αξιόποινη δράση στο Δεκεμβριανό κίνημα και περίπου 3.000 δοσίλογοι σε ολόκληρη τη χώρα.

ΤΟ ΝΕΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ · ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ · ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ · ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΣΑ ΤΗΝ 10ην ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΣΕΧΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Ανάμεσα στα άρθρα του περιοδικού «Νέον Κράτος» ξεχωρίζει το «Οικονομικόν δόγμα του Χιτλερισμού».

Οι θανατικές ποινές, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις, μετατράπηκαν σε ισόβια ή σε πρόσκαιρη κάθειρξη, για να φθάσουν έπειτα από λίγα χρόνια στη χάρη και στην αμνηστία.

Από τα αρχεία και τις δικογραφίες προκύπτει ότι οι δικαστικές αρχές ασχολήθηκαν με 3.000 περιπτώσεις συνεργασίας με τον εχθρό. Συγκεκριμένα κατηγορήθηκαν 1.000 περίπου πολιτικοί δοσίλογοι (δημόσιοι υπάλληλοι κ.ά.) που συνεργάσθηκαν άμεσα με τους κατακτητές, 2.000 πολίτες οι οποίοι λόγω της συνεργασίας τους με τους Γερμανοϊταλούς πλούτισαν σε βάρος του ελληνικού λαού και 200 πρόσωπα που συνεργάσθηκαν με τα SS, την SD και Έλληνες οι οποίοι εργάσθηκαν για τη γερμανική προπαγάνδα. Οι τελευταίοι, που ήταν και οι πιο σοβαρές περιπτώσεις, παρέμειναν στις φυλακές μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '50.

ΠΕΡ. Β' ΕΤΟΣ Δ' ΤΕΥΧΟΣ

ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ · ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ · ΤΕΧΝΑΙ

ΑΘΗΝΑΙ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1940

Το μηνιαίο περιοδικό «Νέα Πολιτική» του Ι. Τουρνάκη σε τεύχος της περιόδου της 4ης Αυγούστου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μπορεί ο εθνικοσοσιαλισμός και ο φασισμός - όπως έγραψε ο Στ. Πέιν - να απέτυχαν να γίνουν οι κινητήριες δυνάμεις του 20ού αιώνα, όμως απέκτησαν θεμελιακή σημασία για την Ευρώπη και κατέστησαν η μεγαλύτερη απειλή για τα κοινοβουλευτικά και τα κομμουνιστικά καθεστώτα. Στην Ελλάδα το φασιστικό κύμα που άρχισε να εξαπλώνεται κατά τη δεκαετία του '30 δεν είχε μεγάλη απήχηση, παρά

«Το Φως», κατοχική εφημερίδα της Μυτιλήνης, «εθνικοσοσιαλιστικών αρχών» (εκδότης Αθαν. Θ. Γκραβάλης).

ΤΟ ΦΩΣ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ

20

ΑΘΑΝ. Θ. ΓΚΡΑΒΑΛΗΣ

Εφημερίδα «Ριζοσπαστική Ηχώ» (12-10-44). Δημοσίευση ονομάτων δοσιλόγων στην πρώτη σελίδα.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΗΧΩ

ΑΔΕΡΦΙΑ, ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

ΙΔΟΥ ΟΙ ΠΡΟΔΟΤΑΙ

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

την οικονομική κρίση, την περιπέτεια της μικρασιατικής εκστρατείας (και καταστροφής) και την έντονη διαμάχη βενιζελικών-μοναρχικών. Άλλοι παράγοντες για τη μη ανάπτυξη εγχώριου φασιστικού κινήματος υπήρξαν η πόλωση μεταξύ των φιλελευθέρων και των συντηρητικών μοναρχικών, που ήταν πολύ μεγαλύτερη από οποιαδήποτε παρόμοια πόλωση στην Ευρώπη, και η κυριαρχία, στην πολιτική σκηνή, της πελατειακής σχέσης, η οποία ουσιαστικά εξηγεί και την ανυπαρξία μαζικού ελληνικού φασιστικού κινήματος. Η απουσία, επίσης, μιας συγκεκριμένης πολιτικής θεωρίας, ενός πολιτικού μανιφέστου ή κάποιου επαναστατικού δόγματος καταγράφεται στις αδυναμίες των ελληνικών οργανώσεων. Γεγονός είναι ότι οι περισσότερες εθνικιστικές οργανώσεις υπήρξαν "φασίζουσες", κινήθηκαν προς κατεύθυνση αντικομμουνιστική και αντικαπιταλιστική και έτυχαν ασήμαντης λαϊκής υποστήριξης.

Σήμερα, στις αρχές του 21ου αιώνα και αφού έχουν προηγηθεί δεκάδες πόλεμοι στο όνομα μιας απατηλής ειρήνης και μιας ανήθικης "Δημοκρατίας", τίθεται εύλογα το ερώτημα αν η ιδεολογία που νικήθηκε στα πεδία των μαχών το 1945 δεν είναι ακόμα νεκρή και αποτελεί πάντα τη μεγαλύτερη απειλή γι' αυτούς που σήμερα κυβερνούν τον κόσμο. Σήμερα, 60 σχεδόν χρόνια μετά και σε μια εποχή που οι ίδιοι ακριβώς μηχανισμοί όπως και τότε έχουν μεταβάλει τους λαούς σε "απαθείς μάζες", οι εχθροί της Ευρώπης φαίνεται πως δεν έχουν αλλάξει καθόλου, είτε αποκαλούνται κήρυκες της "νέας παγκόσμιας τάξης", είτε είναι οι δεινόσαυροι του Μαρξισμού που αρνούνται να πεθάνουν.

Ο χρόνος, που ήταν πάντοτε αδέκαστος απέναντι στη ζωή και στους ανθρώπους, θα δείξει ποια θα είναι η πορεία της ανθρωπότητας.

ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΚΕΣΤΑΠΟ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Οἱ συλληφθέντες χθὲς ὑπὸ ὀργάνων τῆς γενικῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ κέντρου ἀλλοδαπῶν ἀνέρχονται εἰς 166, ἐξ αὐτῶν δὲ ἦσαν ἰταλοὶ 155, γερμανοὶ τρεῖς καὶ ἕλληνες ὀκτώ.

Ὁ συλληφθεὶς Ι. Γιαννόπουλος, διοργανωτὴς τῶν ἑλληνικῶν Σ. Σ. παρεπέμφθη εἰς τακτικὸν ἀνακριτὴν ὁ ὁποῖος ὡς ἐξ ἄλλου προέκυψεν ἀπὸ τὰς ἀνακρίσεις εἶχεν ἐκτελέσει διὰ περιστρόφου 150 ἕλληνας.

Ἐξ ἄλλου εἰς διαφόρους ἀνακριτὰς διεβιβάσθησαν χθὲς 600 μηνυτήριαι? ...ικογραφίαι ἀφορῶσαι ἄτομα συνεργασθέντα μετὰ τοῦ κατακτητοῦ.

Ὡς ἀνεκοινώθη τὰ ἀνευρεθέντα παρὰ τὰ Τουρκοβούνια πτώματα ἀνέρχονται εἰς 31 καὶ ὄχι εἰς 20 ὅπως ἀνεγράφη χθές. Ἐπ' αὐτῶν ἐνεργήθη νεκροψία ὑπὸ τοῦ ἰατροδικαστοῦ κ. Καψάσκη.

Ἐξ ἄλλου εἰς τὰ Ν. Σφαγεῖα ἀνευρέθησαν δύο πτώματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἀνδρός.

Ὁ ἀνακριτὴς τοῦ 8ου τμήματος συνεχίζων τὰς ἀνακρίσεις σχετικῶς μὲ τὰ ἐγκλήματα τὰ διαπραχθέντα εἰς τὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μέρλιν γραφεῖα τῶν Σ. Σ. ἐξήτασε τὸν θυρωρὸν τοῦ κτιρίου Γ. Ζαχαρίαν. Οὗτος εἰς τὴν κατάθεσιν ἀναφέρει ὅτι οἱ γερμανοὶ ἐγκληματίαι ἐχρησιμοποίουν εἰς τὸ ἔργον των βασανιστὰς βουλγάρους κατὰ τὸ πλεῖστον, ρουμάνους, ρώσους ἀντιμπολσεβίκους καὶ 86 ἕλληνας.

Μεταξὺ τῶν τελευταίων ἦτο καὶ μία γυναῖκα Κούλα ἀγνώστου ἐπωνύμου, τὴν ὁποίαν οἱ γερμανοὶ ἐχρησιμοποίησαν καὶ εἰς τὸ Χαϊδάρι.

Ὡς πρὸς τὰ βασανιστήρια ὁ Ζαχαρίας ἀναφέρει ὅτι ἦσαν φρικώδη. Τὸ πρῶτον μέσον τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίουν διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν τοὺς συλλαμβανομένους νὰ ὁμολογήσουν ἦτο ἡ στέρησις τοῦ ὕδατος, κατόπιν ἡ μαστίγωσις καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶναι δυνατὸν νὰ συλλάβῃ ἐγκληματικὴ φύσις.

Οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ πέριξ τοῦ κτιρίου τῶν Σ. Σ. οἰκίας ἦτο ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσουν κατὰ τὴν νύκτα ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν μαρτυρούντων Ἑλλήνων πατριωτῶν.

Ὡς ἀνέφερεν ὁ Ζαχαρίας ἑκάστην πρωΐαν συνέλεγεν ἀπὸ τὰ διάφορα διαμερίσματα σιδηρᾶ μαστίγια τεμαχισμένα ἀπὸ τὴν χρῆσιν.

Ἐπίσης ἐτόνισε ὅτι τὰ καθίσματα τῶν γραφείων κάθε 15 ἡμέρας ἀντικαθίσταντο, διότι οἱ βασανισταὶ τὰ εἶχαν καὶ αὐτὰ ἀχρηστεύσει ἀφοῦ τὰ ἐχρησιμοποίουν διὰ νὰ κτυποῦν τὰ θύματά των.

Φοβερὸς βασανιστὴς κατὰ τὸν Ζαχαρίαν ἦτο ὁ διερμηνεὺς Κ. Δούκας, ὁ ὁποῖος ηὐτοκτόνησεν ἢ ἐξετελέσθη ἀργότερον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

Πολλοὺς ἀπὸ τοὺς συνεργάτας εἰς τὰ ἐγκλήματά των, ὡς προκύπτει ἀπὸ τὰς ἀνακρίσεις, οἱ Γερμανοὶ τοὺς ἐφυγάδευσαν εἰς Γερμανίαν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν εἶναι καὶ οἱ Δ. Κυριακόπουλος καὶ Σκανδάλης, ὑπάλληλοι τοῦ Τουρισμοῦ. Αἱ ἀνακρίσεις συνεχίζονται.

Εφημερίδα «Καθημερινά Νέα» (25-10-44). Στο άρθρο της για τα εγκλήματα της Γκεστάπο στην Ελλάδα υπάρχει αναφορά στη φυγάδευση των Κυριακόπουλου και Σκανδάλη στη Γερμανία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(1) Παναγιώτης Κανελλόπουλος: Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ.
(2) Γ. Δάφνης: Η ΕΛΛΑΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΔΥΟ ΠΟΛΕΜΟΥΣ.
(3) Νικόλαος Ψυρούκης: Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η 4η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ.
(4) Δημοσθένης Κούκουνας: Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΙ Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ 1941 - 44, εκδόσεις Μέτρον.
(5) Σπύρος Λιναρδάτος: Η 4η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, Πολιτικές και Λογοτεχνικές Εκδόσεις, 1967.
(6) Κ. Πλεύρης: ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ.
(7) Γιάννα Ανδρικοπούλου: ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ.
(8) Νικόλαος Καρκάνης: ΟΙ ΔΟΣΙΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ.
(9) Mark Mazower: ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΧΙΤΛΕΡ, εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
(10) Αλεξ. Δάγκας: Ο ΧΑΦΙΕΣ, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1995.
(11) Δημ. Κούκουνας: Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, εκδόσεις Μέτρον.
(12) ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, εκδόσεις Εξάντας.
(13) Γ.Α. Φαρμακίδης: ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΩ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΩ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ, Αθήναι, 1957.
(14) Γιάννης Δουατζής: ΟΙ ΤΑΓΜΑΤΑΣΦΑΛΙΤΕΣ, εκδόσεις Αφών Τολίδη.
(15) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, Εκδοτική Αθηνών.
(16) Σαρ. Αντωνάκου: ΚΑΤΑΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ Γ᾽ ΡΑΪΧ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, εκδόσεις Σιδέρη.
(17) ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, Φάκελος 4-ΕΟΝ, 1937-39.
(18) Περιοδικό "Νεολαία" της ΕΟΝ (έτη 1938-40).
(19) Περιοδικό "Κίνημα", τεύχος Ιουνίου 1983.
(20) Περιοδικό "ΤΟΤΕ", (Νοέμβριος 1984, Μάιος 1985).
(21) Περιοδικό "Χρυσή Αυγή", Ιούλιος 1997.
(22) Εφημερίδα "Καθημερινή", 1-7-1934.
(23) Εφημερίδα "Ανεξάρτητος Τύπος", 11-10-1926.
(24) Εφημερίδα "Δράση", Φεβρουάριος και Μάρτιος 1934.
(25) Εφημερίδα "Εθνικοσοσιαλιστής", Απρίλιος, Μάρτιος, Ιούνιος και Μάιος 1934.
(26) "Εφημερίδα των Βαλκανίων", Φεβρουάριος και Μάιος 1934.
(27) Εφημερίδα "Απογευματινή" (Θεσσαλονίκης), 1941-1944.
(28) Εφημερίδα "Νέα Ευρώπη", 1941-1944.
(29) Εφημερίδα "Βραδυνή", 22-9-42.
(30) Εφημερίδα "Στόχος", από 13-6-1985 ως 3-9-1985.
(31) Εφημερίδα "Εθνική Σημαία".
(32) Αλεξ. Ζαούσης: ΟΙ ΔΥΟ ΟΧΘΕΣ 1939-1945, μέρος Β', εκδόσεις Παπαζήση.
(33) Νικόλαος Καρράς: Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ, εκδόσεις Πελασγός, Αθήναι, 1994.
(34) Τάσος Κοντογιαννίδης: ΗΡΩΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΔΟΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, εκδόσεις Πελασγός, Αθήναι, 1998.
(35) Εφημερίδα "Βραδυνή", 20-1-1933.
(36) "Κομμουνιστική Επιθεώρηση, Απρίλιος 1984.
(37) Κάρλο Τζουράντο: ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ, 1940-1945, εκδόσεις Ελεύθερη σκέψις, 1995.
(38) Σίτσα Καραϊσκάκη: ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Αθήνα, 1969.
(39) Franz W. Seidler: DIE KOLLABORATION 1939-1945, Herbig Verlag, Munchen, 1995.
(40) Heinz Richter: GRIECHENLAND ZWISCHEN REVOLUTION UND KONTERREVOLUTION 1936-1946, Frankfurt, 1973.
(41) Α. Βολταιράκης: ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΗΣ ΓΚΕΣΤΑΠΟ, Αθήναι, 1946.
(42) Βασίλ. Ανδρ. Τριρίμπας: ΟΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Αθήναι, 1937.
(43) Δημοσθένης Κούκουνας: ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ, εκδόσεις Μέτρον, Αθήνα, 1999.
(44) Προσωπικές μαρτυρίες κου Ρωμανίδη, βαθμοφόρου της ΕΟΝ Θεσσαλονίκης.
(45) Προσωπικές μαρτυρίες κου Κωστόπουλου, τ. γραμματέα ΕΑΜ Ν. Κιλκίς.
(46) Μαγνητοφωνημένη συνέντευξη του Χρήστου Γ., βετεράνου της Ρωσικής Απελευθερωτικής Στρατιάς του Βλασώφ.
(47) Μαγνητοφωνημένη συνέντευξη του Κ. Γεωργίου, στελέχους της "Γερμανόφιλης" εξόριστης κυβέρνησης του Εκτορα Τσιρονίκου.
(48) Γεώργ. Τσολάκογλου, αντιστράτηγος: ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ, Εκδοσις "Ακροπόλεως", Αθήναι, 1959.
(49) Γιώργος Σεφέρης: ΜΕΡΕΣ, 1 ΓΕΝΑΡΗ 1941 - 31 ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1944, εκδόσεις "Ικαρος", 1993.
(50) Αρχεία Εθνικής Αντίστασης, εκδόσεις ΔΙΣ, Αθήνα, 1998.
(51) Δημ. Σ. Σούτζος: ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΝΩΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΔΙΧΑΣΜΕΝΟΙ, εκδόσεις Νέα θέσις, Αθήναι, 1992.
(52) Γιώργος Καράγιωργας: Η ΟΠΛΑ ΧΩΡΙΣ ΘΡΥΛΟ, εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννινα, 1997.
(53) Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου "Η Ελλάδα 1936-1944", εκδόσεις ΑΤΕ.
(54) Hans Hoffmann: DEUTSCHE BESATZUNG IN SUDGRIECHENLAND, Hoffmann Verlag, Bad Harzburg, 1996.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(1) Παναγιώτης Κανελλόπουλος: Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ.
(2) Γ. Δάφνης: Η ΕΛΛΑΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΔΥΟ ΠΟΛΕΜΟΥΣ.
(3) Νικόλαος Ψυρούκης: Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η 4η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ.
(4) Δημοσθένης Κούκουνας: Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΙ Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ 1941 - 44, εκδόσεις Μέτρον.
(5) Σπύρος Λιναρδάτος: Η 4η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, Πολιτικές και Λογοτεχνικές Εκδόσεις, 1967.
(6) Κ. Πλεύρης: ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ.
(7) Γιάννα Ανδρικοπούλου: ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ.
(8) Νικόλαος Καρκάνης: ΟΙ ΔΟΣΙΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ.
(9) Mark Mazower: ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΧΙΤΛΕΡ, εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
(10) Αλεξ. Δάγκας: Ο ΧΑΦΙΕΣ, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1995.
(11) Δημ. Κούκουνας: Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, εκδόσεις Μέτρον.
(12) ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, εκδόσεις Εξάντας.
(13) Γ.Α. Φαρμακίδης: ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΩ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΩ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ, Αθήναι, 1957.
(14) Γιάννης Δουατζής: ΟΙ ΤΑΓΜΑΤΑΣΦΑΛΙΤΕΣ, εκδόσεις Αφών Τολίδη.
(15) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, Εκδοτική Αθηνών.
(16) Σαρ. Αντωνάκου: ΚΑΤΑΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ Γã ΡΑΪΧ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, εκδόσεις Σιδέρη.
(17) ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, Φάκελος 4-ΕΟΝ, 1937-39.
(18) Περιοδικό "Νεολαία" της ΕΟΝ (έτη 1938-40).
(19) Περιοδικό "Κίνημα", τεύχος Ιουνίου 1983.
(20) Περιοδικό "ΤΟΤΕ", (Νοέμβριος 1984, Μάιος 1985).
(21) Περιοδικό "Χρυσή Αυγή", Ιούλιος 1997.
(22) Εφημερίδα "Καθημερινή", 1-7-1934.
(23) Εφημερίδα "Ανεξάρτητος Τύπος", 11-10-1926.
(24) Εφημερίδα "Δράση", Φεβρουάριος και Μάρτιος 1934.
(25) Εφημερίδα "Εθνικοσοσιαλιστής", Απρίλιος, Μάρτιος, Ιούνιος και Μάιος 1934.
(26) "Εφημερίδα των Βαλκανίων", Φεβρουάριος και Μάιος 1934.
(27) Εφημερίδα "Απογευματινή" (Θεσσαλονίκης), 1941-1944.
(28) Εφημερίδα "Νέα Ευρώπη", 1941-1944.
(29) Εφημερίδα "Βραδυνή", 22-9-42.
(30) Εφημερίδα "Στόχος", από 13-6-1985 ως 3-9-1985.
(31) Εφημερίδα "Εθνική Σημαία".
(32) Αλεξ. Ζαούσης: ΟΙ ΔΥΟ ΟΧΘΕΣ 1939-1945, μέρος Β', εκδόσεις Παπαζήση.
(33) Νικόλαος Καρράς: Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ, εκδόσεις Πελασγός, Αθήναι, 1994.
(34) Τάσος Κοντογιαννίδης: ΗΡΩΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΔΟΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ, εκδόσεις Πελασγός, Αθήναι, 1998.
(35) Εφημερίδα "Βραδυνή", 20-1-1933.
(36) "Κομμουνιστική Επιθεώρηση, Απρίλιος 1984.
(37) Κάρλο Τζουράντο: ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ, 1940-1945, εκδόσεις Ελεύθερη σκέψις, 1995.
(38) Σίτσα Καραϊσκάκη: ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Αθήνα, 1969.
(39) Franz W. Seidler: DIE KOLLABORATION 1939-1945, Herbig Verlag, Munchen, 1995.
(40) Heinz Richter: GRIECHENLAND ZWISCHEN REVOLUTION UND KONTERREVOLUTION 1936-1946, Frankfurt, 1973.
(41) Α. Βολταιράκης: ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΗΣ ΓΚΕΣΤΑΠΟ, Αθήναι, 1946.
(42) Βασιλ. Ανδρ. Τριρίμπας: ΟΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, Αθήναι, 1937.
(43) Δημοσθένης Κούκουνας: ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ, εκδόσεις Μέτρον, Αθήνα, 1999.
(44) Προσωπικές μαρτυρίες κου Ρωμανίδη, βαθμοφόρου της ΕΟΝ Θεσσαλονίκης.
(45) Προσωπικές μαρτυρίες κου Κωστόπουλου, τ. γραμματέα ΕΑΜ Ν. Κιλκίς.
(46) Μαγνητοφωνημένη συνέντευξη του Χρήστου Γ., βετεράνου της Ρωσικής Απελευθερωτικής Στρατιάς του Βλασώφ.
(47) Μαγνητοφωνημένη συνέντευξη του Κ. Γεωργίου, στελέχους της "Γερμανόφιλης" εξόριστης κυβέρνησης του Εκτορα Τσιρονίκου.
(48) Γεώργ. Τσολάκογλου, αντιστράτηγος: ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ, Εκδοσις "Ακροπόλεως", Αθήναι, 1959.
(49) Γιώργος Σεφέρης: ΜΕΡΕΣ, 1 ΓΕΝΑΡΗ 1941 - 31 ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1944, εκδόσεις "Ικαρος", 1993.
(50) Αρχεία Εθνικής Αντίστασης, εκδόσεις ΔΙΣ, Αθήνα, 1998.
(51) Δημ. Σ. Σούτζος: ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΝΩΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΔΙΧΑΣΜΕΝΟΙ, εκδόσεις Νέα θέσις, Αθήναι, 1992.
(52) Γιώργος Καράγιωργας: Η ΟΠΛΑ ΧΩΡΙΣ ΘΡΥΛΟ, εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννινα, 1997.
(53) Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου "Η Ελλάδα 1936-1944", εκδόσεις ΑΤΕ.
(54) Hans Hoffmann: DEUTSCHE BESATZUNG IN SUDGRIECHENLAND, Hoffmann Verlag, Bad Harzburg, 1996.